

**YÜKSEK ÖĞRETİMDE
DEĞİŞMELER**

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
YAYINLARI**

YÜKSEK ÖĞRETİMDE DEĞİŞMELER

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ
XII. EĞİTİM TOPLANTISI
17-18 Kasım 1988**

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ

BİLİM DİZİSİ No.XII

Yayına Hazırlayanlar:

Prof.Dr.Özcan Demirel

Doç.Dr.Nizamettin Koç

İÇİNDEKİLER

SUNU VII

TED BİLİM KURULU BAŞKANI **Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU**'nun "Yüksek Öğretimde Değişmeler" konulu XII. eğitim toplantısını açış konuşması..... XI

TED GENEL BAŞKANI **Prof. Dr. Rüştü YÜCE**'nin KONUŞMASI..... XIX

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANI **Prof. Dr. İhsan DOĞRAMACI**'nin konuşması..... XXII

BİLDİRİ: I Tarihsel Gelişim İçinde Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı (**Prof. Dr. Vakur VERSAN**)..... 3

BİLDİRİ: II "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye'deki Gelişmeler" (**Doç. Dr. Nurkut İNAN**)..... 21

PANEL: I Yüksek Öğretimde Başlıca Sorunlar (**Prof. Dr. Rüştü YÜCE, Prof. Dr. Turgut AKINTÜRK, Doç. Dr. Yahya ZABUNOĞLU, Derya DİNGİLTEPE, Prof. Dr. Gülseren GÜNCE, Prof.Dr.Mehmet SAĞLAM, Dr.Savaş TÜREL**)..... 51

BİLDİRİ: III Yükseköğretimde Plânlama ve Koordinasyon (**Prof.Dr.Mahmut ADEM**)..... 151

BİLDİRİ:	IV Lisans - Üstü Eğitim (Prof.Dr.Yaşar KARAYALÇIN).....	191
BİLDİRİ:	V Yükseköğretimde, Öğretim Elemanlarının Yetiştirilmesi (Prof. Dr. Kemal GÜÇLÜOL).....	227
BİLDİRİ:	VI Yüksek Öğretimde Yönetim (Prof. Dr. Ziya BURSALIOĞLU)....	273
PANEL:	II Yükseköğretimde Beklentiler (Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU, Prof. Dr. İhsan DOĞRAMACI, Prof. Dr. Bozkurt GÜVENÇ, Prof. Dr. Kamil MUTLUER, Doç. Dr. İlhan SEZGİN, Prof. Dr. Kâzım TÜRKER, İbrahim YURT).....	291
EK:1	TED XII.Eğitim Toplantısı Programı.....	369

SUNU

Kamuya yararlı ve gönüllü bir eğitim derneği olan Türk Eğitim Derneğinin bilimsel eğitim etkinliklerini gerçekleştiren Bilim Kurulu, güncel olduğu kadar önemli olan bir konuda XII. Eğitim Toplantısını düzenlemiştir. "Yükseköğretimde Değişmeler" olarak saptanan bu konunun ele alınarak, bilimsel düzeyde tartışılması, toplumumuzda Yükseköğretim-Üniversite konusunda yaşanan olaylardan, kısıntılardan, baskılardan ve suskunluktan sonra, özlem giderici, umut verici bir tarihi aşama özelliği taşımış görünmektedir.

Eğitimin ve özellikle yükseköğretimin yalnız belli çevrelerde, belli düzey ve kurallarla tartışılması, "resmi" tutanak veya raporlarla sonuçlara ulaşılması genelde "kısır döngü" özelliği ile algılandığı için, sorunları çözücü olmaktan çok yeni sorunlara yol açmış görünmüştür. Eğitim ve yükseköğretim konularının ve sorunlarının, gönüllü kuruluşların girişimleri ile düzeyli ama özgür ve özerk toplantılarda ele alınması çağdaş bir yaklaşım olarak ele alınmaktadır.

Kurulduğundan bu yana, Atatürk Devrim ve İlkeleri kapsam ve doğrultusunda, eğitim sistemimizin her düzeyinde güncel ve önemli konulara yönelik bilimsel toplantılar düzenleyen Bilim Kurulumuz, "Yükseköğretimde Değişmeler" toplantısıyla, eğitimimizi bir bütünlük içinde ele alma yaklaşımı sonucu, eğitim sistemimizin ve uygulamalarının her düzeyini kapsamış bulunmaktadır. Okul öncesi eğitimden yükseköğretime, her düzeydeki eğitimimiz son on yıl içinde incelenmiş ve bilimsel çalışmalar ayrı kitaplar halinde kamuoyunun bilgi ve yararına sunulmuştur.

"Yükseköğretimde Değişmeler" adlı XII. Eğitim Toplantımız, XII. Millî Eğitim Şûrası ile I. Gençlik Şûrası çalışmalarını izlemiş olup, her iki Şûra'da uzun uzun tartışılan yükseköğretim konusuna; beklenen, özlenen biçimde bir yaklaşımı sağlamayı amaçlamış ve gerçekleştirmiştir. Atanan, seçilen ve belirlenen

üyelerle yapılan Şûra çalışmalarında bile, Yükseköğretim Kurulu ilgilileriyle Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı yetkililerinin Yükseköğretim Kanunu, Yükseköğretim Kurulunun yetkileri ve uygulamalar konularındaki farklı görüşleri ve yeni hazırlıkları gündeme getirmiştir. Bunun devamı olarak 1989 yılı Bütçe görüşmelerinde konu parlamentoda uzun uzun ele alınarak tartışılmıştır. İşte böyle bir zamanda "Yükseköğretimde Değişmeler" adlı bilimsel toplantı, konuya yaklaşım yönünden, ayrı ve önemli bir işlevi yerine getirmiştir.

"Dokunulmazlığı" olduğu ve "tartışılamayacağı" biçiminde kamuoyunda yerleştiği ileri sürülen kanının, gıderilecek Yükseköğretimin, yararının, kurulunun, üniversitelerinin belirli düzeyde tartışılabilceği, tartışılması gerektiği düşüncesi ve anlayışı gün geçtikçe önem kazanmaktadır. Bir sistemi ve uygulamalarını iyi ve kötü tarafları ile eleştirmenin, incelemenin yerinde olacağı görüşü, hem YÖK karşıtları hem de taraftarlarınca benimsenmeye ve belirtilmeye başlanılmıştır. Toplantımız bu tür etkileşimin sergilenmesine olanak sağlamıştır.

Toplantının ilk gününe katılarak açış konuşmalarından birini yapan Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. İhsan Doğramacı, toplantının yararına değinerek, uygulamalarda hatalar yapılmış olabileceğini belirtmiş, diyalog ve etkileşim sağlamanın yararlarını vurgulamıştır. Yükseköğretim konusuna bilimsel yaklaşımla eğilerek araştırmalar yapılması gereğine katıldığını beyan etmiştir. İlk günkü çalışmalarda sunulan bildiri-lerde "Tarihsel Gelişim İçinde Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı" ve "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı Açısından Türkiye" konuları, Yükseköğretim, YÖK uygulamaları, iddia edilen YÖK Reformu gibi tartışmalara, bilimsel açıklık ve gerçekçilik getirecek biçimde ve düzeyde ele alınarak incelenmiştir. Yükseköğretimdeki değişmelerin, gelişme olup olmadığı tartışmalarına açıklık getirici olan bu iki bildiri, YÖK konusundaki tek yönlü ve reform türü değerlendirmelere yeni bir bakış getirmektedir. Yükseköğretimde başlıca sorunların ele alındığı panel

çalışmasında ise, mali kaynakların yetersizliği, kadroların azlığı gibi eğitim sistemimizin ve eğitime bakışımızın temel görüntüleri yanı sıra YÖK ile Yargı ilişkileri, öğretim üyesi, öğrenci etkileşimi, üniversitenin evrensel bilim yurdu özelliği ve bunun sağlanması gereği gibi konular, uzmanlar, öğretim üyeleri ve üniversite öğrencisi tarafından tartışılmıştır.

Toplantının ikinci günü, "Yükseköğretimde Planlama ve Koordinasyon" "Lisans-Üstü Eğitim" "Yükseköğretimde Öğretim Elemanlarının Yetiştirilmesi" "Yükseköğretimde Yönetim" konularında verilen bildirilerde, YÖK ve uygulamaları bilimsel açıdan irdelenmiş, durum belirlenerek yapılanların amaca ve çağdaş gelişmelere ve gençliğimizin geleceğine ilişkin sorunlara göre değerlendirilmeleri gereği sergilenmiştir. Bu bildirilerde YÖK ile başlayan dönemde üniversitelerin durumunun, gelişme olmaktan çok başkalaşma, sayısal olarak kalabalıklaşma, yayılma ama kaliteden uzaklaşma gibi özelliklerle açıklanabileceğine değinilmiştir. "Yükseköğretimde Beklentiler" konulu panel çalışmasında ise, YÖK Başkanı ve üyesinin yanı sıra Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşar yardımcısı ile Devlet Planlama Teşkilatı uzmanı ve üniversite öğretim üyeleri, panel üyesi olarak görüşlerini ve geleceğe ilişkin düşüncelerini sergilemişler ve dinleyicilerle etkileşime girmişlerdir.

YÖK Başkanı ile üyesi, amacın çok sayıda öğrenci yetiştirmek olduğuna, ayrılan kaynakların yetersiz olduğuna, araştırmacı, düşünen öğrenci yetiştirilmesi gereğine değinerek önce çağı yakalayıp sonra onu aşmak zorunda olduğumuza değinmişlerdir. Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı mensubu olan üye, öğretmen ihtiyacına ve öğretmen yetiştirme konusundaki sorunlara değinmiş, Devlet Planlama Teşkilatı mensubu ise, mevcut mali kaynakların, fiziki yapının ve araştırma olanaklarının dengeli ve verimli kullanılmasının gereğine değinerek, mevcut yükseköğretim politikalarının sosyal talep ağırlıklı olduğunu, halbuki bunu çağın gereği ekonomik talep ağırlıklı olması gerektiğini vurgulamıştır. Üniversite öğretim üyesi olan panel üyeleri ise,

öğretim üyelerinin, öğrencilerin örgütlenmesi, kitap ve yazılı kaynak sorunu, öğretim üyelerinin özgürlüğü, 1402 sayılı yasa uygulamalarının hukuk dışı oluşu, bilime yönelme, bilim adamını, araştırmacıları koruma, destekleme, ödüllendirme ve yüreklendirme konularının önemine değinerek beklentilerini vurgulamışlardır. İzleyicilerin katkıları, soruları ve bunlara panel üyelerinin tepkileriyle panel çalışması bütünleşerek tamamlanmıştır.

Konusu, programı, katılanların düzeyi ve özelliği, tartışmaların içerik ve düzeyi, serbestliği boyutlarında Yükseköğretim uygulamalarımız ve YÖK bakımından bu toplantı tarihi bir toplantı olmuş ve bir diyalog, etkileşim dönemini başlatmış görünmektedir. Bu bakımdan bu toplantının çalışmalarını bir kitap halinde sunmaktan büyük bir mutluluk duyuyoruz.

Bilimsel çalışmaların gerçekleştirilmesinde, bir eğitim derneği olma özelliğini vurgularcasına, destek ve olanak sağlayan Türk Eğitim Derneği Genel Kurulu ile Genel Merkez Yönetim Kuruluna teşekkürlerimizi sunuyorum.

Bildiri sunan, panel çalışmalarına katılan bilim adamları ile uzmanlara, öğrencimize, izleyicilerimize teşekkür ve şükranlarımızı sunarım. Toplantının düzenlenmesinde ve gerçekleştirilmesinde emeği geçen Derneğin Genel Merkez bürosu elemanları Fethi İnce, Aysel Şahin, Tekin Koçak, Özden Kuru, Hatice Bakan, Nurettin Kesmez ve Ahmet Gürbüz'e teşekkürlerimizi sunuyorum. XII. Eğitim Toplantısının kitabının yayına hazırlanmasını sağlayan Bilim Kurulu üyeleri Sayın Prof. Dr. Özcan Demirel'e, Doç. Dr. Nizamettin Koç'a ve basımı gerçekleştiren Set-Ofset Matbaası ilgilileri ile çalışanlarına teşekkürlerimizi sunuyorum.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU
TED Bilim Kurulu Başkanı

**TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ BİLİM KURULU
BAŞKANI PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN
ÖZOĞLU'NUN "YÜKSEKÖĞRETİMDE
DEĞİŞMELER" KONULU XII. EĞİTİM
TOPLANTISINI AÇIŞ KONUŞMASI**

Sayın, Yükseköğretim Kurulu Başkanı

Değerli Konuklar,

Yazılı ve sözlü Basının Değerli Mensupları,

Sizleri Türk Eğitim Derneği Bilim kurulu adına saygı ile selamlar, XII. Eğitim Toplantımızı onurlandırmanızdan dolayı teşekkürlerimizi sunarım.

Kamuya yararlı ve gönüllü bir eğitim derneği olan Türk Eğitim Derneği başarılarla ve kalıcı ürünlerle dolu 60 yıllık çalışma yaşamını geride bırakmış bulunmaktadır. Derneğin kalıcı ürünlerinden birisi kuruluşunun 50. yılında, 1977'de, oluşturduğu Bilim Kurulu ve onun etkenlikleridir. Bilim Kurulumuz 10 yılı aşkın çalışma yaşamında, eğitimin, bir bütünlük içinde kuramsal ve uygulamalı boyutlarını, bilimsel etkinliklerde bulunarak kapsamayı amaçlamıştır.

Eğitime ve eğitim uygulamalarına, eğitim sisteminin bütünlüğü içinde ve bilime temellendirilen etkinliklerimiz, bireyin gelişmesine ve toplumun kalkınmasına yönelik eğitim görüş ve yaklaşımına dayalı olarak Atatürk Devrim ve ilkeleri kapsam ve doğrultusunda oluşturulmaktadır. Eğitim alanında etkinliklerimizin gerçekleştirilmesinde, çağdaş bilime ve insan haklarına temellendirme, lâik, çoğulcu, özgürlükcü, demokratik ve ulusal kültür birikimimizden kaynaklanarak evrensele ulaşma, öğretim birliği ilke ve yasasına bağlı kalarak, sorunlara özgün düşünce ve

bilimsel araştırmalarla eğilme, esas olmaktadır. Eğitim sistemimizin ağdaş ve bilimsel olması için öğrencilerde, gençlerde, eleştirici bakışı, akılcılığı, zgr ve yaratıcı düşünme yeteneğini amaçlayarak geliştirmesi gerektiği vazgeçilmez kural olarak kabul edilmektedir.

Bu bağlamda, Bilim Kurulumuz, eğitim sistemimizin her düzeyinde güncel ve önemli konularda yıllık bilimsel eğitim ve ğretim toplantıları düzenlemekte ve yayınlar yapmakta, araştırma projeleri desteklemektedir. İlk bilimsel eğitim toplantımız, 1977 yılında, Yükseköğretime Giriş ve Sorunları konusunda yapılarak, konunun sorunlarına ışık tutulmaya çalışılmıştır. Bu toplantıda, yksekğretimimizin önüne yığılan ortaöğretim mezunları konusunun yarattığı durum ve sorunlar yöneltme, rehberlik ve psikolojik danışma, yönlendirme ve ortaöğretimdeki başarıyı niversiteye girişte değerlendirme gibi boyutlarda tartışılarak öğrencileri salt testlerle sıralama işlemlerinin yetersizliği belirlenerek, zm nerileri oluşturulmuştur. Bu toplantımızda ele alınan bilimsel önerilerimizin bir kısmı niversite giriş sistemine 1980'lerden sora monte edilmiş görünmektedir.

Eğitim sistemimizin bütünlüğü içinde olmak üzere, Bilim Kurulumuz yükseköğretimdeki değişmeleri izleyerek konuya ilişkin etkinliklerini kurulduğu yıldan beri sürdürmeye çalışmıştır. Örneğin Mart-1979'da hazırlanarak kamuoyuna da sunulmuş olan "niversiteler Yasası Tasarısı" Bilim Kurulumuz tarafından ele alınarak, A.. Hukuk Fakültesi Konferans Salonu'nda yapılan bir bilimsel toplantıda bildiriler ve panel çalışmalarıyla tasarının incelenmesi ve önerilerin ve konuya katkılarının oluşturulması sağlanmıştır. bu bilimsel toplantı zamanının Millî Eğitim yetkilileri tarafından ilgi ile izlenmiştir.

Yükseköğretime yeniden düzenlemeye ilişkin olarak 1980 yılının sonlarında başlatılan çalışmalar kamuoyuna yansıtılmadığı için izlenememiş, ancak 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun Kasım-1981'de yayınlanmasından sonra bu konuda bir bilimsel toplantı düzenlenerek yasanın getirdiklerinin incelenmesi

düşünülmüştür. Bilim adamlarının bildirileri ile panellerden oluşan iki günlük toplantı yapılamamıştır. Bu toplantıda bilimsel çalışmalara katılması belirlenerek programa alınmış olan bir kısım öğretim üyesi o yıllarda üniversiteden ayrılmak durumunda kalmış olup, bunlar halen üniversite dışındadırlar.

Toplumdaki değişmelerin eğitim sistemimize, yükseköğretimimize yansması ve etkileri önemli sonuçlar doğurmuştur. Cumhuriyet döneminde, çağdaş anlamda oluşturulmaya başlanılan yükseköğretim sistemimiz ile üniversitelerimize ilişkin olarak çıkarılan temel yasalar, 1933 yılında yayınlanan 2252 sayılı kanun, 1946 yılında çıkan 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile 1960'da çıkarılan 115 ve 119 sayılı kanunlar, 7.7. 1973 tarihli 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ve son olarak 6.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'dur. Yükseköğretimimizdeki ve üniversitelerimizdeki değişmeleri bu kanunların getirdiği düzenlemelerden izleyerek değerlendirebilir, gelişme veya geriye dönme uygulamalarını yorumlayabiliriz. Bazısı kısa ve bazısı uzun ömürleri olan bu yasalar, üniversite ve yükseköğretim sistemi konusundaki arayışlarımızın ve buna dayalı olarak düşünülen değişikliklerin bir sonucu olmuştur. Yasa maddelerinin değiştirilmesi veya maddeler eklenmesi gibi konuları içeren diğer yasaları dikkate almaz isek 2547 sayılı yasa ile yapılan değişmeler, yükseköğretimde olağanüstü bir geçici dönemin ve yönetimin iradesi ile yapılmış değişmeler olarak belirlemektedir.

2547 sayılı yükseköğretim yasasının çağdaş üniversite, yükseköğretim kavram ve kapsamına uyup uymadığı konusundaki yorum ve görüşler büyük farklılıklar ortaya koymaktadır. Anılan yasanın çıktığı günden bu yana geçen yedi yıl içinde değişik çevrelerden gelen yorumlar, değerlendirmeler ve eleştiriler zaman zaman büyük boyutlara ulaşmış görünmektedir. Yasa çıktıktan sonra üniversiteden uzaklaştırılan öğretim üyesi ve öğrenciler konusu halen tedavisi sağlanamayan bir yara olarak kalmış görünmektedir. Öğretimin vurgulanarak ön plana

çıkarıldığı, araştırma işlevinin ikinci plana atıldığı görüşü yaygındır. Üniversitenin yüksekökol anlayışı ile oluşturulup, "büyük lise" düzeyinde öğretim yapıldığı yönünde değerlendirmeler dikkat çekmektedir. Bu tür değerlendirmeler üniversite mensupları tarafından da yapılmaktadır.

Üniversitelerde öğretme ve bilgi aktarma esas alındığından konferans yöntemleri ile yapılan öğretimde etkileşimin azaldığı ve öğrencinin öğrenmesini, kavramasını ve düşünmesini olumsuz yönde etkileyerek kaliteyi düşürdüğü sık rastlanan bir diğer değerlendirme olmaktadır. Üniversitelerde yönetimde, akademik çalışmalarda ve zaman zaman araştırma çalışmalarında özgürlüğün ve özerkliğin olmadığı, yöneticilerin atanma yoluyla görevlendirilerek tek ve güçlü yetkililer kılınması ve böylece öğretim üyelerinin üniversite ortamında, akademik ve bilimsel etkinliklerin yönetim, denetim ve karar verme boyutlarından soyutlanmasının, performansı ve gerekli olan katılımı azalttığı öğretim üyelerinin işlerinde şevklerinin azalarak, işlerinden soğudukları biçimindeki belirleme ve eleştiriler yaygın görünmektedir. Çağdaş üniversite anlamında akademik ünvan, formasyon kazanma, öğretim üyeliği mesleğine girme ve yükselme konularında getirilen hükümlerin ve uygulamaların ciddi sorunlar yarattığı ileri sürülmektedir.

2547 sayılı yasanın hazırlanarak kabul edildiği dönemin özelliklerinden dolayı, bir tepki yasası özelliği taşıdığı, öğretim üyeleri, öğrenciler için bir çok yasağı içerdiği, öğretim üyesi mesleğinde güvenceyi azalttığı, belli bir grubun, kadrolaşmanın egemenliğinin hissettirildiği, görevden uzaklaştırma ve ayrılmaların büyük boyutlara ulaştığı, kamuoyuna da yansıyan temel değişimin sonuçları olarak yorumlanmaktadır. Birçok değişikliğe uğrayan 2547 sayılı yükseköğretim yasasının ve ona dayanılarak çıkarılan çok sayıda yönetmeliklerin sağladığı yetki ve olanaklarla, üniversite sayısının ve öğrenci kontenjanlarının büyük ölçüde arttırıldığı, başarı oranının yükseldiği, yukarıda sayılan eleştirilere verilen temel yanıt olmakta ve buna dayalı olarak da bu değişme, bir gelişme olarak savunulmaktadır.

1980'den sonra nicelik bakımından üniversitelerimizdeki sayısal artmaların nitelik bakımından olumsuz değişmelere neden olduğu eleştiri ve görüşü de yaygındır. Üniversitelerde öğretim üyesi dağılımının dengelenmesi ve piramit oluşturma girişimine ilişkin değerlendirmeler çok farklı olmaktadır. Dengeli dağılımı sağlamak için mevcut araştırma ünitelerini, belli bir öğretimi her yerde sağlamak için dağıtmak üniversitede beklenen verimi sağlayamaz. Çağdaş üniversitelerin birbirlerinden farklı olması, bilimsel rekabeti, en iyi olma veya belli konularda ve disiplinlerde bir otorite, bir merkez olma isteği ve mücadelesi, gelişmek, çağdaşlaşmak ve verimli olmak için çok gerekli görülmektedir. Tek tip, belli bir standarda indirgenmiş yükseköğretim veya diğer kuruluşlar üniversite olarak kabul edilmemektedir.

Günümüzde gözlenildiği kadarıyla, yükseköğretim uygulamalarımızı, değişik boyut ve ölçülerde olmakla beraber, siyasi partilerimiz, öğrenciler, öğretim üyeleri, veliler ve basın eleştirmekte, Yükseköğretim kurulun sorumluları ise savunmaktadırlar. Dikkati çeken husus, yükseköğretim yasasına ve ona dayalı uygulamalara ilişkin eleştirilerin ve savunmaların yeterince bilimsel araştırmalara dayandırılmamasıdır. Yasanın ve uygulamaların bilimsel bir araştırma konusu yapılması için yeterince zaman geçtiği halde, farklı sayı ve istatistiklere, yorumlara ve "resmi" raporlara dayalı değerlendirmelerin sürdürülmesi ve bilimsel araştırma projelerine dayalı değerlendirmeler başlanılmaması eleştiri savunma türü ve gelişim sağlamayan bir kısır etkileşimi sürdürmek olacaktır. Böyle bir yaklaşımla üniversitelerde gelişmeyi sağlamak, büyük boyutlara ulaşan sorunlara çözümler bulmak zorlaşacaktır. Uslu ve cici öğrenci yetiştirdiği, öğretim üyelerini sindirdiği ve hatta kültür ve bilim yaşamımızı olumsuz yönde etkilediği ileri sürülen Yükseköğretim Kurul uygulamalarının salt "resmi" raporlar yerine konunun bilimsel çalışmalara açılması, yükseköğretimimizi incelemek isteyen araştırmacılara izin verilmesi ve tarafsız araştırmacılara araştırma yaptırılması beklenen bir davranış olacaktır. Bu tür araştırmaları yürütecek bilim adamlarımız vardır, bunların yönetici olmaları gerekli değildir.

Cumhuriyet döneminde başlamış olan üniversite ve yükseköğretim sistemi, modeli ve uygulamaları konusundaki değişmelerin, her zaman bir gelişme özelliği taşımadığı bu bakımdan çağdaş üniversite için arayışın sürdüğü bir gerçektir.

"Aydınlar Anlaşması" olarak nitelenen ve I. Gençlik Şûrası'nda oybirliği ile kabul edilen "2000 Yılı'nın Gençliği" raporunda, "gençliğin 2000 yılına hazırlanmasında mevcut eğitim sisteminin yeterli olamayacağı.." belirlenmiştir. Buna göre, Yükseköğretim ve üniversiteler de eğitim sisteminin bir ögesi olarak, en kısa zamanda yeterli hale getirilmek durumundadır. Böylece genel arayışın, yükseköğretimde ve üniversitede kısa zamanda bir çözüm bulmaya, değişme ve gelişmeleri sağlamaya dönüştürülmesinin gerekli olduğu vurgulanmaktadır.

Değişme ve gelişmeyi, bilimsel ve çağdaş kavram ve yaklaşımlarla sağlamak ve üniversitenin bu konuda kendi hazırlıklarına başlamalarına olanak tanıyarak, bilimsel araştırma ve çalışmaları başlatmak gereği açıktır. Özerk Yükseköğretim Kurulu'nun sağlayacağı değişme ve gelişmelerin, özerk ve çağdaş üniversiteye ulaşmak için yeterli olamayacağı, gerekli olan katılımı sağlayamayacağı kanısı yaygın görünmektedir. Üniversitenin bu konuda kamuoyuna yansıyan bir hazırlığından da söz edilememesi dikkat çekicidir.

Bilim Kurulumuz, yedi yıllık uygulaması geride kalmış olan yükseköğretim yasası ile Yükseköğretim Kurulu uygulamalarının yükseköğretimimize getirdiği değişmeleri, eğitim sistemimizin bütünlüğü içinde yaptığı etkinliklerini bütünleştirmek amacıyla ve konusu bilimsel yaklaşımla ele alarak tartışılmasını sağlamayı yararlı bulmuş ve bu yılki Eğitim Toplantımızın konusunu "Yükseköğretimde Değişmeler" olarak belirlemiştir. İki gün boyunca altı bildiri ve iki panel çalışması ile yükseköğretimin seçilen boyutlarının tartışılmasını planlamıştır. Böylece yeni değişme ve gelişmeler arayışı için ilgililere ve bu konudaki çalışmalara bilimsel katkılar getirmeyi ve bir ışık tutmayı amaçlamıştır.

XII. Eğitim Toplantımızın gerçekleştirilmesinde, bundan önceki çalışmalarımızda olduğu gibi, Bilim Kurulmuzun çalışmalarını destekleyen ve olanak sağlayan Türk Eğitim Derneği Genel Kurulu ile Genel Merkez Yönetim Kuruluna, bildiri sunacak, panel çalışmalarına katılacak olan bilim adamlarına, uzmanlara ve öğrencimize huzurlarınızda teşekkürlerimizi sunuyorum. Saygılarımla.

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ GENEL BAŞKANI PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE'NİN KONUŞMASI

Yükseköğretim Kurulunun Sayın Başkanı

Değerli Bilim Adamları ve Öğretim Üyeleri

Sıygıdeğer Konuklar

TRT ve Basının Sayın Temsilcileri

TED ve Türkiye Vakıflar Bankasının Değerli Mensupları

Türk Eğitim Derneği (TED) tarafından düzenlenen "Yükseköğretimde Değişmeler" konulu 12. Eğitim Toplantısına hoşgeldiniz.

"Yükseköğretimde Değişmeler" konulu TED 12. Eğitim toplantısının 12. Eğitim Şûrası ve 1. Gençlik Şûrasının akabinde düzenlenmiş olmasını anlamlı bir raslantı olarak niteliyorum.

1928 yılında büyük önder Atatürk'ün yönlendirmesiyle kurulan Türk Eğitim Derneği arkasında bıraktığı 60 yıl boyunca adında yır alan eğitim sözcüğünün yüklendiği sorumlulukları amaçları doğrultusunda yürütmeyi görev bilmıştır. Topluma karşı kendini yükümlü saydığı konularda önemli girişimlerde bulunmuş ve başarılı olmuştur. Türk Eğitim Derneği yetenekli, çalışkan ve fakat kimsesiz binlerce Türk Çocuğuna eğitim yapabilmeleri için burslar vererek, ingilizce dilinde öğretim yapan ulusal kökenli otaöğretim kuruluşlarının ülkemizde yerleşmesini sağlayarak, eğitim ve öğretim toplantıları düzenleyerek, Eğitim ve Bilim isimli bir dergiyi sürekli yayınlayarak, Türk Eğitimi'nin gelişmesine büyük emekleri geçen eğitimcileri her yıl ödüllendirerek ve eğitim konusundaki araştırma projelerini destekleyerek Türk Eğitim hayatına benzeri hiçbir kuruluşun yapamadığı yönlendirme ve katkıyı gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmeye devam edecektir.

"Bilim" ve "Yüksek Öğretim" birbirini tamamlayan hatta birbiri ile eşanlamli sayilabilecek iki kavramdir. Bilim yüzyilimizin simgesi, yükseköğretim ise günümüzün sorunu olarak karşımızda bulunmaktadır. Toplumların geleceğe ait potansiyeli ve bilime dayalı gelişmelerin dinamiği yükseköğretim kesiminde saklıdır.

Bilim-araştırma-teknoloji ve üretim ilişkileri 20. yüzyıl başlarında organik bir bağlantıya dönüşmüştür. Günümüzde baş döndürücü bir tempoda seyrettiğini gözlediğimiz teknolojik gelişmenin temelinde araştırma ve bilim yatmaktadır. Bilim-araştırma ya da bilim-teknoloji sisteminin yanındaki iki büyük sistem ise endüstri ve yüksek öğretimdir. Bu geliştirilmiş çerçeve içindeki yüksek öğretimin ağırlıklı yerini inkar etmek mümkün değildir. OECD ülkeleri ile diğer gelişmiş ülkelerde yapılan araştırmalarda bilimin ilerlemesinde yüksek öğretimin katkısının ortalama %75-80 mertebesinde olduğu tesbit edilmiştir. Bu bulgular yüksek öğretimin ve yüksek öğretim kurumlarının ülkenin geleceği açısından ne denli önemli olduğunu açıkça göstermektedir.

Dünyadaki teknolojik gelişmeye ayak uydurabilmek ve ülkemiz insanına ileri ülkeler toplumlarının yaşamına benzer bir yaşam sunabilmek için yüksek öğretimde temel ilke nicelik değil nitelik olmalıdır. Nitelikli insan gücü ancak ve ancak yüksek öğretim kurumlarında yaratılacak iyi bir öğretim ve araştırma ortamı sayesinde yetiştirilebilecektir. Seçkin, vasıflı ve tam gün esaslı ile çalışan öğretim üyesi kadrosu, yeterli cihazlarla ve teknik elemanlarla donatılmış laboratuvarlar, öğrenci-öğretim üyesi oranını 20'den az tutulması ve benzeri temel hususlar nitelikli eleman yetiştirmenin vazgeçilmez esaslarını oluşturmaktadırlar. Sözü edilen koşulların sağlanması ise kaynak sorunun çözümlenmesi ile mümkün görülmektedir. Başka bir deyişle milli bütçeden eğitime ayrılan payın artırılması zorunlu hale gelmiş bulunmaktadır.

Yüksek Öğretim sorunları 18-22 Temmuz 1988 tarihlerinde düzenlenen 12. Eğitim Şûrası ile 24-28 Ekim tarihlerinde düzenlenen 1. Gençlik Şûrası'nda sürekli gündemde kalan bir

konu olmuştur. Böyle güncel bir konunun, iki gün süre ile TED 12. Eğitim Toplantısında ele alınmasını ve yüksek öğretimi düzenleyen, yürüten ve denetleyen 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası ile yasayı uygulamaktan sorumlu Yüksek Öğretim Kurumunun çalışmalarının bilim adamlarımızın tarafsız yaklaşımları ile değerlendirilmesini ilgililere ışık tutması açısından fevkalade yararlı görmekteyim.

2547 sayılı yasada ve Yüksek Öğretim Kanununun uygulanmasında aksayan hiçbir yanın bulunmadığını söylemek ne kadar yanlış ise aynı yasa ve kanunun getirdiği düzenlemelerle yüksek öğretim ve üniversitelerin gelişmesine hiçbir katkı getirilmediğini ileri sürmek de o ölçüde haksızlık olacaktır. Eğitime gönül vermiş bir Demek olarak amacımız bir bilimsel toplantı ile kanunun getirdikleri ve götördükleri ile bir bütün içinde objektif bir şekilde tartışılması ortamını sağlamaktadır.

Yüksek Öğretimde Değişmeler konulu Türk Eğitim Derneği 12. Eğitim Toplantısının başarılı geçmesini diler, toplantıya teşrif ederek Derneğimiz çalışmalarına güç katan Prof. Dr. Sayın İhsan Doğramacı başta olmak üzere tüm bilim adamlarımıza ve uzmanlara, toplantıyı düzenleyen TED Bilim Kuruluna, toplantı için içinde bulunduğumuz salonu tahsis eden Türkiye Vakıflar Bankası Genel Müdürü ve Türk Eğitim Derneği eski başkanı Sayın İsmet Alver'e ve onun adına tüm Banka mensuplarına, Türk Eğitim Derneği Binasında görevli personelimize, TED Merkez Yönetim Kurulu ve üyeleri adına şükranlarımızı arz ediyorum.

Saygılarımla,

**YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANI
PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI'NIN
KONUŞMASI**

Sayın konuklar, basınımızın ve TRT'nin değerli temsilcileri,

Ben, kendimi Türk Eğitim Derneğine çok yakın hissettiğimi dile getirerek sözlerime başlamak istiyorum. Bu yakınlığın birçok sebebi vardır. Bunlardan bir kısmı vaktiyle Dernekte Yönetim Kurulu Üyeliği yapmış olmam ve üç çocuğumun da orta öğretimi burada tamamlamış olmaları gibi kişisel sebeplere dayanır. Öte yandan, İstanbuldaki Robert Kolej ve Galatasaray nasıl Türk eğitimine büyük hizmetler vermişse, Ankara 'da Türk Eğitim Derneğinin kurmuş olduğu Ankara Koleji de aynı ölçüde büyük hizmetler vermiş ve değerli bilim adamlarımızın yetişmesinde önemli rolü olmuştur. Bu nedenle, Derneğin kurduğu kolejin başarısını içtenlikle kutluyor ve daha nice başarılı hizmetler vereceğine inanıyorum.

Derneğin böyle bir toplantı düzenlemiş olmasına şahsen pek müteşekkirim. Çünkü bu toplantıda bilinen bilinmeyen birçok hususlar aydınlanacak, Sayın ÖZOĞLU'nun dile getirdiği te-reddütler tartışılacak ve konuya ışık tutulmuş olacaktır. Fakat iki günlük kısa bir sürenin bu kadar önemli bir konunun sonuca bağlanmasında yeterli olamayacağını da belirtmek isterim. Ümit ediyorum ki, burada ileri sürülecek görüşler ve yapılacak tavsiyeler, Yükseköğretim Kurulu'nda ilk fırsatta kurulacak bir heyette karşılıklı görüşme ve değerlendirmelere açılır. Elbette buradan ve diğer forumlardan alınacak dersler olacaktır. Bunun ülke açısından büyük yararlar sağlayacağı inancındayım. Bu kurumun kamu ile doğrudan ilgili olanları subjektif olabilir. Başarıları abartmak veya başarısızlıkları görmezlikten gelmek isteyenler bulunabilir. Bu konuda objektiflik esas olduğuna göre, sağlıklı sonuç, ancak karşılıklı görüşme ve tartışmalarla elde edilebilir. Bu yolun

ve burada iki gün sürecek olan toplantının ülkemizin yükseköğretimi açısından pek yararlı olacağına inanıyor ve konuşmama bu inançla başlıyorum.

Konumuz "yükseköğretimde değişimler" dir. Bugün dünyaya şöyle bir göz atarsak, hiçbir ülke yoktur ki, yükseköğretiminde sürekli değişimler olmasın. Avrupa ülkelerine bakınız, son 10 yılda kanunları ortalama üç defa temelden değişmiş bulunmaktadır. Bunun bir tanesi ve en son örneği, 1988 Temmuz ayında İngiltere'nin çıkardığı Eğitim Kanunu, eğitimde reform kanunudur. Bilmem onu görme fırsatını bulabildiniz mi? Bu kanun üzerinde iki senedir çalışılıyordu. Eskiden İngiliz üniversiteleri dünyanın en özerk üniversiteleri idi. Kanımca halen de öyledir. Çünkü bunların işine karışan yoktur. Yöneticileri genellikle, kraliyet ailesinden biri veya bir validir; yani sembolik birisidir. Atanan kişiler işin sorumlu yöneticisidir. Cambridge, Oxford ve bir ölçüde Londra Üniversitesi dışında, bunlar şimdiye kadar daima dışarıdan atanmış kişilerdir ve bu atama dışında üniversitelere herhangi bir müdahale de olmaz. Yakın zamana hattâ bu yılın başına kadar, devletten sağlanan malî desteği üniversiteler arasında University Grants Committee adlı bir kuruluş taksim eder, onlara ne yaptıklarını çalışmalar hakkında bir soru sorar ve ne de bunun dışında herhangi bir müdahalede bulunurdu. Fakat Temmuz da çıkan yeni kanuna göre, durum tamamen değişmiştir. Bu kanunda UGC kaldırılmış, onun yerine tamamı hükümet tarafından atanan yeni bir organ getirilmiştir. Bu organ yükseköğretimin düzenlenmesini, denetlenmesini üstlenmekte ve öğretimden, eğitimden sorumlu devlet bakanı tarafından yönetilmektedir. Bu kanunda belirtilen yeni organa, bir üniversiteyi kaldırmak veya iki üniversiteyi birleştirmek gibi bir yetkide verilmiştir. Çok enteresan bir tutum. Ama onun dışında üniversiteye yine müdahale yoktur.

Bir iki örnek daha vereyim. Vereceğim örnek İsveç'in Stockholm üniversitesidir. Fakat İsveç'in bütün üniversiteleri bu usule tâbidirler. İsveç'te 1974'de değişen kanuna göre rektör, öğretim

üyeleri temsilcilerinden, öğrenci temsilcilerinden ve sendika temsilcilerinden oluşan bir heyet tarafından seçiliyordu. 1978'de çıkan bir kanuna göre de İskandinav üniversitelerinde, rektörler, doğrudan hükümet tarafından atanmaya başlanmıştır. Belçika'da, Fransa'da, İsviçre'de ve 1982'de de Yunanistan'da, genellikle "Yükseköğretim Kurumları Millî Komitesi" Üniversiteler veya Yükseköğretim Kurumları Komitesi Kurulu" adlı çeşitli isimler altında, üniversiteleri denetleyen ve üniversiteler arasında koordinasyonu sağlayan kuruluşların ortaya çıktığını görüyoruz.

Bizde de 1973'de çıkarılan 1750 sayılı Kanunla "Yükseköğretim Kurulu" kabul edildi ve kanuna girdi. Fakat o zaman yürürlükte bulunan Anayasa'nın 120. maddesine göre, üniversite organları kendileri tarafından seçilir, denetleme seçilen organlar tarafından yapılırdı. Yeni Anayasa, 1973 yılındaki 1750 sayılı Kanununda yer alan Yükseköğretim Kurulu'nu lağvetmiştir. Çünkü, burada üyelerin yarısı üniversitelerden, yarısı hükümet tarafından, Millî Eğitim Bakanınca belirleniyor, Kurulun Başkanı olarak da Millî Eğitim Bakanı öngörülüyordu. Çoğunluğun hükümette olması nedeniyle bu kanun lağvedilmiştir.

1960'lardan bu yana yıllardır üniversitelerde, üniversite kanununu değiştirmek veya ıslah etmek için sürekli olarak çalışmalar sürdürülmüştür. Zamanında, bunların bir kısmına ben de katıldım.

Şimdi de gelelim 2547 sayılı kanuna. Sürekli olarak gündemde olan bu kanun acaba bir tepki kanunu mudur ? Yoksa ihtiyaca cevap verebilen bir kanun mudur ? Görüşüme göre bu kanun, yönetime ilişkin bazı yönleri ile bir tepki kanunudur. Bildiğiniz gibi, üniversitelerde eskiden her şeye kurullar hâkimdi. Eğer bir rektör veya dekanın kendi kişiliğinden kaynaklanan bir otoritesi yoksa, hemen hemen bir karar alma yetkisi de yok sayılırdı. Karar yetkisi, doğrudan doğruya fakülte kurullarında ve senatolarda toplanmıştı. Bu sistemde, kurullar haftada bir toplanır ve tıp fakülteleri gibi öğretim üyesi bakımından çok kalabalık olan

fakültelerde, toplantı için daha başlangıçta çoğunluk sağlama problemi ortaya çıkardı. Ayrıca, bu kurullarda söz gelişi falanca kimse yurt dışına gitsin mi? gitmesin mi? Falanca kişinin çalışmaları uygun mu değil mi gibi, basit konular saatlerce tartışma konusu olabilirdi. Mayıs ayında öğretim üyelerinin bir yıllık öğretim ve araştırma faaliyetleri gözden geçirilir fakat uzun toplantılara bağlı bu değerlendirme sonunda, pek ender olarak "yetersizlik" kararı verilirdi. Hattâ bir hafta on gün sonra aynı karar yeniden gözden geçirilir ve bu def'a "yeterlidir" şeklinde sonuca bağlanırdı. Ben üniversiteye uzun yıllar hizmet ettim. 1961 yılından itibaren, Ankara Üniversitesi Rektörlüğünü, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Mütevelli Heyet Başkanlığını, Hacettepe Üniversitesinde yönetim görevlerini ve rektörlüğüm dolayısıyla bu olayların içinde yaşadığım için yakından biliyorum. İşte bu durumun yarattığı tepki bu kurulları ortadan kaldırmış ve yeni kanunda yönetimi birkaç kişilik küçük guruplara vermiştir. Bu uygulama ve bir ölçüde o eski tepki hâlâ da devam etmektedir. Ancak, karar yetkisi böyle birkaç kişilik küçük kurulda olunca da, öğretim üyeleri olup bitenlerden tamamen habersiz kalmaktadır.

İkinci bir husus mevzuatla ilgilidir. Söyleyeceklerimin bir kısmı yalnız 1981'den sonrasını değil öncesini de içine alır. Eğer mevzuat açısından bizdeki durumla karşılaştırmak üzere, çoğulcu demokrasi ile yönetilen Batı üniversitelerine şöyle bir göz atarsak, onlarda serbest olan fakat bizde yasaklanan bazı kısıtlamaların bulunduğunu görürüz. Bunlardan biri, 2547 sayılı Kanunda yer alan "Öğretim elemanları ile her düzeydeki öğrenciler siyasî partilere ve bunların her türlü yan kuruluşlarına üye olamazlar ve bir parti hesabına siyasî faaliyetler gösteremezler" şeklindeki hükümdür. Bir nebze Avrupa ve özellikle Fransa üniversitelerinde çalışmam olduğu için biliyorum; orada üniversiteler iyi mi kötü mü demiyorum; fakat sadece aradaki farkı belirtmek istiyorum. Öğrenci toplantılarında veya üniversitelerin kendi salonlarında yapılan toplantılarda, bir masada sağ partiyi temsil eden, karşısında da aksi partiyi temsil eden öğrenciler yer alırlar. Bunlar, birbirleri ile selâmlaşırlar, sohbet ederler, fakat kav-

ga etmezler. Forumlarda kendi görüşlerini savunur ve tartışır. Bazan da yer değiştirirler. Kanımca, bu durum siyasî hayata bir hazırlanma sürecinin ifadesidir. Bizde ise kanunla yasaklanmıştır.

Öğretim elemanları ile öğrencilerin kamu yararına dernekler dışındaki herhangi bir derneğe üye olmamaları da bir kısıtlamadır ve bir tepki hükmündedir, diyebilirim.

Ayrıca, Anayasa'mızda bir 130. madde vardır. Bu madde ile Devletin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği aleyhinde faaliyette bulunmak yasaklanmıştır. Gerçi, bu da bir kısıtlamadır. Ancak, ben şahsen ülke yararları açısından bu maddenin daha bir süre kalmasında yarar olacağı görüşündeyim. Aslında bu, beni aşan bir konudur. Tartışma yeri de burası değildir, onun için daha fazla durmadan geçiyorum.

Ben burada sizlere bizim topladığımız bilgi ve rakamlar sunmaya bizim dışımızdaki verilere dayanarak bazı bilgiler, bazı rakamlar sunmaya çalışacağım. Bugün hatırlardadır yahut da tarihten biliyoruz ki, Ortaçağın en eski üniversitelerinden biri Bolonya üniversitesidir. Bu üniversiteyi öğrenciler aralarında para toplayarak kurmuştur. Bunlar hocalarını da kendileri seçmişler ve seçmekte idiler. Bu üniversitede, eğitim uzundu ve hukuk ağırlığı olan bir bilim alanı idi. Fakat hukuka gelmek için önce edebiyat okunur, ondan sonra hukuka geçilirdi. Uzun yıllar rektörü öğrenciler seçerdi. Başka karışanları yoktu. Öğretim üyesi hiçbir şeye karışmazdı. Çünkü, parayı veren öğrencilerdi. Duruma onlar hâkimdi. Ancak, üniversiteler geliştikçe para yetmedi. Bunun üzerine zaman zaman kilisenin zaman zaman da oradaki hâkim güçlerin, dükaların veya eyalet hükümranlığını elinde tutan kişilerin desteğine ihtiyaç duyuldu, zamanla da eğer tabir caiz ise "özerkliği" kullanmak ortadan kalktı veya azaldı. Eskiden öğrenciler elbette istediklerini yaparlardı. Çünkü parayı onlar veriyor ve hocalara bizi okutun, öğretin diyorlardı.

Üniversitelerde 1950'lere kadar hâkim olan görüş mümkünse hiçbir yere hesap vermemek şeklinde idi. Ancak, 1957de Sput-

nik büyük bir uyarı oldu. Özellikle Batıda, "biz üniversiteye para veriyor ve araştırma yapmalarını istiyor isek, ne yaptıklarını da bilmemiz ve hesap sormamız gerekir," kanısı hâkim oldu. İşte bu nedenle, hükümetler üniversite ile daha çok ilgilendiler. Demin İsveç'ten bahsetmişim. İsveç'te üniversite yönetim kurullarının üçte biri parti temsilcilerinden ve politikacılardan, üçte ikisi de akademik kişilerden oluşur. Yunanistan'daki yükseköğretim kurulu üyelerinin bir kısmı parlamentodaki parti temsilcileridir. Bunlar, yükseköğretimde çeşitli partilerin parlamentodaki temsil gücü oranında yer almaktadırlar. Burada önemli olan husus, dışardan bir organa veya bir guruba, yapılan işler hakkında bilgi vermektir.

1970'lerde yürürlükte olan yasanın 120. maddesinde "üniversiteyi ancak üniversiteyi oluşturanların seçtiği organlar denetler" hükmü yer almıştır. Biz bu maddeye dayanarak o sırada Hacettepe'de acaba öğrencilerden temsilci alsak nasıl olur? diye düşündük. Çıkardığımız bir yönetmelikle senato üyesi kadar seçilen öğrenci ve aynı sayıda asistandan oluşan "üniversite konseyi" adlı bir kurul kurduk. Fakültelerde de öğrencilerin aynı oranda temsil edilmelerini sağladık. Benim şahsî düşüncem, bizim dışımızda bazı kişilerin de bize zaman zaman uyarıda bulunmaları ve yaptıklarımız hakkında bilgi edinmeleri şeklinde idi. Bu uygulama maalesef uzun sürmedi. O zamanki anarşi döneminde, seçilen öğrenciler anarşistler tarafından tehdit edildiler, "katılmayın, siz artık yönetime uydunuz" diye katılmaları önlendi. Fakat o dönemde konuşmalar çok daha ciddi idi. Çünkü, kurullarda öğrenci de vardı. Üniversite öğretim üyeleri ve elemanlarının dışında bir makama hesap verilmesi veya bir makama hesap sorulması mümkün olabiliyordu. Bu asla müdahale ve icra ile ilgili değildi. Ben şahsen bunun doğru bir yaklaşım olduğuna inanıyorum.

Bugün 1946'dan sonra, 1946'dan 1980'e kadar şüphesiz çok başarılı çalışmalar yapılmıştır. Fakat verilen global bütçenin nasıl ve nerede kullanılacağı müteveli heyetin kararına bağlı idi.

Kanımcıca ODTÜ, yükseköğretim hayatında büyük hizmetlerde bulunmuş, araştırmada, eğitimde Türkiye'ye çok büyük hizmetler vermiştir. Bu üniversiteyi, mütevelli heyet tarafından seçilen rektör denetliyor, mütevelli heyete hesap veriyor, icabında da değiştiriliyordu. Fakat bunun sakıncalı tarafları yok muydu? Elbette vardı. Üyelerinin tümü aynı anda hükümet tarafından atanıyordu. Demokrasiye ara verildiği dönemlerde en azından iki defa özellikle mütevelli heyetler görevlerden alınmış, yerlerine yenileri tayin edilmiştir. Ondan sonra, çoğunluk olmadığı için bir süre rektör de seçemediler. Arkadaşlarımız hatırlayacaklardır, bunların biz de 1750 sayılı Kanuna tabi olalım diye bazı girişimleri olmuştur. daha sonra 1981'de diğer üniversiteler gibi onlar da Yükseköğretim Kurulu rejimine tabi oldular.

Şimdi biraz daha eskiye giderek bir iki dakikanızı daha almak istiyorum. Atatürk, 1933'de İstanbul Darülfünü'nun çalışmalarından hiç memnun değildi. İsviçre'den getirilen ve Cenevre'de yürürlükte olan kanun ve mevzuata yakın bir mevzuat öneren Malch'ın raporu büyük ölçüde kabul gördü ve 1933'de Darülfunun lağv edilerek yerine İstanbul Üniversitesi kuruldu. Zamanın Millî Eğitim Bakanı Reşit Galip'in şu sözlerini hatırlayalım: Bunlar, "darülfünü'nun fakülte ve diğer bölümleri arasında bilimsel işbirliğini sağlayacak koordinasyonun bulunması, öğretim üyelerinin üniversite dışındaki çalışmaları dolayısıyla eğitim ve öğretimle yeterince ilgilenmemeleri ve kendilerini yalnız belirli saatlerdeki derslerden sorumlu sayarak bilimsel araştırmadan uzak kalmaları, bunun sonucu olarak da yayınların azlığı şeklindeki yakınmalarıdır. Darülfünün ve ona bağlı fakültelerdeki yönetimle ilgili makamlara seçimle gelindiğinde, öğretim üyeleri arasında ihtiras, sürtüşme ve anlaşmazlıkların doğmuş olması ve dışardan etkin bir denetimin bulunmaması da değişiklik ihtiyacını doğuran sebepler olarak gösterilmiştir. Yapılan değişikliklerden, Darülfünün'daki öğretim üyelerinin müstakbel çalışma arkadaşlarını seçme yetkisine sahip olmaları dolayısıyla, bu kurumların dışarıdan gelecek yeni kabiliyetlere büyük ölçüde kapalı kalması önemli bir etken olmuştur. Burada size aktardığım hususlar, Prof.

Dr. Hirsch'in¹ bir kitabından alınmıştır. Üniversite reformu ile ilgili önerilerde bulunmak üzere Atatürk'ün direktifleri ile davet edilen İsviçre'li uzman Prof. Mahlche raporunda aynen şöyle demektedir. "Hiçbir mesele üniversite'nin istikbali için profesörlerin seçimi ve atanması kadar önemli değildir. Halen tatbik edilen sisteme göre, hocayı alâkadar diğer hocalar bulmaktadır. Alâkadarlar fena hâkimlerdir, onların görüşleri alınmalı, fakat karar başka makamlarca verilmelidir." İşte raporda yer alan görüş budur.

1946'dan sonraki dönemde demokrasi başladı ve o zaman, yeni kanun üniversiteye kendi organlarını, kendi yöneticilerini seçme yetkisini verdi, bu düzen 1961 Anayasası ile de güvence altına alındı. Üniversitemiz bu dönemde elbetteki çok başarılı çalışmalar yapmıştır. Ona hiçbir diyeceğimiz yoktur. Fakat ben üniversitelerin, yani senatoların aldıkları kararlarla ilgili bir iki örnek arz edeyim: Biliyorsunuz, 1961'den sonra plânlı döneme geçilmiştir. 1979-1980 ve onu izleyen dört öğretim yılı için Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında yükseköğretim çağındaki öğrencilerin ve gençlerin okullaşma oranı şöyle öngörülmüştü: 1979'dan itibaren sırasıyla Yüzde 10,4, yüzde 11,2, yüzde 12,2 yüzde 13,4 ve nihayet 1980 için yüzde 15.

Gerek bu plân hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi ve gerekse okullaşma oranının yükseltilebilmesi için, Devletçe gereken çaba harcanmış ve 1973 yılından itibaren yeni yeni üniversiteler açılmıştır. Mevcud 8 üniversiteye 11 daha eklenmek suretiyle üniversite sayısı 19'a yükseltilmiştir. Fakat haliyle bu sayı artışına rağmen, ne yazık ki, öğrenci sayısında bu artış gerçekleştirilememiştir. Meselâ, 1975 yılında Üniversite, Akademi ve Yüksekokullara toplam 49.542 öğrenci alınmışken, bu sayı 5 yıl sonra 1980'de 8.000 noksanı ile 41,574'e düşmüştür. Bu düşüşün gerekçesi olarak da, biz ancak bu kadarını iyi okutabiliriz denmiştir. Oysa, bu dönemde ülkemizin yükseköğrenim çağındaki nüfusu yaklaşık 3,5 milyondan 4 milyona çıkarak 500.000'lik bir artış göstermiştir. Sonuç olarak, bu olumsuz tutum yüzünden plânda öngörülen hedeflere ulaşılamadığı gibi,

1. Hirscht Ermst, Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin Gelişmesi I. Cilt, İstanbul, 1930, s-310-319

yükseköğretimdeki okullaşma oranı da 1975-1976 yılının % 9,1'ine karşı 1980-1981 yılında % 5,9'a düşmüştür.

Bu durum karşısında Yükseköğretim Kurulu, Üniversitelerle görüşerek ve yeni bir düzenlemeye giderek kapasite artırımını üzerinde durmuştur. Kapasite artırımına giderken, elbette nitelik, nicelik vasfı üzerinde de durmak gerekirdi. Ancak, bunu tek başına bir faktör olarak düşünmek de yeterli değildir. Bu sebeple Yükseköğretimdeki yeni düzenlemelerde kapasite artırımını ve öğrencilerimize daha kaliteli-öğretim sunma hedefi birlikte ele alınmıştır. Alınan tedbirler ve getirilen yeni düzenleme ile yükseköğretimdeki okullaşma oranı artmaya başlamıştır. Yükseköğretim çağı nüfusumuzdaki hızlı artışa rağmen, okullaşma oranı % 9,2'ye, bu yıl da (1989) yüzde 10,3e yükselmiştir. Eğer gerekli tedbirler alınmamış olsaydı, belki 1980'deki % 5,9 oranı bugün %4'e veya % 3'e kadar düşebilirdi.

Bugün üniversitelerde tek sistemin varlığından bahsedilir. bu görüşe hiç katılmıyorum. Çünkü, üniversitelerimizin teşkilâtı hep aynı değildir İstanbul'da hem işletme fakültesi vardır, hem de iktisat fakültesi. Bu fakülteler birçok üniversitede birer bölüm halindedir. Yine İstanbul Teknik Üniversitesinde metalurji, elektrik, elektronik, makina, inşaat birer fakültedir. Fakat birçok üniversitemizde bunlar birer bölümdür. Bugün size başka bir örnek daha vereyim. Hacettepe Tıp Fakültesi ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nin ikinci sınıflarında okutulan derslere dikkatinizi çekmek isterim. Cerrahpaşa Tıp Fakültesinde, ikinci sınıfın dersleri; anatomi, histoloji, fizyoloji, temel mikrobiyoloji ve parazitolojidir. Bunların saatleri de yazılıdır. Hacettepe ve buna benzeyen bir iki fakültede ise bu derslerin adı yoktur. Bunlarda hücre biyolojisi, doku biyolojisi, dolaşım, metabolizme, neroendokrin gibi dersler okutulmaktadır. Üçüncü sınıfta da durum aynıdır. Şimdi bir de bilgisayardan örnek verelim. Şu anda elimde ODTÜ'nün, Hacettepe'nin, İstanbul Teknik Üniversitesi'nin ve Yıldız Üniversitesi'nin programları var, bunlar hiç birbirine benzemez. İsteyene gösteririm. Gelelim tarihe; Şurada Ankara Üniversitesi

ve diğ er üniversitelerin programları yer alıyor. Bir üniversitede birinci yılda Osmanlı paleografyası, İslâm Öncesi Türk tarihi, Büyük Selçuklular ve seçmeli dersler var. Öbüründe ise ilkçağ, ilkçağ medeniyeti, mitoloji, osmanlıca, sosyolojiye giriş, ortaçağ tarihi, tarih bibliyografyası dersleri vardır. Bunun örneklerini daha da çoğaltabilirsiniz. Edebiyat büsbütün değişiktir. Ayrıca, yükseköğretim kurulunun üniversitelere program gönderme yetkisi de yoktur ve olmamıştır. O halde, tek tip düzen sö z konusu değildir ve olamaz. Üniversiteler program yaparken, eğitim konseyi dediğimiz dekanlar ve uzmanlar bir araya gelirler; ortak ders olsun mu olmasın mı, buna karar verirler. bizim üniversite öğretim sistemindeki görüşümüz belli bir dersi okutmak, onun muhtevasını ezberletmek ve imtihanını verdim şeklinde değildir. Bu uygulama bir ölçüde hâlâ devam ediyorsa, bunun son bulunması için ne lazımsa yapmak gerekir. Üniversitede tek bir kitap verilmemesi esastır. Birçok kitap, kaynak, mecmua gösterilir; Öğrenciye bunlardan nasıl yararlanacağı ve ileride nereden, nasıl bilgi toplayacağı öğretilir. Hele fen alanında, temel bilimlerde her üç, beş yılda bir kapsam değişmektedir. Binaenaleyh, o günkü bilgiyi hemen imtihanda sunmak bir marifet değildir. Öğrencilere, imkân vermeli, kitapları da alın okuyun demelidir.

Öğrenci neyi nasıl toplayabiliyor? Sentezi nasıl yapıyor? Muhakemesi nedir? Eğer bunu öğretebiliyorsak, üniversitede önemli olan budur.

Demek istiyorum ki, bu konuda YÖK'ün görüşü alınmaz. Biz gelişmeleri ve üniversite organlarının resmîyet kazanmış kararlarını ancak resmî gazeteden okur ve öğreniriz.

Diğ er yandan, atamalar üniversite içinde başlar ve üniversite içinde biter. YÖK. bugüne kadar hiçbir öğretim elemanının, hiçbir doçentin, hiçbir profesörün ataması ile ilgili bir öneride bulunmamıştır ve bulunma yetkisi de yoktur. Çünkü, kanun bunu yasaklamıştır. Jüri üyelerinin hazırladığı raporlar, burada Jüri deyiminin yanlışlığına da işaret etmeliyim. Çünkü Jüri diye birşey yoktur. Aslında referans vardır ve ayrı ayrı referanslar alınır üniversite

yönetim kurullarınca incelenip değerlendirilir. Üniversite rektörü buna kendi görüşünü de ekleyerek önerisini YÖK'e gönderir. Eskiden Millî Eğitim Bakanına gönderilir ve atama üçlü karamame ile çıkardı. Şimdi YÖK'e gönderiliyor. Ancak, YÖK'te konu sadece kanuna uygun olup olmadığı açısından, incelenir ve değerlendirilir. Eğer bunda tereddüt varsa iade edilir. Fakat hiçbir zaman onun yerine şunu yap gibi bir teklifte bulunulamaz. Malî bakımdan para sarfı yetkisi de tamamen üniversitededir. Eskiden Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nin malî kurallarında istisnai bir durum ve bir rahatlık vardı. Bir müteveli heyet ile yönetilen bu üniversitenin hesapları, kendi kanunu uyarınca bir harcama esnekliğine sahipti. Harcamaların ve harcamalarla ilgili denetimlerin genel kurallar dışında bir esneklik taşıması, uygulamalarda etkinlik sağlayacaktır.

Bugün de üniversitelerde birinci derecede itâ amiri Rektördür. Yönetimde Yükseköğretim Kurulu'na dayanan bir merkezîyetçilik yoktur. Üniversite senatoları, üniversiteleri veya birimleri ile ilgili yönetmelikleri kendileri hazırlarlar ve YÖK'ün görmesine lüzum kalmadan yayınlamak üzere Resmi Gazete'ye gönderirler.

Öğretim elemanlarının veya üniversite personelinin seçilme ve atanmalarında da üniversite dışı makamların ve YÖK'ün hiçbir yetkisi yoktur. Yükseköğretim Kurulu yalnızca profesörlüğe seçilen öğretim üyelerinin durumlarını kanunlara uygun olup olmadığı yönünden değerlendirerek atama yapmaktadır. Bu da eskiden uygulanan üçlü karamame ile atamanın son aşamasından başka birşey değildir. Eskiden üniversitelerde bir araştırma fonu da yoktu. Bugün devlet bütçesinden sağlanan ödenekler dışında, döner sermayelerden ve diğer yönlerden aktarılan gelirler ile araştırma fonlarına da başvurmuşlardır. Bu fonlar sayesinde, bu yılın ilk 10 ayında 1308 proje, 1987 ise 1422 proje gerçekleştirilmiştir. Eskiden projeler ya TÜBİTAK'tan sağlanır veya şahısların yardımına bağlı kalırdı. Bugün "Araştırma Fonu" n-dan desteklenen projelere tahsis edilen kaynak 14 milyar TL.'dir.

Bu miktar elbette büyük para sayılmaz. Fakat eskiden bu da yoktu. Hem de Şubat ayı mali yıl sonu olduğu için kullanılmayan paralar Hazineye giderdi. Şimdi ise, bu paralar mevcut fonda ertesi yıla aktarılabilmektedir. Gerçi, aslında bu da yeterli sayılmaz ama, yine de epey kolaylık sağlanmaktadır.

Nihayet bir konu üzerinde daha durarak sözlerime son vereceğim. Bu da üniversitelerde araştırmalar durdu mu, sorusuna verilecek cevaptır.

International Directory of Scientist and Scholars adlı bir bülten vardır. Bu bülten Fladelfiya'da çıkan uluslararası bir yayındır. Burada belli başlı, yani scientist indekse giren yayınların hangi ülkeden geldiği ve kimler tarafından gönderildiği belirtilir. Orada önemli olan ülkedir. Yani burada bir Amerikalı da araştırma yapsa Türkiye sayılır; bir Türk de Amerika'da araştırma yapsa Amerika sayılır. Buna göre 1979-1980 1983-1984 ve 1987'ye kadar olan bütün referanslar buradadır. Teker teker gösterebilirim. Bu referanslarda Türkiye'den çıkanların sayısı 300'lerde dolaşmıştır, 1979'da 315, 1982'de yine aşağı yukarı 300'lerde, 371 fakat 1985'de 839, 1987'de ise 1451'dir. O halde araştırmalar da durmuş değildir. Ayrıca bir araştırma fonu oluşmuştur.

Bugün Yükseköğretim Kurulu binasında bir bilgi tarama merkezi vardır. Herhalde bir kısmınız görmüşsünüzdür. Bu merkezde uluslararası düzeyde istenen bilgi dakikasında sağlanıyor; referansların özetleri de verilebiliyor. Buraya 13 bin küsur yabancı periyodik geliyor. Bunların sayısı 15 bine çıkarılacaktır. İstenen ve eksik olanlar da getirilmelidir. Bu da toplam (7-8 milyar ek bir harcama kalemi) demektir. Bir taraftan da bu merkez 250 bilgi bankasından aşağı yukarı 260 milyon referansa abonedir. İstedığınız bilgiye ilişkin üç anahtar sözcüğü söyleyin, size derhal faxla gelir. Bu konuda darboğazımız oldu. Maaş düşüklüğü yüzünden elemanlarımız azalıyor; fakat onun da çaresini bulduk. İnşallah bu da önlenecektir. 1982'de üniversitelerimizde yayın sayısı 9 bin 5 iken, 1987'de 17 bin 554'e çıkmıştır. Bu sayının içinde tezlerde

dahil olmak üzere her çeşit yayın vardır. Ayrıca bu yayınların türlerinin de neler olduğunu gösteren kitaplar yayınlanmıştır. Son bir maruzatta bulunacağım. Bizim büyük eksikliğimiz öğretim üyesinin yetiştirilmesidir. Dışarıya açılmış değiliz. Üniversitelerimizdeki kıt kaynaklar daha ziyade hocaların ihtiyaç duyulan yerlere kısa sürelerle gelerek hizmet vermelerine inhisar ediyordu. Şimdi bir ölçüde belli merkezlere doktora öğrencileri gönderiliyor. Ayrıca 1416 sayılı Kanun çerçevesinde, Millî Eğitim Bakanlığınca yurtdışında ihtisas yapma amacıyla öğrenci gönderme uygulamaları da devam ediyor. Bu uygulamalar çok yarar sağlamıştır. Fakat şimdiye kadar üniversiteler kendi bütçelerinden, kendi imkânları ile -dış bursları saymıyorum- hesap ettik, 10 yılda ancak 28 kişi yollamışlar. Şimdi durum değişmiştir. Doktora için, son 22 ayda tanınmış yabancı üniversitelerden akseptans alıp, bütün masrafları, yolluk ve ücretleri üniversitelerce karşılanmak suretiyle araştırma görevlilerinden yurtdışına gönderilenlerin sayısı 502'dir. Bu sayının içinde yurt dışından burs sağlayanlar yoktur. Bir sistemi iyi ve kötü tarafları ile tenkit etmek elbette yerinde olur. Baştan söylediğim gibi sistemin beğenilmeyen tarafları olabilir. 1402 sayılı Kanun kanayan bir yaradır. Bu kanunun üniversitelerdeki uygulaması gerçekten yerinde olmamıştır. Bu YÖK'ün değil, o zamanki yönetimin bir tasavvurudur. Ayrılanların sayısı üzerinde şu sebeple durulmaması gerekir. Çünkü sayıda yer alan rakamların bir kısım idari tasavvurun sonucu olduğu halde, bir kısmı da belki biz de uzaklaştırılırız, korkusu ile kendiliğinden ayrılmalarının ortaya koyduğu sonuçlar. Biz kurul olarak bunların ayrılmalarının haklı haksız oldukları yönündeki tartışmaları ve kadro bulunup bulunmadığı hususunu bir yana bırakarak, dönmelerini samimi olarak arzu etmekteyiz. Üniversite'den ayrılmış olup da tekrar üniversiteye dönmek isteyenlerin hepsi de alınmışlardır. Benim bilgim dahilinde müracaat edip de alınmayan yoktur. Bunlardan isteyenlerin herhangi bir formaliteden geçmeden ve ilâna lüzum kalmadan 60'ıncı maddenin (b) fıkrasına göre otomatik olarak geri dönmeleri mümkündür. belki uygulanmamış da olabilir. Biliyo-

rum, bazı olayları üzülererek biliyorum. Bunlar hatâlardır, kabul ediyoruz ve söylemek lâzım, 1402'liklerin geri dönmeleri için Danıştay'a da gidildi. Danıştay'da aleyhte oy verildi. Bütün bunlar üzülererek söyleyeyim ki, olmaması gereken şeylerdir. Biz, yaklaşık bir yıl önce bunların dönmelerini sağlamak için teşebbüse geçtik. Bizim kanaatımız, "bunların üniversiteden uzaklaştırılmaları, sıkıyönetim döneminde idi. Sıkıyönetim kalktığına göre dönmeleri gerekir." şeklindeydi. Fakat "kanunen buna imkân yoktur, tereddüt var. Eğer Danıştay alınabilirler diye bir görüş bildirmezse, Maliye bunların aylığını ödemez" dediler. Biz de bunun üzerine Başbakanlık aracılığı ile Danıştay'dan görüş istedik. Bugüne kadar bir görüş gelmiş değildir, fakat öğrendiğim kadarıyla Başbakanlık bunu Danıştaydan sormamıştır. Çünkü biz direkt soramıyoruz. Onun için ben parlamenterlere de birçok vesilelerle durumu arz ettim; öyle bir kanun teklifinde bulunurlarsa, biz bunun destekleyicisiyiz. Bunu şimdiden ilân ediyoruz.

Efendim aradan yedi yıl geçti, ben şuna inanıyorum ki, iyi ve kötü taraflarıyla bir reform kanunudur ve çağdaş bir reform olmuştur.

Şimdi son bir noktaya da dokunayım: Ben üniversite yöneticisinin hattâ fakülte yöneticisinin seçimle değil, tarafsız bir heyet tarafından atanmasından yanayım. Demokratik değil, ama üniversitede demokratik atanma diye bir kural yoktur, özerklik ve özgürlük vardır.

Dünya üniversitelerine bakın, yürürlükte olan budur. Seçimle gelen yerlerde hükümet komiseri vardır. bundan iki ay önce Bologna'da toplanan 602 üniversite rektörü bir Magna Carta yayınladılar. Bu Magna Carta'da "Üniversitelere devlet müdahalesinin, siyasî müdahale ve ekonomik, baskı dışında kalması asıktır." dendi. Yöneticisinin atanmayla mı seçimle mi gelmesine hiç dokunulmadı.

OECD özerklikle ilgili 20 tane şart koştu. Bu 1980'lerde çıkan bir yayındadır. Bunlarda atama veya seçim yoktur. Acaba hoca-

ların atanmasında hükümetin, siyasi otoritenin tesiri var mıdır? sorusuna cevap ararsak, Belçika'da üniversite üç profesör aday gösterir. bakan bunlardan birini atar. Bazan da geri gönderir, yenilerini aday gösterin der. Benim çocuk hekimi olarak aynı zamanda Uluslararası Pediatri Kurulu'nda da görevim vardır. Bu vesileyle Avusturya'da bulunuyordum. Oranın Millî Eğitim bakanı bir hanım beni yemeğe çağırmıştı. Oradaki çocuk hekimi arkadaşlar bana, aman dediler; "bakan dört aydır buraya profesörü tayin etmedi, ne olur yemekte profesör Zweimüller'i meth et, çünkü o da adaylardandır. "Ben nasıl müdahale ederim; ama bir fırsat bularak sordum ve dedim ki "Hassbelger beş altı ay önce vefat etti. Acaba onun yerine kim geldi? Bakanın cevabı: "Sormayın sayın Doğramacı, dört tane aday gösterdiler, hiçbiri sosyal demokrat değil, hiçbirisini tayin etmeyeceğim, gerisin geriye göndereceğim, yeni adaylar göndersinler." şeklindeydi..

İsviçre'de 8 kanton üniversitesi ile iki federal üniversite vardır. Federal olan ikisi teknik üniversitedir. Biri Zürih'te politeknik, diğeri de Lozan'da. Bu bir YÖK tarafından yönetilmektedir. Diğer 8 üniversiteden herbiri kanton üniversitesidir, senato üyeleri genellikle birer yıl için rektör olurlar. Fakat en ufak harcama bile orada millî eğitim müdürünün iznine tâbidir. Özerkliğin 20 tane şartı vardır. Onun için bütün "Kıta Avrupa Üniversitelerinde 40 ila 60 arasında özerklik vardır." deniyor.

Şimdi bizde hocalar artık hiçbir şeye katılmıyorlar. Yapılan işlerden haberleri yok. Biz bir sene önce "akademik kurullar" diye bir şey çıkardık. Her anabilim dalının, her bilim dalının, her fakültenin akademik kurulları olsun dedik. Fakat bize dendi ki, akademik kurulların yöneticisini yine dekan tayin ediyor. Bunun üzerine biz yine toplandık, kanun imkân veriyor, bugünden itibaren bilim dalı başkanlarını bilim dalı hocaları tayin edecek, yani seçecek; anabilim dalı başkanını da o anabilim dalında bulunan öğretim üyeleri, profesörler arasından seçecek. Bölüm başkanları da bu şekilde seçilmiş olan anabilim dalları veya ana sanat dalları başkanlarının yazılı görüşleri ile görev başına getirile-

cek. Bu uygulama doğru dedik. Ancak, görüşüme göre, yönetimden hesap verecek bir rektörün, bir dış hey'et tarafından- ama hükümet değil-, çoğunluğunu hocaların oluşturduğu bir hey'et tarafından atanması uygundur. Nitekim kanunumuzda yer alan hüküm gereğince, rektörler, Yükseköğretim Kurulu'nun önerisi üzerine Cumhurbaşkanı'nca atanmaktadır. rektör adaylarını tespit eden Yükseköğretim Kurulu'nun üçte ikisini profesörler oluşturmaktadır. Bunlardan doğrudan doğruya 7'si Üniversitelerarası Kurulca, üniversitede görevli öğretim üyeleri arasından seçilmektedir. Bu üyeler hem üniversitedeki görevlerini devam ettirdikleri hem de YÖK'ün Genel kurul üyesi oldukları için YÖK ile üniversiteler arasında tabii bir köprü kurulmakta ve diyalog devam ettirilmektedir. Bu söylediklerim Yükseköğretim kanunu'nda zamanla ihtiyaç duyulan değişikliklerden birkaçıdır. Beni dinlediğiniz için teşekkür ediyorum. Bana üniversite sorunları konusunda yöneltile soruları arkadaşlarım not edeceklerdir. Ben sorular sırasında burada bulunmasam da panelde yine huzurunuzda olacağım.

Tekrar teşekkür ve saygılarımla. (Alkışlar.)

BİLDİRİ 1

**TARİHSEL GELİŞİM İÇİNDE
ÜNİVERSİTE VE
YÜKSEKÖĞRETİM KAVRAMI**

PROF. DR. VAKUR VERSAN

(İ. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)

Oturum Başkanı : PROF. DR. HAYDAR TAYMAZ

Tarihsel Gelişim İçerisinde Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı

Tarihsel gelişimi içerisinde incelediğimiz zaman üniversitelerin esas amacının kültürü geliştirmek ve yaymak olduğu görülür. Fakat zamanla buna çeşitli meslekler için gerekli olan temel teknik bilgileri sağlamak amacı da eklenmiştir.

Gerçek bilimi yaymak orijinal araştırma yapmadan mümkün olmayacağına göre, doğal olarak, üniversitelerin temel amaçlarından bir diğeri de bilimsel araştırmalar yapmaktır.

Bilim tarihi bu tür müesseselerin ilkel şekilde önceleri Çinde, Hindistanda ve Mısırdaki ortaya çıkmış olduklarını kaydetmektedir.

Daha sonraları eski Yunanda Pitagor'un kurduğu okul, Eflatun'un akademisi, Aristo'nun Liceum'u ve Romanın özellikle retorik ve tartışma usul ve esaslarını öğreten okulları da bu tür öğretimin ilk nüveleri olarak kabul edilmektedirler.

Bütün bu teşebbüslere rağmen, bir bilim külliyesi olarak, üniversitelerin gerçek başlangıç devri genellikle Ortaçağlar olarak kabul edilmektedir.

Bilim tarihi ile uğraşanlar üniversitelerin bu çağlarda ortaya çıkmağa başlamalarını başlıca iki sebebe dayandırmaktadırlar.

Bunlardan birincisi Batının Arap medeniyeti ile temasa geçmiş olması, kentleşmenin ortaya çıkması ve Hıristiyan din adamlarının genel bilgi seviyelerinin yavaş yavaş artmağa başlamasıdır.

İkincisi ise sosyal bir müessese olarak korporasyon fikrinin doğmasıdır. Böylece batıda kiliseler, manastırlar ve diğer dinî kurumlar bir nevi hiyerarşi içinde bir araya gelerek araştırma yapan ve bilgi transferinde bulunan teşkilatlar haline gelmişlerdir.

Bu tür bilimsel kurumların ilki XI inci yüzyılda İtalyada ortaya çıkan Salerno Tıp Fakültesi ile X uncu yüzyılda yine aynı ülkede kurulmuş olan Bologna Hukuk Fakültesidir.

Bunları Fransada Paris (1150-1170) ve Toulouse (1229), İngilterede Oxford (1168) ve Cambridge (1212), İspanyada Salamanca (1243) ve Seville (1254), orta Avrupada Prague (1344) ve Vienna (1365), Almanyada Heidelberg (1384) ve Köln (1388) izlemiştir.

Bu devirde üniversiteler bağımsız bir şekilde faaliyette bulunan ve gelir kaynakları kendi vakıflarından ibaret olan bilim müesseseleri idi.

Reformasyon hareketi ile bu üniversitelerde bilimsel açıdan büyük bir gelişme oldu, fakat buna karşılık bunlar üzerinde merkezî idarenin, yani devletin etkisinin arttığı görüldü.

Bunun neticesinde üniversitelerin özerklikleri kaybolmağa başladı. Öğretim üyeleri geleneksel devlet memurları haline geldiler ve bunların üzerinde bir nevi hiyerarşi ve sansür tesis edildi. Artık Üniversitelerin en başta gelen fonksiyonlarının bilimsel araştırma değil, fakat eğitim ve öğretim olduğu ileri sürülüyor, bu iki fonksiyonun birleşemeyeceği, gerekirse bilimsel araştırmalar için ayrı kurumlar tesis edilebileceği iddia edilerek, üniversitelerin sadece devlete memur ve devlete bağlı kiliseye eleman yetiştirmek olduğu ileri sürülüyordu.

XVI ncı yüzyılda bilimsel araştırmaların ağırlık merkezleri İtalyan üniversiteleri idi. Özellikle Galileo ve Vesaliusun buldukları Padua ve Pisa üniversiteleri bunların başında geliyordu.

XVII'nci yüzyılda bu çalışmalar kuzey Avrupa üniversitelerinde yayılmağa başladı, İngilterede Oxford ve Cambridge, Hollandada Leyden bu tip bilimsel incelemelerin ve yayınların yoğunlaştığı üniversitelerdir.

XVIII inci yüzyılda aydınlık devrinin etkisi ve üniversitelerin amaçlarında her tarafta bir yenilik oldu ve bilimsel araştırmalara yeniden önem ve hız verildi.

Fransız devrimi her türlü sosyal ayrıcalıklara son verirken eğitimi de kitlelere ve topluma yaymak amacı ile üniversitelerin geleneksel imtiyazlarına karşı çıktı.

Napoleon ise eğitimi millileştirmek amacı ile üniversiteler de dahil olmak üzere, eğitim ve öğretimi merkezî bir sisteme bağladı ki bu durum Fransada sonraki yıllarda da devam etmiştir.

XIX uncu yüzyıl başlarında üniversitelerin yapılarında büyük değişiklikler olmuştur. 1810 yılında Humboldt, Fichte ve Schleiermacher tarafından kurulan Berlin üniversitesi hem araştırma ve hem de eğitim-öğretim merkezi niteliği taşıyordu.

Berlin üniversitesinin bu niteliği sadece Alman üniversiteleri için değil, fakat Hollanda, İskandinav ülkeleri ve İsviçre üniversiteleri için de bir model, bir örnek olarak kabul edildi. Böylece anlaşıldı ki gerçek bir ilimsel araştırmaya dayanmadıkça sağlam bir eğitim-öğretim yapmağa imkân yoktur. Bu suretle XIX uncu yüzyıl başlarındaki Alman üniversiteleri kısa zamanda bugünkü dünya üniversitelerinin bilimsel çalışmalarına esas teşkil etti.

Ancak bu çağın üniversiteleri sadece birer bilim ocakları olarak kalmamışlar fakat aynı zamanda politik birer merkez haline de gelmişlerdir. Bu üniversiteler, içinde buldukları toplumun millî hislerine tercüman olmak sureti ile ülkelerinin mukadderatlarına da etki yapmışlardır.

Meselâ Berlin, Heidelberg gibi Alman üniversiteleri Alman milliyetçiliğini ve Alman birliğini sağlamak hususunda önemli roller oynamışlardır.

Paris üniversitesi Fransız siyasî hayatında özgürlüğün yer almasında etkili olmuştur.

İtalyan üniversiteleri ülkelerinde yabancı müdahalelerine karşı mukavemet fikrini sağlamış ve böylece İtalyan milletinin yeniden varoluşuna katkıda bulunmuştur.

İspanyol üniversiteleri Napoleona karşı mukavemet merkezleri oluşturmuş, Kopenhag ve Oslo üniversiteleri Danimarka ve Norveçteki milliyetçilik hareketlerine merkez olmuşlardır.

Polonyanın Varşova, Macaristanın Peç üniversiteleri bu

Ülkeler için aynı rolleri oynamışlar, çarlık Rusyada Moskova, Petersburg gibi üniversiteler ise Panislavizmin çekirdeğini teşkil etmişlerdir.

Avrupanın bu üniversiteleşme hareketi, tarihî bir gelişme içinde başka kıtalara da yayılmıştır. Amerika kıtasında ilk üniversiteler İspanyollar tarafından kurulmuştur. Örneğin Mexico Üniversitesi (1551), Lima Üniversitesi (1553) tarihlerinde kurulmuşlardır.

İngilizce konuşan kuzey Amerika kıtasında, bugünkü Amerika Birleşik Devletlerinde, Harvard Üniversitesi daha bu topraklar İngiliz sömürgesi iken İngilterenin Cambridge Üniversitesi mezunu John Harvard tarafından (1634) de kurulmuş, bunu Yale (1701), Columbia (1754), Princeton gibi diğerleri takip etmiştir.

Daha sonraları üniversiteler diğer ülkelerde de kurulmağa başlamıştır.

Ülkemizin yükseköğretim tarihini zaman ve mekân içinde incelediğimiz zaman dünyanın hemen her tarafında ortaya çıkan bu gelişmeyi bizde de görmek kabildir.

Türk tarihinin önemli bir kısmını teşkil eden Osmanlı İmparatorluğunun kuruluşundan itibaren İznikte başlayan ve teokratik bilgilerle bunun bir kısmını teşkil eden hukuk ve felsefe bilimleri üzerinde kurulan ve ilk dereceden başlayarak bir işbölümü ve ihtisasa gitmeden bütün bu dalları içine alan eğitim sistemi İstanbulda Türk kültür ve medeniyetinin kuruluşu olan (1453) yılından itibaren XV inci yüzyılda Fatih Sultan Mehmet Vakıfları olan üniversite ile gelişmeğe başlamış, XVI ncı yüzyılda Kanuni Sultan Süleyman devrinde bu hükümdarın vakıfları ile kurulan Süleymaniye tesislerinde daha geniş bir işbölümüne gelmiş, fakat XVI ncı yüzyıldan sonra bir gelişme gösterememiştir.

Osmanlı devrindeki eğitim sistemi birbirini tamamlayarak bir bütün arzeden üç aşamada gerçekleşiyordu.

Birinci aşamada öğrenci asıl eğitime esas teşkil edecek ilkel

bilgileri özel bir öğretmenden alıyor, bundan sonra ikinci aşama olan eğitime geçiliyordu. Orta eğitime benzetebileceğimiz bu ikinci aşamadan sonra öğrenci o devrin üniversitesi demek olan medresede bir oda sahibi oluyor, hem gerçek bir üniversite öğrenimine başlıyor ve hem de daha aşağı derecedeki öğrencileri derse hazırlamak yetkisini kazanıyordu.

Üniversite derecesindeki öğrenimini bitirdikten sonra öğrenci icazet yani doktor payesini alıyor ve bu suretle öğretim ve yargı görevlerini yapmak hakkını ve ehliyetini kazanmış oluyordu.

Yargı yetkisini kullanmak, tabiatı ile, böyle bir göreve tayinle elde edilirdi ve bu görevi muhafaza ettiği sürece devam ederdi. Buna mukabil öğretim üyeliği ünvanı ve yetkisi icazet alındıktan sonra ömür boyu kullanılan bir yetki olarak kalır ve bu kimseler "İlmiye" denilen bilim adamları sınıfını teşkil ederlerdi.

Bunun dışında kalan teknik bilgiler, örneğin mimarlık ve diğer sanatlar çıraklık yolu ile ve bir kısmı da loncalarda eide edilirdi.

Bu sistem Osmanlı İmparatorluğuna tekaddüm eden Selçuk İmparatorluğunda ve diğer Türk devletlerinde de cari olduğu gibi o çağlarda Türklerin de dahil olduğu İslam ve doğu medeniyetinin de uyguladığı bir sistemdi.

Sanatta ve idarede Türk karakterini muhafaza etmekle beraber, dinde ve hukukta İslam dinine, onun dinî hukukuna ve felsefesine dayanan Osmanlı Devleti Avrupa ile temaslarını arttırdıktan sonra yükseköğretimde de reform ihtiyacını duymuştur.

Bu ihtiyaç evvelâ askerlik alanında kendini göstermiş ve bu nedenle ordu ihtiyacını karşılamak amacı ile XVIII inci yüzyıl ortalarında teknik bilgiler veren okulların açılmasına ihtiyaç duyulmuştur. Böylece (1774) tarihinde "Mühendishane i Bahrii Hümayun" ve "Mühendishane i Berri Hümayun" adlı iki okul açılmıştır.

Bu öğretim kurumlarında matematik, mekanik, astronomi, fi-

zik, kimya gibi müspet bilimler okutuluyordu. Böylece nazari bilgiler veren medreselerin yanında teknik bilgiler veren yüksekokullar da açılmış oluyordu.

XIX yüzyıl başında (1834) senesinde ordunun subay ihtiyacını karşılamak maksadı ile "Harbiye Mektebi" açılmış, Tanzimattan sonra ise mülkiye teşkilatı için gerekli elemanları yetiştirecek bazı okullar tesis edilmiştir. Bu arada Osmanlı Darülfünunu olarak ilk bir üniversite tesisine de teşebbüs edilmiş ise de bu teşebbüs maalesef uzun ömürlü olamamıştır. İkinci defa açılan darülfünun 1933 yılına kadar faaliyetine devam etmiştir. Memleketimizde çağdaş üniversite kurmak çabası ise ancak Atatürk'ün teşebbüsü ile cumhuriyet devrinde başarıya ulaşmıştır.

Bugün, çeşitli ülkelerde, üniversiteler geleneksel gelişmelerine uygun olarak, gerek yönetimleri bakımından, gerekse öğretim üyelerinin atanmaları ve tâbi oldukları kurallar bakımından, ya da malî kaynakları açısından şekli olarak farklı bir takım usullere tâbi bulunmaktadırlar.

Hatta bazen aynı ülkede üniversitelerin farklı usulleri kabul ettikleri dahi görülmektedir.

Ancak, ister özel olarak kurulmuş olsunlar, isterse mahallî idareler veya devlet tarafından kurulsunlar, bütün çağdaş üniversitelerin temelinde yatan bir esas vardır ki o da akademik özerklik ilkesidir. bu ilke üniversiteler için vazgeçilmez bir esas, bir kıstastır.

Akademik özerklik, esas itibarı ile, bir üniversite veya yükseköğretim kurumu üyesinin gerçek olduğuna inandığı bir hususu, içinde görev yaptığı müessesedeki akademik üstlerinin veya üniversite dışındaki herhangi bir makam veya merciin kendisini görevinden uzaklaştıracağı veya sorumlu tutacağı korkusundan azade olarak söyleyebilmesi, yazabilmesi veya yayımlayabilmesidir.

İkinci bir manası ise, bir üniversitenin veya yükseköğretim kurumunun bir bütün olarak, yani tüzel kişilik olarak, izleyeceği veya uygulayacağı hususları herhangi bir dış makam veya merciin denetimine tâbi olmadan yürütebilmesidir.

Tabiidir ki bu ikinci özerkliğin varlığı birincinin, yani bilim adamlarının özerkliklerinin mevcudiyetine bağlı bulunmaktadır.

Son yıllarda bu tabir, yani özerklik, daha da geniş bir kapsam almağa başlamış ve bilimsel özerklik aşırı bir takım hüküm ve kararlardan hatta kamu oyu baskılarından korunma özerkliği anlamına gelmeğe başlamıştır.

Kısacası, bugün artık akademik özerklik öğretme ve öğrenme hürriyeti olarak anlaşılmakta ve üniversite fonksiyonunun temel unsurunu teşkil etmektedir.

Akademik özerkliği tarihsel gelişimi içerisinde incelemek istersek bunun düşünce hürriyetinin ortaya çıkması ile başladığını görürüz.

Düşünmek mevcut inançları ve uygulamaları eleştirmek anlamına geldiği için bu eleştiriler yerleşim inanç ve düşüncelere sahip olan kimseler tarafından daima tepki ile karşılanmıştır.

Batıda bunun en eski ve meşhur örneği Milattan önce 399 yılında, mevcut dinî inançlara aykırı düşüncelerinden dolayı kendisine yapılan isnat ve ithamlara karşı Sokratın savunmasıdır.

Sokrat bu savunmasında düşünce özgürlüğünün öğretim özgürlüğünü de kapsadığını söylüyor ve bunun gerek dine ve gerekse devlete karşı yerine getirilmesi gerekli bir görev olduğunu vurguluyordu.

Batı uygarlık tarihinde bunun mücadelesi çok olmuş, fakat artık bugün bu hürriyet insan hak ve özgürlüklerinin başlıcalarından birisi olarak hür dünyanın her tarafında kabul olunmuştur.

İlk ve orta çağlarda dinî ve politik nedenlerle akademik

özgürlüklere karşı yapılan mücadeleler çok sert olmuştur. Bu özgürlüklerin savunuculuğunu ilk zamanlarda kara Avrupasında yapanların başında Leiden ve Heidelberg üniversiteleri geliyordu. İngilterede Sir Francis Bacon 1605 de yayınladığı "Advancement of Learning" adlı eserinde bilim özgürlüğünü dinî, siyasî, kişisel ve dogmatik önyargılara karşı savunuyordu.

İlmî araştırmalar ve bunların bağınaz ve tutucu çevrelere ve davranışlara karşı savunma mücadelesi onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda üniversiteler dışındaki bilimsel kurumlarda da gelişmeğe başlamıştır. İngilterede 1660 yılında kurulan "Royal Society", Almanyada 1700 yılında tesis edilmiş bulunan "Bilimler Akademisi" ve Amerika Birleşik Devletlerinde 1743 senesinde ortaya çıkan "American Philosophical Society" bunların en meşhur örnekleridir. Ondokuzuncu ve yirminci yüzyıllarda ise bilimsel özgürlük fikri batıda gelişen demokrasi ve liberalism cereyanları neticesinde gittikçe yayılmış ve yerleşmiştir. Zira çoğulcu demokrasi ve ekonomide yaygınlaşan liberalleşme zarurî ve mantikî olarak fikirlerde de liberalleşmeyi gerekli kılmış, malların ve eşyanın serbestçe alışverişi ve dolaşım gibi fikirlerin de serbestçe alışverişi kabul olunmuştur.

Ayrıca bugün hâkim olan görüşe göre, akademik özgürlüğün gerekçesi ve dayanağı sadece fertlere tanınmakta olan fikir ve ifade özgürlüğü olamaz. Zira akademik özgürlük fertlerin sahip oldukları ifade hürriyetinden daha fazla bir masuniyeti gerektirmektedir.

Bilim ancak serbest araştırma, serbest düşünce, serbest ifade ile gelişir. Başka bir deyimle akademik özgürlük bilim adamının kişisel menfaatına değil, bilakis toplumun ve dolayısı ile insanlığın yararınadır.

Bu durum, tabiatı ile, bilim adamı kendisi dışında hiç kimsenin denetimine tâbi olamaz anlamına gelmez. Her insan gibi, akademik özgürlüğe sahip, bilim adamı da yanılabilir, hataya düşebilir. Ancak onun bu yanılmaları ve hataları, kendisi gibi akademik

özerkliğe sahip olan başka bilim adamları tarafından bilimsel yollarla düzeltilir. Çünkü bilim adamlarının kullandıkları metotlar ve elde ettikleri sonuçlar diğer bilim adamlarının tenkit veya tasviline açıktır. Gerçek bilim adamının görevi Sokratın deyimi ile bilimsel düşünceyi gidebildiği yere kadar götürmektir.

Bugün, ülkemiz de dahil olmak üzere, bütün dünyada üniversitelerin de etkilendikleri, önemli bir takım sorunlar vardır.

Bu sorunların temelinde bilim ve tekniğin, bugüne kadar tasavvuru dahi mümkün olmayan büyük bir hızla gelişmekte olması ve buna insanın ve toplumun ayak uydurmakta güçlüklerle karşılaşması yatmaktadır.

Bilim tarihinin tespitine göre insanın ateşi bulmasından pişirilmiş tuğlaya geçmesi bin yılda olmuştur. Tuğladan buhar makinesine geçiş on bin yılda gerçekleşmiştir. Buhar makinesinden motora ve elektriğe geçiş için yüz yıl beklemek gerekmiştir. Elektrik santralinden atom piline sadece kırk yılda geçilmiştir.

İkinci Dünya Savaşına son veren atom bombasından bugüne kadar geçen kırk yıl içinde ortaya çıkan teknik gelişmeler, bilgisayarlar, insanoğlunun aya gidişi, fezanın fethi, yıldız savaşları planları ise teknik gelişmenin artık yüzyıllarla değil, yıllarla, belki de daha kısa ölçülerle başarıya ulaştığını göstermektedir.

Buna paralel olarak, yine bilginlere göre, biolojik gelişmeler sebebi ile, insan oğlunun hem ömrü uzamakta ve hem de o, vücutta ve kafaca daha çabuk olgunlaşmaktadır.

Büyük bilgin Julian Huxley'in incelemelerine göre ortalama insan ömrü demir çağında 17, Ortaçağda 25, Fransız Devriminde 37, 1955 lerde 70 imiş. Şimdi ise seksene ulaşmak üzere bulunuyor.

İnsan ömrünün bu şekilde sağlıklı bir şekilde uzaması çağımızda üç kuşağın bir arada toplumda faal bir şekilde yaşaması sonucunu doğurmaktadır. Bu durum da toplumdaki önemli mevkilere gençlerin geçmesini güçleştirmektedir. Zira gerek yaşlılar

ve gerekse orta yaşlılar faal hayatta kalmakta, mevkilerini muhafaza etmek çabasını göstermektedirler.

Ayrıca eskiden gençlerin kendilerinden öncekilerin tecrübelerinden, bilgi birikimlerinden yararlanmaları gerekli iken bugün bilakis gelişen teknoloji sayesinde buna da ihtiyaç kalmamıştır. Birikmiş bilgi ve tecrübeler bilgisayarlar yolu ile en doğru ve çabuk şekilde yeni kuşaklara aktarılmaya başlamıştır. Bu nedendir ki kuşaklararası bir çatışma toplumda ortaya çıkmakta bu da toplumda bir takım sorunlar yaratmaktadır.

Toplumdaki bu sorunların en belirgin bir şekilde aksettiği yerlerden birisi de üniversitelerdir.

Bugün dünyanın her tarafında üniversitelerin karşılaştıkları sorunlar, temelde birbirleri ile bağlantılı olan sorunlardır. Bunların halledilmeleri belki de çağdaş yükseköğretim kurumlarının yapılarında, teşkilatlarında ve fonksiyonlarında birtakım köklü değişikliklerin yapılmasını gerektirmektedir.

Yükseköğretim sorunlarının başında yıldan yıla artan öğrenci sayısı gelmektedir. Başka hiçbir sorun olmasa dahi sadece bu durum dünyanın her tarafında önemli bir mesele olarak üniversitelerin karşısına çıkmaktadır.

Bu sorunun kökeninde yatan, her tarafta teknik elemana, ihtisas sahibi kişilere gittikçe artan bir şekilde duyulan ihtiyaçtır. Hiçbir ülke yirmi birinci yüzyıla yetersiz teknik elemanla girmeğe cesaret edemiyor. Ancak genel eğitimin her tarafta yaygınlaşması ve gençlerin artan sayılarla üniversitelere başvurmaları bu sorunu daha da güçleştirmektedir. Öyleki bazı ülkelerde bir kısım üniversitelerde öğrenci sayısı yüzünü bulmakta, bunu sınırlamak ise sosyal ve hatta politik bir takım güçlükler yaratmaktadır.

Başka bir deyişle, bir taraftan demokrasi ve sosyal adalet fikirleri eğitimi her sınıfa ve tabakaya yaymaya çalışmakta, buna karşı teknik zaruretlere, planlı kalkınma, mesleklerdeki gelişme ve per-

feksiyonman arzu ve ihtiyacı üniversiteleri, ister istemez, selektif yani en iyisini isteyen bir duruma getirmekte bu da toplumda ve özellikle gençler arasında bir tepkiye ve hatta bunalıma neden olmaktadır.

Üniversitelerin karşılaştıkları ikinci sorun malî güçlüklerdir. Gerek öğrenci sayısının artması ve gerekse çağdaş teknolojinin gereği olarak üniversitelerin ihtiyaçları ve giderleri gittikçe artmakta, buna karşılık gelirleri bunları karşılayamamakta, böylece devletin, kamu kurum ve kuruluşlarının, ya da özel kişi ve kurumların parasal yardımlarını gerektirmekte bu da üniversitelerin özerklikleri bakımından kaçınılmaz bir takım sakıncalar ortaya çıkarmaktadır.

Üçüncü sorun üniversite eğitiminin muhteviyatı, yani kapsamı, daha açık bir deyimle ne gibi konuların, ne ölçülerde okutulacağı meselesidir.

Bugünün şartları gençlere meslekleri ile ilgili konuların yanında, yanı sosyal bilimler ya da teknik bilgilerin dışında, "humanities" denilen beşerî bilgilerin de dengeli bir şekilde okutulmasını zorunlu kılmaktadır.

Ayrıca öğretilen bilgilerin pratik hayata uygulama olanakları da ayrı bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Bu da temel bilimler ile uygulamalı bilgiler arasındaki dengenin tespiti meselesini ortaya koymaktadır.

Üniversitelerin karşılaştıkları dördüncü sorun ise şudur:

Üniversiteler fildişi kulelerine kapanıp, içinde yaşadıkları müessese olarak mı kalmalıdır, yoksa toplumun sorunlarına eğilen, onlarla bütünleşen ve çareler arayan, bunları tartışan, yol gösteren birer merkez, birer mihrak, birer odak noktaları mı olmalıdırlar?

Bugün içinde yaşadığımız bu dünyada sosyal, ekonomik, kültürel problemleri olan ve halkı bu nedenlerde bölünmüş bulunan toplumlarda üniversitelerin tarafsızlıklarını korumaları çok zorlaşmıştır.

Buna karşılık, fertleri arasında genel konularda fikir birliğine ulaşılmış, bir "concensus" doğmuş toplumlarda üniversitelerin tarafsızlığı çok daha kolay sağlanmaktadır.

Bu nedenledir ki sosyal ve ekonomik durumları ve dolayısı ile düşünce ve inançları bakımından fertleri arasında kesin ayrımlıklar ve bu ülkelerde, üniversitelerin geleneksel özgürlükleri ile toplumun gereksinmelerini bağdaştıracak ve bunları denkleştirecek usul ve sistemler bulmağa çalışılmaktadır.

Nihayet bütün bu sayılanların ötesinde başka ve çok daha önemli bir konu vardır ki bu sorun üniversitelerin bizzat mevcudiyetleri için bir tehlike teşkil etmektedir.

Bu sorun, bu tehlike ise, bilimsel araştırma, bilimsel eğitimi temelinden yok eden, objektif ve rasyonel, yani tarafsız ve akli düşünceye karşı çıkan, şüpheciler, septik davranışlardır. Maalesef bu tür davranışlar dünyanın bir kısım ülkelerinde üniversiteler için büyük sorunlar yaratmakta ve tehlikeler oluşturmaktadır.

Dünyanın hemen her yerinde, içinde yaşadığımız çağın şartları ve ihtiyaçları nedeni ile, ortaya çıkmış olan bu sorunların giderilmesi ve üniversitelerin tarihi görevlerini en iyi bir şekilde yerine getirebilmeleri, öğrencileri ve öğretim üyeleri ile üniversite mensuplarının, siyaset ve idare adamlarının, hep birlikte, bu sorunlara, toplumun yararlarını gözönünde tutan, çağdaş ve bilimsel bir anlayışla yaklaşmalarına bağlıdır.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN -Katkıda bulunmak ve soru sormak isteyen arkadaşlarımız işaret buyursunlar ve konuşacak olan arkadaşlarımız lütfen mikrofona buyursunlar.

RAUF İNAN -Sayın Prof. Vakur Versan'a gönülden övgülerimle teşekkür ederim.

Türkiye'de gerçek profesörler var. Kendilerinden yalnız dört sorum olacak; öğrenmek için. Biri: Osmanlılarda Enderunun durumu ne idi? İkincisi: Medreselerde ne gibi bölümler, basamaklar, aşamalar vardı? Medreseler bildiğim kadarıyla skolastik kurumlardı. Bugünkü anlamda siz onlara üniversite dediniz, üniversite olabilirler miydi? Belirleyebilir misiniz? Üçüncü sorum: Bolonya'dan önce kurulan üniversiteyi söylediniz, yazamadım kaçırdım. O Bolonya'dan önce kurulan üniversitenin tarihini ve yerini rica edeyim. Dördüncüsü: Üniversite deyimini nasıl türetilmiştir. Bunları rica ediyorum.

Çok teşekkür ederim.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ - Ben de sayın profesöre teşekkürlerimi arz ediyorum, çok şeyler öğrendim; fakat zaman az olduğu için hemen soruma geçiyorum. Osmanlı Devletinin 15 inci yüz yıldaki ciddi eğitim çabasını gördük. 16 ncı yüzyılda bu çabanın duraladığını ve sonra dünyaya ayak uyduramadığını da Sayın profesör özette belirtti.

Bu konu eğitim tarihimizin önemli bir sorunudur. Şöyle ki Osmanlıda neden filozof yetişmedi? Bilim adamı neden yetişmedi? Yani düşünür neden yetişmedi? Soruları var. Mimarını yetiştiriyor, edebiyatçısını yetiştiriyor, şairini yetiştiriyor, kumandanını, yöneticisini yetiştiriyor da neden filozof ve bilim adamı yetiştirmiyor sorusu akla geliyor. Sanıyorum ki bu sorunun yanıtı ile 16 ncı yüzyıldaki duraklama arasında sıkı bir ilişki var. Yani Devlet düzeninde, dünya görüşünde öyle bir değişme hava var ki, Osmanlı bilgin, bilge yetiştiremiyor. Bu soruya eğer bir cevap lütfederlerse, inanıyorum ki bundan sonraki çalışmalarımıza da ışık tutmuş olacaklardır.

Teşekkür ediyorum, efendim

MEHMET EMİRALIOĞLU -Sayın Başkan, Değerli Hocalarım!

Benim sorularım "demokrasi ve üniversite" üzerine olacaktır. YÖK'ün Sayın Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı, önünüzde, biraz önceki konuşmasında: "Üniversitede özgürlük var. Özerklik var. Demokrasi yok." dedi. Sayın Doğramacı'nın bilgilerinden, yararlandığımız, bilgi kaynaklı konuşmasında, üniversitelerin özerkliğe, bilim özgürlüğüne sahip olduğuna ve üniversitelerin tarafsızlığı kavramına değinildi. Kendilerinin yönetimindeki üniversitelerde bunların varlığını görmekte güçlük çektiğimizi söylemek isteriz.

Üniversite ile demokrasinin ilişkisi, yani üniversitede demokrasinin yeri ve etkisi, üniversitenin demokrasiye katkısı, demokrasinin üniversitede demokratlık, üniversite içi demokrasi nasıl doğmuş, nerelere varmış, nerelere kadar gitmelidir? Bu konuda üniversite içi bunalımlar, üniversite dışı çelişkiler, sorunlar, çözümler, hedefler var mıdır? Beni aydınlatırlarsa sevineceğim. Saygılarımla.

BAŞKAN -Sayın Hocam, soruların cevabı kapsamlı olacak ama süremiz oldukça sınırlı, o yüzden kısaca cevaplandırırsanız çok memnun olurum.

Prof. Dr. Vakur Versan - İlk üniversite hangisidir sorusunun cevabı -eski Yunandaki Pitagor'un kurduğu okulu, Eflatun'un Akademisini, Aristo'nun Liceumunu, Romanın özellikle retorik ve tartışma usul ve esaslarını öğreten müesseselerini, bir tarafa bırakacak olursak- dokuzuncu yüzyılda İtalyada ortaya çıkmış olan Salerno Tıp Fakültesi ile onuncu yüzyılda yine aynı ülkede kurulmuş olan Bologna Hukuk Fakültesi olduğudur.

Enderuna gelince, bu çok ilginç bir müessesedir ve dünyanın ilk kamu yönetimi okuludur. Bilindiği gibi Amerikalılar ve Avrupalılar kamu yönetiminin bir bilim dalı olarak ortaya çıkışını, Birinci Dünya Savaşı sırasında Amerika Birleşik Devletleri başkanı olan meşhur Wilson'un Princeton Üniversitesi siyaset bilimi profesörü iken 1887 yılında yayınlamış olduğu bu konudaki bir bilimsel makalesine dayandırırılar.

Gerçekten Amerika Birleşik Devletlerinde kamu yönetimi öğretimi ve bunu öğreten kurumlar bu tarihten sonra ortaya çıkmağa başlamış ve bu akım ancak İkinci Dünya Savaşından sonra Avrupaya geçerek yayılmıştır.

Halbuki Fatih Sultan Mehmet İstanbulun zaptından hemen sonra, Topkapı Sarayında devletin yüksek yöneticilerini yetiştirmek amacı ile bir okul açmıştır ki, dünyanın ilk kamu yönetimi okulu diyebileceğimiz bu Enderun faaliyetini ondokuzuncu yüzyıl başından Üçüncü Selim devrine kadar sürdürmüştür.

Gerçekten, bu müessese öğretim programları vesairesi ile tam bir yönetim okulu olup Osmanlı Devletine büyük yöneticiler yetiştirmiştir. Nitekim Amerikada yayınlanmış bulunan "The Palace School of Muhammed the Conqueror" isimli eser bunu bilimsel olarak açıkça ortaya koymaktadır.

Medreselere gelince, bunlar çağdaşları olan batı üniversiteleri ile ve özellikle İngiliz üniversiteleri ile büyük bir benzerlik arz ederler. Bu benzerlik bina bakımından olduğu gibi teşkilat ve usuller bakımından da ortaya çıkmaktadır.

Bizde medreseler nasıl büyük camilerin etrafında kurulmuş bilim ocakları ise Oxford ve Cambridge gibi üniversiteler de büyük katedrallerin etrafında oluşmuş müesseselerdir. Genellikle bir dikdörtken şeklinde yapılmış olan bu binalarda öğretim üyeleri ve öğrenciler birlikte yaşarlardı. Bizim medreselerde olduğu gibi o üniversitelerde de ilk ele alınmış olan konular teoloji yani ilahiyat, ona dayanan hukuk, felsefe ve tıp, matematik gibi bilim dallarıdır. Süleymaniye, Fatih gibi medreselerimizle, Oxford ve Cambridge gibi üniversitelerin kolejlerini karşılaştırmakla bu yapısal benzerlikleri görmek kabildir.

Akademik kıyafetlerde bile bir benzerlik vardır. Eski medreselerde müderrislerin giydikleri 'biniş' lerle Anglo-Sakson üniversitelerinde giyilen akademik cüppeler birbirlerine çok benzerler. Hatta daha ileri giderek akademik ünvanlarda dahî bir ben-

zerlik ileri sürülebilir. Bizdeki eski 'icazet' deyimi ile bugün İngiliz ve Amerikan üniversitelerinde kullanılmakta olan 'graduation' sözü bir anlamda eşitlik taşımaktadır.

Tarihte iki ayrı toplum ve iki ayrı medeniyetin ortaya çıkarmış olduğu bu müesseseler arasındaki ayniyet ve paralelizm, birbirlerinden kopya etmekten ziyade, aynı ihtiyaçların aynı müesseseleri doğurduğunu göstermektedir ve ilginç bir örnektir. Ne varki oralarda bu müesseseleri çağların değişen şartlarına uydurarak bugüne kadar getirmişler, bizde ise bu yapılamamış, müesseseler yüzyıllar içinde çağ dışı kalmış ve fonksiyonlarını yitirmiş, bu nedenle de yerlerini yeni ve başka müesseselere bırakmışlardır.

Üniversite ile demokrasi arasındaki ilişkilere ait soruya gelince tabiidir ki ikisi arasında büyük ilişki vardır.

Üniversiteler kültür ve eğitimin, hür düşüncenin kaynaklandığı ve oluştuğu merkezler, odak noktalarıdır. Demokrasi ise şekilden çok belli bir kültüre, seviyeye, moraliteye yani ahlakiyata dayanan bir sistemdir. Amerikalı bir siyaset felsefecisinin deyimi ile demokrasi son bir tahlil ile hürriyete kavuşmuş insanların manevî ve ahlakî niteliklerinin derecesini saptayan bir denemeden başka bir şey değildir.

Bu nedenedirki, üniversiteler, içinde buldukları toplumların millî hislerine oldukları kadar kültür seviyelerine ve özgür düşünce sınırlarına tercüman olmak sureti ile ülkelerinin mukadderatlarına etki yaparlar.

BAŞKAN -Efendim, hocamızın konuşmasını kesmek istemezdim ama zaman sınırına uymak zorundayım, bu bakımdan değerli hocamıza ve siz dinleyenlere çok teşekkür ediyorum.
(Alkışlar)

BİLDİRİ II

**"ÜNİVERSİTE VE
YÜKSEKÖĞRETİM KAVRAMI
AÇISINDAN TÜRKİYE'DEKİ
GELİŞMELER"**

DOÇ. DR. NURKUT İNAN

(T. E. D. Bilim Kurulu Üyesi)

Oturum Başkanı : DR. MESUT ÖZGEN

GİRİŞ

Üniversite ve yüksek öğretim kavramının Türkiyedeki gelişmesi bu tebliğin çerçevesi içinde ele alınamayacak derecede geniş bir konudur. Ayrıca, benim saptayabildiğim kadarıyla bu konuda ülkemizde yeterli bilimsel çalışma yoktur. Bu tebliğ çerçevesinde ben konuya yasama tarihi açısından bakmak istiyorum. Yani Türkiyede Üniversitelerin ve yüksek öğretim kavramının nitelikleri, üniversitenin işlev ve görevleri konusunda iktidarların ne düşündüğünü anlatan yasa metinleri ve bu yasa metinlerine gelinceye kadar geçirilmiş olan yasama süreci içindeki alt metinleri ele alacağım. Bu nedenle çalışma, tarihi bir çalışma olacak. 1919-1981 yılları arasında siyasal iktidarın konuya bakış açısını saptamaya çalışacağım.

Kısa bir tarihçe vermek gerekirse 1919 yılında İstanbul Darülfünunu ilk kez bir yasaya bağlanmıştı: Darülfünunu Osmanî Nizamnamesi. Ondan sonra 1933'de herkesin bildiği yüksek öğretim ya da üniversite reformu adı altında anılan İstanbul Darülfünununun lağvedilmesi ve yeni bir üniversite kurulması olayı yaşandı. Bu da yasal metinlerle gerçekleştirilmiş bir "reform" idi. Çok partili hayata geçildiğinin ilk yılında, 1946 yılında Batılı ve modern anlamda ilk özerk Türk üniversitesinin temelini oluşturan yasa metni parlamentodan geçti. Bu yasa metni 1960 yılına kadar yürürlükte kaldı. 1960 27 Mayısı sonrasında 1946 tarihi yasada çok önemli değişiklikler yapıldı. Ancak 1960 yılındaki değişiklikler, 1946 tarihli yasayı yürürlükten kaldırmadığı gibi, bu tebliğ çerçevesinde değindiğimiz Üniversitenin nitelik, işlev ve görevleri konusunda da 1946 yılındaki yasadaki metinde bir değişiklik yapmadı. 12 Mart dönemi sonrası 1973 seçimlerinden önce yasalasın bir metin de, 1750 sayılı Üniversiteler kanunu idi. Bu metin o zaman partiler dışı hükümet tarafından hazırlandı ve parlamentoda Adalet Partisi çoğunluğuyla ve bazı değişikliklerle benimsendi. Yüksek öğretim kurulu (YÖK) kavramının ilk ortaya çıktığı yasa budur. Tebliğde kısaca 1979 yılın-

da kamuoyunun tartışmasına açılmış o zamanın Cumhuriyet Halk Partisi iktidarı Millî Eğitim Bakanı Necdet Uğur tarafından hazırlanmış bir taslağa değineceğim. Buna talihsiz taslak adı vermek mümkün, çünkü Bakan Necdet Uğur kendi partisine bile bu taslağı kabul ettiremedi. Ancak, bu taslağın önemli yönlerinden biri gerçek anlamda kamuoyuna açılmış ve kamuoyunda tartışılmış ilk Üniversiteler Kanunu taslağı olmasıdır. Nihayet yine herkes tarafından bilindiğı gibi 12 Eylül döneminin ilk yılında 1981 yılında yürürlüğe giren Yüksek Öğretim Yasası bugünkü yasal durumu oluşturdu (1).

1. İLK DÜZENLEME

Darulfünunu Osmanî Nizamnamesi adını taşıyan 1919 sayılı yasanın gerekçesinde bu yeni düzenlemenin 3 temel amacı şöyle belirlenmekteydi. "Darulfünuna" yani üniversiteye "ilmî muhtariyet" bilimsel özerklik vermek, "fikri hürriyet" yani fikir özgürlüğü sağlamak ve "mali hususatta hukuku mahsusat" yani malî konularda özel kurallara tabi kılma, Kanun metni Üniversitenin niteliğı, işlev ve görevleri hakkında çok kısa ve nötr bir maddeye sahipti. Kanununun 1. maddesinde yer alan tek amaç hükmü, Darülfununun, yüksek eğitimin gelişmesi amacına yönelik çalışmalar yapacağı bir bilimsel kurum olarak tanımlaması idi. 2. madde de bilimsel özerkliğe sahip olduğunu eklemekte idi. Bu kanun görüldüğü gibi, son derecede nötr bir kanundur. "Nötr" sözcüğünü, ideolojik sözcüğünün karşıtı olarak kullanmaktayım. Aşağıda görüleceğı üzere Türkiye'de yasal gelişme açısından görülen eğilim -trend- üniversitelere verilen önemin gittikçe artması ve siyasal iktidarın üniversitelere gittikçe daha ideolojik açıdan bakmaya başlamasıdır. 1919 tarihli yasaya çalışmanın sonuç bölümünde tekrar değinilecektir. Ancak 1924 yılında yani Cumhuriyetten sonra 1919 sayılı yasaya bir ek yasa

---

(1) Bildiride anılan tüm taslak, tasarı ve yasaların metinleri ekte mevcuttur.

çıkartılarak Darülfununa tüzel kişilik tanınmış ve bu biçimde idari ve mali özerklik nitelikleri daha da pekiştirilmiştir.

2. ATATÜRK REFORMU

1930'larda ki hükümetlerin ve Atatürk'ün Darülfununa bakışı pek de yakın ve sıcak değildi. Nihayet zamanın Millî Eğitim Bakanı Mustafa Necati'nin hazırladığı çok kısa bir yasa ile Darülfunun ilga edildi ve yeni bir üniversite kurması yolunda Millî Eğitim Bakanlığına yetki tanındı. 1933 reformu ile yeni bir Üniversite kurulması öngörülmekle birlikte bunun aracı olarak Bakanlık görevlendirilmişti. Yasal düzenleme yeni üniversite kurma görevini Millî Eğitim Bakanlığına bırakmış bulunmaktaydı. Millî Eğitim Bakanlığı üzerine düşen bu görevi bir talimatname yeni adıyla bir yönetmelik yaparak yerine getirdi.

11 Ekim 1934 tarihli İstanbul Üniversitesi Talimatnamesinin 1. maddesi Bilgi sahalarında araştırmalar yapmak, millî kültürü ve yüksek bilgiyi genişletmeye ve yaymaya çalışmak, Devlet ve memleket hizmet işleri için ergin ve olgun unsurlar yetişmesine yardım etmek gibi görevleri üniversiteye yüklemiş bulunuyordu. Görüldüğü üzere bu metinde Yüksek Öğretimin daha doğru bir deyim ile Üniversitenin araştırma, araştırmaları yayma ve öğretim görevleri yer almaktadır. Bugün evrensel olarak kabul edilen bu üç temel fonksiyon yasa metnine girmiştir. Ayrıca, millî kültür yaymaya çalışmak sözcükleriyle de ilk kez kural koyan makamın yani o zamanki Millî Eğitim Bakanlığının konuya ideolojik bir yaklaşım içinde olduğunu göstermektedir.

1934'te bu biçimde kurulan İstanbul Üniversitesi Nazi Almanyası'ndan kaçan elli dolayında Alman Profesörün katkıları ile önemli ölçüde gelişti ve bu duruma girmiş olan üniversiteyle 1946 yılına gelindi. 1946 yılına kadar yani 1934 ile 1946 yılları arasında Üniversitenin idari, mali ve bilimsel özerkliğinden söz etmek mümkün değildi. Buna karşın Üniversitelerin temel işlevlerinin sürdürmelerinde yani araştırma, araştırmayı yayma ve öğretim işlevlerini sürdürmelerinde son derecede serbest

birakılmış oldukları da bir gerçektir. Üniversite bu biçimde 1934 yılından itibaren talimatnameyle yönetilen bir kurum haline girdi ve bu yöntemle yaklaşık 12 yıl yaşamını sürdürdü.

3. ÖZERK ÜNİVERSİTE

Ülkemiz tarihinde çok önemli bir dönüm noktası olan çok partili demokrasi denemesinin başarılı ilk adımı 1945 yılında partilerin kurulmasıyla atılmıştı. Aynı yıl iktidar partisine ve özellikle hükümet üyelerine hakim olan fikir üniversitenin artık yeterli olgunluğa ulaştığı ve bundan böyle bir yasaya bağlı olarak özerk bir biçimde yaşamını sürdürmesinin doğru olacağı görüşü idi. Özellikle üniversite özerkliğinin artık üniversiteye verilmesi gereken bir hak olduğu konusunda geniş yayın yapıldı, görüş bildirildi. Bunun üzerine, zamanın Millî Eğitim Bakanlığı Üniversite Öğretim Üyelerinden de oluşmuş bir karma komisyon kurarak bunlara bir kanun taslağı hazırlattı. Bu taslağın adı "Üniversitelerin, Fakültelerin ve Bunlara Bağlı Diğer Kurumların Özerklikleri Üzerine Kanun Tasarısı" idi. Bu taslağın 1. maddesi yine oldukça nötr bir biçimde ve çok kısa olarak üniversitenin tanımını yapıyor, fakat görev ve işlevleriyle ilişkin herhangi bir açıklamada bulunmuyordu. Bu taslağın 1. maddesinde "Üniversiteler, fakültelerden doğrudan doğruya kendine bağlı enstitü okul ve kurumlardan oluşmuş bir birliktir", denmekteydi. Maddenin 2. bölümündeyseniz gerek üniversitelerin, gerek fakültelerin ayrı ayrı sayılarak hem bilimsel, hem yönetsel ve hem de akçalı yani malî özerkliğe sahip, tüzel kişilikleri olan kuruluşlar oldukları belirleniyordu. Üniversitenin herhangi bir tanımına bu taslakta yer verilmemesi ya da üniversitenin görev ve işlevleriyle ilgili hükümlerin bulunmaması tesadüf değildi. Bu taslağın hazırlanmasında en çok etkili olan kişi zamanın İstanbul Hukuk Fakültesi dekanı ve sonra İstanbul Üniversitesi Rektörü Ordinaryüs Profesör Sıddık Sami Onar idi. Bu konuda 1946 yılındaki tasarı kanunlaşmadan önce İstanbul Üniversitesince Rektör Tevfik Sağlam'ın imzasıyla hazırlanan bir raporda üniversitelerin tanımlanmalarının görev ve işlevlerinin kanunla belirlenmelerinin

gereksiz olduğu, hatta bunun zararları olabileceği söylenmekteydi (2). İstanbul Üniversitesi batı dünyasına karşı üniversiteyi bilmediğimiz sanki kanunla öğrendiğimiz izlenimi uyardıracağı, düşüncesinde idi. Fakat zamanın Millî Eğitim Bakanlığı karma komisyon tarafından hazırlanmış olan tasarımı beğenmedi ve Talim ve Terbiye dairesine yeni bir tasarı hazırlattı. Bu tasarı Büyük Millî Meclisine sunuldu ve kanunlaştı. İlk özerk Üniversite kanunu işte bu Talim Terbiye dairesinin hazırladığı bu kanundur. Bu kanun İstanbul Üniversitesinin biraz önce değindiğim raporundaki görüşlerin aksine karma komisyonun hazırladığı metinden de çok ayrılarak Üniversitelerin organik tanımı ile görevlerini birbirinden ayırdı. Üniversitelerin tüzel kişiliğe sahip özerklik hakkına kendilerine tanınmış kamu kurumları olduğunu belirleyen maddeden ayrı olarak kanunun 3. maddesi üniversitelerin görevlerini geniş bir biçimde saymayı yeğledi. Talim ve Terbiye Dairesi, üniversitenin görevlerini beş bent halinde toplamış bulunmaktaydı. Maddenin bu biçimde kaleme alınışı bundan sonraki tasarıları da geniş ölçüde etkileyecek ve 1946 tarihli yasayı izleyen tüm yasalar aynı modeli, hatta bazan aynı hükümleri taşıyacaklardı. Ama önce Talim Terbiye dairesince hazırlanan taslağa bir göz atmakta yarar vardır. Bu taslakta beş bent halinde sayılan Üniversitelerin görevleri klasik araştırma, öğretim ve bilimi yayma öğelerini çok ayrıntılı bir biçimde açıklamakta, bunlara ek olarak üniversitelerin devlete ve kamu kuruluşlarına yardımcı olmalarını, hükümetçe istenen incelemeleri yapmak görevini de üstlenmelerini öngörmekteydi. Ayrıca bu klasik işlevlerin yanında taslak, üniversitenin yetiştireceği öğrencilerin niteliklerini de sıralamış bulunmaktaydı. Denebilirki yasal metinler ilk kez gerçek bir ideolojik içerik kazanmaktaydı. Taslak "genç nesle ileri Türk Cemiyetinin ve demokrasi ilkelerine dayanan çağımız medeniyetinin ilkelerini sindirerek bilim anlayışı kuvvetli erkin düşünceli ve millî karakterli bilgi ve de-

---

(2). Bu raporun metni için bak. Ord. Prof. Dr. Ernst Hırş, Dünya Üniversiteleri ve Türkiye'de Üniversitelerin gelişmesi, İstanbul 1950, sh. 809-812.

ney sahibi aydın vatandaşlar yetiştirmek" görevini üniversitelere yüklemekteydi. Bu taslak hükümetçe herhangi bir değişikliğe uğramadan parlamentoya sunuldu. Ama Büyük Millet Meclisinde komisyonunda ve genel kurulda bazı değişiklikler yapıldı. Bu madde de yapılan değişikliklerin önemli bir bölümü redaksiyon niteliğinde değişiklikler olmakla birlikte maddenin gerçek ideolojik içeriğini saptayan yani üniversitelerin hangi türde vatandaş yetiştirmesini gerektiğini belirleyen A bendinde önemli bir değişiklik yapıldı. Talim ve Terbiye Dairesince hazırlanan taslağın A bendi 'çağımızın medeniyetinin ülkülerinden, "demokrasi ilkelerinden" yani evrensel değerlerden ayrıca "ileri Türk cemiyetinin ilkelerinden" söz etmekteyken, Büyük Millet Meclisi bu A bendini çok daha milliyetçi ve ideolojik bir biçimde değiştirdi, Evrensel değerlerden ziyade millî değerlere daha çok önem verir bir biçimde yeniden kaleme aldı. Bu haliyle de metin kanunlaştı. Yani 1946 tarihli Üniversiteler Kanununun Üniversitenin görevlerini sayan 3. maddesinin A bendi öğrencilerini Türk devriminin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar olarak yetiştirmek görevini Üniversitelere yüklemişti.

Dikkat edilecek olursa, talim ve terbiye taslağından "demokrasi ilkelerine dayanan çağımız medeniyetinin ülküleri", sözcükleri çıkartılmış onun yerine "Türk devriminin ülkülerine bağlı ve millî karakter sahibi vatandaşlar" ibareleri konmuş idi. Aslında "millî karakter sahibi" sözcükleri Talim Terbiye taslağında yer almakla birlikte cümlenin yazılışı icabı ikinci derecede kalmakta idi. Yasalaşan metinde ise ön plana çıkarılmıştı. 1946 tarihli kanunun gelişmesi ve incelenmesi bizi bu noktaya getiriyor. Her ne kadar Türkiye'de çok partili demokrasiye geçişin ilk yıllarında hazırlanmış bu yasanın ana amacı üniversiteye özerklik vermek için hazırlanmış bir metin olmasına karşın Büyük Millet Meclisinde hiç değilse üniversitenin görevlerine ilişkin maddeye gayet belirgin bir ideolojik içerik kazandırılmıştı. Diğer bir deyimle üniversitenin üniversal niteliğinin ötesinde hatta bunda biraz ayrılarak daha bir millî nitelik kazandırılmak çabası görülüyor.

1946 yılından sonra üniversite yasalarının tarihçesi Türkiye'de

darbeler tarihiyle paralel yürür. 1946 yılından sonra üniversiteler yasası 3 kez değişti. Türkiye'de de 3 kez askeri darbe oldu ve bu yasa değişiklikleri hep askeri darbeden sonraki yıllara ve askeri darbenin hala etkili ya da iktidarda olduğu yıllara rastladı. Bunların ilki 27 Mayıs 1960 darbesinden sonra yapılan değişiklik idi.

4. 27 MAYIS

1960 yılında gerçekleştirilen bu üniversiteler kanunu değişikliği 1946 sayılı yasayı yürürlükten kaldırmadı. Bunu çok geniş bir biçimde değiştirmekle yetindi. Ancak üniversitenin görev ve işlevlerini saptayan 3. madde değiştirilmedi. Bu nedenle 1960 yılındaki yasa değişikliği aslında bu tebliğin konusu dışında kalmaktadır. Buna karşın bu yasa değişikliğinin genel havasına da değinmekte yarar görüyorum.

27. Mayıs askeri darbesini ülkemizdeki diğer iki askeri darbeden ayıran en önemli özelliklerden birtanesi askeri darbenin sonrasının üniversite desteği ile yürütülmesi ve üniversiteden, üniversite mensuplarından geniş ölçüde yararlanılmasıdır. 12 Mart ve 12 Eylül darbeleri için bunun tam tersini söyleyebiliriz. Bu son ikisi açıkça ve net biçimde üniversiteyi karşılarına almışlardı. 1960 değişikliği bu nedenle üniversiteden destek alan üniversitenin desteği ile işlerini yürüten bir cuntanın yapabileceği bir yasa değişikliğiydi. Bu yasa değişikliğine hakim olan görüş üniversitenin yerini sağlamlaştırmak görüşü idi. Ancak bu kurumsal olarak bir sağlamlaştırmadan çok kişilere ilişkin bir sağlamlaştırma oldu. Yani Üniversitede o anda hakim olan öğretim üyeleri kuşağını daha güçlü kılmak için yapılan bir değişiklikti. Örneğin genç kuşağı ve çok yaşlı kuşağı devre dışı bırakacak önemli değişiklikler yapıldı. Ordinaryüs profesörlük kaldırıldı. Asistanlıkta geçen doçent olmak için gereken süreler uzatıldı. Profesör olmak zorlaştırıldı. Kısacası 1960 yılında üniversitede iktidarda olan kuşağın daha uzun yıllar iktidarda kalması sağlandı. Yapılan değişiklik yalnızca bununla sınırlı kaldığı için üniversitenin temeline ilişkin bir değişiklik yapılmadı.

5. 12 MART

Üniversite yasasının yeniden değiştirilmesi 12 Mart askeri darbesinin son yılı olan 1973 yılında Nihat Erim hükümeti tarafından getirilen yasa tasarısının Büyük Millet Meclisince kabulü biçiminde oldu.

Bu tasarımı ve kanunlaşan metni incelemeden önce 12 Mart döneminin garip siyasal yapısını hatırlatmakta yarar görüyorum. 12 Mart döneminde yapılan bir askeri darbe sonucu parlamento- lu bir rejim ve perde arkası bir askeri yönetim oluştuğunu görüyoruz. Ama perde önünde görülen partisiz bir hükümet ile parlamento ülkeyi yönetiyorlar. Bu partisiz hükümet tarafından 1750 sayılı Üniversiteler Kanununun ilk taslağı hazırlandı. Bu hazırlıkta 1946 yılındaki model aynı izlenmiş, Kanun taslağınının 3. maddesi üniversitelerin görevlerini geniş bir biçimde açıklamış idi. Bu taslağın Büyük Millet Meclisinde uğradığı değişiklikler üniversite yasama tarihinde ilk kez ideolojik görüş farklılıklarının açıkça tartışıldığı ve Parlamentaoya yansıdığını gösteren örneklerdir. Nihat Erim Hükümeti tasarısı Üniversitelere verilen klasik görevleri genel olarak saymakla kalmamış, nasıl öğrenci yetiştirmeleri gerektiğini açıklamış, planlı kalkınmayı vurgulamış ve 1946 yılında Üniversitelere yüklenen görevi daha da net biçime getirmişti. Bu görev Üniversitelerin hükümete yardımcı olması ve hükümetçe talep edilecek inceleme ve araştırmaları sonuçlandırarak düşüncelerini bildirmesiydi. Hükümet bu taleplerini Millî Eğitim Bakanı aracılığıyla Üniversitelere sunacaktı. Tasarınının ikinci bir yeniliği üniversitelerin özerkliğini kaldırmamakla birlikte üniversitelerin denetim koordinasyon kurulu ve önemli ölçüde yönetime de katılacak bir kurul üniversiteler dışındaki kişilerden oluşan bir üst kurul oluşturması idi. Diğer bir deyimle, o zamanki adıyla da YÖK, "Yüksek Öğretim Kurulu" ilk kez yurdu- muzda 1973 yılında gündeme gelmiştir.

Tasarı yine 1946 yılında Büyük Millet Meclisinden geçmiş metne uygun olarak üniversitelerin millî karakterini vurgulamakta

idi. 3. maddenin B bendi öğrencileri "Anayasada ifadesini bulan Türk devletinin ve Türk devriminin ilkelerine bağlı Millî karakter sahibi vatandaşlar olarak" yetiştirme görevini yüklemekte idi. Üniversitenin evrensel nitelikleri 1946 kanununa oranla daha geri plana atılmış hatta hiç değinilmemişti. Tasarının ikinci belirgin özelliği de öğretim fonksiyonunu ya da görevini ön plana almış olmasıydı. Yani 3. maddenin A bendi öğretimden söz etmekte, B bendi hangi tip öğrenci yetiştirilmesi gerektiğini açıklamakta, araştırma ve diğer görevler bunları izlemekte idi. Büyük Millet Meclisinde, komisyonlarda ve genel kurulda maddenin diğer bentlerine pek değinilmedi. Ama Üniversitelerin nasıl öğrenci yetiştirmeleri gerektiğine ilişkin B bendi Partiler arasında geniş tartışmalara yol açtı. Adalet Partisi Milletvekillerinin önerisi üzerine bent şu hale geldi: "Öğrencilerini bilim anlayışı kuvvetli, millî tarih şuuruna sahip, vatanına, örf ve adetlerine bağlı milliyetçi ve sağlam düşünceli aydınlar olarak yetiştirmek", Görüldüğü gibi burada Yüksek Öğretimin Millî karakteri vurgulanmakla kalmamakta, ilk kez kanunda, anayasa çerçevesi ibareleri çıkarılmakta, anayasaya bir atıf yapılmamakta, "milliyetçi aydınlar" ve "Millî tarih şuuruna sahip" derken, Türk devriminden ve anayasada da ifadesini bulan Türk devletinden söz edilmemekte aksine tutucu bir yaklaşım içinde kaleme alındığı hissini veren "örf ve adetlerine bağlı milliyetçi aydınlardan" söz edilmekte idi. Adalet Partisi milletvekillerinin bu önerisine Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilleri şiddetle karşı çıktılar ve Nihat Erim Hükümetinin metnini benimsediklerini söyleyerek onu savundular. Ancak çoğunluk sahibi olan Adalet Partililerin oylarıyla demin aktardığım biçimde taslak kanunlaştı. Bu kanunlaşan metnin bazı başına gelenleri de açıklamakta yarar görüyorum. Demin okuduğum 3. maddenin B bendinde "örf ve adetlerine bağlı aydınlar" sözcükleri Anayasa mahkemesince iptal edildi. Keza Yüksek Öğretim Kurulu "YÖK" da Üniversitenin kendisi dışındaki kişiler tarafından yönetilemeyeceği anayasa ilkesine aykırı görülerek Anayasa Mahkemesince iptal edildi. Böylelikle ilk YÖK daha kurulmadan tarihe karışmış oldu.

Araştırmamızın bu noktasında şunu söyleyebiliriz: 1933'ten 1973 e kadar, Üniversitelerin görev ve işlevlerini belirleyen maddeler gittikçe daha ideolojik içerik kazanmakta ve iş evrensel-millî çatışmasından çıkıp ilerici ve tutucu çatışmasına dönüşmektedir.

6. NECDET UĞUR TASLAĞI

1979 yılında Cumhuriyet Halk Partisinin kısa iktidar dönemi içinde Cumhuriyet Halk Partili Millî Eğitim Bakanı Necdet Uğur'un talihsiz bir girişimi oldu. Necdet Uğur Üniversite öğretim üyelerinden de yararlanarak Bakanlık içinde kesin bir çalışma yaptırdı ve yeni bir üniversiteler kanunu taslağı hazırladı ve diğer taslaklardan oldukça farklı biçimde bu taslağın geniş olarak kamu oyunda tartışılmasını sağladı. Ama hemen eklemekte yarar var. Daha öncede belirttiğim gibi bu taslak parlamentoya dahi varamadan Millî Eğitim Bakanlığının raflarında kaldı. Çünkü Millî Eğitim Bakanı Necdet Uğur bu taslağı kendi partisine dahi kabul ettirememişti. Taslağın geniş bir analizini yapacak değilim. Burda taslağın iyi ya da kötü yönlerini belirleyecek de değilim. Ama bu taslakta da 1946 ve 1973 tarihli kanunlardaki genel yaklaşımdan uzaklaşmadığını yine taslağın 3. maddesinde üniversitelerin görevlerinin biraz da daha ayrıntılı bir biçimde saptandığını görmekteyiz. Bu taslağın üniversitelere hangi tip öğrenci yetiştirmek gerekir sorusunu cevaplayan 3. maddesinin B bendi ideolojik içeriği ağır ama genel yaklaşımı muhafazakar ve tutucu olmaktan çok ilerici ve demokrat bir ifadeyle kaleme alınmıştı. "öğrencilerini anayasada belirtilen Atatürkçülük ve demokratik hukuk devleti anlayışına ve devletin ülkesi ve ulusuyla bütünlüğü ilkesine bağlı ve ulusal tarih bilinci olan yurttaşlar olarak yetiştirmek". ayrıca 1973'teki Anayasa değişikliğinden beri dilimize girmiş olan "devletin ülkesi ve milletiyle bütünlüğü ya da bölünmezliği" tekerlemesi ilk kez burada üniversiteler kanununda da yer aldı. ama metin daha öncede söylediğim gibi kanunlaşmadı.

Necdet Uğur taslağı hakkında söylenebilecek son söz, bu taslağın hazırlanış tarihinin normal olarak üniversite kanunlarının yasama faaliyeti tarihçesi modeline uymadığıdır. 1946 dan bu yana üniversite yasaları çok önemli bir reform sayılacak çok partili hayata geçmenin bir sonucu olarak ortaya çıkmış ya da askeri darbelerle gelen iktidarlar güçler tarafından hazırlanmıştır. Seçimle iktidara gelen sivil hükümetin hazırladığı bir taslaktı Necdet Uğur'un taslağı. Başarısızlığının sebepleri arasında bunu da saymak herhalde gerekir.

7. 12 EYLÜL

Bir askeri yönetimin hazırlattığı 1973 tarihli Üniversiteler kanunu yürürlükten kaldırarak yani bir kanun yapmak başka bir askeri yönetime nasip oldu. 12 Eylül 1980 askeri darbesini izleyen ilk yılın sonunda, 1981 yılında, Millî Güvenlik Konseyi ve konseyin hükümeti bir yüksek öğretim Kanunu tasarısı hazırladı. Bu tasarı Danışma Meclisinin kurulmasının hemen arifesinde ve Danışma Meclisinden geçmeksizin sadece Konseyde görüşülerek kanunlaştı.

Halen yürürlükte olan Yüksek Öğretim Kanunu Hasan Sağlık'ın bakanlığındaki Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanmış bir tasarıya dayanır. Temmuz 1981 tarihinde hazırlanmış olan bu tasarı, Üniversiteler de o zaman dağıtılmış ve görüş istenmiş idi. Bu tasarının ve sonradan kanunlaşan metnin konumuz bakımından en önemli özelliği üniversite kavramını açıklayan, üniversitenin görev ve işlevlerini belirleyen tek bir madde ile yetinmemesi, 3 ayrı madde halinde bu kavramları ve görevleri belirlemesi idi. Üç ayrı madde de oldukça uzun maddelerdi. Tasarının 4. 5. ve 6. maddeleri konumuzla ilgili olan maddeler. 4. madde yüksek öğretimin amacını belirliyor. 5. madde yüksek öğretimin ana ilkelerini belirliyor. Nihayet 6. madde üniversitelerin görevlerini sayıyor. Aslında 6. madde metnin en nötr olan maddesi, sadece üniversitelerin görevlerinin ne olduğunu belirleyip daha idealist ya da ideolojik içeriği 4 ve 5.

maddelere bırakıyor. Tasarının 4. maddesi yüksek öğretimin amacı başlığı altında 3 konuyu düzenlemekte. Nasıl öğrenci yetiştirilmeli sorusunu cevaplıyor. Üniversiteler Türk milletini nasıl etkilemeli, Yeni bir kavram olarak bunu belirliyor ve nihayet üniversiteler olarak üst düzey amaçların neler olduğunu saptıyor. Yüksek Öğretim Kanunu üniversitelerle, yüksek öğretimi ayrı kavramlar olarak ele almakta Yüksek öğretim üst kavram. Üniversiteler Yüksek öğretimin içinde yer alan kurumlardan birtanesi. Bu nedenle yüksek öğretimin amacı başlığını taşıyan 4. madde yüksek öğretim açısından öğrencileri ve Türk milletini belirlerken 3. bendinde yüksek öğretim kurumlarından biri olan üniversitenin genel amaçlarının neler olacağını belirlemekte. 4. maddenin en uzun kaleme alınmış olan bendi öğrencilere ilişkin A bendi. Bu A bendinin 7 tane alt paragrafı mevcut daha önceki kanunlardan pek farklı olmayan bu ibareler yine genel olarak yüksek öğretimin evrensel konumu yerine millî, milliyetçi durumunu vurgulamakta öğrencileri Türk Milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini taşıyan Türk vatandaşı olarak görmek istemekte. Üniversitenin böyle öğrenciler yetiştirmesini emrederler, pek tabi Atatürkçülüğü, Atatürk İnkılap ve ilkelerini de ön plana almakta. Bu karşılık 1946 yılında tasarıdan Büyük Millet Meclisince çıkarılmış olan "demokratik hukuk devleti" tabiri daha da genişlemiş olarak taslakta yer almış; "demokratik laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen vatandaşlar" Bir başka yenilik de 2. bendte üniversitelerin Türk milletini nasıl etkilemesi gerektiğinin yazılması. Üniversiteler, Türk milletini değiştirebilir mi? Karakterini hangi ölçüde değiştirebilir? Bu tartışma konusu olabilmekle birlikte taslakta yer almış. Bu bendin bir kısmı bazı evrensel değerlere yer vermiş. Örneğin "dil, ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, din ve mezhep ayrımı gözetmeksizin ülkesi ve fertleriyle bölünmez bir bütün olarak" ibaresi mevcut. Nihayet 3. bend üniversitelerin görevleri araştırma, bilimsel çalışma genel düzeyde kalkınmaya ve gelişmeye destek olmak ve bilimi yaymak olarak sıralanmış. 5. madde aslında birçok bakımdan 4. mad-

denin A ve B bendlerinin bir tekrarından ibaret. Ama madde "Yüksek Öğretim aşağıdaki ana ilkeler doğrultusunda planlanır, programlanır ve düzenlenir" diye başlıyor. Tasarıda bu maddenin A'dan İ'ye kadar gelen dokuz bendi var. Hepsini ayrı ayrı okuyacak değilim. A bendindeki önemli kavramlara değinmek istiyorum. Öğrencilere neler telkin edilir? "Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Atatürk milliyetçiliğine bağlı çağdaş demokrasi bilincinin kazandırılması sağlanır". Ayrıca "öğrencileri zararlı siyasi ve ideolojik telkinlerden arındırılır". "Millî demokratik laik ve sosyal bir hukuk devleti düzeninin gerçekleştirilmesi için çağdaş demokrasi bilinci kazandırılır". Bilinen tekerleme burda da yer alıyor. "Devletin ülkesiyle ve milletiyle bölünmez bir bütünlüğü ilkesi kendilerine benimsetilir". "Millî kültür" öğrencilere öğretilir. Bundan sonra daha teknik konulara geliniyor. Bu ana ilkeler içinde mesela yüksek öğretimin paralı olduğu, inkılap tarihi, Türk dili ve yabancı dilin zorunlu ders olarak okutulması gerektiği gibi teknik konular mevcut. Nihayet 6. madde üniversitelerin görev yetki ve sorumlulukları başlığını taşıyor. Burda çok daha teknik düzeyde araştırma, eğitim, öğretim, bilimin yayılması, kamu kuruluşlarıyla işbirliği yapmak, Uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapmak vesaire gibi görev ve yetkilerden söz edilmekte. Bu maddede dikkati çeken husus yine eğitim, öğretimin araştırmanın önüne getirilmiş olması, aslında bu eğitim, öğretime öncelik tanınma hususu hükümet tasarısından sonra Millî Güvenlik Konseyince ve millî güvenlik konseyi komisyonunca değiştirilen metinlerde yapılmış.

Hükümetin hazırladığı bu tasarı, Millî güvenlik Konseyi ihtisas komisyonunca değiştiriliyor. Millî Güvenlik Konseyince tartışılıyor. Ve halen yürürlükte olan metin ortaya çıkıyor. Bu metinler çalışmanın sonunda verilmiştir. Onun için ayrı ayrı hepsini okumuyorum. Yalnız yapılan değişikliklerden bazılarına değinmek istiyorum. İhtisas komisyonunca yapılan değişikliklerde yüksek öğretimin amacını düzenleyen 4. maddede "demokratik laik ve sosyal hukuk devleti" ibaresi çıkarılmış. Bu demokrasi kavramının yasa metninden ya da tasarı metnin-

de ikinci çıkarılışı. İlk kez 1946 tarihli yasada bunu görüyoruz. Ayrıca demin değindiğim ve tasarıda yer alan belki de tek evrensel amaç olan "dil ırk, cinsiyet, siyasi düşünce, din ve mezhep ayrımı yapmamak ilkesi" de yine ihtisas komisyonu tarafından metinden çıkarılmış. Buna paralel olarak 5. maddeden yani ana ilkelere de "millî demokratik, laik ve sosyal hukuk devleti" ibaresiyle "çağdaş demokrasi bilincinin kazandırılması" ibareleri çıkarılmış 5. maddenin A bendi bu ibareler çıkarıldıktan sonra "atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Atatürk milliyetçiliğine bağlı hizmet bilincinin kazandırılması sağlanır" haline gelmiş. Yani ana ilkeler yalnız Atatürk inkılapları ve Atatürk milliyetçiliği ile sınırlandırılmış.

Özel ihtisas komisyonunda yapılan bu değişikliklerden sonra yeni metin Millî Güvenlik Konseyi huzuruna geliyor ve Millî Güvenlik Konseyindeki tartışmalarda da bazı değişiklikler yapılıyor. Herşeyden önce amaçları belirleyen 4. maddenin yüksek ihtisas komisyonunca belirlenen "anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı" ibaresi Millî Güvenlik Konseyi Başkanı tarafından itiraza uğruyor ve Başkan bu ibarenin çıkarılarak yerine Atatürk milliyetçiliğinin konması önerisini yapıyor. Millî Güvenlik Konseyi Başkanı orgeneral Kenan Evren'in bu amaçla konsey toplantısında söylediklerini aynen nakletmek istiyorum (3). Başkan: "5. maddenin A fıkrasında Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Atatürk milliyetçiliğine bağlı deniliyor. Halbuki 4. fıkranın A fıkrasının birinci paragrafında Atatürk inkılaplarına ve ilkelerine anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliğine bağlı dedik. Birisinde Atatürk milliyetçiliğine birisinde Türk milliyetçiliğine deniliyor. Hangisi doğrudur. Türk milliyetçiliği ise kastımız". İhtisas komisyonu başkanı: "Anayasada ifadesini bulan Türk milliyetçiliği, Atatürk milliyetçiliği efendim". Başkan: "Ama onu öyle demek lazım. Atatürk inkılaplarına ve ilkelerine anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliği çünkü

---

(3) Tutanak Dergisi, M. G. Konseyi B:77 26.10 1981 0:1, sh. 10-11.

öyledir aslı, Atatürk Milliyetçiliğidir. Türk milliyetçiliği deyince başka taraflarada da çekilebiliyor. Kafatasçılık şudur budur falan gibi şeylere doğru çekilebiliyor. Atatürk milliyetçiliğinin içinde bu yoktur. Zaten 5. maddenin ana ilkelerinde de öyle denmiş Atatürk Milliyetçiliğine bağlı hizmet bilincinin kazandırılması sağlanır".

Millî Güvenlik Konseyi Başkanı aynı maddedeki kendi teklifini sonradan değiştiriyor. Yani "Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliği ibaresinin kalkmasını öneriyor ve şöyle diyor: Millî Güvenlik Konseyi genel sekreteri: "Atatürk ilkelerine dayalı ve anayasada ifadesini bulan desek efendim". Başkan: "Anayasada geçmeyebilir belki hiç anayasayı karıştırmayalım burda. Anayasada başka türlü geçer, şu olur bu olur. Öğrencilerini Atatürk inkılapları ve ilkeleri doğrultusunda Atatürk Milliyetçiliğine bağlı".

Konsey Başkanının bu son ibaresi konseyce onaylanarak kanunlaşıyor. Millî Güvenlik Konseyince yapılan önemli sayılabilecek bir başka değişiklik de 5. madde. 5. madde Yüksek öğretimin ana ilkelerini saptayan madde ve bu maddenin B bendi millî kültürümüze ilişkin hükmü içeriyor. Millî kültürle ilgili bu B bendine Millî Güvenlik Konseyi üyesi Orgeneral Nurettin Ersin'in önerisi üzerine (4). "Örf ve Adetlerimize bağlı" ibaresi de ekleniyor ve "millî kültürümüz örf ve adetlerimize bağlı kendimize has şekil ve özellikleriyle evrensel kültür içinde korunarak geliştirilir ve öğrencilere millî birlik ve beraberliği kuvvetlendirici ruh ve irade gücü kazandırılır" haline geliyor. Türkçe ve gramer bakımından da bir ekleme olduğu açıkça görülen "örf ve adetlerimize bağlı" sözcükleri bu önerenin Millî Güvenlik Konseyince benimsenmesi üzerine kanunlaşıyor.

Burda şunu hatırlatmakta yarar görüyorum. Bu sözcükler daha önce 1750 sayılı kanun döneminde, 1973 yılında Parlamentoda Adalet Partisi milletvekillerinin önerisi ile yasa metnine

---

(4) Tutanak Dergisi, M.G. Konseyi B:77 26.10 1981 0:1, sh. 14

girmiş ve fakat sonradan anayasa mahkemesince iptal edilerek yasadan çıkarılmış idi. Pektabii Yüksek Öğretim Kanununun yapıldığı tarihte, 1961 anayasası yürürlükte olmadığı hatta hiçbir anayasa yürürlükte olmadığı için böyle bir endişeyle bağlı olmaksızın bu ibarenin tekrar kanuna girmesi sağlanmış. 2547 sayılı kanunun anayasaya aykırılığının anayasanın geçici maddesi nedeniyle ileri sürülemeyeceğini hepimiz biliyoruz.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasının konumuzla ilgili maddelerinin bir değerlendirmesini yapmak gerekecek olursak Milliyetçi yanı gittikçe daha ağır basan, ideolojik içeriği her yeni kanunla genişleyen bu maddeler bu yasa da daha önceki yasalara oranla çok daha fazla genişlemiş bulunmaktadır. ayrıca, madde sayısı artırılmıştır. Tasarılar da 4,5 ve 6. maddeler. Kanunlaşmış metinde ise 4, 5 ve 12. maddeler. Bu maddelerde ele alınan konuların ele alınış biçimi ve içeriği bakımından ise bunların bir üniversiteler yasası maddesinden çok parti programı niteliğinde olduğunu görüyorum. Ayrıca maddelerin çeşitli yerlerine yapılan eklemelerle ya da ilk baştan itibaren kaleme alınan biçiminde sağ ideolojinin, tutucu ve milliyetçi görüşün ağır bastığını ve bu görüşün Atatürk ilkeleriyle kamufle edilmeye çalışıldığını da söyleyebilirim. Her ne kadar Millî Güvenlik Konseyi Başkanı Konseyin bu maddelerle yaptığı açıklamalarda demin okuduğum gibi kafatasçılığa karşı olduğunu bu nedenle milliyeçtilik yerine Atatürk milliyetçiliği sözcüklerinin yer alması fikrini savunuyorsa da, maddelerin başka yerlerinde de açıkça ırkçılık etkisi altında yazılmış olduğu izlenimi veren ibareler var. Özellikle "din, dil, ırk ayrımı gözetmeksizin" ibaresinin kanundan çıkarılmış olması bu yargımı güçlendiriyor.

SONUÇ

Sonuç olarak iki değerlendirme yapmak istiyorum. İlk olarak Üniversite yasalarının hangi koşullar altında yapıldığını tekrarlamakta ve genel olarak vurgulamakta yarar var. İlk yasal çalışma 1919: 1. Dünya savaşı sonu. Türkiye'nin yeniden toparlanma döneminin belki başlangıcı. Atatürk devriminin son yıllarında

karşılaştığımız yeni yasama faaliyeti 1933 yılında yapılan radikal değişiklik. Burada Üniversitede yapılacak radikal değişikliğin ortaya çıkarabileceği sakıncaların önlemleri önceden alınmış ve Hitlerden kaçan Alman musevisi profesörler Türk Üniversitelerini çağdaş düzeye çıkarmayı başarmışlar. İzleyen dönemdeki yasama faaliyeti çok partili hayata geçişin ilk yılında olmuş: 1946. Bundan sonraki yasaların tarihleri ise çok belirgin, 1960, 1971 ve 1980 askeri darbelerinden sonra ele alınmış olan Üniversite yasaları. Model açıkça belirleniyor. Ya askeri darbeler ya devrimler ya savaşlar ya da demokrasiye geçiş gibi çok önemli olayların paralelinde yürümüş üniversiteler yasalarında değişiklik yapmak. Bunun tek istisnası 1979'da Millî Eğitim Bakanı Necdet Uğur'un hazırladığı tasarı. Bu da tam istisna halini alamamış. Çünkü kanunlaşmamış.

Değerlendirme yapmak istediğim 2. husus, bu incelenen yasa metnindeki üniversite kavramı, üniversitenin görev ve işlevleri konusundaki hükümlerin izledikleri yol. Hemen açıkça şunu söylemek herhalde yerinde olacaktır ki, Türkiyenin içinde bulunduğu siyasal rejim ne olursa olsun, yasayı yapan güç hangi siyasal görüşe sahip olursa olsun, iktidarın konumu nasıl olursa olsun, tüm yasa metinleri gittikçe daha ayrıntılı hale gelmiş, daha ideolojik içerikli olmuş, evrensel görüşlerden daha milliyetçi görüşlere doğru bir yönelim olmuş. Bu bakımdan bu genel trend bakımından Necdet Uğur tasarısı dahi bir istisna oluşturmuyor. üniversite öğretim Üyeliğinden yetişmiş birisi olarak benim kişisel ve sübjektif seçimim üniversitelerle ilgili ilk yasa yolunda olacaktır. Yani Üniversiteleri düzenleyen yasalardan en evrensel ve olumlu olanı 1919 tarihli, en ideolojik ve en baskıcı olanı da 1981 tarihli yasadır. Nitekim daha önce değinmiş olduğum İstanbul Üniversite raporunun ilgili bölümünü burada aynen tekrarlamak istiyorum.⁽⁵⁾

---

(5) Bak yukarda (2) Nolu dip not.

"Tasarının üçüncü maddesi kanun tekniği bakımından bir fayda arz etmediği halde bazı mahzurlar doğurabilecek ve kanunun sistemi hakkında birtakım tenkitlere yol açacak mahiyettedir. Şöyle ki:

a) Üniversiteler bütün medeni dünyanın müşterek bir kurumu olduğu ve Üniversite görevleri hakkındaki cihan görüşü bütün akademik alemce bilindiği cihetle Üniversitelerin tarifini tazammun eden, mahiyeti ve görevleri hakkında direktifleri ihtiva eden bir madde, bilhassa dış alemde, böyle bir müessesenin mahiyetinin kanunla belirtilmesine lüzum olacak derecede muhitimizde bilinmediği hakkında bir düşünce uyandırabileceği içeride de Üniversite Öğretim Üyelerine karşı itimatsızlığın mevcudiyeti hissi verebilir.

b) Üniversiteye şu veya bu istikamette kanunlu direktifler verilmesi Üniversitelerin ilmi muhtariyeti hakkındaki prensibe tamamen uygun düşmez.

c) Kanunlarda tariflerin ve husus ile münakaşa ve tefsire müteallik tariflerin bulunması bugünkü hukuk tekniğine uygun değildir.

d) Üniversite organları Üniversiteleri halin icap ve ihtiyaçlarına göre idare edeceği ve işleri düzenleyeceği cihetle böyle bir maddenin sebebi ve müeyyidesi de yoktur.

Bu sebeplerden dolayı bu maddenin tamamen kaldırılması doğru olacağı kanaatindeyiz".

Bildirimi kendi sözlerimle değil, asker kökenli ve sağ eğilimli bir milletvekilinin sözleriyle bitirmek istiyorum. 1948-1950 yılları arasında Türk üniversitelerinde önemli bazı olaylar yaşandı bu olaylar nedeniyle parlamento, ile üniversite arasında bir çatışma çıktı ve bazı Ankara üniversitesi öğretim üyeleri solculuk yaptıkları gerekçesi ile Üniversiteden uzaklaştırıldılar. Hükümetin böyle bir uzaklaştırma yapmaya yetkisi yoktu. Bu nedenle parlamento Bütçe Kanunlarında değişiklik yaparak görevden uzaklaştırılmayı

sağladı. Bu konuların Büyük Millet Meclisinde tartışıldığı esnada Millet Partisi milletvekillerinden sol görüşe karşı olmasıyla tanınan emekli general Sadık Aldoğan aynen şöyle diyordu (6).

"Arkadaşlar; bir üniversite, teşbih etmek lazım gelirse, bir ağaç gibidir. Biyolojik bir şeydir. Biz istediğimiz gibi bir üniversite yapamayız. Üniversite kendi kendine vücuda gelir. Üniversiteyi böyle sistematik bir şekilde kuramayız. Esasen tarihe bakacak olursak, üniversiteler neşvünema bulmuş asırlarca gelişe gelişe.

Eğer üniversitemizin bünyesinde bazı noksanlıklar görüyorsak iyiden iyiye bilelim ki, bu noksanlık bizim, üniversiteyi Hükümet eliyle kurmuş olmamızdan ileri geliyor. Bundan dolayı da bu işin içine siyaset, tabiatıyla politika giriyor. Bakınız bugün, mesela: Milliyetçilik diyoruz; milliyetçilik bir ideolojidir, milliyetçilik politik bir şeydir. Bu meclis siyasi, teşrii bir meclistir. Burada ideolojiler çarpışır. Bu mecliste pekala milliyetçi de bulunabilir, milliyetçiliğe o kadar çok ehemmiyet vermeyip de başka bir ideolojiye sahip bir grup da olabilir, biraz daha sola mütemayil fikirde olanlar da olabilir. Bunlar tamamen siyasi mahiyette bir şeylerdir. Biz Üniversite içinde, milliyetçilik ideolojisini elimize alarak, üniversitenin içinde bu cereyanı, bu ideolojiyi hakim bir ideoloji diye tatbik kalkacak olursak, üniversitenin içine siyaseti biz kendimiz sokmuş oluruz." (7)

"... üniversite şöyle olmalı, böyle olmasını biz istiyoruz diyemeyiz. Üniversite kendi kendini meydana getirecektir. Yoksa devlet eliyle kürsüler kurmak, kürsüler kaldırmakla üniversite olmaz."

"... Hangi partiden olursa olsun, bu milliyetçilik duygularını alevlemek için programlarımıza istediğimiz herşeyi koyabiliriz. Fakat Üniversiteye gelince bu iş burada biter. Üniversiteye gelmiş

---

(6) Tutanak Dergisi, Dönem VIII, C. 12. Top. 2. sh. 753-755; 783-814.

(7) Bak (6) Nolu Dip not

bir talebe, öyle hocasının her dediğine kafa sallıyacak vaziyette ise, acınacak bir durumdayız demektir. Üniversitedeki talebe, hocasıyla münakaşa eden adamdır." (8)

1971 ve 1980 generallerinin General Sadık Aldoğan'dan öğreneceği çok şey varmış herhalde.

Teşekkür ederim.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN -Çok teşekkür ediyorum Sayın İnan.

Süremizin geri kalan kısmında sorularınız varsa, katkılarınız varsa onları rica edeceğim.

Buyurun.

Prof. Dr. AKIF KANSU -Ben bir katkıda bulunacağım; fakat, ondan önce gerek Sayın Versan'a, gerek Sayın İnan'a bu anlamlı ve kapsamlı konuşmaları için teşekkür ediyorum. Yalnız Türkiye yükseköğretim tarihi gözden geçirilirken gerçekten bir Üniversite unutuluyor veya atlanıyor, bunun belki dayanağı da adının Üniversite olmaması. 1933 yılında Ankara'da Yüksek Ziraat Enstitüsü adı altında bir Üniversite kurulmuştur. Belki büyük bir rastlantı; İstanbul Üniversitesinin ıslahatı ile aynı yıla rastlıyor ve bu Yüksek Ziraat Enstitüsünün kuruluşunda yine Alman Profesörlerinin büyük katkısı var. Çünkü pekçok sayıda şimdi "bölüm" dediğimiz o zaman "enstitü" adı ile anılan bütün birimlerin başında Alman Profesörler yer almıştır. Bu 2291 sayılı Yasa ki 1933 yılında çıkmıştır, zannediyorum ki Türkiye Yükseköğretim Tarihi ile ilgilenen kişilerin gözden geçirmesi gereken bir yasadır, çok ilginç maddeleri vardır. O yasa veya buna dayanılarak beş yıl evvel benim ve iki arkadaşımın yayınladığımız bir kitapçıkta yazdığımız gibi, beş Fakülteden oluşan bu müessesenin, 1948

---

(8) Bak (6) Nolu Dip not.

yılında, Ziraat ve Ziraat Sanatları Fakülteleri birleşerek Ankara Üniversitesine, Veteriner Fakültesi keza Ankara Üniversitesine katılmış ve Temel Bilimler Fakültesi Ankara Üniversitesi Fen Fakültesinin oluşturmasına katkıda bulunduğu gibi, Orman Fakültesi de İstanbul Üniversitesine katılmıştır. Ve bu kuruluş, yani Yüksek Ziraat Enstitüsü, gerek eğitim-öğretime, gerekse aynı derecede araştırmaya önem veren (ki bu kanun maddelerinde yazılıdır) ve akademik yükselmelerinde belki özlenen derecede disiplinli oluşu ile gerçekten bir Üniversitedir. Fakat, adı Yüksek Ziraat Enstitüsü olduğu için belki bu konuya eğilen kişilerin gözünden kaçmaktadır, onu hatırlatmak istedim. Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN -Biz de teşekkür ederiz efendim.

HALDUN ÖZEN -Sayın Nurkut İnan'ın bence önemli olan bir noktaya değinmesini bekliyordum, onu bir soruya dönüştürmek istiyorum. Sayın Vakur Versan'ın genellikle dünyadaki gelişmeleri kapsayan ve üniversite kavramındaki gelişmeleri çok açık seçik ortaya koyan açıklamalarında belirlenen durumla, Sayın İnan'ın, Türkiye'deki durumu özetledikten sonra, kısa da olsa bir karşılaştırma yapmasını beklemiştim. Böyle bir karşılaştırmayı rica etmek mümkün mü? Yani Sayın Versan'ın yaklaşımı ile kendi yaklaşımlarını yan yana koyduklarında sonuç cinsinden bir şey söylemek olanağı var mı?

Bir noktaya daha değinmeme izin verin. o da Atatürk döneminde birçok çalışma yapılırken niye üniversite ile ilgili düzenlemelerin 1933'lere kadar geciktiği, neden daha önceki yıllarda yapılmadığı konusu. Anımsamalıyız ki daha önceki yıllarda da üniversite, o zamanki adıyla darülfünun, ile ilgili bazı gelişmeler vardır. Osmanlı İmparatorluğu'ndan Darülfünun'u ilmi muhtariyet (bilimsel özerklik) kazanmış olarak devralan Türkiye Cumhuriyeti 1923'lerde, İsmail Hakkı Baltacıoğlu'nun Darülfunun Eminliği (Üniversite Rektörlüğü) döneminde, bir yasa ile yönetsel özerkliği de buna eklemiştir. Ayrıca İstanbul'daki Harbiye Nezareti binasını da, yönetsel özerklik kazanan üniversiteye

vermiştir. Bu bina hala İstanbul Üniversitesi tarafından kullanılmaktadır.

Halbuki bizim tarihimizde kamu kurumlarının elindeki olanaklar hep askeri kurumlara devredilegelmiştir. O dönemde bunun tersi yapılmıştır. Bu da Cumhuriyet yönetiminin üniversite üzerinde titizlikle durduğunu göstermektedir. Ne ki 1930'lardan başlayarak TBMM'nde çeşitli kişilerin ve gurupların şu veya bu şekilde haklı veya haksız nedenlerle ortaya çıkan eleştirileri olmuştur. İsviçreli uzman A. Malche, bu eleştirilerden sonra bir rapor hazırlamak üzere görevlendirilmiştir. Ama bizim incelemelerde saptayabildiğimiz odur ki; hem Atatürk, hem İnönü olabildiği kadar üniversiteye müdahale etmemeye gayret göstermişlerdir.

Bu kadar değinmekle yetiniyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Buyurun Sayın Emiralioglu

MEHMET EMİRALIOĞLU -Sayın Hocamıza bu değerli konuşmalarından dolayı teşekkür ederek sözüme başlıyorum. Bir katkı ve anı sunacağım, ondan sonra da bir sorum olacaktır. Anım şudur:

1946 da, Üniversiteler Yasasının hazırlandığı zamanda ben, Ankara Hasanoğlan Yüksek köy Enstitüsü Zirai İşletme Ekonomisi öğrencisiydim. O günlerde dünyayı, ülkemizi, toplumu ilgilendiren güncel önemli konular vardı. Bizim formasyonumuz bakımından öğrenmek gereksinimi duyduğumuz olayları, tarihsel, bilimsel, siyasal ve toplumsal yönleriyle yetkili bilim ve sanat adamlarından dinlemek, öğrenmek istiyorduk.

Yüksek Köy Enstitüsü Üniversiteler yasasıyla çok yakından ilgiliydi. Bunun nedenleri de çoktu. Örneğin Üniversitelerde, kırsal kesim, köykalkınması (toplum kalkınması) köy sosyolojisi üzerinde özel bölümler yoktu ve Yüksek Köy Enstitüsünde böylesi dersler ve disiplinler vardı. Bu halimizle bir Üniversitenin uygun fakültesine Yüksek okul olarak bağlanmak isterdik.

Öte yandan Çıkacak Üniversiteler Yasası, Üniversite Öğretim Üyelerini Üniversiteye bağıyor, dışarıda kalan okullarda ders vermelerini yasaklıyordu. Halbuki Tıp Fakültesinde Prof. Dr. Hikmet Birant, Siyasal Bilgiler Fakültesinden ekonomi profesörleri ve Fransızca Prof. Dil Tarih Coğrafya Fakültesinden, Doç. Dr. Seniha Tunakan, Prof. Dr. İrfan Şahinbaş, Prof. Dr. Saffet Korkut, Prof. Cemal Arif alagöz, Doç. Ferruh Sanır, Doç. Niyazi Çıtakoğlu ve daha bir çok öğretim üyesi, Ziraat Fakültesinden Prof. Dr. Nejat Yalkı, Prof. Dr. Mithat Ali Tolunay, Prof. Dr. Şevket Ahmet Birant, Prof. Dr. Celal Tarıman, Prof. Dr. Kâzım Köylü, Prof. Dr. Halit Evliyar ve şimdi anımsayamadığım daha bir çok öğretim üyesi Yüksek Köy Enstitüsünde ders veremeyeceklerdir.

Ayrıca Devlet Konservatuvarı ile Gazi Eğitim Enstitüsünün Yabancı dil, Resim, Tiyatro, Müzik, İç süslemeceliği, mimarlık, edebiyat ve sanat dal öğretim üyeleri de Yüksek Köy Enstitüsü Öğretim üyeleriydiler. Bu okullar da Üniversiteye katılırlarsa, Yüksek Köy Enstitüsünün bunlardan yoksun kalması yeni yasanın emri olacaktı. Bu bakımdan da yasa bizi ilgilendiriyordu. Bir Malik Aksel'den, Bir Hakkı İzzet İzet'ten, Mahir Canova'dan, Aydın Gün'den, Cüneyt Gökçer'den Sebahattin Eyüboğlu'ndan yoksun kalmayı Yüksek Köy Enstitüsü içine sindiremiyordu.

İşte bu sorunları kendisinden dinlemek için Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ı Yüksek Köy Enstitüsüne Konferans için götürmek üzere kendisine baş vurduğumda: Türkiye Büyük Millet Meclisindeki Üniversiteler Yasasının görüşmesini beraber izleyip öyle yola çıkmamızı istedi. Prof. Karal bize en çok Konferansa gelenlerden biriydi. Cumhuriyetimizin niteliklerini belirleyen altı ilkeyi, devrim tarih öğretmenimiz Prof. Dr. Halil Demircioğlu'na ek olarak ayrıca Karal'dan da dinlemiş, kendisiyle seminerler yapmıştık. Yüksek Köy Enstitüsü onunla, o da Yüksek Köy Enstitüsü ile içiçeydi. Yedi bölümde öğretim yapan Yüksek Köy Enstitüsü'nün bu yasa kapsamına alınıp alınamayacağını sordüğümüzde, Sayın Karal, o günkü şöven fikir akımı ve yönetim tutumunu neden göstererek; Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesini,

Devlet Konservatuvarını kapatmayı plânlayanların karşısında, isteğimizin önerilemeyeceğini söylemiş ve kara kaderimizi ortaya koymuştu. Sol akımlara yer verdikleri için D. T. C. Fakültesini ve Devlet Konservatuvarını kapatamadılar ama Yüksek Köy Enstitüsünü kapatmayı becerdiler.

Yükseköğretim içinde bu kadar belirgin, yeri ve eğitimde, bilimde ve sanatta bunca insan yetiştirmede katkısı olan Yüksek Köy Enstitüsünün yeri ve önemi bir türlü anılmak istenmez. Bu nedendir?

Erzurum'da Atatürk Üniversitesi kurulurken, Nebraska Üniversitesinin örnek alındığı söylendi de, Yüksek Köy Enstitüsü uygulama ve Deneyiminin oradaki bölümlere ve yöntemlere etkisi görmezden gelindi.

Sorun Şudur: Türkiye'de Üniversiteler gelişirken, değişirken demokrasiye, siyasete ne yaptı? Türkiye'nin demokratik değişimi, gelişimi ve siyaset, üniversiteye ne yaptı? Yüksek Öğretim gelişim, değişim ve yaşamında Yüksek Köy Enstitüsünün yeri ve önemi nedir? Bu sorun yanıtlanırsa seviyeceğim, yararlanacağım. Teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN -Buyurun efendim.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Teşekkür ederim Sayın Başkan. efendim, Sayın Doç. Nurkut İnan'ın konuşmasında 1960'a değinilir gibi oldu, fakat atlanıldı. İki önemli husus var. 4936 sayılı Kanun 1924 ve sonraki tadilleriyle yani, Cumhuriyetin ilk dönemine yön veren Anayasa içerisinde Üniversiteye özerklik getiriyordu. 1961 Anayasası bu özerkliğı meşrulaştırmıştı; yani zannediyorum 120 nci madde üniversitenin öğretim üyeleri tarafından kurulacağını ve yönetileceğini dile getiriyordu, devlet tarafından kurulması şansıyla birlikte önemli bir noktadır. Yani 4936'yı desteklemiştir 1961 anayasası artı, arkasından üniversiteye ikimüdahale var. 110 küsür sayılı iki kanun var, bir

de onlara temas etme vaadinde bulundunuz ama zamanınız yetmedi, bu fırsatı size yaratmaya çalışıyorum. Teşekkür ederim Sayın Başkan.

BAŞKAN -Evet.

Buyurun Sayın Nurkut İnan.

DOÇ. DR. NURKUT İNAN-Önce tarihi sorulara cevap veriyim. 1933 yılında Kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsünün Türk Yükseköğretim tarihinde önemli bir yeri var; ama benim yaklaşımım yükseköğretim tarihinin bir taraması değil, Yüksek Ziraat Enstitüsünün kuruluşuna ilişkin yasa Sayın Emiroğlu'nun söylediği gibi çok ilginç bir yasadır ve bu yasa ile bir nevi bir bağımsız üniversite oluşturulmuştur. Ziraat fakültesi olarak Ankara Üniversitesine bağlanması acaba doğru mu olmuştur? Bu kurumun gelişmesini çabuklaştırmış mıdır? Engellemiş midir? Bu da ayrıca üzerinde durulacak bir husus, Yüksek Ziraat Enstitüsünün kuruluş kanununda görev, işlev ya da tanım maddesi olmadığı için ben metin olarak ele almadım.

Yine Sayın Haldun Özen'in değindiği nokta çok önemli yani Darülfünununun ayrıca ek bir kanun ile tüzelkişilik ve dolayısıyla özerklik kazanması 1340, ben tam hesabını yapamadım 1923 oluyor galiba bu da Cumhuriyetten sonra olması bakımından önemli. İsterseniz şuradan hemen bakalım. Diyorki İstanbul Darülfünununun Şahsiyeti Hükmiyesi Hakkında Kanun.

"İstanbul Darülfünunu ve müteşekkil bulunduğu tıp, hukuk, edebiyat, ilahiyat ve fen medreselerinden her biri emvali menkule ve gayrimenkule tasarrufuna teberruat kabulüne ve devairi mehakimde huzur ve murafaya ve istikraz ve mümasili ukut hariç olmak üzere her nevi mukavelat akdine ve sarfiyat icrasına mezun, şahsiyeti hükmiyeye haiz bir müessesedir".

Çok açıkca mali özerklik veriliyor. Esasen 1919 tarihli kanunun ikinci maddesinde bilimsel özerkliğe sahip böylelikle bir bütünleşme ve gerçek anlamda bir özerklik oluşuyor.

Yüksek Köy Enstitülerinin durumu ve Ankara Üniversitesine bağlanıp bağlanmaması meselesi gerçekten yüksek öğretim tarihimizin önemli sorunlarından bir tanesi. Yüksek Köy Enstitüsü niçin üniversiteye bağlanmadı? üniversiteye bağlanmaması onu küçültücü bir davranış mı idi? Bu tabii o zamanın siyasal eğilimlerine ilişkin bir şey, Yüksek Köy Enstitüleri artık ortada olmadığı için durumun bir değerlendirmesini yapamayacağız, fakat değerlendirmesini yapabileceğimiz kuruluşlar var, konservatuvar var, Gazi Eğitim var. Bunların üniversiteye bağlanmaları 1981'den sonra olmuştur. Acaba bu iyi mi olmuştur, kötü mü olmuştur? Ben çok şey kaybettikleri kanısındayım. Belki Yüksek Köy Enstitüsü de ölümünden önce üniversiteye bağlansa idi, belki de iyi olmazdı, bilemiyorum.

Tabi ki 1960 tarihli yasalar çok önemli, 1960 Anayasası da Sayın Güvenç'in belirttiği gibi üniversite özerkliğini Anayasal güvenceye bağlayan çok önemli bir ilke hüküm. 1982 Anayasasına gelince: Burada ilginç olan nokta şudur: Danışma Meclisinden çıkan metin, üniversitelerin özerkliğine saygı gösteren bir metindi 130 uncu madde. Danışma Meclisinde kabul edilen bu metnin yayınlandığı günü takip eden gün, hatırlayacaksınız, 27 üniversite rektörünün basında müşterek bir bildirgesi çıktı. Rektörler Danışma Meclisi metninin 130 uncu maddesine katılmadıklarını, anayasanın üniversitelerle ilgili maddesi konusunda önerilerinin ne olduğunu açıkladılar. İşin ilginç olan tarafı 27 rektörün önerisinin, Millî Güvenlik Konseyince aynen benimsenmesi oldu ve halen Anayasamızda yürürlükte olan 130 madde işte bu metindir. Bu da Türkiye de rektörlerin siyasal iktidar üzerinde ne kadar etkili olduklarını gösteren örneklerden bir tanesidir her halde.(!)

Son olarak, bir karşılaştırma imkânı yarattığı için Haldun Özen'e teşekkür ediyorum. Dünyadaki gelişmelerin ışığında Türkiyede üniversite ve yükseköğretimdeki gelişmeleri ben bir cümle ile açıklayabilirim. Türkiye'de benim araştırdığım dönem içinde, (1919-1981) bu işle biraz uğraşmış, mürekkep yalamış bir

akademisyen olarak bana sorarsanız, hangi kanunu seçerdin? Hiç tereddüt etmeden 1919 tarihli yasayı seçerdim. Geldiğimiz noktayı belirtmek için çarpıcı bir tercihtir bu. Diğer bir deyimle çok önemli gelişmeler olmuştur belki Türkiye’de ama bu gelişmelerin 1923’deki ekiyle birlikte 1919 tarihli Darülfünun nizamnamesinin düzeyinde üniversiteye verilen rahatlık, çalışma imkânı ve özerkliği getirememiştir. O zamanki Darülfünun bu rahatlığı hak etmiş midir, o görevlerini yerine getirmiş midir? Bu tamamen ayrı bir şey. Ben hukukcuyum, kağıt üzerindeki yasaya bakarım, benim tercihim 1919’dur efendim.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Efendim, toplantımızın sabah bölümünü bir saate yakın bir gecikmeyle kapatıyorum.

Bu nedenle öğlenden sonraki panelimize biraz daha zaman eklemek açısından programımızdaki 14.30 olan panelin başlama saatini 14.45 olarak değiştiriyorum ve oturumu kapatıyorum.

PANEL I

YÜKSEK ÖĞRETİMDE BAŞLICA SORUNLAR

PANEL ÜYELERİ

PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE (Başkan)

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK

(Yükseköğretim Kurulu Üyesi)

DOÇ. DR. YAHYA ZABUNOĞLU

(A.Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)

DERYA DİNGİLTEPE

(A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencisi)

PROF. DR. GÜLSEREN GÜNCE

(A.Ü.Eğitim Bilimleri Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi)

PROF. DR. MEHMET SAĞLAM

(Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü)

DR. SAVAŞ TÜREL

(A.Ü. Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanı)

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN -Prof. Dr. Rüştü YÜCE Panelimizi açmak istiyorum. Sabah oturumundan sonra toplantının 15 dakika geç başlayacağı da tarafıma bildirilmişti, dolayısıyla öğleden sonraki toplantının 14.45'de başlaması gerekiyordu, bu 15 dakikalık beklemeyi de, bir panel mensubumuz gelmediler, onu beklemek için geciktirdim; fakat kendisini hala görmüyorum. Sizin de sabrınızın taşacağını gözlerinizden okuyorum, o nedenle paneli başlatacağım. Sayın Doç. Dr. Yahya Zabunoğlu teşrif ettiği zaman yerini alacak ve ona da söz vereceğim. bu çerçevede ben sayın panelistleri davet ediyorum.

Buyurun.

Efendim, panele baktığınız zaman bir şey dikkatinizi çekecek, Ankara Üniversitesi ağırlıklı bir panel. Ben ODTÜ mensubu olduğum için denge unsuruyum. Neden Ankara Üniversitesi ağırlıklı deyince, bizim Bilim Kurulumuz galiba Ankara Üniversitesi ağırlıklı olduğu için panelistler de dolayısıyla Ankara Üniversitesi ağırlıklı oluyor.

Aslında bizim hoş bir geleneğimiz vardı, panelde görev alan arkadaşlarla daha önce bir araya gelip panelde neler konuşulacak diye bir program çizerdik, bunu malesef yapamadık, benim işlerim çok yoğundu, değerli panelistleri bir araya getiremedim fakat bu 15 dakikalık arada kendileriyle bir çerçeve çizdik ve bir konuşma sırası tesbit ettik. Bir bayan misafirimizin de uyarısını dikkate alarak bu programda şöyle ufak bir değişik yöntem uygulayacağım. Benim solumda hepimizin tanıdığı Prof. Dr. Turgut Akıntürk bildiğiniz gibi yükseköğretim kurulu üyesidir. Önce kendisine söz vereceğim, bir kurul üyesi olarak konuya yaklaşımını anlatacak, daha sonra sağımda bulunan (size göre solda) bir Rektörümüz bulunuyor, 19 Mayıs Üniversitesi Rektörü Sayın Prof. Dr. Mehmet Sağlam, kendisine bir Rektör olarak sorunları nedir onu soracağım. Üçüncü konuşmacı olarak bir

öğretim üyesi olan Sayın Zabunoğlu'na sözü vermeyi düşünüyordum fakat o gelmeyince sırayı öğrencimize, hanımefendiye vermek istiyorum. Dolayısıyla öğrenci kanadının sorunlarını kendisinden dinleyeceğiz. Daha sonra çok değerli bir öğretim üyemiz var, aynı zamanda bir psikolog, şu anda emekli olan Gülseren Hanımefendiye söz vereceğim. Savaş Bey bir idareci, aynı zamanda öğretim üyesi, Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanı, o da hem Üniversite yönünü, hem de öğrenci yönünü bize anlatacak. Sabah, açılışta Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın ağızından sorunları dinlemişti, çok yararlanmıştık, aydınlanmıştık, Bilim Kurulu Başkanımız Prof. Süleyman Çetin Özoğlu'nun yaklaşımlarını ve görüşlerini dinlemiştik. Şimdi sıra panelistlerde.

Ben şöyle bir giriş yaparak sözü hemen Sayın Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e vereceğim. Üniversitenin görevi ve amaçları nedir diye sorulduğu zaman bizim karşımıza bilim üretmek ve araştırma yapmak geliyor. Temel görevlerinden bir tanesi de kaliteli öğretim ve eğitim arz etmek. Bu ikisini bütünleştirdiğimiz anda çağdaş yükseköğretim yapıyorsunuz demektir bana göre. Sonuçta da bir ürün çıkacak, o ürün de üniversitelerde verilen eğitimi yansıtacak; öğrencilerimizi araştıran, düşünen, konuşan, tartışan, üreten; ama toplumla paylaşan, topluma uyum sağlayan kişiler yapmak istiyoruz. Bunların tümünü gerçekleştirdiğimiz zaman bana göre fevkalade iş yapmış olacağız. Tabii bunları yapmak da kolay bir iş değil, dolayısıyla sorunlar var. Sorunların olmadığını iddia eden de yok. Burada amacımız objektif ölçülerle sorunlarımızı ortaya koymak ve belki çözümleri önermek.

Sayın Zabunoğlu bize katıldılar, buyurun Sayın Zabunoğlu. Bu çerçevede ben girişi yaptıktan sonra sözü değerli hocamız Sayın Prof. Dr. Turgut Akıntürk'e veriyorum.

Buyurun Hocam.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Yükseköğretim Kurulu Üyesi) -Efendim, yükseköğretimde sorunlar dendiği zaman

karşımıza çeşitli sorunlar çıkıyor. Nitekim biraz evvel Sayın Başkanın da buyurduğu gibi, sabahki oturumda Sayın Doğramacı, Sayın Özoğlu, Sayın Versan konuşmalarında kısmen bu sorunları dile getirdiler. Şimdi, yükseköğretimde ortaya çıkan sorunlar bakış açısına göre farklılık arzedebilir. Bir yöneticinin gözüyle görüldüğünde başka sorun ortaya çıkar, öğretim üyesi sıfatıyla bakıldığı zaman başka sorunlar ortaya çıkar, öğrenci gözüyle bakıldığında sorunlar şekilde değiştirir. Hatta politikacı gözüyle bakıldığı zaman sorunlar başka şekle bürünebilir. Nitekim bu sorunlardan bazıları televizyondaki haberlerden aldığımız bilgiye göre Büyük Millet Meclisinde kısmen hallolmuş bulunuyor.

Ben bulunduğum yer itibariyle yönetim açısından bize intikal eden sorunlar,bizim önümüzde ortaya çıkan sorunlar üzerinde durmak istiyorum. Tabii, diğer arkadaşlarım kendi açılardan sorunları ortaya getireceklerdir.

Bizim açımızdan ortaya çıkan ve en başta gelen, en belirgin sorun, fazla öğrenci alınması sorunu. Devamlı surette bize intikal ediyor, sabahleyin de söylendi: "fizikî kapasite üstünde öğrenci alınıyor, sınıflar dolu, bu nedenle talebeler ayakta, dolayısıyla kalite meselesi ortaya çıkıyor. İyi öğrenci yetişemiyor çok kalabalık sınıflarda, kalite düşüklüğü var" deniliyor. Önce bu soruna değinmek istiyorum izninizle. Efendim, öğrencilerin sayı olarak fazlalığı doğru. Bu iddia yerinde, doğru. Bugün Türkiye'de 67 il ve 22 ilçeye yayılmış olarak 210 fakülte, 96 sı meslek yüksekokulu olmak üzere, 174 yüksekokul, toplam olarak 384 yükseköğretim kurumu var. Türkiye'de 3 Kasım 1988 tarihi itibariyle 393 508'i örgün öğretim ve 160 bini de açık öğretim olmak üzere şu anda 553 508 öğrenci yükseköğretime devam etmektedir.

Bu rakam tabiatıyla ilk bakışta yüksek görünebilir; ama 20 ilâ 24 yaşları arasındaki çağ nüfusu, yani yükseköğretim çağı nüfusu dikkate alındığında, bu rakamında çok aşağıda olduğu hemen ortaya çıkacaktır. Nitekim, 1980 öğretim yılında 237 369;

1985 yılında 449 414 öğrenci yükseköğretime devam ediyor idi. Okullaşma oranı ülkemizde maalesef, üzümlere ifade edelim diğer ülkelere kıyasla son derece düşüktür. Bugün Türkiye'de bu kadar çok öğrenci almamıza rağmen okullaşma oranı yüzde 10.3 civarındadır. Bu oran iktisadi bakımdan bizden ileri olmayan birçok ülkede bizden yüksektir, yüzde 22'ler civarında bulunmaktadır. Meselâ Filipinler'de, bazı Güney Amerika Devletleri'nde Ürdün'de, Yunanistan'da bu rakam bizim rakamlarımızın maalesef üzümlere ifade ediyorum, üzerindedir.

Avrupa ve Amerika ülkelerine bakacak olursanız, bu rakam daha da yükselmekte, Avrupa'da ortalama yüzde 30, Amerika'da yüzde 50'ler civarına gelmektedir. Nitekim kalkınma plânında bizim okullaşma oranını düzenlemiştir. Bu rakam 1979-1980'den itibaren, kalkınma plânından arz ediyorum, dördüncü beşyillik kalkınma plânında, yüzde 10.4;11.2;12.2;13.4;15 olması gerekiyor idi. Meselâ 1980-1981 öğretim yılında yüzde 11,2 olması öngörülen okullaşma oranı, maalesef yüzde 5,9 da, aşağı yukarı yarı yarıya kalmıştır. Tabii Yükseköğretim Kurulu olarak biz bu durumu dikkate almak suretiyle elimizden geldiğince fazla gencimizin Yükseköğretim kurumunda eğitim-öğretim görebilmesi amacıyla bu rakamları tespit ediyoruz. Yükseköğretim Kanunundan evvel, yükseköğretim kurumlarının öğrenci alımları doğrudan doğruya kendi senatolarına ait idi. Her fakültede profesörler kurulu,-sonra fakülte kurulu oldu adı-, her yıl toplanıp uzun müzakerelerden sonra kaç öğrenci alacağını tespit ediyor, senatoya götürüyor, senato da bunları tespit ediyor idi ve bu rakam yıldan yıla daima düşmekte idi, bende rakamları var arz edebilirim. uzun yıllar hocalık yaptım, yöneticilik yaptım, kendi fakültemden örnekler verebilirim, arkadaşlarım da burada. Biz bir ara 1200, 1300'lere çıkmıştık, sınıflar kalabalıktı, yavaş yavaş indire indire 500'e kadar inmiştik. Senatoda uzun münakaşalar olurdu, biraz daha fazla öğrenci alalım, 50 küsür daha, tıp fakültesine 25 kişi daha alalım, eczacılığa 10 kişi daha ekleyelim, çocuklar okusun diye. Şimdi Yükseköğretim Kuruluna bu yetki kanunla verildi.

Üniversitelerden rektörler bu yıl şu kadar öğrenci alıyoruz diyorlar. Yükseköğretim Kurulunda memleket ihtiyacına, çağ nüfusuna bakarak bunları dengeleme suretiyle biraz kontenjanları artırıyoruz. Bu arada, hemen bunun arkasından şu şikayetler geliyor: Fazla öğrenci olunca Öğretim üyeleri -pek tabii hele ara sınavlarda yıl sistemi uygulayan yükseköğretim kurumlarında sene dört tane olunca- "biz sabahtan akşama kadar kağıt okumakla meşgulüz, hiçbir zaman bilimsel araştırma ve incelemeye vakit bulamıyoruz" diyorlar. Haklılar, çoğunlukla haklılar, yüksek sayıda talebesi olan hoca arkadaşlarımız haklı. Ancak, Türkiye Büyük Millet Meclisinde 44 üncü maddenin A fıkrasının değiştirilmesiyle bunun çaresi bulundu. Yılda dört yerine en az iki ara sınav, mecburiyeti getirildi, dolayısıyla öğretim üyesi arkadaşlarımızın kağıt okuma yükleri de yarı yarıya azalmış oldu.

Tabii, bu öğrenci fazlalığı sorununu ortadan kaldırmak son derece kolay, Biz kontenjanları eskiden olduğu gibi indiririz; ama o zaman Türkiye'de okullaşma oranı bugün eriştiğimiz yüzde 10.3'den yüzde yediye, altıya, beşe inebilir. O itibarladır ki, fazla öğrenci almak, çağ nüfusu ile orantılandığı zaman bizi haklı çıkarır zannediyorum. Her yıl gazetelerde okuyorsunuz, 600 bin civarında gencimiz ÖSYM sınavlarına başvurmaktadır, bu sene yine başvurular başladı, herhalde yine 600 bin küsur, 700 bin civarında öğrenci başvuracaktır. Tabii bu 700 binin hespi lise mezunu değil, bunlar arasında geçen yıl kazanamayanlar veya kazandığı yeri beğenmeyenler, fakülte değiştirmek isteyen öğrenciler de var. Ama sorunun kaynağı bizce ortaöğretimden gelmektedir. Ortaöğretim, öğrencileri meslekî öğretime sevk etmemektedir. Bizde herkes imam hatip lisesinden, meslek lisesinden, kız meslek lisesinden mezun olanlar da dahil olmak üzere herkes üniversitelere gelmektedir. Oysa, bazı Avrupa ülkelerinde durum bundan farklıdır. Almanya'da her lise mezunu, her ortaöğretim mezunu üniversiteye gitmemektedir. Eğer bizde de bu sağlanırsa, üniversite kapılarında 600-700 bin öğrencinin birikmesi meselesi kendiliğinden hallolmuş olacaktır; ama bu sistem devam ettiği sürece, biz Yükseköğretim Kurulu

olarak bu rakamı indiremeyiz. İndirdiğimiz zaman, bu sefer öğrenci velilerinden tenkitler ve şikâyetler gelecektir, bunu arz etmek istiyorum.

Ortaya koymak istediğim ikinci mesele, ödenek yetersizliği sorunu'dur. Bir taraftan, fazla öğrenci alıp eğitmek, öğretmek zorunluluğu bulunduğu, diğer taraftan, ödenekler yeterince verilmediği içindir ki, maalesef bazı öğretim kurumlarımızda diletiğince öğretim yapma imkânı azalmaktadır. Çok küçük bir örnek arz etmek istiyorum izninizle: 1976 Bütçesinde -1988 fiyatlarıyla arz ediyorum, tüm üniversitelere verilen ödenek 529 küsür milyar liradır. Öğrenci sayısı 344, 305 olduğundan örgün ve diğer açık öğretim, daha doğrusu o zaman YayKur'du, bir öğrencinin maliyeti 1 milyon 538 bin lira idi, yani her öğrenci başına devletin verdiği para 1 milyon 538 bin lira idi. Bugün 1988 Bütçesinde, geçen bütçemizde üniversitelere 614 milyar lira ayrılmıştır; öğrenci adedi, biraz önce arz ettiğim gibi, 553 508 olduğuna göre, bir öğrenciye 1 milyon 110 bin lira düşmektedir. Yani 1976'dan 400 bin lira daha az. O itibarla bütçe ödenekleri artırılmadığı, bugünün seviyesinde, eski seviyesinin altına indiği içindir ki, bir çok öğretim kurumunda yeni bina yapmak, yeni araç-gereç almak imkânları tabii azdır ve bu sebeple de belki arzulanan düzeye erişmek imkânı olamamaktadır.

Yine yönetici olarak bizim tespit ettiğimiz ve size yansıyan sorunlardan biri, ücretlerin azlığı sorunu'dur. Öğretim elemanlarına Devletimizin ödediği ücretler, bugünkü durumda, tatmin edici düzeyde değildir. Örnek arz edeyim izninizle: Kıdemli, yani üç yılını doldurmuş, bir profesörün eline yeni makam tazminatı ile birlikte bugün 798 946 lira, yeni bir profesörün eline ise 725 bin lira geçiyor. 1 inci derecenin 4 üncü kademesinden maaş alan bir doçent 568 679: 2 nci derecenin 6 ncı kademesinden maaş alan bir doçent 560 bin lira alıyor. Yardımcı doçentin eline 421 bin 382 lira ve araştırma görevlisinin, yeni atadığımız araştırma görevlilerinin eline 217 bin lira geçiyor. Bugün bazı kamu kurumlarında aldığımız bilgilere göre şoförlerin 400 bin liradan

sözleşme yaptıkları bir vakıdır. Binaenaleyh, bir kamu şoför 400 bin lira alırken, lisan bilen, iyi yetişmiş, kalifiye, ileride bilim adamı olacak bir kişi 217 bin lira alıyor, nerede? İstanbul'da, Ankara'da. Zannediyorum, gecekondü bölgelerinde, Akdere'de ev kiralari herhalde 80 bin liradan aşığı değil, bizim müstahdemlerden, şoförlerden duyduğumuza göre 70-80 bin liradır. Araştırma görevlisi arkadaşımız doğru dürüst bir yerde ev kiralamaya kalksa, verdiğimiz maaş kirasını karşılamayacak. Tabii bu da Yükseköğretim Kurulu olarak bize intikal eden büyük ve önemli problemlerden biri. Bu ne ile bağlantılı? Öğretim üyesi sayısı ile bağlantılı, yeni öğretim üyesinin yetiştirilmesi, kaynak meselesi ile bağlantılı. Bu maaş rakamları böyle olduğu sürece, ancak idealinde öğretim üyesi olmak bulunan gençlerimiz yükseköğretim kurumlarına, üniversitelere gelmekte, tabiri caizse bilim aşkıyla bu mesleğe yönelmektedirler, yoksa para için kimse gelmemektedir. Zira dışarda çok daha iyi imkânlar var. Yurt dışına doktora veya yüksek lisans öğrenimi yapmak üzere yeni araştırma görevlisi göndermek için ilânlar yaptık. Sabahleyin Sayın Doğramacı'nın ifade ettiği gibi, 502 öğretim elemanını, genç elemanı yurt dışına gönderdik. Bugün Kuruldan 15-20 yeni eleman daha geçti, yani sayı 520'ye doğru artıyor. Bunlar Avrupa'ya, Amerika'ya gidecekleri için geldiler, ama siz yurt içinde yeni araştırma görevlisi aradığınız zaman bulamıyorsunuz, dolayısıyla ücret meselesi de bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Efendim, bu arada Yükseköğretim kuruluna sorun olarak intikal eden meselelerin biri de, kadro meselesi'dir. Öğretim elemanı arkadaşlarımız kadro sıkışıklığından şikayetçiler. Aranızda öğretim üyesi olanlar bunu yakından bilirler. Kadro meselesi 3455 sayılı ve 7 Haziran 1988'de yürürlüğe giren bir kanunla kısmen halledilmiş oldu. Bugün Türkiye'de -tüm üniversiteleri ele alarak arz ediyorum. 2528 serbest profesör kadrosu var. 3824 kadrodan 2528'i serbest bırakılmıştır, diğerleri kapalı kadrodur. En büyük sıkıntı doçent ve profesör kadrolarındadır. Bu da nereden geliyor, eskiden 2547 sayılı kanunun yürürlüğe girmesinden önce, üniversitelerin her birinin ayrı ayrı kadro kanunları

vardı ve kadrolar son derece müsait ve bol idi. Ben yine mensup olduğum fakülteden örnek arz edeyim: Benim fakültemde 60 profesör kadrosu vardı, hiçbir zaman bu 60 kadro dolmadı, 1985 senesinin sonunda ben oradan ayrıldığım zaman 33 profesör vardı; yani 60 kadroya karşılık 33 profesör. 2547 sayılı kanundan sonra bu kadrolar azaldı, 78 sayılı Kanun Hükmünde Kararname tüm üniversitelerin kadrolarını düzenledi, meselâ bizim Ankara Hukuk Fakültesine 18 profesör kadrosu verildi. 60'a karşılık 18 verildi; çok daha az verilenler var, eczacılık fakültesine, ilahiyat fakültesine çok az kadrolar verildi. Dolayısıyla terfi etmek imkânı, profesör kadrolarına atanma imkânı daraldı. Bunun üzerine biz, yani YÖK hükümetle temasa geçtik, kapalı kadroların açılmasını istedik. 876 profesör kadrosu, 1580 doçent, 2646 yardımcı doçent ve 12 535 araştırma görevlisi kadrosunun açılmasını istedik. Bize ilk verilen cevapta birçok boş kadronun olduğu, önce bunların doldurulması, ondan sonra kadro talebinde bulunulması söylendi. İlk bakışta bu doğru gibi gelir, ama biz kendilerine açıklama yaptık, dedik ki; bizde boş kadro var, kadro bol görünüyor, ama Van 100 üncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesine tahsis edilen bir profesör kadrosunun Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesine bir faydası yok. Biz Ankara Tıptaki bir profesörü o kadroya atayamayız; her fakültenin, her üniversitenin kadrosu kendine hastır, biz bakanlık kadrosu değiliz ki oradan bir profesörü alıp buraya verelim, Edirne'deki meslek yüksekokulunun kadrosunu buraya getirebilelim. Netice itibarıyla bundan birkaç gün evvel edindiğimiz bilgiye göre Bakanlar Kurulu bu kadroları verme, açma kararı almış, pek yakında bir kararname ile kadrolar verilecek imiş.

Sabrınızı taşırmamak için sözlerimi burada kesmek istiyorum, benden sonra konuşacak arkadaşlarımız var, onlar da tabii kendi açılarından, öğretim üyesi olarak, yönetici olarak, öğrenci olarak sorunları dile getirecekler, zannediyorum ikinci turda yükseköğretim kurulu üyesi olarak bendenize ağır yük düşecek, biraz da savunma durumuna düşeceğimi tahmin ediyorum.

Saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN -Sayın Akıntürk'e teşekkür ediyoruz ve açışta da söylediğim gibi ikinci sözü bir rektörümüze, Anadolu'da bulunan bir üniversitenin rektörüne veriyorum. Buyurun Sayın Sağlam.

PROF. DR. MEHMET SAĞLAM (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü)

-Teşekkür ederim.

Değerli dinleyenler, ilk önce benden önce yapılan konuşmaların ışığında, gözlemlediğim iki temel yaklaşımı vurgulamaya çalışacağım, arkasından da Üniversitelerin veya Yükseköğretim Kurumlarının bugünkü başlıca sorunlarını özet halinde arz etmeye çalışacağım.

Bu gözlemlerimden birincisi şu: Ülkemiz bütün dünyada en çok yanlış anlaşılan ülkelerden biridir. Çünkü; 24 yaşında bir delikanlı olarak doktora Amerika'ya gittiğimde bana, "KAÇ HANIMIN VAR" diye sorarlardı. Seyrettikleri bir kaç filmle sınırlı bilgileri ile "Ülkenizde hala FES giyiliyormu", "posta idareniz var mı" diye sorduklarında yıl 1969 idi. Bir arkadaşımız "Hayır hepimizin bir ağacı var, mektuplarımızı ağaca bağlıyoruz" diyerek şaka yoluyla da olsa yanıldıklarını dile getirmek gereği duymuştu. Son yıllarda, bu yanlış anlama olayını değişik biçimde bir benzeri Yükseköğretim Kurulu ve Yükseköğretim Kurumları içinde yaşanmaktadır. Bunun sebebi, Yükseköğretim Kurulu, Kurumları veya camiası olarak, kendimizi iyi anlatmamamız olabilir. Veya doğrudan doğruya bütün anlatmalarımıza rağmen belirli ölçülerde, belirli biçimde yanlış anlama veya bilgilerimizi, bildiklerimizi ya da olayları kamuoyuna yeterince yansıtamadığımızdır. Şimdi bunları niçin söylüyorum? Yanlış anlaşılmanın sonuçları neler oluyor? Kanaatimizce bugün, bu yanlış anlaşılmanın ve kendimizi anlatamamanın en önemli sonucu; öğretim elemanlarının, özellikle asistandan-profesörüne kadar, belirli bir moral bozukluğuna yahut sistemi benimsememe gibi bir tutum içerisine girmeleridir. Bu ise bence, hangi tipte olursanız olun,

nasıl düşünürseniz düşünün, çok önemli bir eksiklik olmaktadır. Yani üyelerimizin büyük bir kısmı şu veya bu şekilde kitle haberleşme araçlarının, radyo, televizyon ve kitapların varlığına rağmen Yükseköğretim Kurulu ile ilgili yeterli ve doğru bilgilere ulaşmamaktadırlar. Kabul ediyorum ki; bunun kabahati bizimdir. Herşeyden evvel Yükseköğretim Kurumları olarak biz, olup biteni daha iyi anlatabilmeliydik. Niçin?... Öğretim elemanı sayısı açısından, öğrenci sayısı açısından yani daha çok öğrenci okutmak açısından, yapılan bilimsel araştırmalar veya bunların sayısı açısından, Yükseköğretim Kurumlarının sayısı ve ülke sathına yayılması açısından, kısaca hangi açıdan ele alırsanız alın, 1981 ile 1988 birbiriyle mukayese edilemeyecek farklılıktadır. Konunun kanıtı olan rakamlar meydandadır, istatistikler meydandadır. Buna, sabahleyin Yükseköğretim Kurulu Başkanımız da bir nebze değindiler. İstatistiklere paralel, örnek olay olarak kendi Üniversitemi almama mücadele ediniz. 1975 yılında kuruluyor. 1975'ten 1981'e kadar geçen altı-yedi yılla, 1981'den 1988'e kadar geçen yedi yılı dört kriter açısından mukayese etmeme mücadele buyurunuz. Öğretim elemanları sayısı; 1981 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesinde toplam 114 öğretim elemanı vardır. Bunların 3'ü profesör, 15'i doçent gerisi öğretim görevlisi ve araştırma görevlisidir. Tekrar ediyorum 114 öğretim elemanı. Yedi yıl sonra bugün, 567 öğretim elemanı vardır, beş misline yakın bir artış vardır. 3 profesörden 41 profesöre, 14 doçentten 70 doçente, yardımcı doçente ise (esasen 1750'de yardımcı doçent öğretim üyesi diye bir kavram yok) doktor asistanda 0'dan 69'a araştırma görevlisi sayısı itibarıyla 60 civarından 223'e kısaca, öğretim elemanı sayısında 5 misline yakın artışa ulaşılmıştır.

Sabahleyin Hocalarımızda belirttiler, benim kanaatime görede, eğitim ve öğretimde bilim yapma ve yayma şeklinde düşünürseniz, bir üniversitenin bilim yapma ve yayma şeklindeki temel işlevi, öğretim üyelerinin kalitesine bağlıdır. Bugün dünyanın en ileri üniversitelerine gidiniz, en iyi binaları olduğu için değil, en iyi hocaları olduğu için iyi üniversitedirler. Öyle ise

öğretim elemanlarının, öğretim üyelerinin sayısı öğrenci başına düşen öğretim üyesi sayısını etkilemesi açısından önemlidir. Bu oranda, eğitim ve öğretimin bilim yapma ve yaymanın kalitesini göstermesi açısından fevkalade önemlidir ve rakamlar ortadadır. Öğrenci sayısı açısından biraz evvel Sayın Akıntürk bahsettiler, daha az öğrenci alırsanız, daha kaliteli öğretim yaparsınız. Ancak, Türkiye Yükseköğretimdeki okullaşma oranı belli, plan hedeflerimiz belli öyle ise mazeret daha fazla okutmak ve fakat daha kaliteli okutmaktır. Bu anlamda düşünürseniz, Ondokuz Mayıs Üniversitesinde 1981 yılında 409 öğrenci vardır, bugün 8000 öğrenci vardır. 409 öğrenci okurken başarı oranı %30'u geçmemiştir. 1988'i çıkartmadık fakat son beş yıldır, altı yıldır öğrenci başarıları %85'ten aşağı değildir. Öğretim kalitesi yönünden söyleyeceğimize gelince; öğretim elemanı-öğrenci rasyosu, oranı 14'dür. Ondokuz Mayıs Üniversitesinde. Bir Anadolu Üniversitesi olarak, bunu başka ülkelerin rakamları ile mukayese edebilirsiniz. 14 olarak bu rasyo, bizim gelişmişlik düzeyimizden daha ilerdeki oranlarla bile mukayese edilebilecek durumdadır.

Şimdi, bilimsel araştırmalar açısından bakarsanız: En azından bir araştırma fonu kanalıyla son bir yıldır sonuçlandırılan araştırma projelerinden basılan kitap sayısı 25'dir. 1975 ile 1981 yılları arasındaki birinci altı yıllık dönemde bütün yayınların sayısı 18'dir. 1981 den buyana olan rakamı bir tarafa bırakıyorum, sadece 1987 Kasımı ile 1988 Kasımında ki basılan kitap sayısı 25'dir. Bu sayı ile araştırma fonunca desteklenen araştırmaların sonuçları olarak basılan kitap sayısını arz ediyorum. Son iki yılda, 150'nin üzerinde projeye 320 milyon ayrılmıştır.

Yükseköğretim Kurumlarının sayısı açısından bakarsanız, 1981 yılında üç fakülte vardır. Bunlar; Tıp, Ziraat, Fen ve Mühendislik fakülteleridir. 1988 yılında bu üç rakam beş katı artarak 15'e çıkmıştır. Bugün 6 fakülte vardır, 6 yüksekokul vardır. Mezuniyet sonrası eğitimi yapan 3 enstitü vardır. Bu enstitüler bence fevkalade önemlidir. Çünkü 1981 yılında 20 civarında

master ve doktora talebesi varken, bugün lisansüstü öğrenim görenlerin sayısı 292'yi bulmuştur. Bu sekiz misline yakın bir artış demektir. Doğrudan doğruya öğretim ve eğitim bakımından fonksiyonel olarak yükseköğretim kurumları sayısı da yedi yılda beş misline yakın artmıştır. Samsun'a ilave olarak Sinop'da, Amasya'da ve Çorum'da ki meslek yüksekokulları ile bölgeye yaygın bir Üniversite haline dönüşmüştür. Şimdi, bütün bunları niçin söyledim? Başlangıçta arz ettiğim gibi, yapılanları kendi elemanlarımıza ve kamuoyuna anlatamamanın sıkıntısını çektiğimiz kanaatindeyim. Bence en önemli problemlerimizden birisi bugün budur, bunu anlatmak zorundayız. Türk kamuoyu, hatası ile seviyesi ile fakat gerçek şekliyle Üniversitelerimizi bilmelidir. Benim, kanaatime göre bütün bunlar, gerçek şekliyle anlayışamamıştır. Şimdi bunu belirttikten sonra eğer kendimizi doğru anlatsaydık ne olurdu?

Bunlarla ilgili gözlemlediğimiz ikinci yaklaşım şudur: Kanaatime göre kendimizi çok iyi anlatsaydık bile yine Yükseköğretimle ilgili bir genel yaklaşım sorunu ile karşı karşıya kalacaktık. Bu sabah iki değerli Hocamızın belirlediği iki konu var. Bunlardan birisi sayın Vakur Versan Hocamızın belirttiği Üniversitelerin işlevlerinin ne olması gerektiği konusunda; Toplumsal konsensus meseleleri, yani üniversitenin fonksiyonları açısından tarafsız olması ya da kendisine siyasi fonksiyon verilmeli midir-verilmememlidir? Yanlış anlamadımsa, Hocam buyurdular ki, eğer siyasi fonksiyon verilmemesi şeklinde toplumsal konsensus oluyorsa, üniversite tarafsız bir biçimde fonksiyonlarını icra etmek imkanını buluyor, yoksa toplum kendisinden siyasi fonksiyonlar bekliyor.

İşte biz toplum olarak, belirli alanlarda konsesuse ulaşıp, üniversitelere şu veya bu şekilde siyasi fonksiyonlarda yüklemek istiyormuyuz-istemiyor muyuz? Benim gözlediğim kadarıyla, bugüne kadarki durumumuzda biz, üniversitelerin tarafsız fonksiyon görmelerinden ziyade üniversitelere siyasi fonksiyon vermek istiyoruz. Örnek, son zamanlarda en çok tartışılan konu-

lardan biri, öğrencilerimiz veya öğretim üyelerimiz siyaset yapmalı mıdır? Yeni kanunumuz yapmamalıdır diyor, siyasi partilere üye olamaz diyor. Ama diğer taraftan yapılmalıdır, üye olsunlar, dernek kursunlar, derneklerde siyaset yapılmalıdır görüşünde olanlar var. Şimdi biz toplum olarak bu anlaşmazlığımızı üniversitelerimizde ve yükseköğretim kurumlarımızda halledemeyiz. Biz bu konuda karar vermek zorundayız. Eğer toplumsal konsensuse bazı konularda ulaşıyorsak, üniversitelerimizi bırakalım tarafsızlık içerisinde bilim yapsınlar, ilim yapsınlar. Bir taraftan dernekler siyaset yapamaz derken, diğer taraftan dernekler kurulsun, siyasi fikirler ileri sürsünler. Bu yine sayın Hocamızın sabahleyin belirlediği gibi bir ölçüde özgürlüğün, düşünce ve fikir özgürlüğünün bir sonucu olarak, bilimsel özerklik şekline dönüşsün üniversitelerimizde, buna kimsenin bir diyeceği yok. Ama biz üniversitelerimizi siyasi fonksiyon içinde görüp görmediğimizi, ona bu alanda fonksiyon verip vermediğimizi, toplumsal konsensüsümüzün olup-olmadığını, tartışıp bir sonuca ulaştırmak zorundayız. Geçmiş yılların büyük ölçüde siyasi tartışmalarından, hiç de günahı olmayan öğretim üyesi arkadaşlarımız yara almışlardır, ebebi budur. Bir takım guruplar üniversiteden siyasi menfaat sağlamak beklentisindedirler. Eğer toplum olarak biz üniversiteyi siyasi arena haline getirmeye, üniversitenin siyasi fonksiyonları olduğuna, sayın Hocamızın verdiği tarihteki örnekler gibi siyasi rehberlik, yahut belli ölçüde, fikri düzey bakımından topluma rehberlik edecek gibi siyasi fonksiyon içerisinde görüyorsak, bunu belirlememiz lazım.

Şimdi bunu belirlemememizin sonucu nedir? Biraz önce arz ettim, kendimizi anlatsak da bu belirlenmediği için yani üniversitenin siyasi fonksiyona sahip olup-olmadığı toplumsal konsensuse ulaşılamadığı için, bazı konularda kendisinden siyasi işlevler beklenen bir kurum haline dönüşmektedir. Şimdi aynı şekilde İnan arkadaşım belirledi, ideolojik yaklaşmışız üniversite sorununa. Üniversitelerin sorununa ideolojik yaklaştığımız sürece, üniversitenin kendisinin ideolojik düşüncelerden kurtulmasını beklemek beyhude, hayal olur kanaatindeyim. Böylece

biz, üniversitenin sorunlarına bilimsel yaklaşımla çözüm aramak yolunumu deniyoruz, yoksa belirli ideolojilerin bakış açılarından üniversiteyi görmeye mi çalışıyoruz? Bununla ilgili kanunlar şöyle veya böyle olabilir. Sayın Vakur Versan Hocama katılıyorum, düşünce meselesidir, demokrasi kurumların fonksiyonlarını anlama konusundaki toplumsal konsensür meselesidir.

İşte Anayasası olmadan demokrasinin beşiği olan ülkelerde var. Öyle ise olay, belirli ölçülerde kanunda şu yazıyordu, bu yazıyordu, bu kanun şöyle mi, böyle mi olmalıydıdan ziyade bir toplumsal anlayış, bir toplumsal konsensus meselesi haline dönüşmektedir. Şimdi bu iki konuyu belirledikten sonra çeşitli açılardan, sayın Akıntürk Hocamızında belirlediği gibi, sorunlara yaklaşılabilir. Ama ben, uygulamanın içindeki bir öğretim üyesi olarak, belirlemeye çalıştığım birkaç sorunun, daha üzerinde durmak istiyorum.

Bunlardan **birincisi** ve kanaatimce Türk Yükseköğretiminin, Türk eğitim ve öğretiminin birinci sorunu; Türk Millî Eğitimine, genel olarak, gayri safi millî hasıladan ayrılan payın, başka ülkelerle mukayese edilemeyecek kadar düşük oluşu. Hatta geçmişteki payın, belirli dönemlerde giderek azalmış olması, bu pay mutlaka yükseltilmelidir. Bunun öğretim üyelerine yansıyan yönü var, bunun araç gerece yansıyan yönü var, öğrenciye yansıyan yönü ile yurtlara, yemeklere yansıyan yönü var. Hangi açıdan bakarsanız bakınız, gayri safi millî hasıladan eğitime ayrılan payın düşük oluşu bugün, Türk Yükseköğretim sisteminin özellikle en başta gelen sorunudur. Bu ihtiyaçlar, hiçbir zaman çağdaş biçimde, bu paylar artırılmadıkça karşılanamaz.

İkinci Sorun; Sayın Akıntürk'te bahsettiler, kadro olayı, Kadronun bulunup bulunmaması açısından, sayın Akıntürk bahsettiler. Ben daha da ileri gideceğim. Burada kamu yöneticilerinin piri Hocamız oturuyor, bence kadro, kamu yönetiminde belli bir görev sorumluluğu belirlemek için geliştirilmiş bir kavramdır. Yani yöneticinin rasgele insanları alıp kamu görevine getirememesi içindir. Halbuki üniversitede; hangi

statüde alırsanız alınız, akademik ünvanlar, belirli kanuni ve bilimsel şartlar yerine getirilerek elde edilir. Yani size yüzlerce profesör kadrosu verseler, elinizde profesör ünvanını bilimsel olarak almış adam bulunmadıkça bir tanesine atama yapamazsınız. Böylece bana sorarsanız, üniversitede kadro olayı, akademik kadrolar için söylüyorum, başlı başına gereksiz bir olaydır. Çünkü doçent olmanın şartları kanunen bellidir, bu şartlara haiz olan kimse doçentlik kadrosunun gerektirdiği ücretini alır. Sorumlulukları, nasıl yetiştiği zaten kanunla bellidir. Eğer bu yapıyorsa, ODTÜ'de geçmiş dönemde yapıldığı gibi, en azından öğretim üyesi kadrosu global olarak belirlenir. Bunun profesör, doçent ve yardımcı doçent gibi aralarındaki taksimatı doğrudan doğruya üniversitenin kendi organlarına bırakılabilir. Kim ki doçent olmuştur, doçent olduğu gün kendisine doçentlik kadrosu verilebilir. Kim ki profesör olmuştur, profesör olduğu gün kendisi profesör kadrosuna atanabilir. Yani öğretim üyesi kadrosu olarak sınırlayabilirsiniz, illa gerekli ise, bütçe vesaire zorunluluk duyarsa, ki kıldığı kanaatinde değilim. Bir başka yolda doğrudan doğruya akademik titrin, akademik ünvanın alınmasıyla beraber, o kişi aldığı akademik ünvanın kadrosuna atanmış olur ki, kadro olup olmaması diye bir şey söz konusu bile olamaz. Yani bir nevi kamu yönetimindeki rütbe esasları gibi bir prensip getirilebilir, kadrolar kökünden halledilmiş olur. Halbuki bugünkü durumda olduğu gibi profesör olmuş bir insanın, doçent olmuş bir insanın, hemen bilginize arz edeyim, belki bilmeyenler vardır, bir doçent zaten dördüncü, üçüncü dereceye atanır. Üniversiteyi bitirmek suretiyle devlet memuru olarak hizmet süresinde esasen müktesep hak olarak zaten üçüncü, dördüncü dereceye gelmektedir. Yani peşinde olduğu kadro aslında sıradan bir üniversitede mezununun normal bir devlet dairesinde ne iş yaparsa yapsın oturacağı kadrodur. Olağanüstü bir kadro değildir. Çünkü devlet hizmeti olarak 14-15 seneyi bulmaktadır bir profesörlüğe geliş. Devlet memuriyeti süresi olarak asistanlıktan itibaren aynı şekilde doçentlik 10 seneden aşağı olmamaktadır. Onun için doçentin kadrosunun olması, profesörün kadrosunun

olmaması gerçekten gülünç olmaktadır. Nitelikleri ile düşündüğümüz takdirde ve Devletin normal müktesep hakların altında adam çalıştıramaz prensibini uygularsanız zaten kafi gelir.

Üçüncü sorun: Üniversite Öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi. Biz büyük ölçüde, eskisi gibi okul birincilerini, departman birincilerini, ikincilerini, üçüncülerini değil, normal asistan, araştırma görevlisi bulamama ile karşı karşıya olmasındır. Bugün öğretim üyesinin, bilgi ve beceri düzeyine bakarak, piyasada alabileceği ücretle, üniversitede aldığını mukayese ettiğimiz zaman fevkalade düşük bir ücret seviyesi ile karşı karşıya geldiğimizi görürsünüz. Anadolu Üniversiteleri bakımından ise teşvik için öngörülmüş olan geliştirme ödeneği bugün için gülünç bir miktardır. Ele geçen bir öğle yemeği bedeli mesabesinde bir paradır, yani Van'da veyahut Diyarbakır'da demeyeyim de farzedelim Kayseri'de çalışan bir öğretim üyesinin, Ankara'da, İstanbul'da çalışan bir öğretim üyesinden fazla olarak geliştirme ödeneği diye aldıkları fark 30 bin lira civarında idi. Bugünde 50-60 bin lirayı geçtiğini sanmıyorum. Bir akşam yemeği, fiyatına hiç kimse buradan Kayseri'ye Fırat'a, Van'a gitmez. Dolayısıyla geliştirme ödeneği ya kaldırılmalıdır ya da tatmin edici ücret haline dönüştürülmelidir. 50-60 bin liralık mesele değildir. Geliştirme ödeneği diye buna isim tapı, kanunlara koymanın bir anlamı yoktur. Bildiğiniz gibi Bakanlar Kurulu aylık maaşın yüzde 50'sine kadar tesbit eder diyor, ama hep yüzde 10'lar, 15'lerde kalıyor. Neticede, ayda 20-30 bin lira veriliyor. Adı geliştirme ödeneği olan, Anadolu'ya adam göndermenin teşviki işte bu oluyor.

Dördüncüsü: Üniversitelerimiz kendileri mali kaynak yaratmalı ve bu kaynak yaratmak teşvik edilmelidir, engellenmemelidir. Bugün üniversitelerimiz vergi kanunlarına tabidir, 2886 sayılı Kanuna tabidir. Şöyle arz edeyim. Binanızdaki bir dükkanı kiraya verirsiniz, defterdar geliyor kirasını alıyor. Yani üniversitenin kaynak yaratması konusunda teşvik edilme bir yana kendi binamızı kiraya defterdar veriyor. Hazine-i Maliye, bu bina benim diyor. Nasıl olur diyorsunuz, bu üniversitenin binası ama o, kiraya veril-

mesi gerekirse ben kiraya veririm diyor. Yani kaynak yaratmanın teşvikini bırakınız, engellenmektedir. Kaynak yaratıldığında, KDV'de ödenmektedir. eğitim araçlarının ithalinde teşvik belgesi almadığınız sürece, başka vergiler gelmektedir. Kısaca kaynak yaratması teşvik edilmeli, bu mali özerklik bakımından da üniversiteyi biraz daha tatmin eder kanaatindeyim.

Beşinci olarak, Yurt-Kur, harç ve krediler. Özellikle öğrencilerin sorunlarıyla ilgili olan konularda, bir sürü sübvansiyon yapılmaktadır. Öteden beri bir yetiştiriliş tarzımız var. Öğrenci ortaokula, liseye geliyor hâlâ ayakkabısını annesi-babası bağlıyor, geleneklerimiz böyle. Büyük çoğunluk için söylüyorum, istisnalar olabilir, üniversiteye geliyor, babası kaydettiriyor. Yani 18 yaşını bitirmiş reşit bir insan herşeyden sorumlu ama hâlâ birilerinin mahiyetinde onu büyötmeye çalışıyoruz nedense. İşte bizim gençlerimize sabah kahvaltısı, akşam yemeği verelim ortalığı süpürelim vesaire, bu iyi yetişmelerini sağlama değildir. Yani 18 yaşını bitiren öğrencinin normal bir Türk vatandaşı gibi bazı sorumlulukları olmalıdır. Öyle ise, kahvaltı parası, yemek sübvansiyonu yerine, (ki kaba bir hesapla aylık 70 bin liraya yakın tutuyor) verin ayda 70 bin lirayı, istediği yemeği yesin, medeni bir insan gibi istediği yerde kahvaltı etsin, istiyorsa kahvaltı etmesin, istiyorsa öğle yemeği yesin, akşam yemeği yesin, yani kendi yaşantısını kendisinin kurmasına imkan verelim. Gençlerimizi gütmekten, ne yiyeceğine kadar bizim seçmemizden vazgeçmeliyiz. Esasen bunun yeterli düzeyde yapılabileceğini de zannetmiyorum. Çünkü hepimizin çocukları var, herkes kendi çocuğunun psiko-sosyal ihtiyaçları ile başa çıkamazken, ben şimdi 8 bin öğrencinin psiko-sosyal her türlü ihtiyaçlarını karşılayacağım, yemeğinin gönlüne göre çıkmasını sağlayacağım, bu mümkün değildir. Mümkün olmayan göreve talip olmamak gerekir. Bu arkadaşlarımız 18 yaşını bitirmiş Türkiye Cumhuriyetinin normal vatandaşı, bunlara sübvansiyon şeklinde bir para vereceksek ki vermeliyiz, eğitim ve fırsat eşitliği bakımından para olarak verelim. Bırakalım kendisi büyük ölçüde yatacağı evi, yiyeceği yemeği ve başka ihtiyaçlarını kendi zevkine

göre, kendi sorumluluğu altında karşılamaya çalışsın. Çok daha yararlı olacağı kanaatindeyim. ayrıca bunun otomatik sonuçları var; ergin bir Türk vatandaşı kabul ettiğiniz gün normal Türkiye Cumhuriyeti Kanunları size-bana ne ise, öğrenciye de odur. İstediği kıyafeti giyer belirli şartlar içerisinde istediği şekilde saçını tarar, bıyığını uzatır, sakalını uzatır. Normal Türkiye Cumhuriyeti Kanunları mani değilse, bizim de genç kıza veya genç delikanlıya bu konuda akıl verme gibi bir görevimiz ortadan kalkmış olur.

Altıncı olarak, önemli saydığım bir konunun üzerinde durmak istiyorum. Yükseköğretim kurumlarımızda bugün bilgi birikimimiz var, tecrübeli hocalarımız var, Yükseköğretim Kurumları kendi sorunlarını kendi çözecek güçtedir. Bunu niçin arz ediyorum. Burada sosyolojik araştırmalara kafa yormuş hocalarımızı görüyorum. Çok basit bir mantık yürütmek istiyorum, müsaadeleri ile. Bir sosyal yapı, basit anlamda birden çok kişinin bir amaç için bir araya gelmeleriyle oluşuyor. bu yapıya belirli kurallar getiriyoruz, organizasyon oluyor. Organizasyonu kanunlarla kurabilirsiniz, yıkabilirsiniz, değiştirebilirsiniz. Ama organizasyon, kendi kendine sorun çözme mekanizması geliştirdiği zaman, örfleri, âdetleri, yazılı olmayan kuralları ile sorunlarına çözüm bulabilecek erginliğe eriştiği zaman da ona, Kurum diyoruz bir anlamda. Bazı hocalarımız rakamlar verdi. enderuna gidersek 500 yıllık, daha yakına gelirsek 100 yıllık, 1919'u, Sayın İnan'ın çok sevdiği kanunun başlangıcı saydığı yılı alırsak da, aşağı yukarı 70 yıllık bir yükseköğretim kurumu tecrübemiz var. Yani bu kurumları kanunlarla birden bire sil baştan yeniden değiştirmek, ne kadar uğraşsak mümkün değildir. Bildiğim kadarıyla sosyal bilimlerde, kamu yönetiminde kuracağımız yeni organizasyonun mutlaka iyi işleyeceğine dair hiç bir kriter de yoktur. Bizatihi organizasyonun toplumdaki aldığı hammadde insan emeği vs. karşılığı, topluma verdiği-ürettiği mal ve hizmetler bakımından ne derece verimli olduğu konusunda karar verecek, belli bir süre geçmemiştir. Yani organizasyonlar kurarsınız, belli yıllar geçer, iyiye gidebilir, kötüye gidebilir. Türkiye Cumhuriyeti'nde bir Yükseköğretim Kurumu vardır, en az 70 yıllık, en fazla

belki 500 yıllık. Sabahleyin söylenenlere katılıyorum ama ne Bologna ne de ondan önceki kurulanlar tamamen bizim medreselerden ayrı, o zamana göre hiçbir dini etkide kalmadan, kurulmuş ve gelişmiş Üniversiteler değil, onlar da devirlerinin dini etkinliklerine kalmış daha sonra laik gelişme göstermişlerdir. Ama şöyle, ama böyle vakfiyeleri vardır. Hocam Prof. Versan çok güzel belirlediler, 15. inci yüzyıldaki Kanuni ve Fatih Vakfiyeleri ile Batıdaki üniversitelerin Vakıflarının büyük benzerlikleri vardı buyurdular. Öyle ise, her hal-ü kârda belirli bir yükseköğretim geçmişimiz var ve ortaya koyduğumuz bugünkü kurumlarımız var. Bu kurumların şu veya bu şekilde, başta arz ettiğim gibi, ideolojik yaklaşımlarla, siyasi fonksiyonlar vererek yahut belli ölçüde yapılanların şu veya bu şekilde yanlış anlaşılmasında siyasi menfaatler bularak, siyasi ve ideolojik açıdan yıpratılmalarının, fevkalade sakıncası olduğu kanaatindeyim. Bilimsel olarak tartışabiliriz, bilgi birikimimiz var, tecrübeli hocalarımız var, tecrübe birikimimiz var. Açıkcası; öyle ise biz Yükseköğretim Kurumları olarak; kendi sorunlarına çözüm bulma mekanizmasını geliştirebiliriz. Buna muktediriz. Sorunlarımızı bilimsel yaklaşımla tartışıp daha iyisini buluruz. Sorunlar vardır, sorunlar olacaktır. Bütün sosyal kurumlarda bir dinamik gelişim bulunduğuna göre, bu değişim için sorunların çözüm yolu; bilimsel yaklaşımla tartışılması ve çözüm yollarının kurum içinde bilimsel olarak ele alınmasıdır.

Son olarak, herşeyimiz olduğuna göre en önemli iki konu; yeterli tahsisatın Yükseköğretim Kurumlarına ayrılması ve yeterli kadronun yani yetişmiş elemanın istihdamını zorlaştıran her türlü engelin ortadan kaldırılmasıdır.

Saygılarımla. (Alkışlar)

BAŞKAN -Sayın Sağlam'a teşekkür ediyorum bu aydınlatıcı bilgileri ve düşünceleri için.

Sözü en solumdaki panelimizin öğrenci kesimini temsil eden değerli arkadaşşıma veriyorum. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi son sınıf öğrencisi Derya Hanımefendiye sözü veriyorum.

DERYA DİNGİLTEPE (Yüksekokul öğrencisi) -Ben ilkönce bu fırsatı verdiği için TED'ne çok teşekkür etmek istiyorum. Bu adet olduğu üzere yapılan bir teşekkür değil. Nitekim, biz gençler ne yazıkki sorunlarımızı dile getirmede pek olanak tanınmayan bir kitle olduğumuzdan, bu fırsatın değeri büyük bizim için.

Konumuz 'yükseköğretim gençliğinin sorunları'. aslında bunlar genel olarak Türk gençliğinin sorunlarından ayırt edilemez, yani Türk gençliğinin sorunlarından ayırt edilemez, yani Türk gençliğinin sorunlarının tümü aynı zamanda üniversitelinin de sorunlarıdır. Ancak, 'üniversiteli' gençlerin onlara özgü sorunlarının üzerinde durmaya çalışarak konuşmamın sınırlarını çizeceğiz.

Aslında sorun üniversiteli olup üniversiteli olamamaktadır. Bunun nedenini görmeye çalıştığımızda 'üniversitenin ne olduğunu 'anlamamız gerektiği çıkıyor ortaya. Üniversite, genel deyişimle 'evrensel bilim yurdu' demektir. Bu tanımın üzerinde durmak gerekiyor, nitekim her sözcük ayrı ayrı anlam yüklü: evrensel-bilim-yurdu.

a.Evrensellik

Evrensellik deyince insanın aklına ilk gelen herhalde çok çeşitli şeylerin varlığı, birarada oluşudur. Bunun yanında o çok çeşitliliği içermekle birlikte bir birlik de söz konusudur; yani herkesin üzerinde anlaşmaya vardığı, kabul ettiği bazı şeylerin varlığı. Öyleyse üniversitenin evrensel olabilmesi için tek tiplikten çıkması ve aynı zamanda herkesin kabul ettiği bazı olguları da barındırması gerekir. Bizim üniversiteli gençliğimizin sorunları da büyük ölçüde bunlara sahip olamamaktan kaynaklanıyor.

Eğer ben bir üniversiteli olarak istediğimi rahat bir şekilde

giyemiyorsam, istediğim şekilde sakal bırakamıyorsam, saçlarımı uzatamıyorsam, istediğim düşünceyi istediğim şekilde açıklayamıyorsam, benden tek birşey bekleniyorsa üniversite evrensel değildir.

Tek tiplilik konusu toplumun ortak paydada birleşmesi konusuyla ters düşüyor gibi görünse de ben öyle olmadığına inanıyorum. Çünkü, üzerinde anlaşmaya varılmış olgulardan biri de insan haklarıdır. Bununla bağlantılı olarak şu da söylenebilir: Üniversite deyince o ortaklaşa kabul edilen şeylerin başında gelen demokrasi de akla gelmelidir. Üniversite eğer demokrasinin bulunduğu bir yere gerçekten evrenseldir. Bunun dışında tabii ki üniversitenin o ülkenin belli koşullarından, özelliklerinden apayrı düşünülmesi olanaksızdır. Ama bu üniversitenin, milileştirilecek, milliyetçileştirilecek diye dışarı kapalı olmasını, belli kalıplardan ayrılmamasını gerektirmez. Zaten, bu, üniversitenin evrenselliğine aykırıdır; ayrıca bence görevlerinden biri olan, o ülkenin söz konusu özelliklerinden bazılarını değiştirmede etkili olma işlevini yerine getirmesini de engeller. Ben ülkemizdeki üniversitelerin bu işlevini yerine getirebildiğine inanmıyorum. Yani toplumsal gelişime katkıda bulduklarına. Bunun için önce zaten düşünce özgürlüğünün olması gerek. Oysa, düşünce özgürlüğü denmese de -düşünmek engellenemez- düşündüklerini açıklama özgürlüğünden feragat eden bir topluluk var karşımızda. Öyle ki bazı yasal düzenlemeler, bazı uygulamalar, soyut genellemeler, manevi kısıtlamalar bu kitleyi yapmak istemediklerini yapmaya ya da yapmak istediklerini yapmamaya zorluyor.

Hepimiz biliyoruz ki Türkiye kısa aralıklarla bazı deneyimler geçirdi; ancak sanıyorum, bunların yükü bu deneyimlerden sonra -hatta- kendi varlığının farkına varmış bugünkü üniversiteli gençliğin omuzlarına yüklenemez. Birçok sorunumuzun temelinde de bu durum yatıyor. Diyelim ki istediğimiz yönde bazı yasal düzeltmelere gidildi, ama eğer hala birçok şeyden sırf genç olduğumuz için sorumlu tutuluyorsak sorun halledilmiş sayılmaz.

O üniversite evrenseldir, düşünce özgürlüğü vardır, gibi şeyler söylenemez. Oysa üniversitenin evrensel olabilmesi için düşünce üretmesi, geliştirmesi ve yayması gerekir.

Tabii üniversitenin düşünce üretip, geliştirip yayması işlevini yaparken tarafsız olması gerektiği üzerinde durulmasına bile gerek yok. Ancak, bu tarafsızlığın nasıl sağlanabileceği üzerinde durmak gerekiyor. Bazı görüşlere göre belli kişilerin, belli kişilerce atanması yeterli. Eğer, bugün olduğu gibi üniversitenin yönetimi Cumhurbaşkanı, Bakanlar Kurulu, Genelkurmay Başkanlığı gibi belli kurumlarca, özellikle de Bakanlar Kurulu gibi aslında belli bir tarafı gösteren kurullarca atanan üyelere verilirse üniversitenin tarafsız olsalar dahi sonuçta belli görüşleri savunan kişilerce atanıyorlar. Oysa üniversite bilimsel özerkliğe sahip olabilmek için zaten yönetimde özerkliğe sahip olmak durumundadır. Üniversite, üniversite dışından kişilerce atanan, hatta üniversite dışından kişilerce yönetilemez. Üniversite üniversitenin içinden kişilerce seçilen, üniversiteli kişilerce yönetilmelidir. Bunların arasında öğrenciler de olmalıdır.

Bu konu hep konuşuluyor, biraz önceki konuşmalarda da bunu gözledim, ama bir türlü öğrencilerden bahsedilmiyor. Mali sorunlardan, atamalardan... bahsedildi; bir türlü öğrencilere gelinemedi. Oysa, öğrenci üniversitenin temel direği, sorun büyük ölçüde onun çevresinde dönüyor. Öğrencinin sorunlarını onu temel olarak halledemezseniz üniversite sorunlarını nasıl halledebilirsiniz?

Bizim kendi sorunlarımızın, yani bizi doğrudan ilgilendiren konuların halledilmesi ya da bilimsel gelişimin sağlanması gibi diğer konularda bizim de etkide bulunmamız, söz hakkımızın olması gerekiyor. Bunun için yönetimde de söz sahibi olmak, oy hakkı olmak önemli.

Şimdi bu nasıl olacak sorusu sorulabilir. Yine yukardan birileri mi atayacak bizi? Hayır. Öğrencileri temsil eden kişilerin yine öğrenci tarafından 'seçilmesi' ile olabilir ancak bu. Bu seçimin

gerçekleşebilmesi için de öğrenciler adına söz alabilecek derneklerde yapılacak seçimle belirlenecek temsilci, hem gerçekten 'temsilci' olacak, hem de bu meşruluğa dayanarak arada iletişimi sağlayacak kişi olacaktır.

Ancak bugünkü ortamda dernek kurmak tamamen yasaklanmış olmasa da belirli sınırlamalara tabii tutuluyor, genel kurul yasal zorlamalar nedeniyle toplanamıyor, toplansa bile bazı faaliyetleri sürdürmesi için birçok kısıtlamalar getiriliyor. Bunların herbirinin nedeni de, biraz evvel Rektör Beyin bahsettiği gibi -o açık açık söylememişti, ben söylüyorum- 12 Eylül korkusuna dayandırılıyor. Dolayısıyla, bugünkü üniversite gençliği o korkuyu yaratan kendisiymiş gibi cefasını da kendisi çekiyor. Daha önce bazı deneyimler yaşandı diye, bizler şimdi örneğin dernekleşme olayına bir türlü geçemiyoruz. Sanıyorum, artık bunları aşip bazı evrensel değerlere sahip olabilmemiz gerekiyor.

Üniversitede statik bilgiler, hatta bunun da ötesinde tek tip bilgi veriliyor. Öğrenciden bunları öğrenip, öğrenmeyi bir tarafa bırakın ezberleyip sınav kağıtlarına dökmesi isteniyor. Evrensel bir ortamda bu nasıl geçerli olabilir, bilemiyorum. Yani sadece şekil, düşünce olarak değil, bilgi olarak da üniversitenin evrenselliği söz konusu. Öğrenci herşeye açık olmalı, öğrenebilmelidir. Sistem de bunu sağlayacak bir sistem olmalıdır. Gerekli olanaklar sağlanmalı, en azından öğrenci bunu kendisi sağlayabiliyorsa engellenmemelidir. Yani istediği kitabı bulundurabilmeli, okuyabilmelidir. ayrıca eğitim sisteminin de öğrenciyi araştırmaya teşvik edici oluşu burada belirtilebilir.

Türkiye ve üniversite, Türkiye koşulları dışına çıkamamaktadır. O kabuğu bir türlü kıramıyoruz. Oysa, ben bir üniversite öğrencisi olarak dışarıdaki yaştaşlarımla iletişimi sağlayabilmek, Türkiye sınırları dışına, ama onun da gerçeklerini iyi bilerek, taşmak, o sınırların ötesinde düşünebilmek isterdim. İleriye yönelik üretmek ve yurdumuzun gelişimine, kendi gelişimimizle, kendi katılımımızla yardımcı olmak, bizim amacımız. Ancak, biraz evvel de değindiğim gibi iki tanım ezberleyip, onların nasıl kul-

lanılacağını bilmeden, yönetilmeye, yönlendirilmeye alışmış, hakkını aramayan, arayamayan, hatta hakkının ne olduğunu bile bilmeyen robotlar olup çıktık. Bu, üniversitede bile üretmeyi öğrenemeyen gençliğe geleceği emanet eden Atatürk mantığı mıdır? Yoksa, Atatürk'ün, o yüce düşün adamının adını kullanarak, onun düşünceleriymiş gibi onun düşüncelerinin uygulanmasını engelleyen kişilerin mantığı mıdır? Bu düşünceler çok genel deyimini ile 'vicdanı hür, irfanı hür, fikri hür' olarak özetlenebilir herhalde.

b. Bilimsellik

'Üniversite evrensel bilim evidir' tanımında ikinci sözcük 'bilim'. Şimdi üniversitenin bilimselliğinden ne anladığımı kısaca açıklamaya çalışacağım.

Bilim öncelikle özgür düşünceyi gerektirir. Özgür düşünce de devletin genel iradesine tabi olamaz. Çünkü bilim, kendi içinde bir canlılığı, bir gelişimi, bir değişimi getirir ve üniversitenin görevi de bunu sağlamak yanında söz konusu değişimleri, gelişimleri halka, topluma aktarabilmektir. Devletin buradaki işlevi ise böyle kurumların kurulması ve görevlerini yürütebilmeleri için gerekli ortamın sağlanmasıdır. Devlet bunun için vardır, yoksa bunların engellenmesi için değil. Bilimsel özerkliğin de bu anlamda var olması gerekiyor.

Bilimsel çalışma deyince akla öğretim görevlilerinin yaptığı araştırmalar geliyor. Oysa bilim sadece bilim adamları tarafından değil, bir tür 'amatör bilim adamı' sayılabilecek öğrenciler tarafından da üretilebilmeli. Öğrencinin buna katkısı olmalı ve başkalarının katkısından kendisine çıkardığı bazı karlar olmalı. Burada yine bir 'ancak' koyarak bizlerin bilimsel bir eğitim yapmadığımızı belirtmek istiyorum. Daha önce de değindiğim gibi üniversite eğitimimiz statik bilgileri ezberlemeye dayanıyor, araştırmaya değil. Bunun birçok nedeni var tabii. Öğrenci sayısının çok, buna karşılık öğretim elemanı sayısının az oluşu, vize sınavlarının çokluğu, mali kısıtlılıklar, kitapların yasaklanması

gibi... Aslında biz o belli bilgileri bile alamıyoruz ki. Sınıfta yüz-yüzelli öğrenci varsa, öğretmen -öğretmen diyorum, çünkü o andaki işlevi o- içeri girip, bazı şeyleri söyleyip, hatta söylemeden önündeki notlardan okuyup, sonra çıkıp gidiyorsa, biz o insandan ne derece öğrenebiliriz?

Bilimsel eğitimin yapıldığı ortamda, öğretim elemanı tabii ki belli bazı bilgileri verir, ama sonra karşılıklı tartışma olur. Yoksa düşünce üretmek, geliştirmek, yaymak gibi işlevler nasıl gerçekleşir bilemiyorum.

Eğitim verme yetersizliği ve bu arada iletişim eksikliği konusunda sadece öğretim elemanlarına suç yüklemek yanlış olur. Açıkça söylüyorum, bazıları bence suçludur ki bunlar öğrenciye yaklaşımında 'sen ne anlarsın' gibi bir tavır takınanlar ve ona bırakın öğrenciliğini, insan olmasından dolayı dahi saygı duymayı bilmeyenlerdir. Ama çoğunluğunu da bilinen sorunların engellediğinin farkındayız. Araştırma yapmak, ders vermek, bir sürü sınav kağıdı okumak, konusunda dünya literatürünü izlemek ve hepsinin yanında geçimini sağlamak için ek işler yapmak gibi birçok yükümlülük yüklendilerse, bu görevlerinden bazılarını beklenen ölçüde yerine getirememeleri doğaldır. Bizler bu gerçekleri görüp, öğrencilik psikolojisine kapılmadan düşünmek ve 'hoca'larımızı karşımıza almamak durumundayız. Bu arada şunu da belirtmek istiyorum. Bu sorunlar ne yazık ki küçükler-büyükler, yukarıdakiler-aşağıdakiler ayrımı yapılarak sanki iki düşman kamp varmış gibi gündeme getiriliyor. Benim öncelikle karşı çıktığım bir konu bu. Biz hepimiz aynı toplumun insanlarıyız ve hepimizin amacı da aynı: Yararlı birşeyler yapmak. Öyleyse beraber çalışmamız gerek. O aradaki önyargılardan sıyrılıp, tabuları kırıp birbirimizin düşüncelerine, değerlerine saygılı olmalıyız. Sanıyorum öğrencilerin yönetime katılması da bu açıdan çok yararlı olacak.

Burada belirtilmesi gereken diğer bir konu da öğretim elemanı sayısının göreceli olarak azalmasıyla üniversitelerde birçok kürsünün kapanmış durumda oluşu. Okullarımızdan atılan ya da

ayrılmak zorunda kalan yetişmiş insanlarımızın dönüşünün sağlanması, özellikle ekonomik olarak bilim adamlarının güçlendirilmesi ile tekrar bir özendirme yoluna gitme gibi önlemlerin yararlı olacağına inanıyorum.

Bilimsel çalışma konusunda bir sorunda ders seçme olanağının ya hiç olmaması ya da çok sınırlı oluşu. Ben somut bir örnek olarak kendimi göstereyim. Uluslararası ilişkiler bölümü son sınıf öğrencisiyim. Bu gün uluslararası ilişkiler büyük ölçüde ekonomik ilişkiler temelinde dayanıyor ve ben ekonomi bilmiyorum. Bize doğru dürüst ekonomi dersi verilmedi. Ekonomi bölümü olmadığımız için onlar kadar gereksinim duymadığımız gibi bir yaklaşımla çok önemsenmedi. Seçme olanağım olmadığı için ben de kendimi geliştirecek dersler alamadım. Nasıl öğreneceğim, hangi kitabı okuyacağım, bana bu konuda kim yol gösterecek? Zaten öğretim elemanının görevi herşeyi öğretmekten çok yol göstermek değil mi?

Şimdi ben burada derslerimizin yeterli olmadığını söylüyorum, başka bir öğrenci arkadaşım da ders programının çok yüklü olmasından yakınıyor. Peki bu sorunlar nasıl halledilecek? Bunlar, yukarıdan gönderilmiş yönetmeliklerle tartışılmaz. Bunlar o üniversitenin ya da bir alt biriminin kendi özellikleri, gereksinimlerine göre o birim tarafından belirlenecek konulardır.

Araştırma yapabilmeliyiz, birşeyler üretebilmeliyiz diyoruz. Gerçekten Türk genci meraklılığa susamıştır, başarıya susamıştır. Bu özlem haline gelmiştir. Sanıyor musunuz ki bir futbol takımının dışarda aldığı başarı, sadece kazandığı için beğeniliyor. Hayır, çünkü biz millet olarak başarılı olmayı çok özlemişiz. Onun için bizden, içimizden birinin ya da birilerinin başarısı bizi sokaklara dökabiliyor. Öğrenciler de bireysel ya da topluluk olarak başarı kazanmak isterler, ama o sonucu doğuracak imkanlar yok üniversitemizde. Ayrıca, özendirme, destekleme yoluna da gidiliyor. Örneğin ödüllerle tatmin olmaları sağlanıyor.

Burada eklenecek bir konu da başarının ölçütü. Biraz önce

Rektör Bey tarafından başarı oranının yüzde 30'dan yüzde 80'e yükseldiği yolunda bazı rakamlar verildi. Ne tür bir başarıdan bahsedildiğini ben anlayamadım, nasıl ölçüldüğünü de bilemiyorum. Bu rakamlar objektif olmayıp, sağlıklı gibi görünse de bizi yanıltıyor. Bunun kanıtı da yine biz öğrencileriz. Ne kadar bir dolu rakam önüme sürülse de ben içinde bulunduğumuz durumu yaşayan biri olarak bunların gerçekçi olmadığını söyleyebilirim. Bu rakamlar derdimizin var olmadığını göstermeye çalışıyor, ama o derdi yaşayan bizleriz ve var olduğunu biliyoruz.

c. Yurt

Üniversite sadece eğitimin, bilimsel araştırmaların yapıldığı bir yer değildir. Üniversite bir yurttur, bir yuvadır. Öğrenci başka açılardan da tatmin olabilmelidir. Kısaca, üniversite entellektüel ortamın sağlandığı ve topluma da bu konuda yarar sağlayan, katkıda bulunan, o canlılığı topluma aktarabilen yer olmalıdır. Böylece ilk aşamada yurdu soyut olarak ele almış oluyorum. Yurt sözcüğü de zaten manevi açıdan değinilmeye çok elverişli. Dolayısıyla şimdiye kadar söylenenler de bunları hatırlatıyor. Biz gençlerin artık yurdumuza bağlı olmamamız, milliyetçi olmamamız, milli duyguların gittikçe körüklendiği ve kimlik sorununun ortaya çıktığı gibi... Çözüm olarak da Atatürk milliyetçiliğinin daha iyi öğretilmesi, daha iyi anlaşılması gösteriliyor. Bu öğretimle olmaz inancındayım. Ben gerçekten Atatürkcüyüm, ama temelde benim milliyetçi olabilmem için, yani bu yurda bağlı hissetmem için yine bu yurda ait hissetmem gerekiyor. Eğer kendimi yurda bağlı hissetmiyorsam, ondan birşeyler almıyor ve veremiyorsam tabii ki böyle bir sorun ortaya çıkacak.

Bu duygu tek başına okullardaki öğretimle, bayramlarda birkaç şiirin okunmasıyla, belli sloganvari sözlerin söylenmesiyle aşılabilir. Ancak Atatürkcülüğü yaşıyorsam, fikrim hür, vicdanım hür, irfanım hür ise onu hissedebilirim ve yurtçu olabilirim, buraya aidim derim. Öyleyse üniversite ortamında da bunların gerçekleşmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Üniversitenin bir entellektüel yurt, aydın yetiştirme yeri olduğunu söylemiştim. Bu işlevin uygulamada gerçekleşmesi için ilk varolması gereken, öğrencilerin sosyal-kültürel alanda faaliyetlerini üniversite içinde yürütebilmeleridir. En direkt yol ise bu faaliyetlerin örgütlenmesi, birçok kulüp kurulması, dernekleşmeye gitmektir. Örgüt sözcüğünden çok korkuluyor artık; onu kullanmayacağım, yerine organizasyon diyeceğim. İnsana çok daha ılımlı bir sözcük gibi geliyor; aslında anlamı aynı, ama ülkemizde varolan o önyargıların ateşlenmemesi için örgüt sözcüğünden kaçıyorum.

Şimdi bu kulüpler çok çeşitli olabilir; halkoyunları kulübünden tiyatro kulübüne, hayvanları sevenler kulübünden feministler kulübüne kadar. Öğrenciler bunlar içinde çeşitli faaliyetlerini sürdürürler, bunlar üniversite içinde sergilenir, dışına da çıkar. Bu sayede toplum da yarar görür ve toplumsal gelişime katkıda bulunmuş olunur ki daha önce de söz ettiğim gibi üniversitenin temel işlevlerinden biri budur.

Bu faaliyetler bazı üniversitelerimizde az da olsa yapılıyor, bazılarında nerdeyse hiç yok, çünkü o söylemekten kaçındığım sözcükten korkuluyor. Aman, bunlar biraraya gelirse yine birşeyler olur, deniliyor. Oysa o korkulan şeylerin olmaması için bizim sosyal, kültürel alanda kendimizi geliştirmemiz gerekiyor. Sanıyorum karşımızdaki temel çelişki bu.

Yurt konusunu mekan olarak da ele almak önemlilik gösteriyor. Şimdiye kadar, üniversite öğrencilerimizin daha çok manevi sorunlarından bahsettim, maddi sorunları da var ki yurt sorunu bunlardan biri. Barınma, beslenme, ısınma, çalışma ortamı gibi konulara gelince karşımıza parasızlık nedeni çıkıyor. Temel çözümü de bütçeden ayrılan payın artırılması olacaktır herhalde. Ancak, üniversitelerin bir kampüs içinde olması ve üniversite yurdunun da bu alan içinde bulunması gerektiğini burada belirtmeliyim. Üniversitenin kendi maddi sorunlarını çözebilecek duruma gelmesi, kendi kendine yeterli hale gelebilmesi de bir çözüm yoludur, ama bu öğrenciden para alınarak ol-

mamalıdır tabii ki.

Maddi sorunların ucu dönüp dolaşıp para konusuna geldiği ve bazı rakamlara dayandığı için bu konu üzerinde daha fazla durmayacağım. Böylece evrensel bilim yurdu deyimini açıklamış oluyorum. Şimdi buna üniversite ile ilgili bazı başka şeyler eklemek istiyorum.

Bunlardan biri açık öğretim üniversite demek değildir. Açıköğretime karşı değilim, ama üniversite statüsünde olması yanlış geliyor.

Diplomadan söz açılınca söz iş imkanına da geliyor ister istemez. Üniversite bilim yurdudur, ama her üniversite mezunu da bilim adamı olacak diye birşey yok. Hele Türkiye'nin gerçekleri gözönünde tutulunca. hatta büyük çoğunluk bir meslek sahibi olacak ve bilim üretmeyecektir. O zaman diplomanın bir işe yaraması gerekir. Diploma duvara süs olarak asılacak bir araç olmamalı, kişinin iş bulabilmesinde bir araç olarak kullanılabilmelidir. İşsizlik sorunu sadece üniversite çerçevesinde düşünülemez, ama diplomalı işsiz deyince kendine özgü bir sorun da ortaya çıkmaktadır. O da ülkede ihtiyaç olan alanlarda yeterli yetişmiş eleman yokken bazı alanlarda gerekenden çok olması. Bunun için öğrenci üniversiteye girmeden önce, belirlenmiş istihdam alanlarına göre özendirilmelidir. Ayrıca, üniversiteye gelene kadar geçtiği öğretim döneminde bir elemanın yapılması başka türlü soruların çözümünde de yararlı olacaktır. Böylece herkes üniversite kapısına yığılmayacak ve ihtiyaç olan alanlar için, ayrıca açılmış iş sahalarına yönelik eğitileceklerdir.

Üniversiteye yığılma konusunda hep söylenen şey büyük talep olduğu, bunun bir arz-talep meselesi olduğudur. Bu kadar kişi dışarda beklerken üniversiteye giren öğrenci sayısının kısıtlanamayacağı belirtilir hep. Eğer muhakkak arz-talep sorunu olarak bakılacaksa talebi kısmanın yolları niye aranmıyor? Mesela imam hatip okulları yerine meslek okullarının sayısı niye artırılmıyor?

Konuyu üniversite içinde ele alırsak öğrencilerin ilerde meslek olarak uygulayacakları bilgilerin pratiğinin öğretimleri sırasında verilemediğini görürüz. Uygulamalı öğretimin teorik bilgilerin daha iyi anlaşılması yanında deneyim kazanma ve iş bulma açısından da yararlı olacağı açık. Aynı zamanda üniversite içinde son sınıf öğrencilerin iş bulmalarına yardım edecek bazı merkezlerin, rehberlik kurumlarının oluşturulması gerekiyor.

Tüm bu söylediklerime çok şey eklenebilir ya da çıkarılabilir. Bence hepsinin temelinde yatan mali sorunların ötesinde zihniyettir. Zihniyeti değiştirmedikçe siz istediğiniz kadar bol para verin, sistemi istediğiniz kadar demokratikleştirdiğinizi savunun aynı sorunlar devam edecektir. Toplum bana güvenmedikçe, sadece bir genç olduğum için benden korktukça, sıralanan olanakların sağlanmasının pek bir yararı olmayacaktır. İlk önce bu zihniyetin değiştirilmesi gerekiyor. Toplumdan önce de bizim kendi zihniyetimizi değiştirmemiz gerekiyor. Ben şunu çok açık olarak arkadaşlarıma sormak istiyorum: Biz gerçekten kendimize güveniyor muyuz, yoksa kendimizden korkuyor muyuz? O sözünü ettiğim önyargıları önce biz kendimiz dışlayabilecek miyiz?

İlk önce kendimiz, sonra karşımızdakilerin düşünmesi için birşeyler yapmamız gerektiği kesin. Buna da eleştirilerimizde yıkıcı değil, yapıcı olarak başlayabiliriz. Şimdiye kadar kaba güçle hiçbir şeyin hallolmadığı çıktı ortaya. Bundan sonra da kendi aramızda organizasyona gidip, sesimizi yükseltip, ama demokratik biçimde sesimizi yükseltip birşeyleri başlatmamız ve bizden sonra gelecek kuşaklara bizim çektiğimiz sıkıntıları çekmemesini sağlamamız gerekiyor.

Teşekkür ederim efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Efendim, panel başlamadan önce Derya Hanımefendi ile bir araya geldik. Konuşma süresi konusunu tartışırken benden 15 dakikanın yetmeyeceğini, biraz daha hoşgörülü davranmamı istemişti, ben de 5 dakika daha verebilirim demiştim ama on dakika ek süre oldu.

Efendim, sözü Yahya Zabunoğlu'na veriyorum. Kendileri biraz geç geldiği için hangi konuya değineceğini öğrenememiştim, bana bir pusula gönderdi, yargı kararlarına göre YÖK konusunda konuşacak imiş.

Buyurun Sayın Zabunoğlu.

DOÇ. DR. YAHYA ZABUNOĞLU (A. Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi) -Sayın Başkan, sayın dinleyenlerim, ben bugün çok mutluyum. 6 Kasım 1981 sonrasında YÖK yürürlüğe girdi, 6 Kasım 1982'de bütün hükümleri ile uygulanmaya başlayıp bugüne kadar yaşamını sürdürdüğu dönemde YÖK ile, YÖK'ün mensupları ile üniversite düzeyinde ve türlü organlarıyla, kurumlarıyla daha çok yargı alanında karşı karşıya bulunduk. Bu bir çeşit karşılıklılıktır, bugün bir diyalog, bir yanyana bulunma ortamı içindeyiz. Derya arkadaşımız çok öğretici ve eğitici konuşmasında da söz ettiği gibi bu hoşgörü ve eleştirisel ortamdan yararlanıp birbirimizi daha iyi anlayacağız.

Buraya gelmeden evvel arşivime baktım Sayın dinleyenlerim, 1981'den bu yana 152 tane YÖK davası almışım. şimdi YÖK davasından neyi anlıyorum veya anlamıyorum onu açıklığa kavuşturacağım. YÖK ile doğrudan doğruya ilgili davaların sayısı 152 değil kuşkusuz, YÖK'ün birinci altyapıları bildiğiniz gibi üniversitelerdir, ona bağlı olan ikinci sayılabilecek alt yapılaşma fakültedir. Bu nedenle 152 YÖK davası derken bunu da araya cağım. Aslında bu muhakkak, bu tek düzeci ve biraz sonra vurgulamaya çalışacağım üzere oligarşik yani belirgin sosyal yapılaşma içinde artık Yükseköğretim kurumu ve üniversiteler Yükseköğretim Kurumu Başkanını, bir rektörden, bir rektörü bir sayın dekandan ayırt etmenin sadece adlandırma bakımından önemi var, yoksa niteliksel açıdan büyük bir önem taşımadığı kanısındaım.

Benim yanım sıra bildiğim kadarıyla ülkemizde özellikle İstanbul'da bulunan hukukcu arkadaşlarımız da YÖK davaları ile

meşgul olmuşlardır. Onların davaları, aslında görev aldıkları uyuşmazlıklar, hakkında kesin sayıları bilemiyorum. Ama şöyle bir toparlarsak 1981'den bu yana YÖK'le üniversitelerle, fakültelerle, öğrenci boyutunda, öğretim elemanı boyutunda, yükselmeden alçalmalar, yönetmelikler her türlü ayrılmaya bağlı olarak bildiğiniz gibi 800 dava Türk yargısına ulaşmış ve bunların büyük bir kesimi kesin karar düzeyine varmıştır. Yani yargı bu konuda son sözü söylemiştir.

Sayın dinleyenlerim ben sayıları öne sürmekten hiç hoşlanmıyorum, sabahleyin keşke YÖK'ün saygıdeğer başkanı, Nurkut İnan arkadaşımızın da zaman payını oldukça kullanarak uzun uzun sayılardan bahsetti. Bugün yine iki YÖK mensubu rektör ve sayın üyeyi ayırt etmediğim için böyle söylüyorum, yine sayısal bilgiler verdiler. Ben de çok kolay işte benden geçen 152 küsur davadan aşağı yukarı hepsi şöyle sonuçlanmış, YÖK'le ilgili 30 veya 40 tanesinde YÖK'ün aldığı işlemler şu şekilde iptal edilmiştir deyip işin içinden çıkabilirdim. Aslında niceliksel bir olay, sayılar hiç önemli değil, önemli olan özellikle yargının YÖK'de oluşan sorunlara bakışı önemli. Son sözü söyleyecek bir makam, merci olması düşünülürse niteliksel bir şey niteliksel değerlendirme için yapılır. Onu özellikle vurgulamak istiyorum. Çünkü sayılar üzerinde bir türlü biz uyuşamıyoruz. İşte yükseköğretimde kalite artımı artmadı mı? sayteyşinlerin sayısı çoğaldı mı çoğalmadı mı? Bilimsel araştırmaların sayısı artımı, artmadı mı? Sayılara yalan söyletmek çok kolay, bunları değişik şekillerde gözönüne getirmek ve bu tartışma sürüyor.

Yargı belirli bir uyuşmazlıkta son sözü söylemişse artık bunun yanlışlığı yeni bir yargısal inanç ortaya çıkıncaya kadar söz konusu olamaz, o doğrudur. İşe bu yandan bakılınca karşımıza şöyle bir tablo çıkıyor. Bir kere yargı deyince neyi anlıyorum ve yargının YÖK'le ilişkileri ortaya çıktıkça beklentilerimiz ne olabilir? Bu işi kısaca bilginize sunmak istiyorum. Kuşkusuz yargı YÖK ilişkileri sözkonusu olursa asıl beklentimiz anayasa yargısından. Yani gönül isterdiki 2547 sayılı Yasa temel ilkeleri, ana amaçları, getir-

diği yeni kurumlaşma modelleri, hasılı bütün hükümleri ile veya belirli hükümleri ile en azından anayasa yargısına gidilmiştir, gidilmemiştir biliyorsunuz sebebini. Çünkü anayasa yargısına gitmesi kısıtlanan veya yasaklanan temel yasal düzenlemelerden birisidir YÖK. Peki nereye gitmiştir YÖK'le ilgili temel sorunlardan doğan uyuşmazlıklar? Hangi yargıya gitmiştir? Hemen ifade edeyim idari yargıya gitmiştir. Burada bir noktaya özellikle parmak basmak istiyorum. Türkiye'de genelde yargı, özeld e idare yargısı 1982 Anayasasından sonra yeni bir kimlik kazanmıştır. Bağımsızlıktan ve güvenceden eskiden olduğu gibi yararlanan bir yargı karşımızda değildir, idari yargı ile ilgili eleştirileri 1980 öncesinde topladığım için deyim yerinde ise en çok bu zaman, en fazla kısıtlamalar, önlemler manzumesi idari yargısında çıkmıştır. Bunu şunun için ifade ediyorum. Böyle bir idare yargısı dahi YÖK'le ilgili sorunlar, dava niteliğine büründüğünde, önüne geldiğinde fevkalade önemli, biraz sonra beş altı nirengi noktası halinde sunacağım ve düşündürücü, ışık tutucu kararlar verebilmiştir. Yargının üçüncü bacağını veya boyutunu oluşturan adalet yargısına gelince:

Adalet yargısı ile ilgili çok ilginç bir saptamam var, onu kısaca bilginize sunmak istiyorum. Adalet yargısının, genel adli yargının hukuk boyutu ile ilgili gelişmeler çok sınırlı kalmıştır. Birtakım yargı kararlarının, idare mahkemesi kararlarının, danıştay kararlarının uygulanmamasından ötürü kişisel sorumlulukların saptanması için bazı YÖK ve üniversite sorumluları hakkında açılan davaların adalet yargısına intikali bir yana, bu konuda bu kesimde pek fazla örnek gösterilemez. Ne varki çok önemli bir örnek var. Ankara Üniversitesi, bir profesörün, bir başka sayın profesörün profesörlüğü engellemek için doğru olmayan, bir beyanda bulunması nedeniyle adalet yargısında tazminata mahkum edilmiştir. Bir başka üniversitemizde de bir yargı kararının yerine getirilmemesinden ötürü bir eski rektör mütevazı sayılabilecek bir mahkumiyet kararı sonucunda bu kanuni ödemeyi yapmıştır. Adalet yargısının ceza verme boyutuna inmiyorum. Burada neler olup bitti dinleyemedim. Çünkü adalet yargısının ceza boyutuna

YÖK'le ilgili sorunların intikali için bilindiği gibi memurun muhake-
matına benzer bir hüküm 2547 sayılı Yasada düzenlendiğinden
evvela YÖK'ün süzgecinden, daha önce üniversitenin
süzgecinden geçip, olayların ceza yargısına ulaşması gerekme-
ktedir. Çok ilginç bir belge var elimde. Bir Ankara üniversitesi
rektörü ve eski rektör yardımcısı ile ilgili resmi evrakta sahtekarlık
savını içeren suç duyurusu YÖK'ün sayın Başkanı ben inceledim
ve bir suç göremedim diye bendenize suç duyurusunda bulu-
nulan kişinin avukatı olarak bildirimde bulunmuştur. Bu şimdiye
kadar iki örneğin idari yargısında görülmemiş bir örnektir. Şunu
söylemek istiyorum. Bu tabii ne olduğunu ve olmadığını
araştırdık, özellikle hayretle gördük, yalnız 2547 sayılı Yasayı ken-
di anladığı biçimde yorumlamakla muhtar ve bu anlamda tam
bağımsız bir yapı değil, kendi kurallarını da istediği gibi üreten bir
yapı. Öğrendik ki suç duyuruları, ceza takibatı ile ilgili girişimler
hakkında ne yapılacağına dair bir yönetmelik oluşturmuşlar ve bu
yönetmeliğe göre bu tür suç duyurularının tek süzgeç olarak
Sayın YÖK Başkanının elinden geçmesini, eğer o uygun
görürse, YÖK'ün biliyorsunuz bir denetleme ekibi var, "YÖK'de
netleme kurulu", oraya intikal edecek. Demekki denetleme kuru-
luna yollanmak layık görülmediği için orada takılmış kalmış. Bu ne-
denle YÖK'le ilgili ceza mesuliyetinin varlığını saptayan, aşağı
yukarı tüm sorunlar kamuoyuna hiç yansımamıştır, şimdi bunların
ceza yargısına ulaşması için, geçmesi gereken yollar YÖK ta-
rafından tıkanmıştır. Burada büyük bir birikim olduğunu tahmin
etmek güç değildir. Çünkü üniversitenin faaliyetleri arasında
alimler, ihaleler, inşaat vesaire işler var, eski dönemlerden beri
geldiği gibi özellikle personel işleri, personelin yaptığı cezai
sayılabilecek fiillerinden, eylemlerinden dolayı pek çok olaylar ol-
ması bekleniyor, bunlardan kamuoyuna yansıyan birkaç küçük
sekreterin, bir iki kişinin de değil, işte hastanede görevini yapar-
ken hastaya zararlı ilaç vermesi gibi olaylardan ibaret kakmıştır. Bir
tek temel örnek var, onu söyleyeyim, o da herhalde örtbas edile-
meyecek bir örnektir. Ankara Üniversitesinin Fen Fakültesindeki
jeoloji profesörü, YÖK öncesinde de yaptıkları bilinen bir kişi, bu

denetleme kuruluna kadar intikal eden yolsuzlukları konusunda üniversite ve meslekten ihrac edilmiştir.

Şimdi yargıdan anladığım ve YÖK'le bağlamı olarak alt yapılarını yerleştirdiğim model bu. Kısaca yol ve yöntem hakkında bir bilgi. Sayın dinleyenlerim siz de takdir buyurusunuz ki benden geçen bütün bu davaların tamamını sizlere burada aktaracak değilim, zaten bunun yararı da yok. Bunların her biri kendine özgü örnek olaylardır. Ama gruplaştırma yapılabilir. Ben de bu yolu izleyeceğim. Ayrıca YÖK'le ilgili Yükseköğretim Kanunu ve Kurulu ile ilgili ve üniversitelerle ilgili, bir kısmına değinilen, bir kısmına değinilmeyen bütün temel soruların da yargıya intikal ettiğini söylemek olanağı yoktur. Bu gruplaşma ve çizmeye çalıştığım yol ve yöntem karşısında önce kısaca 1402'likler olayından söz edeceğim, ondan sonra çok tartışılan ve bir ana grubu oluşturan araştırma görevlilerinin görev sürelerinin uzatılmaması veya yeniden atanmaması ile ilgili örnek olaylarda YÖK'ün izlediği ve ona bağlı üniversitelerin izlediği yolu aktarmaya çalışacağım ve çok önemli saydığım profesörlüğe yükseltmelerle ilgili YÖK'ün bir kısmı kendine özgü ve bilinmeyen, hemen her örnek olayda yeni isimlerle karşılaşılan kural düzenlemeleri ve uygulamaya yaklaşımına işleceğim. Nihayet öğrenci arkadaşımızın dile getirdiği sorunlardan bir tanesi olan dernek olayına; yani "üniversitelerimizdeki dernek organizasyonu" dedi arkadaşımız, öğrencilerin organize olması olayına ilişkin bir iki temel olaya değineceğim ve nihayet doktora olayı, 2547 sayılı Yasanın 36 ncı maddesinin anlaşılması şekliyle birkaç temel örnekle işi bitirmeye çalışacağım.

Sabahleyin YÖK'ün saygıdeğer başkanı burada 1402'liklerin kanayan bir yara olduğunu söyledi. ama bunu bir mevzuat, bir yasal düzenleme olayı niteliği taşıdığını, eğer bir yasa çıkarsa, bugün bili-yorsunuz 1402'likler dediğimiz, medeni ölüme mahkum edilen çeşitli kamu görevlilerinin sakıncası kaldırılanlarının, sakıncası olmadığı anlaşılmanın sorunlarını yargı uzunca bir süreç sonucunda çözebilmiştir. Geriye sakıncalı oldukları hâlâ ileri

sürülenlerin sorunları kalmıştır, üniversitedeki örnekler de daha çok bu yoldadır. Sayın YÖK Başkanının beklentisi yasal düzenleme ile ilgili, işte bu üçüncü gruptaki 1402'likler için, yani sakıncası kaldırılmayanlara ilişkin yeni düzenlemeler beklentisi.

Biz yargıdan yeniden bir girişim bekliyoruz, o bir yana sabah söylenenler çok düşündürücü oldu. İçtenlikten, açıkca ifade edeyim yoksun göründü. Şimdi size bir örnek olay vereceğim. Sayın YÖK Başkanı sabahleyin burada biz bunlarla ilgili Başbakanlığa başvurduk, danıştayıdan görüş istedik, çünkü maaş ödeme vesaire sorunları olabilir, bu yanıtı alamadığını bildirdiler. Ben danıştay'da bir incelemede bulundum. Danıştaya başvuruyorum. Sabahleyin Sayın YÖK Başkanı efendim. "Başbakanlık bunu yapmadı" diyor. Önümde bir yazı var. 23.7.1987 tarihinde bu yazı. İsmi vermek istemiyorum, çok sevdiğimiz bir Ankara Üniversitesi mensubu hocamız, sakıncalı sayılıyor hâlâ 23.7.1987'de, bana dördüncü başvurumdan sonra YÖK'ün Sayın Başkanvekili, efendim. "Danıştaya başvurduk, oradan görüş bekleniyor" diyor. Bugün de aynı şeyleri duyduk. Demek ki bir yıldan beri başvurunun Başbakanlık'tan Danıştay'a intikal edemediği anlaşılıyor. YÖK bu davanın sahibi değil, açıkca istemiyor bunların dönmesini, yoksa böyle sudan cevaplarla biz yazdık ama Başbakanlık istemedi vesaire gibi görüşlerin geçerli ve yeterli olduğunu sanmıyorum.

Araştırma görevlilerine gelince. Sayın dinleyenlerim, YÖK 6 Kasım 1982 bütün hükümleriyle yürürlüğe girdiğinde özellikle Ankara Üniversitesinin bir veya birkaç fakültesinde bazı öğretim görevlilerinin görevlerine son verildi, daha doğrusu görev süreleri uzatılmamak suretiyle görevden uzaklaştırdılar. Bu bir görev sonudur. O zaman açılan davalar sonucunda bu arkadaşlarımızın pek çoğu görevlerine dönebilmiştir. Daha sonra YÖK idari yargı yerlerine sunduğu savunmalarındaki doktriner görüşünü yasallaştırdı bir anlamda 2880 sayılı Yasayla sözün kısası 33'üncü maddeyi yeni bir hüküm. Olay şu idi. Bir kamu görevlisinin görev süresi kendiliğinden sona erer mi, yoksa

görev süresi uzatılanlar için yeni bir idari işlem mi oluşturulur? YÖK kısa yoldan, bağlı üniversiteleri kısa yoldan o arkadaşların görev süresi belirli bir tarihte sona erdiğinde sona ermiş olur. "Eğer görev süreleri uzatılmamaşa kendilerini kapının dışında bulurlar" diyebilmiştir biliyorsunuz.

Bu idari hukuk ilkelerine taban tabana aykırı, bir anlamda uygarlık düzeyinin yadsınması ve Türk idare yapısına da yabancı görüşü, Türk idare mahkemeleri benimsememiştir. Hatta 2880'le getirilen değişikliklere rağmen ve böylece bugün bu konu ile ilgili bir yargısal inanç kurulmuş ve bütün işlerliği ile yürürlükte bulunmaktadır. YÖK'le onun bağlılığı olan üniversiteler, araştırma görevlilerinin görev sürelerini uzatmadıkları takdirde, bu uzatma da bir işlem olduğu için. Bunun sebeplerini bildirmek mecburiyetinde. Böylece biz bu konuda hukukcular olarak sorunu çözdüğümüz kanısı ile bir anlamda rahata ermiş iken, bundan bir ay kadar önce Ankara Üniversitesinde benzer durumda bir arkadaşımızın görev süresinin sonunda bir neden gösterilmeden görevine son verildi. Açılan dava sonucunda, 1982'den beri devam eden bu geçersiz savunmanın Ankara Üniversitesi tarafından yeniden ileri sürüldüğünü hayretle müşahade ettik. Yani ne diyor Ankara Üniversitesi, "1988 yılının bu ayında görev süresi kendiliğinden sona erdi, sebep bildirmeye mecbur değilim" diyor.

Sayın dinleyenlerim bir kamu görevlisinin görevine son verilirken sebep bildirilmemek halinin yarattığı uygarlık dışı tutum bir tarafa yargı yeri tarafından emredilmesine karşın sebep bildirilmemesinde ısrar edilmesi açıkca hukuka karşı, hukuka ısrardır. İş bununla kalmamıştır. Bu konuda bir doktrin üretilmiştir. Bu yargı yerlerinin bütün davaları özellikle araştırma görevlilerinin görevlerine son verilmesi ile ilgili davaları gelen yargı yerlerini bir anlamda ürkütmeye, bu tür davalardan elini çekmeye yöneltici baskıcı bir doktrin, örnekleri vardır getirdiğim dosyalar arasında, aslında tüyler ürpertici bir doktrindir. O da şudur. Yasa bir kamu görevlisinin görevinin kendiliğinden sona ereceğini bildirmiş ise

ben burada bir idari işlemin varlığından söz ederek açılan davayı bilmiyorsam devlet hukukuna, devletin üstün otoritesine karşı geliyorsun ey mahkeme denilmiştir.

Yeri gelmişken şunu ifade etmek istiyorum. İdari yargı yerlerindeki davalarda YÖK hukuk müşavirlerinin yargıya beklenen saygının dışında olağan ve saygı kurallarımızın bilim dışında bir takım gelişmelerle sataşmaya varacak şekilde hitaplarda bulunduğu görülmüştür. Üniversitelerimizin aşağı yukarı hemen tamamında bu tür idare mahkemelerinin verdiği kararlar, alınan kararlardır. Davacının aldığı karar, nereden aldığı idare mahkemesinden. Sanki idare mahkemeleri bu tür işlerde davacı gittiğinde, bir gün sonra bir iptal kararı verilmektedir. Uygulamada bulunan arkadaşlarım bilir, bu çok meşakkatli bir iştir. Karar alınmaz, mahkeme tarafından verilir, ama bütün bunlara karşı kararlar ehemmiyet verilmeden mahkemelere bu şekilde bildirimlerde bulunmaktadır.

Dernek olayına gelince. Biliyorsunuz dernekleşme bakımından çok ilginç bir kısa tarihçe yaşadık. Derneklerde kurucu üyelerin Rektörden izin alıp almaması, Rektörlüğün onayı olmadan dernek kurulup kurulamayacağı uzun boylu tartışıldı. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi olarak ilk öğrenci derneğinin kurulmasında kendi ölçümde katkım oldu. Ankara Üniversitesinin bu olaydaki tutumu fevkalade ilginçtir. Verilen savunmada üniversite öğrencisi olan arkadaşlarımızın dernek kurdukları takdirde derslerine yeteri kadar vakit ayıramayacakları, bunların çok başarılı öğrenciler iken, başarılarının düşeceği, bir kısım kurucu olmak isteyenlerin de zaten tembel, ikinci, üçüncü sınıf öğrencileri olduğu ciddiyetle savunulabilmiştir. Hiç kimse sorumluluğu kabul etmemiştir. Herkes birbirinin üzerine sorumluluğu yasal inceliklerden yararlanarak atmanın yolunu bulmuştur, başka bir şey söylemek istemiyorum bu konuda; ama bugün dernekler yasal biçimde kurulabilecek duruma bu karardan sonra gelebilmiştir.

Profesörlüğe yükseltme işine gelince. Burada iki boyutlu

YÖK kurulduktan sonra özellikle bilginize sunmak istiyorum. Birincisi şudur: Biliyorsunuz YÖK'le profesörlüğe yükseltme, kadroya atanma içiçe geçirilmiştir. Böylece kadroya atama olanağı bulunmadığı takdirde yükselme süreci de işlememektedir, ikisi birbirini tamamlamaktadır. Bunun verdiği kolaylıktan da yararlanarak, YÖK-YÖK öncesi evrede profesörlüğe yükseltme için bütün koşullarının yerine getirmiş pekçok adayın yükseltme ve atama işlerini yıllarca savsaklayabilmiştir. İki tane temel örnek vereyim. Doğan Sürmen olayı, bugün Uludağ Üniversitesinde profesördür, Turgut Baştan olayı, Fuat Yıldırım olayı, bunlar profesörlüğe başvurup işlemlerini 1982'de 1981'de bitirdikleri halde, 1986 yılına kadar hâlâ efendim, "sizin işlemleriniz devam ediyor, biz inceliyoruz" diye yanıt alan kişilerdir ve ancak YÖK'ün kesin işler tesisine zorlayıcı başvurumuzdan sonra bu işlemler kurulabilmiştir ve ortaya şu içler acısı tablo çıkmıştır. Aslında bunların bu işlemlerinin geciktirilmesinin sebebi Türk mevzuatının bir parçası olmayan bir güvenlik soruşturmasının YÖK tarafından yaptırılması veya yapan mercilerde bekletilmesidir. Bu güvenlik soruşturması ile ilgili yargı yerlerinin özellikle yüksek Danıştayın görüşü bunların hemen tamamının, hemen değil, tamamının kanıtlara dayanmayan birtakım subjektif yargıları içerdiği ve böylece bir idari işlemin dayanağı, sebep ögesi olarak gösterilemeyeceği yolundadır. Buna bakarak YÖK'e yaptığımız başvurularda artık bu güvenlik soruşturması yasa dışı mekanizmasını işletmemenin gerektiğini, objektif olarak kanuni koşulları yerine getiren, yükseltilmeye aday kişilerin işlemlerinin bitirmeleri gerektiği duyurduğumuz vakit bunların hiçbirine kulak asılmamıştır. Yine eski minval üzere işlemler kuşkusuz güvenlik soruşturması mekanizması da işletilerek sürdürülmektedir.

Gelen kararlara karşı yüksek yargı yerlerinin ve idare mahkemelerinin verdiği kararlara karşı YÖK'ün tutumu çok ilginçtir. Bu kararların yerine getirilmesi, kararların istihsaline kadar geçen süreye bakarak oldukça uzun zamanlar almaktadır. Kararlar bölük pörçük veya kusurlu ya da eksik yerine getirilmektedir. Özellikle personel hukuku ile ilgili kararlarda örneğin yükseltmelerde sa-

dece yükseltme ile yetinilmekte fakat en azından bir idarenin iptidai idare hukuku bilgisine sahip belki elemanları bulunmadığı için veya kimse kendilerini uyarmadığı için bir iptal kararının doğal sonucu olan özlük haklarının tanınması akçalı haklarının ödenmesi gibi kesimler daima ihmal edilmektedir, bunlarla ilgili davalar da böylece sürüp gitmektedir.

Sözün kısası ben yargı ile YÖK'ün kesiştiği, karşı karşıya geldiği bu tip olaylarda ortaya çıkan bu tablo karşısında ve onlardan esinlenerek hiç de umutlu değilim. YÖK yasa dinlememektedir. Yargı kararına saygı duymamaktadır. Böylece belki kuruluşu bir anayasa kuralına dayalı bir temel yasanın olmasına rağmen yavaş yavaş bu yargı kararlarına karşı koymaktaki tutumu nedeniyle açıkca ifade etmek istiyorum, artık yasal bir kurum olmaktan çıkmıştır. Bir kuruluş bu denli yargı kararlarına karşı cephe almayı mutad meşgale haline getirirse bir istikrar kazanmış durum haline getirirse o kurula meşrutiyetini kaybetmiş yani yasa dışılığa doğru gitmiş bir kurum nazarıyla bakma hakkımız olduğu kanısındayım.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Efendim, sizi maalesef 17.30'a doğru çaya alacağım.

Sözünü bir psikolog, psikolojide uzman olmuş bir öğretim üyesine bırakmak istiyorum.

Buyurun Sayın Gülseren hanım.

PROF. DR. GÜLSEREN GÜNÇE -Efendim hayli yorulduğunuzu tahmin ediyorum ben de kendimi o kadar kaptırarak dinledim ki söyleyeceklerimi bile unuttum. O kadar önemli konular tartışıldı ki burada. Çok mutluyum bunların kamuoyuna mal olmasına. Konuşulması çok gerekli konular konuşuldu. Hocamız bizi psikolog diye taktim etti, temelde doktor, ama aynı zamanda eğitim psikolojisi hocası olduğum için psikolog bir arkadaş, size çokdeğişik şeyler söyleyecek, biraz da hava dağılsın daha iyi olur.

Görüyoruz, üniversitenin çok büyük sorunları var. Mali açıdan, bilim açısından, kadro açısından bunlara büyük bir dikkatle dinledik ve kabul de ediyoruz. Ama ben başka bir sorununa dikkatleri çekmek istiyorum. Bu, öğretim üyesi, öğrenci ilişkisi sorunu. Daha özel belki kolayca görülemeyen veya üzerinde fazla araştırma yapılmadığı için rakamlara dökülemeyen ama çok yoğun yaşanan, benim de öğretim üyeliğim zamanında yoğun yaşadığım sorun. Üniversiteye gelen öğrenci veya üniversitede okuyan öğrenci 18 ila 25 yaş arası genç insanı. Bu ergenliğin son döneminde ve gençliğin başlangıcında yaşayan insan demektir. Ergenliğin son döneminin bir özelliği insanın daha hâlâ kimliğini tam tarif edemediği, toplum içindeki yerini tam tayin edemediği bir dönemde olmasındadır. İşte bu dönemde karşımıza gelen gencecik insanlara biz meslek edinmek için veya bilim adamı olarak yetiştirmek için bir sürü bilgileri aktarma durumundayız, öğretim üyeleri olarak. Birçok üniversite, birçok fakültede bu insanlar bu bilgileri almaya ve öğrenmeye çalışırken, bir yandan da kendilerini tarif etmeye kim olduklarını anlamaya çalışmaktadırlar ve bizim onlara kim olduklarını öğretecek bir özel dersimiz yok. Özellikle psikolojide okuyan öğrenciler dışında siyasalda olsun, hukukta olsun, fen fakültesinde olsun, teknik üniversitelerde olsun okuyan öğrenci yoğun bilgi birikimini sağlarken, kendi sorunlarıyla başbaşa kalmakta. Peki bugüne kadar bu insan, üniversiteden çıkan insanlar kimliklerini bulamamış mıdır? Bunları, onları yetiştiren öğretim üyeleri sağlamıştır. Nasıl sağlar, üniversitenin görünmez atmosferi içinde sağlar. Evet gözle görülür, elle tutulmaz bu atmosfer ama yaşanır, yaşanır da bu kimlik olayını kişilik olayını sağlar. Herkesin mesleki kimliğini, kişiliğini ya da toplum içindeki kimliğini kişiliğini kazandırır. İşte burada bu noktada öğretim üyesi ile öğrenci arasındaki ilişki çok büyük önem kazanıyor. Öyle öğretim üyeleri vardır ki seneler boyunca fakültelerden gelip geçmiş pek çok genç insanın kişiliği üzerine adeta damgalarını vurmuş, kendi güzel özelliklerini unutulmaz güzelliklerini onlara aktarmıştır. Çalışmayı öğretmiştir, insan sevmeyi öğretmiştir, affetmeyi öğretmiştir, ayakta durmayı

öğretmiştir, mücadeleyi öğretmiştir ve seneler içerisinde geçmiş yıllarına anarken insanlar bu öğretim üyelerini de mutlaka anarlar. Çünkü onların aynı zamanda hem hocaları, hem de psikologu olmuştur bu öğretmenler.

Böyle öğretim üyelerinin de var olduğu üniversitelerde yaşadık ve böyle insanlardan pek çoğunu da çok şükür ki tanıdık. Şimdi lafı uzatmak istemediğim için hemen günümüze gelelim diyorum. Günümüzde durum ne? Ben günümüzdeki durumu sorunlu görüyorum, şu nedenle Demin de duyduğumuz, dinlediğimiz gibi öğrenci sayısı çok fazla, ka-labalık sınıflar karşısında özellikle genç olan öğretim üyeleri, daha çok genç olan öğretim üyeleri bir gerginliğe düşerler, sınıfın atmosferini sakinliğini sağlayabilmek, ders ortamını sakin götürebilmek ve kendileri şaşırmadan o genç, kıpır kıpır insanların karşısında şaşırmadan derslerini verebilmek için bir gerginliğe düşerler. İsim isim tek tek onları tanımadıkları için, ne onlara uzanabilir, ne şaka yapabilir, ne sus Ayşe veya Ahmet diyebilir, ne bana bak dinliyor musun çabuk çabuk dersini şaşırmadan anlatıp ve hemen çantasını kapıp odasına sığınmaya bakar. Böyle bir durumda öğrenci, öğretim üyesi ilişkisi ne olacak? İşte biraz önce öğrenci arkadaşımız bunu getirdi. Onlar da öğretim üyelerini sevmez, öğretim üyeleri onlardan korkar, öğrencilerde öğretim üyelerinden korkarlar. Odasında bulur mu? Peki derste bu iletişimi kuramadı, soru sormadı, ona ulaşamadı veya onun tarafından bir şaka, bir iltifat göremedi, bir psikolojik beraberlik yaşanamadı, ders dışında da çok zor. Ders dışında bu iki kitleyi birarada görmek mümkün değil son yıllarda. Odalarda da fazla kalamıyor insanlar, ya kağıt okumak için eve ya herhangi bir araştırma peşinde kütüphaneye ya da başka işler hayat galesi ile ilgili, zaten odalarda fazla öğrenciler ile de meşgul olmak bir vakit çok fazla politik yük yükledi insanların üstüne, insanlarda hâlâ bu korkular var. Birlikte yapılacak güzel faaliyetler de yok. Ne birlikte geziye gidiliyor, ne birlikte oyun oynanıyor, ne birlikte spor yapılabilir, ne birlikte şiir okunabilir. Ne münazara yapılabilir. Biz ne kadar şanslıymışız, bugünün gençliğine göre bizim zamanımızda

müzikler, birlikte yapılan oyunlar, münazaralar, geziler vardı ve biz birçok öğretim üyemizi çok yakından tanımak, onları sevmek, onlar tarafından sevilme şansına eriştik. Şimdi günümüz öğretiminde bu ilişki git gide yok olma durumunda böyle bir ortamda elbette öğrenci arkadaşımızın şikayeti çok haklıdır. Güzel bir öğretim olmaz. İnsan sevmediği, takdir etmediği ulaşamadığı öğretim üyesinin verdiği dersi de angarya gibi çalışır. Her ne kadar istatistikler başarıyı yüksek gösterse de bu görecedir. Çünkü başarı test sınavlarının bilgisayarda tespit edilen sonuçlarına göre istatistiklere dökülmekte ve bizim elimize gelmektedir. Bir öğrenci ben iyi yetişmiyorum diyorsa haklıdır.

Ben birçok öğretim üyesi arkadaşla da bunu tartıştım. Gerçekten bu test sınavları onların iyi yetiştiğinin, kanıtı mıdır? Bu tartışılabilir. Artık sözlü sınav, öğrenciyi tanımak veya tekrar tekrar görmek imkânı yok. Öğrenci git gide bilgisayarların değerlendirdiği anonim bir kitle haline gelmekte. Böyle bir durumda karanlık bir tablo. Gerçi ne yapılabilir? Daha yaşanır bir atmosfer; öğrenci öğretim üyesi atmosferi temin edilemez mi? Biz bu çocukları okutmak zorundayız. Bu anlaşılıyor. Bu kalabalık devam edecek, bu da anlaşılıyor. Bunun önüne geçmek mümkün değil. Bu, planlama yapılmadıkça, çok önden planlama yapıp üniversite önündeki yığılmaya mani olunmadıkça bu kalabalık da devam edecek. O halde bu kalabalığın içerisinde bu öğrenciler hâlâ tanıyabilen, sevebilen, olara saygı duyabilen ve yaklaşabilen öğretim üyeleri yetiştirilemez mi? Ben yetiştirilebilir kanaatindeyim. Bu nasıl olur. Bu, mesleki dersleri yanında onlara öğretmenlik formasyonu, bir çeşit insan psikolojisi öğretmekle olur. Tabii yine ütöpik bir çözüm dediniz bunun için; yani matematik öğrenen veya mühendislik öğrenen bir insana öğretmenlik formasyonu verilebilir mi? Gereksiz, ama üniversitede hoca olacak her insana bu verilebilir. Karşısındaki kitlenin psikolojisi onlara ulaşmanın yolları öğretilebilir. Vaktiyle usta çırak işi olarak bu öğretilirdi, herkes kendi hocasından öğrenirdi bunu. Ama bugün bu mümkün değil. Kimse usta çırak ilişkisini yeniden yaşayamaz artık üniversitelerde bu kalabalıkta. o zaman çok dikkatli seçilmeli

öğretim üyesi, gerçekten öğrenciye ulaşabilecek ve bu niteliğe sahip insanlar arasından seçilmeli ve bu insanları bu bilgilerle donatmalı. Bundan başka, her fırsatta fakültelerde öğretim üyeleri ile öğrencileri bir araya getirecek fırsatlar yakalamalı. Her fakülte, ne okursa okusun, meslek olarak ne mesleği kazanırsa, ne bilim dalında olursa olsun, mutlaka edebiyatla, müzikle, sanatla ve sporla uğraşmalıdır. Medikososyaller veya spor tesisleri buna yeter mi? Yetmesin. İnsanlar çözüm aradığı takdirde bu sorunlara mutlaka bulurlar. Şu anda çocuğun tıp fakültesinde okuyor, Ankara Üniversitesi Tıp fakültesinde son sınıfa geldi ve bir müzik odası bulamamanın ıstırabını bir altı sene yaşadı. Hacettepe'nin müzik odası var, başka bir yere gidiyorsun bir fakültenin müzik odası var, bunların müzik grupları var. Yani tıp fakültesi öğrencisi müzikle meşgul olursa ne kadar güzel bir şey olur bu kupkuru bir doktor mu olsun, yoksa hiç değilse müzikle uğraşan, duyguya önem veren bir insan mı olsun? Bir müzik odası vermedi fakülte bunlara. Şu nedenle, bu nedenle. Tabii fakültenin iç sorunlarını bilmiyorum, suçlamak da istemiyorum ama bu çözülmeyecek bir olay değil, o müzik odası verilebilir di, o insanlara bu, öğretim üyeleri ile birlikte olabilir, birlikte çalışabilir di.

Lafı fazla uzatmak istemiyorum, çayınızdan da sizi fazla ayırmak istemiyorum. Bu sorun daha uzadıkça uzar, ama öğrencilerini gerçekten seven onların yanında gerçekten yer alan, onlara insan olmayı öğreten bilim dalı yanında insan olmayı öğreten öğretim üyelerine sahir olmak dileği ile ve umuduyla konuşmamı bitiriyorum efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Efendim, son konuşmacıya söz vereceğim. Son konuşmacımız, Ankara Üniversitesinde Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanı Dr. Savaş Türel - Buyurun Sayın Türel.

DR. SAVAŞ TÜREL Kıymetli dinleyiciler;

Sayın konuşmacılar, yükseköğretim sorunlarını çok iyi dile getirdiler. Sayın öğretim üyelerinin açıklamalarının yanı sıra, ben de

sizlere yükseköğretimin sorunları üzerinde değil de, yükseköğretimde okuyan öğrencilerin ne gibi sorunları olduğu ve bu sorunların tesbiti ile ilgili olarak yapılmış bir araştırmadan elde edilmiş sonuçları açıklamaya çalışacağım. Üniversitelerimizde, öğrencilerimize yönelik kişilik hizmetlerine verilen önem gün geçtikçe artmaktadır. Bu amaçla, çeşitli araştırmalar yapılmaktadır. 1981 yılında Devlet Planlama Teşkilatınca da yayınlanan bir araştırmamıza göre, öğrencilerimizin sorunlarını beş maddede özetleyebilir.

- 1- Öğrenim sorunları,
  - 2- Ekonomik durumları ve sorunları (Beslenme dahil),
  - 3- Barınma durumları ve sorunları,
  - 4- Kültürel faaliyetleri ve sorunları (Boş zamanlarını değerlendirme dahil),
  - 5- Psiko-sosyal sorunları
- dır.

Daha önceki konuşmacı sayın hocalarımız ve öğrenci arkadaşlar, öğrenim sorunlarını uzun uzun dile getirdiler. Benim biraz önce saymış olduğum diğer sorunlara, konuşmacıların değinmemeleri beni oldukça sevindirdi.

Özellikle bu soruları, artık üniversiteler çözümlüyor kanaati bende hasıl olmaya başladı. Bu sorunlar içinde bence en önemli sırayı, ikinci sırada bahsettiğim ekonomik sorunlar olmaktadır. Bütün bu olayları çözebilmek, ekonomik sorunların çözümlmesine bağlı olduğu kanısındayım. Şunu rahatça söyleyebiliriz ki; biraz önce bahsettiğim beş temel sorunun çözümü için, üniversitelerde alt yapı ve bilgi birikimi vardır. Yalnız, kişisel görüşüm olarak bütün çözümü ekonomiye bağlıyorum.

Öğrencilerimizin, başlıca belirlenen ihtiyaçları ise şunlardır.

-Öğrenim ihtiyaçları,

- Beslenme, barınma, ulaşım ihtiyaçları,
- Rehberlik ve psikolojik danışma ihtiyaçları,
- İş bulma ve çalışma ihtiyaçlarıdır.

Bu ihtiyaçları karşılama görevini devlet ve üniversitelerimiz üstlenmiştir. Ayrıca, barınma ile ilgili olarak Kredi ve Yurtlar Kurumu da görev almaktadır.

Üniversitelerde öğrencilerin öğrenim ve işbulma dışındaki ihtiyaçlarını Sağlık, Kültür ve Spor Daireleri karşılamaktadır. Bu daireler, mediko sosyal merkezi adı altında 1965 yılından itibaren kurulmuş, yükseköğretim kurulu kanunu çıktıktan sonra da yeni kurulan diğer üniversitelerde Sağlık, Kültür Spor Daireleri adı altında teşkilatlandırılmıştır. Sağlık, Kültür Spor Dairelerinin kuruluş amaçları, öğrencilerin beden ve ruh sağlığını korumak, hasta olanları tedavi etmek veya ettirmek, ilgi alanlarına göre boş zamanlarını kazanmalarına imkan hazırlamak ve bu hizmetlerle öğrencilerin gelişmesine katkıda bulunmak, Öğrenim yönünden daha başarılı olmalarını sağlamak, öğrenim sırasında sorunlarına ve ihtiyaçlarına yardımcı olmaktır. Bu dairelerde genel olarak Sağlık, Sosyal ve sportif hizmetler yürütülmektedir. Sağlık servislerinde beden, ruh sağlığı ile ilgili koruyucu ve tedavi edici hizmetlerle beraber hastalara ilaçlar, ortopedik cihazlar ücretsiz olarak verilmektedir. Sosyal servislerde ise, kuruluş amacına uygun olarak çeşitli sosyal faaliyetler yapılmakta, bu faaliyetleri yapabilmek için çeşitli tesisler kurulmakta, öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla da çeşitli kültürel faaliyetler programlanmaktadır.

Spor faaliyetleri üniversitelerde iki kısımda yapılmaktadır. Beden eğitimi dersi olarak ders şeklinde, bir de spor olarak boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Boş zamanları değerlendirmek amacıyla yapılan sportif faaliyetler yıllardır düzenli olarak sürmektedir. Yalnız beden eğitimi dersi adı altında konmuş olan spor faaliyetlerinin bilhassa kalabalık üniversitelerde, yeterince yerine getirildiğini düşünemiyorum.

Bu tür spor faaliyetleri taktirlerinize bırakıyorum. Bu dersin belli bir zaman zorunlu olarak kaldırılması gerektiği kanaatindeyim.

Öğrencilerimizin beslenme sorunları bizim açımızdan büyük bir problem idi. Yalnız zamanla bu sorunun yüzde 50'si ortadan kalktı. Zaten öğrenci arkadaşlarımız da pek bu sorundan bahsetmedi, demek ki kendileri halletmişler bu sorunu. Ankara Üniversitesinde bugün 20 bin öğrenciye öğlen yemeği, bin öğrenciye de sabah kahvaltısı verilmektedir.

Barınma sorunlarını ile Kredi Yurtlar Kurumu ilgilendiği için, fazla üzerinde durmayacağım. O biraz daha büyük bir sorun. Üniversitelerin yurtları yetersiz, Kredi Yurtlar bu sorunla ilgileniyorlar.

Yalnız Ankara'da 200 bin civarında öğrenci olduğunu tahmin ediyorum. Çoğunluğunun barınma sorunu vardır.

Küçük şehirlerdeki üniversitelerde bu sorun tahmin ediyorum sayın rektörde daha iyi bilirler, çoğunda hemen hemen ortadan kalktı.

Öğrencilerin rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerine gelince, birçok üniversitede rehberlik ve psikolojik danışma bölümleri yavaş yavaş açılmaya başlamıştır. Ankara Üniversitesinde de, Eğitim Bilimleri fakültesi bünyesinde rehberlik ve psikolojik danışma bölümü, öğrencilerin hizmetine girmiş ve öğrencilerin ilgisini beklemektedir. Aslında bu sorunların bir kısmı da, bizim öğrenci arkadaşlarımızın ilgisizliğinden kaynaklanmaktadır. Üniversitelerde kendilerine yönelik ne türlü hizmet verildiği bilincinde değillerdir. Öğrenciler ilk kayıta geldikleri zaman, çoğunlukla broşürlerle, el ilanları ile bu bilgiler kendilerine dağıtıldığı halde, öğrenci arkadaşlarımızın okuma alışkanlığı olmaması yüzünden derhal atılmakta ve takip edilmemektedir.

Bizim tespit edebildiğimiz sorunlar ve yapabildiklerimiz bunlar, bir sorunuz varsa olnala ayrıca rakamlarla cevap vereyim, hiç rakam kullanmadım. Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN -Efendim, o zaman sizi 17.30 da burada olmak üzere dışarıya davet ediyorum.

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (Prof. Dr. Rüştü Yüce) -Efendim, yüksek müsaadelerinizle birinci panelin tartışma kısmını açıyorum.

Paneldeki arkadaşlara soru sormak isteyenler olabilir. Önce bu arkadaşları tespit edelim.

Buyurun Sayın Prof. Dr. Rauf Nasuhoğlu.

PROF. DR. RAUF NASUHOĞLU -Konuşmacı arkadaşlarımızdan Sayın Prof. Akıntürk, olayları dar açıdan değil, karşı tarafın sorunlarını da içeren geniş açıdan düşünmeleri, onları anlamağa çalışmalarını gerektiğini belirttiler. Başka bir deyimle YÖK'e karşı eleştirilerde fazla sertleşmeden biraz bizi anlamağa çalışın dediler. Bu sözler sorumluluklarına katıldıkları YÖK'ü problemlerini dolayısıyla Yüksek Öğretim problemlerini yine kendileri açısından ortaya koydular. Buna göre YÖK hertürlü yokluk içindedir, para yokluğu, öğretim üyesi yokluğu, aşırı öğrenci sayısı baskısı, kitap yokluğu, eğitim araçları yokluğu... bütün bunlar eğitimi olanaksız hale getiren çok olumsuz koşullar, hiç kuşkusuz. Bu durumda akla gelen, bunlarsız eğitim olamayacağı gerçeğidir. Öyle ise kendimizi avutmakla, Ülkemizi avutmakla vakit geçirmiş olmuyormuyuz? Bu nedenle sorumlulara şunu sormak istiyorum: Bu sınır koşullarını değiştirerek köklü bir reform yapma iddiası ile ortaya çıkarılan YÖK'ün ne büyük bir yanılğı olduğunu anlayarak bambaşka bir yönde hareket etmek gerekmez mi? Bir çıkar yol yok mu? İkinci sorum da şu: Sayın Prof. Mehmet Sağlam karşılıklı anlayıştan söz ettiler. Karşılıklı bir diyalog kuramamaktan yakındılar anladığım kadarı ile ailelerle kurumlar arasında, öğrencilerle eğitim düzeni arasında uyum yok diyorlar. Böyle bir diyalog kurulabilseydi işlerimiz çok daha kolay yürürdü dediler. Bu bir ölçüde doğru olabilir. Ama sağlıklı bir eğitim için

yalnızca diyalog kurmakla iş biter mi? Bence Eğitimin düzelmesi yığınla etkenin bir araya gelmesini gerektirir. Bir de genç konuşmacı arkadaşımızı daha doğrusu genç öğrencimiz Derya Dingiltepe'nin konuşmalarından ne denli mutluluk duyduğumu belirtmek isterim. Bu, yönetime katılma kavramının ne yararlı, ne önemli ve ne gerekli olduğunu gösteren güzel bir örnek. Kendisini ve burada dinleyiciler arasında bulunduğunu öğrendiğim ailesini kutlamak isterim.

Teşekkürlerimle..

Başkan -Buyurun Sayın Emiralioğlu

MEHMET EMİRALIOĞLU -Derneğimize teşekkürlerimi ve şükranlarımı sunarak söze başlayacağım. Derneğimizin, suskunlaştırılmış bir ortamda böylesine bir diyalogu aramızda oluşturması, özlediğimiz bir diyalog ortamını aramızda oluşturmuş ve başlatmış bulunması, hepimizi sevindirdi. Bir Dernek Üyesi olarak, böylesi eylemlerle derneğimizin bu sevincimizi sürdüreceğini umuyorum. Sözümü YÖK Başkanı Sayın Prof. Dr. İhsan Doğramacının "1402 bir yaradır" sözüne getirmek isterim. İzin verirseniz ben "YÖK Türkiye'de bir yaradır" diyeyim. YÖK'ün, Üniversitelere, bilime, öğrenci ve öğretim üyelerine DARBE olduğuna inanıyorum. YÖK, ara dönemin insanını yetiştirmeye yönelik bir işlev nedeni ile kurulmuştur, diyorum. Aradönem felsefesinin, ekonomik ayağı çöktü, siyasal ayağı da sallantıdadır. Görünen odur ki YÖK gidecektir. Özerk, demokratik, çağdaş, ulusal nitelikli bilim kurumları olarak üniversitenin yeniden kurulmasının uzlaşma noktalarını aramak gündeme alınmalıdır. Bu yara, YÖK Yasasının maddeleri değiştirilerek iyileştirilemez, 65 maddeden oluşan yök yasasında bu güne kadar yaklaşık 65 değişiklik yapıldığı halde, yara iyileşemedi. Paralı, vakıflı Üniversite, "mütevelli"li yönetimler Türkiye Üniversite geleceğiyle bağdaşmamaktadır.

Rektörlük yapmış bir organizasyon yetkilimiz: "YÖK yasası

değişecektir." dediği zaman, ben kendisine "neyini değiştireceksiniz Sayın Hocam? " sorusunu yöneltmiştim. Kendisine: YÖK Yasası tümüyle ortadan kaldırılıp Üniversite Yasasının yeniden yapılması gerektiğini söyledim. Demokrasinin güzel bir oluşumu olarak sevinerek belirtiyorum. Naçiz görüşüm, o büyüğümce onaylandı, başka toplantılarda YÖK Yasasının kaldırılacağını söylemektedir. Bu konuda sağlam bir kamuoyu oluştu. 15402 ve Üniversite Yarası böylece kapanacaktır.

Sayın Prof. Dr. Akıntürk Hocam, öğrenci çokluğundan söz etti. Bu görüşe katılanlar da oldu. Bu görüşe ben katılmıyorum. Bizim kadar gelişmemiş ülkelerde Yüksek öğrenim öğrencisinin oranı, kendi popülasyonu içinde bize göre daha çoktur. Onlar bunu daha da artırmanın çabası içindeler. Konuya doğru bakılmasını öneriyorum. Üniversite anfi ve laboratuvarlarında öğrenci çokluğu, anaların çok doğurduğuna ya da bu çokluğa gerek olmadığına bağlanmamalıdır. Bu sayı ve oranları artırmak zorundayız. Üniversiteye daha çok insan almalıyız. Verimi düşüren bu çokluk, Devlet bütçesinden Millî Eğitime ve Üniversiteye ayrılması gereken payın küçük tutulmasından, bütçe ödenekleriyle, aile katkılarının savurganca harcanıp talan edilmesinden kaynaklandığı kanısındayım. Mekân ve donanım genişletilerek öğrenci sayıları seyreltilmelidir. Millî Eğitim Şûrasının önerdiği oranda bütçeye yine para konulmadı. Öğrenciler anfilere yığılarak önlem alındı. Yüksek öğrenimde hazırlanmış eğitilmiş iş gücünü ülke gereksinimine yetecek kadar üretmemiz, daha çok öğrenci almamızı gerektirmektedir.

Peki, bunu sayın hocalarım niye söylerler? Bütçedeki payın gittikçe artması gerekirken, gittikçe eksildiğini, yani benim söylediğimi söylememek için "öğrenci çokluğunu" söylerler. Halbuki burada Millî Eğitim ve Üniversitelerden ödenek kısıntısı yapılmasının üniversite çalışma yerlerinde verimi düşüren, öğrenci kalabalıklarına yol açtığı söylenmelidir. Eğitim Öğretim sektörünün Devlet bütçesinden lâıyk ve lâzım olduğu ödeneği almasını önleyen tercihleri burada dile getirmeliyiz. Türkiye Eğitim ve öğretimine daha fazla kaynak ayıracak durumdadır. Fa-

kat dağıtımı yapanlar, eğitimin önem ve önceliğini başka hizmet ve yatırım sektörlerinin çok gerilerine almış bulunmaktadırlar. Ekonomi, ticaret ve maliye konularını konuşuyor olsaydık. Eğitim ve Öğretimin paralarının nerelere gittiğini hatta nerelerde heder olduğunu da belirleyebilirdik.

Diğer bir sorun da plânsızlık ve yanlış politika sorunudur. Üniversitelerimiz, hangi iş alanlarına, hangi bilim dallarına, hangi bilimsel araştırmalara, hangi yıllarda, hangi nitelikte ne kadar, eğitilmiş işgücü hazırlayacaktır? Bu konuda yapılmış bilimsel araştırmalar ve araştırmaya dayandırılmış plânlar, plânları oluşturan programlar var mıdır? Ben yok diyorum. Varsa söylensin öğrenelim.

Üretim alanlarında o üretim için hazırlanmamış olanlar çalışırken, üniversiteyi bitirenlerin yaklaşık yarısı kendi dalı dışında, doyurmaz ücretlerle çalışıyorlar, ya da işsiz kalıyorlar. (Kaynak: Çağdaş Araştırma Merkezi, Dr. Tamer Ürüm'ün araştırması) Ayrıca Piyasanın aradığı ile Üniversitenin yetiştirdiği arasında da bir uyum yoktur. Öğleden önce "üniversitelerin getirdiklerinin neler olduğunu" sordum. İlgili Hocalarım yanıtlamadılar.

Üniversite, Politikaya uzak durduğu kadar, Üniversite Politikasına da yaklaşılmıyor. Bu konuda bir suskunluk, konuşmazlık bir çekingenlik vardır. İnsan "konuşan varlık, politik yaratık" olarak tanılıyor. İnsana özgü olan politikanın konuşulamaz, korkular hale gelmesi üniversitenin en büyük sorunudur. Özgür düşünce, çeşitli fikir üretmekle görevli bir yerdir üniversite. Üniversite demokrasi bunalımı ve özerklik yoksunluğu içindedir. Demokrasiden beslenmeyen, demokrasiye katkı yapmayan üniversiteye paralar yığsanız da öteki tüm gereksinimlerini karşılasanız da rahat olamaz, sorunlardan kurtulup kendisini bulamaz, inancındayım. Bu söz biraz cesaretli görülüyorsa beni bağışlayınız. İnancımı söylüyorum. Bunun açık ve seçik olarak her yerde, her zaman, herkese söylenmesi gerektiğine inanıyorum.

Öğrenci temsilcisinin burada konuşturulmasının önemine öncelikle değiniyorum. Öğrenciler adına konuşan bayan Derya Dingiltepe'ye teşekkür ediyorum. Yine sözü burada Sayın YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacının sabahki konuşmasına getireceğim. "Öğrenci Konseylerini anarşistler çalışamaz ettiler" demişlerdi. Ben Orta Doğu Öğrenci Aileleri Derneği (ODTÜ-ÖADER) Genel Başkanlığı yaptım. ODTÜ'de ÖTK öyle bir etkiye uğramadan rahatca yararlı çalışmalar yapmıştır. Öteki Üniversite, Akademi ve Yüksek okullarda boykotlar öğretim kesintisi yaratırken, ÖTK'nin sayesinde ODTÜ kesintisiz öğretim yapmıştır. Bunda O zamanki Rektör'ün bir katkısı yoktu. Şikayetçi olduğumuz, öğretimi kesintiye uğratacak girişimleri vardı; fakat ÖTK ve Öğretim Üyeleri Derneğinin çabaları ODTÜ'de kesintisiz öğretim sağladı. Kendilerinin başında buldukları Üniversitede öğrenci örgütünü çalıştırmayan bir eylemi ne gördük, ne duyduk ne de okuduk. Orada belki yaşanmıştır da biz farkında olmamışız. Bu olduysa bile gerçek sorumlu Yönetimdir. Bu nedenle Bayan Derya Dingiltepe'nin görüşüne katılıyorum. üniversite yönetimine Öğrenciler, Araştırma görevlileri, Çalışanların, sendikası, Öğrenci Aileleri örgütü katılmalıdırlar. Bu katılım ve çoğulculuk, Üniversitenin verimini artırır, yaşamını rahatlatır, yönetimini kolaylaştırır. O dönemde ÖTK kötü niyetli yöneticiler tarafından tökezletilmek istendi. Zamanın İçişleri Bakanı aramızdadır. Tökezletme girişimleri sırasında ODTÜ-ÖADER Yönetimi olarak karşı karşıya geldik. İçişleri Bakanının önüne ÖTK ile ilgili, uyduruk, dağ kadar evrak yığmışlardı. Uyduruk evraka bakılsaydı, bu günün saygın, üretken binlerce kişisi, eğitilmiş işgücü kitlesi belki de sanık sandalyesinde olacaktı. ÖTK resmi bir kuruluştur. akademik Konseyin Kararı ile yönergesine göre çalışıyordu. ÖTK'yı sabote etmek isteyenler, Sayın YÖK Başkanının dediği gibi anarşistler değil, kelifelli, büyük yetkililerdi. ama başaramadılar. ÖTK yararlı oldu. Bu uygulama ve Deneyimi Üniversitelerimizin geliştirerek yeniden düzenlemelerinden yarar umarım. Mahkeme nasıl savcı, yargıç, avukat, sanık ve tanıktan oluşursa, Üniversite de Rektör, Dekan, Öğretim Üyesi,

öğrenci, çalışan ve Öğrenci aileleri örgüt temsilcilerinden oluşmalıdır. Bunlardan birinin eksik olması ve hizmetini üniversiteden esirgemesi, üniversiteyi verimden düşürür hatta çalışamaz eder. Ancak çalışır görünür. Bunu YÖK sağlayamaz, yeni bir yapılaşma bekliyoruz.

Sayın Rektör, Prof. Dr. Mehmet Sağlam Hocamız, güzel bir tablo çizdi. 19 Mayıs Üniversitesini güllük gülistanlık içinde gösterdi; büyük artışlardan söz etti. Söylediklerinin gerçek olmasını ve öteki Üniversitelerde de gerçekleşmesini dilerim. Ömrü eğitim hizmetinde geçmiş, eğitim yöneticiliği yapmış bir eğitimci olarak ve affınıza sığınarak söylüyorum. Eğitimin Devlet tercihinde ön plânda ele alındığı dönemlerde bile eğitim yöneticileri, Sayın Mehmet Sağlam kadar, rahat ve içaçıcı konuşmamışlardır. Eğitimin savsaklandığı, geri plânlara itildiği bu dönemde 19 Mayıs Üniversitesi olanaklı ve rahatmış!.. Bu olanakları ve rahatlığı YÖK dizgesine bağlayamayız. Bu sonucu, kendilerinin özel girişimleri, 19 Mayıs Üniversitesinin yerel başarısı olarak selâmlıyoruz. Öteki Üniversitelerde olamayışından da YÖK'ü sorumlu tutuyoruz. Hele hele öteki üniversitelerin yönetenlerini hiç mi hiç sorumlu tutmuyoruz. Çünkü olağanlıkları olağanüstülüklerle değerlendirmek doğru olmaz. 19 Mayıs Üniversitesindekine bir olağanüstülük olarak bakıyoruz. YÖK koşulunda sorunsuz üniversite olacağına inanmıyoruz.

Öğretim Üyeliğinin Çekimi (cazibesi) ve Saygınlığı (itibarı) konusunda da düşüncelerimi açıklamak isterim.

Sayın Profesörler, Sayın Öğretim Üyeleri!

Demin bir arkadaşımız, Profesör ve Öğretim üyesine ben "ÖĞRETMEN" diyorum, dedi. Doğru söylüyor. Profesörün çekimi ve saygınlığı, eğitim, öğretim uğraşısının çekimi ve saygınlığı ile özdeştir. Sizin çekiciliğiniz ve saygınlığınız, öğretmenliğin çekicileştirilmesine ve saygınlaştırılmasına bağlıdır. Türkiye'de Eğitim horlanırken, O'na sahip çıkılmazsa, öğretmen kıyılırken seyirci kalınırsa, okullar mescitlerin gerisinde

birakılırsa bu tutum üniversiteye ve Profesöre yansımakta gecikmez. Çünkü okullar bilim ve araştırma yeri, eğitim ve öğretmen de birer öğretim elemanıdır. Sizin gibi eğitim, öğretim yapan öğretmenler açlığa, okullar yoksulluğa mahkum edilirken, üniversite ve Profesör, yangını çıktığı yerde, kendisine gelmeden karşılamazsa, o yangın elbette kendi çatı ve balkonuna da ulaşacaktır. Ülkede olan da budur. Öyleyse Üniversite Öğretim Üyeleri, öğretmenleşecekler, Öğretmenlere arka çıkacaklar, öğretmenlerle meslek dayanışmasına girecekler, çekiciliği ve saygınlığı bu yoldan elde edeceklerdir. Bilimin, teknolojinin çağdaş düşüncenin, sosyal, demokrat anlayış ve davranışın, özgürlüğün, humanizmin öncülüğü ve savunuculuğu yapılırken, meslekdaşları olan öğretmenlerin öncülüğünü ve savunuculuğunu da üstlenecek profesörün çekiciliği ve saygınlığı da artacaktır. İstedığınız sonuca varmanın yolu öğretmenlerle bütünleşmekten geçer.

Türkiye'de bilim yapan, fikir, düşünce üreten, araştırma yapan, buluşlarda bulunan, demokrasiyi yücelten, arındıran üniversite ile, ekme parası kazanacak, üretimdeki ara işleri yapacak elemanı yetiştiren yüksek okul birbirinden ayrılmalıdır. Üniversite okul değildir. Onun asıl işlevi öğretimden ibaret de olamaz. Hatta o, çalışmalarını eğitim olarak sınırlayamaz. Bunlar Üniversitenin yan ürünleridir. Bunların üreteni üniversiteden ayrı düzenlenen ama üniversite ile danışmalı, dayanışmalı, yardımlaşmalı ve eşgüdümlü yüksek okullardır.

Üretim alanlarının ve ara hizmet yerlerinin istediği meslek adamlarını da okullar yetiştirecektir.

Din hizmetlerinde halka yardımcı olacak, ibadet, dinsel iş hizmet ve törenleri yapmak üzere bir meslek adamı olarak, ona göre hazırlanmış izlencelere göre yetiştirilmiş kimseleri, izlence düzenlemeleri ve sınav ayarlamalarıyla üniversiteye aldınız. Onlardan üniversite öğrenciliği için gereken koşulları aramadınız. Ya da onların özel bir formasyondan geçip değişmelerini, gelişmelerini de sağlamadınız. Açık söylüyorum, varlıklarından

Üniversitede kaygı duyulan kadroları Üniversiteye doldurdunuz. Bu gün orijinleri dolayısıyla varlıklarından sıkıntı çekilen ve kaygı duyulan öğretim üyeleriyle yan yanasınız. O orijin ve formasyondan çağdaş bilim adamının çıkması ender karşılaşılan bir olgudur. Çoğunluk beklendiği gibi çıkmaz. Radyoda konuşmalarını, basında yazılarını, toplantılarda, karşılıklı konuşmalarda zihniyetlerini sergileyen bu insanlar çağdaşlığı, bilimselliği, akılcılığı, demokrasiyi, fikir özgürlüğünü, hatta ulusallığı çileden çıkararak görüntüler sergiliyorlar. Onun için ben öğretmen okulunu bitirenlerin bile bir seçmeden geçip, bir uyum formasyonu kazanmadan Üniversiteye alınmasından yana değilim. Böylesi bir uyum ve hazırlıktan, değişimden, gelişimden geçerek üniversiteye gitme yolunun herkese açık tutulması, fırsat eşitliğinin, yetenekleri değerlendirmenin, özgürlüğün ve demokrasinin gereği olduğunu da biliyorum. İnsanları bir yere bağlayıp sürgit orada tutmak da insanlığa yakışmaz elbette. Bu yöntem ve dizgelerle Üniversiteleri meslek okulu, meslek okulunu da üniversite gibi görmekten kurtuluruz.

Yanlış anlaşılmasın. Bilim adamlığı da meslektir. Ama o aynı zamanda imam ya da öğretmen değildir. Öğretmen ya da imamın bilim adamı olamayacağı gibi. Bilim adamı üniversiteden yetişir. onun için üniversite formasyonu ve başarısı ön koşuldur. "Sosyetik yüksek öğrenim özentisi, askerliği yedeksubay olarak yapma kuruntusu" ile yapılan yüksek öğrenimler, üniversite dışındaki yüksek okullarda sağlanmalıdır. Baremin en üst derecesinden emekli olmak özlemini de yüksek okullar gidermelidir.

Üniversite yükseköğretim ayrımı belirlenip bu ayrımla yine de bir bütünlük içinde sorunlar çözümlendiği zaman üniversiteler görevini yapar, üniversiteliler de rahata kavuşur inancındayım. Bunca bilge kişi arasında, böylesine yüksek düzeyli bir toplumda yaptığım naçiz konuşma boyunu biraz aşmış da olabilir. Beni anlayışla karşılayıp bağışlayacağınızı umarak saygılarımı sunanım.

BAŞKAN -Sayın Rauf İnan hocam, buyurun.

RAUF İNAN -Sayın Başkana bana söz verdikleri için teşekkür ederim. Önce bir noktayı belirteyim. Bu memleketin tarihinde Hasan Ali Yücel gibi dünya tarihinde benzeri bulunmayan bir bakan. Rüştü Uzel, bir Hakkı Tonguç, bir Mustafa Necati geçmiştir, onlar ödül almadı, onlara ödül verilmeden bana Eğitime Hizmet Ödülü verildiği için içime sinmemiştir, bunu belirtmeliyim. Önce bir şey sorayım: Bakanlıktan kimse var mı burada? Siz varsınız, kaç kişi? Zahmet buyursunlar da tanıyayım, bileyim. Şunu da belirteyim; Bildiğim kadarıyla dünyada Türk Eğitim Derneğinden, eğitim alanında daha iyi çalışan başka dernek bilmiyorum, belki vardır da ben bilmiyorum. Hiç olmazsa Almanya'yı, Avusturya'yı, İsviçre'yi bilirim. Bu kadar değerli ve Millî Eğitim Bakanlığına bu kadar yardımı ve desteği olabilen bir derneğin böyle seçme kişilerin gündemdeki böyle değerli yanlarıyla ele aldıkları, açıkladıkları bir bilimsel toplantıya Bakanlığın ele aldıkları zaman ona aldırış etmemesi acınılacak bir şeydir. Talim Terbiye Kurulu Başkanının burada bulunması lazımdı. Hatta akla bir soru geliyor; acaba Millî Eğitim Bakanlığının yetkili orunlarında burada konuşanlar veya TED'nin bilim kurulunda bulunanlar değerinde kaç kişi vardır? Anlaşılan pek yok ki, işte böyle dirsek temasını yapamıyorlar. İlk aklıma gelen şu idi: Sayın Profesör Sağlam 1981'de fakültede üç profesör varken, 1988 de 11 profesör oldu; dediler, nereden bulundu bu kadar profesör bu yedi yıl içinde? Bu merakımdır.

BAŞKAN -Bulunduğu yerde yetişmiştir sayın hocam.

RAUF İNAN (Devamla) -Yedi senede?

BAŞKAN -Evet hocam.

RAUF İNAN (Devamla) - Peki teşekkür ederim. Bu arada övgü ile Sayın Dingiltepe'yi kutlayacağım, çıkınca ona sordum 1968 de ne-redeydiniz siz, nasıl oluyor da 1968'den beri bugüne kadar öğrencisiniz? Çünkü 1968'de söylenenleri öğrencilerin istediklerini belirtti. o zaman öğrenciler boykot da yapmışlardı: Sayın yetkililerden soruyorum: Bu 20 sene içerisinde o öğrencilerin istediklerinden ne kadarı yapıldı? Onun

içindir ki, bugün Sayın Dingiltepe o konuları ele aldı. Eğer yapılmadıysa üniversite gelişmiş değildir. O zaman Öğrencilerce istenilen şu idi: Hocalarımız bizimle ilgilensinler. Öğrencilerin dilekleri gelişigüzel değildi. içtenlikle ilgilensinler ve dışarda fazla iş alıp bize zaman kalmamış durumunda olmasınlar. Bize kitap yazsınlar, derslerimizi açıklayacak, sorularımızı açıklayacak kitaplar yazsınlar bizim alabileceğimiz fiyatla satsınlar.

Bunda çok haklı idiler. Çünkü 1971'de benim bir kitabımı İş Bankası baskı, 25 liraya satılıyordu. Bir üniversite hocasının ondan da birçok yaprak eksik bir kitabı 55 liraya satılıyordu. O üniversite hocasının o kitabını öğrencilerden başka pek kimse- nin alacağını sanmıyorum. Arada bu kadar büyük fark nasıl olur? Öğrenciler bunu istiyorlardı. İsteklerinden birisi şu idi. İleride alacağımız görevlere göre bize dersler verilsin, derslerin bu kadar soyut olmaması lazım. Biz de yönetime katılalım. Bizim de düşüncelerimiz alınsın. Şu soru da var: Üniversitelerde öğrenci kişiliği için neler yapılıyor, öğrenci kişiliğinin gelişmesi için? Kararsarım çünkü ABC Dergisinin temmuz sayısında Doçent Dr. Kemal Açıkgöz ve eşi araştırma yapmışlar: Doç. Dr. Kemal Açıkgöz üniversite öğrencileri arasında anket yapmış, eşi Kâmile Açıkgöz de ortadereceli okullar da yapmış. Acaba YÖK'te bunlar dikkatle okundu mu? Ayrıca Sayın Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu'nun kitabı var: Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma, 1982 ile 1986 arasında çıkmış altı tane kitap saptadım ve burada Sayın Prof. Dr. Günçe'nin de konuşmaları da o konuda. Asıl önem öğrencilerin durumudur. Bir profesörle bir öğrenci temsilcisi burada değindi öğrencilerin sorunlarına, bunlar en önemli konulardır. Ne dereceye kadar kişilikli insan yetiştiriyoruz biz? Ne dereceye kadar? Bu soru her öğretim üyesinin gözünün önünde bulunmalıdır. Ve düşünmelidir: Karşımdaki bu insanlar arasında kimbilir ne büyük insanlar var. Kim bilir benden üstün neler var? Onlara bu kişiliği sağlayan ben olmalıyım. Bu, her profesörün gözü önünde bulunması gereken bir amaç olmalıdır. Bir başka konuya geçeyim: Birinci Cihan Savaşından sonra Orta Avrupada şöyle bir söylenti çıkmıştı, sizleri çok ilgilendirir. Çin, Al-

manya'dan en değerli bir profesör almış götürmüş, üç yıllığına. İki yıl sonra izinli olarak memleketine dönmek koşuluyla. İki yıl sonra memleketine dönmüş, orada kendisine sormuşlar: Nasıl memnunmusun? -Benim profesörlüğüm orada iflas etti demiş, hiç yararlı olamıyorum. Gerçek bilim adamı yalan söylemez. O da gerçek bilim adamı olduğundan her yerde bunu söylemiş. Çin'de vaktiyle bulunan bir papaz sormuş; -Ne o demiş sen yoksa orada dersleri buradaki gibi açıklayarak, somut haline koyarak mı anlatıyorsun? Profesör: -Tabii demiş. Papaz- yok yahu, demiş, tabii sana orada değer vermezler. Onlar öyle ders isterler ki, anlamasınlar, anlamadıkları ölçüde değer verirler.

Televizyonda profesörlerden kimileri gayet iyi konuşuyor, ama kimileri öyle konuşuyor ki, bu kendi kendine konuşuyor, dersiniz, kimse anlamaz. Karşıdakilere kimlere söylüyor, eğer öğrencilerine de böyle anlatıyorsa, yazık o öğrencilere. Bu arada şunu da arz edeyim. Öğrencilerdeki başarısızlık durumunu bir türlü anlayamıyorum değil, hazmedemiyorum. O ne müthiş soruların basılması için alınan tedbirler, kapıların kilitlemesi, basımevinin etrafında bir kordon kurulması ve nihayet öğrencilere sınavın uygulanması. Bu kadar iyi bunca titiz seçilmiş, öğrenciler nasıl olur da üniversitede başarısızlıkla bu kadar çok fire veriyor? Oraya girebilmiş öğrenci demek ki, hak etmiş de girmiş eğer hak etmemişse eğer o zamana kadar bu öğrenci başarılıydı da üniversite neden onu bunu başarısızlığa mahkûm ediyor? Başarısız yüzler, binler ne oluyor? Bu da bir açıklanırsa çok minnettar kalırım. Ayrıca bilimin yüksek onuru konusunda bazı şeyler var ki, onu yarına bırakıyorum. Çünkü bilimin yüksek bir onuru vardır.

Hepinize çok teşekkür eder saygılar sunarım. (Alkışlar)

BAŞKAN -Sıra Sayın Nurkut İnan'ın buyurun.

DOÇ. DR. NURKUT İNAN -Ben TED'nin çok çeşitli kademelelerinde yaklaşık 15 yılı geçkin bir süredir görev yapıyorum ve bu

sürede Sayın Rauf İnan hocamızı tanırım, kendisine TED eğitim hizmet ödülünü veren kurulda ben de vardım. Hemen şunu söyleyeyim, her toplantımıza gelir, her toplantımızda konuşur, her toplantımızda ben kendisini dinledikten sonra yeni bir ödül veresim gelir. (Alkışlar)

Benim için bugünkü panelin en önemli bölümü diyalog kurulmasının öneminin anlaşılması ve bunun açıkca söylenmesi oldu. Bu diyalogun kurulmasında TED'nin oynadığı rol de övüldü. Bu da beni sevindirdi derneğin bir üyesi olarak. TED bu diyalogu kurmak için 1982'de ilk girişimini yapmıştı. Sabahleyin bildirimini bir generalin sözleri ile bitirmiştim, dinlemiş olanlar hatırlayacaklardır, eğer onun gibi düşünen iki üç general daha olsaydı, 1982'de bu diyalogu kurmuştuk ve çok yol almıştık. Şimdi izin verirseniz daha teknik konulara geçeyim.

Birkaç tane çok somut sorum olacak. Birincisi Sayın Prof. Akıntürk'ten. Kendi görüşünü sormak istiyorum. Yükseköğretim Kanununun 44 üncü maddesinin a bendi vizeler hakkındadır, öğrencilerin her yıl belirli sayıda vize sınavına tabi tutulmasını öngören bir yasa kuralıdır ve bugünlerde bu yasanın kaldırılması, değiştirilmesi sözkonusu. Bunu üniversitenin ve yükseköğretim kurumunun çeşitli kademelerinden gelen kişiler memnun karşıladıklarını söylüyorlar. Sormak istediğim soru çok teorik düzeyde soru. Bir ülkede niteliği ne olursa olsun tüm yükseköğretim kurumlarında yılda kaç sınav yapılacağı ve bu sınavların öğrencilerin başarı yüzdesini nasıl etkileyeceği yasa ile belirlenirse acaba özerklikten söz edilebilir mi evet ya da hayır cevabını bekliyorum.

İkinci değinmek istediğim konu da şu: Sabahleyin Yükseköğretim Kurulunun Sayın Başkanı ve panelimizde sayın Rektör Prof. Sağlam rakamlar verdiler. Bu rakamları anlamakta ben güçlük çekiyorum. Doğruluğu konusunda bir şey söyleyecek değilim; o konu tartışmaya açık. Ama anlamakta güçlük çekiyorum. Ben bu rakamları sözkonusu yapmayı düşünüp şu kürsüden dile getirmeyi planlarken Rauf İnan ho-

camız aynı soruyu sordular ve doğrudan Sayın Sağlam'dan cevabını aldılar. Şimdi bir yükseköğretim kurumu, hangi düzeyde çalışırsa çalışsın, yedi yılda kendi kaynakları ile 41 tane profesör yetiştirirse ben bundan şüphe ederim, buna inanabilmem mümkün değil. Kendi kaynakları ile 41 profesör yetiştiren yükseköğretim kurumu ya doğru söylemiyordur, ya bu işi ciddiye almıyordur. Aynı biçimde 409 öğrenciden başlayıp bu 409 öğrencinin başarı yüzdesinin yüzde 30 olduğunu söyleyip, yedi yıl içerisinde 409 öğrencinin başarı yüzdesinin yüzde 30 olduğunu söyleyip, yedi yıl içerisinde 409 öğrenciyi 20 katına sekiz bine çıkarıp aynı zamanda da başarı yüzdesinin yüzde 85'e çıktığını söylemek pek inanılabilir gelmiyor. Ya doğru değildir, ya da ölçekler değişmiştir. Master ve doktora düzeyinde 20 master öğrencisi 200 e çıkmış bakın 1975 yılında kurulmuş bir üniversite 1988 yılında 2000 master ve doktora öğrencisine sahip. Bu da inanılır gibi değil, Ankara hukuk fakültesi 1925 yılında kurulmuştur, ilk doktora derecesini 1948'de vermiştir. O yıl iki kişi ya da üç kişi doktor olmuştur Sayın Yaşar Karayalçın da onlardan bir tanesidir. Yani 13 yıl geçtikten sonra kuruluşundan 200 kişiye doktor payesi ya da master payesi veren bir üniversitenin ben yükseköğretim düzeyinde son derece şüphe ederim.

Son olarak bir genel soru ile bitirmek istiyorum. Altı kişilik bir panelin birinci turunu dinledik, çok net bir biçimde ikişer ikişer üçe ayrılabilir biçimdeydi panelimiz. Bugün üniversitelerin sorumlu kişileri durumunda olan YÖK Üyesi Prof. Akıntürk, Sayın Rektör Prof. Sağlam, sorunlarını içtenlikle dile getirdiler bu açıdan kendilerine teşekkür borçlu olduğumuz açık. Ama her ikisi de sorunları ikiye bağladılar; ödenek sorunu, kadro sorunu. Aslında kadroda para sorunu. Türkiye gibi enflasyon yüzdesi yüzde 100 olan bir ülkede bir kurumun para sorununun olması gayet normal. Bu sorun bütün kurumlarda var. Eğer üniversitenin tek sorunu bu ise sorunu yok demektir. Diğer bir deyimle tek sorun parasal olunca örneğin tapu teşkilatı ile yükseköğretim kurumları arasındaki farkı görmek çok zor oluyor.

Bunun yanında diğer iki hatta dđrt konuşmacıdan dinlediğimiz sorunlar adli sorunlar, đđrencilerin ve đđretim üyelerinin örgütlenme sorunları, eğitim sorunları, düşünce özgürlüğü ve demokrasi sorunları, đđrencilerin ekonomik sorunları, đđrencilerin psikolojik sorunları vesaire, böylelerine katı çizgilerle sorunların farklı aktarıldığı bir panelde panelcilerin hepsine birden sormak istiyorum. Acaba Türkiye'de yükseköğretimin sorunları nedir? Tekrar geri çekilip düşünüp bizlere söyleyebilir misiniz?

Teşekkür ederim efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Sayın Karayalçın, buyurun.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN: Efendim, ben bir açıklama yapmak istiyorum ve ondan sonra da iki sorum olacak.

Yarın sabahleyin yükseköğretimde lisansüstü eğitim konusunda benim bir tebliğim var, bu tebliğimi teksir ettirdim, dışarda bulunmaktadır. Eğer bu konuya yakın ilgi duyanlar tebliğ metnini daha evvel okuyabilirlerse yarınki toplantıda tartışmaya daha çok vakit ayırabiliriz, bilgilerinize sunarım.

BAŞKAN -Efendim kusura bakmayın müdahale ettim, üzücü bir haber. Biraz önce burada oturan Kütüphaneler eski müdürü Abdülkadir Salgır Bey bir kalp krizi geçirmiş ve vefat etmiştir.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN(DEVAMLA) -Arkadaşlar, Abdülkadir Bey Türkiye'ye kütüphanecilik alanında büyük hizmetler vermiş çok değerli bir meslektaşımızdır, bunu sizlere arz ediyorum ve kendisine tanrıdan rahmet diliyorum. Kaderin önüne geçilmez.

Sorum şu: Gerek televizyon programlarında, gerek bu sabah ki sayın YÖK başkanının açıklamasında belirgin bir görüş ortaya

çıkıştır; YÖK bir koordinasyon ve planlama organıdır, yönetim organı değildir ve üniversitelerin programlarının oluşmasında YÖK'ün herhangi bir etkisi yoktur. Şimdi panelde bulunan sayın yönetici meslektaşlarıma ve diğer arkadaşlarıma soruyorum, uygulama böyle midir?

İkinci sorum şu; aslında sayın Emiralioğlu'nu dinlemeseydim, ben bu soruyu sormak, ortaya koymak istemezdim. Üniversitenin içinde ve önünde olmak üzere iki çeşit yığılma vardır. Üniversitenin önünde olan yığılmanın sebepleri malûm, fakat içinde olan yığılmanın sebepleri nelerdir? Ben bildim bileli Türkiye'de birkaç senede bir yasama organından af kanunu çıkar ve çok entresandır, Yükseköğretim Kanununda ilk delik böyle bir af kanunu ile açılmıştır. Şimdi bilhassa Dingiltepe arkadaşına soruyorum. Türkiye'de üniversitelerin içindeki yığılmanın sebebi nedir?

BAŞKAN -Sayın Karayalçın'a teşekkür ediyorum.

Sayın Özaydınlı, buyurun efendim.

IRFAN ÖZAYDINLI -Sözlerime başlarken TED bilim kurulunun toplantısında dinleyici olarak bulunmaktan mutlu olduğumu belirtir, bu tür örnek çalışmaları düzenleyen, Yönetim ve Bilim Kurulunda görev alanları içtenlikle kutlarım.

Zevkle takip ettiğim bugünkü panelde görüşlerini açıklayanlar arasındaki öğrenci temsilcisi kızımızın cesaretle ve gerçekçi olarak vurguladığı bir konuda görüşümü açıklamak üzere huzurunuzda bulunuyorum.

Konuşmasını takdir ettiğim öğrenci temsilcisi kızımız dedilerki; "Ben son sınıftayım, uluslararası ilişkilerden mezun olacağım, fakat ekonomi hakkında yeterli bilgim yok ve aynı zamanda teorik bilgimi uygulanacak bir sistemle pekiştirmiş değilim."

Sayın başkan bu dile getirilen konudan hareketle, kişisel olarak üzerinde çalıştığım Entegre Üniversite eğitimi hakkındaki

görüşümü kısaca arz edeceğim.

Sanayileşmiş diğer bir deyimle kalkınmış hızla gelişen teknolojiye uyum sağlamış ülkelerde, becerili insan gücüne verdikleri önemi tüm eğitim süresinde özellikle orta öğretim sonunda yüksek okul ve Üniversite eğitiminde Entegre (Tümleşik) eğitime öncelik verdikleri görülmektedir.

Ülkemiz kalkınmada sanayii öncelik vermiş olmasına rağmen ara insan gücü -Becerili insan gücü- yetiştirmede eğitim sistemimize bu amaca uygun planlama ve programlamada oldukça geri kaldığımız bir gerçektir.

Son senelerde başta Sayın Cumhurbaşkanı olmak üzere yetkili makam sahiplerinden, becerili insan gücü yetiştirme konusu dile getirilmekte, bazı atılımlar yapılmakta ise de kanımca yetersizdir.

Ara insan gücü yetiştirme amacı genişletilmeli, Üniversite eğitimimizin öncelik alan konusu haline getirilmelidir.

Memnuniyet verici bir atılımı burada dile getirmek isterim.

Türkiyemizin ender yetiştirdiği bir iş adamımızın (Sayın Vehbi Koç) inançlı takibi sonucu İstanbul Marmara Üniversitesinde 5, İzmir Ege Üniversitesinde 1 bölümde entegre Üniversite eğitim sistemiyle eğitime başlamıştır.

Ancak, örneğin İngilterede olduğu gibi, Üniversite-Sanayii işbirliği plân ve program yapımında, bugünün gençliğine cevap verebilecek geniş kapsamlı bir uygulama ülkemizde yapılamamaktadır.

Ülkemizde, teorik eğitimi pratikle pekiştirecek staj sistemi uygulanmakta isede istenilen sonuç elde edilememektedir, staj yeri bunu bir angariye olarak kabul etmekte, öğrenci ise bu dönemi eğlence ve zaman öldürme olarak kabul etmektedir. Hele anarşik olayların yoğun olduğu dönemlerde staj yerine hiç uğramadan belge alan gençlerin çoğunlukta olduğu bir gerçektir.

Sayın başkan, müsaade buyurursanız, örnek olarak entegre Üniversite eğitim sistemi hakkında çok kısa bilgi sunmak isteriz.

Bu sistem Üniversite -Sanayii işbirliğinin gerçekleşmesi suretiyle öğrencilere yılın 6 ayı ve-veya birer senelik dönüşümlü olarak, Üniversitede teorik eğitim vermekte, gene Üniversitenin anlaşılmalı bir sanayii veya diğer kurum ve kuruluşlarında daha önceden hazırlanan belirli bir amaca yönelik bir program çerçevesinde Üniversitede gösterilen teorik bilgileri, eğitimci ve uzman nezaretinde uygulamalı olarak pekiştirilmektedir.

Bu sistemle, öğrenim gören öğrenciler (Master ve doktora eğitimi dahil) mezun olduklarında, ayakları yere basan gerçekçi bilgiler ve becerilerle donanmış olarak iş gücü grubuna katılmakta, ayrıca bu gençler sanayide ve diğer kurumlarda çalıştıkları süreler için kazandıkları para ile öğrenim giderlerinin bir bölümünü karşılama, sanayii ve diğer kurum ve kuruluşlar (Uluslar arası kuruluşlar dahil) ise kendi amaçlarına yönelik nitelikli elemana kavuşturulmuş olmaktadır.

Sözlerime son verirken; konuşmasını takdirle dinlediğim öğrenci kızımızın entegre Üniversite eğitim sistemi ile eğitilmiş olsa idi, kendisinin ve bu panelde bir çok gencin dile getirdiği gelecek endişesi asgaride olabilirdi.

Bana, bu konuda konuşma fırsatı veren Sayın başkana teşekkür eder, bilim kurulunun verimli çalışmalarında başarılar dilerim.

Saygılarımla.

BAŞKAN -Sayın Binali Kılıç, buyurun efendim.

BİNALİ KILIÇ (Öğrenci) -Bu kadar değerli konuşmacılar arasında bana söz hakkı verdiğiniz için teşekkür ederim Sayın Başkan. Bütün konuşmacılar 2547 sayılı Yükseköğretim kanununun Türk üniversitelerine getirdiği sorunları kendileri değişik

yönleriyle getirdiler ve açıkladılar gerçekten bu açıklamalardan faydalandık. Fakat kafamda yine açık olmayan noktalar var, bunları sormak istiyorum. Gerçekten üniversite nedir? Yani Türk üniversitesinde okuyan Türk üniversite öğrencileri üniversite dediği zaman ne anlıyor, üniversitenin tam anlamını biliyorlar mı ya da bilmiyorlar mı? Üniversite bir ülke için ne demektir? Türk üniversiteleri Türkiye'nin sorunlarını biliyor mu, sorunları tespit edebiliyor mu, bu sorunlara çözüm getirebiliyor mu ya da Türkiye'deki sorunlar Türk üniversiteleri bünyesinde tartışılabilir mi? İlk önce bunu öğrenmek istiyorum. İkinci bir nokta bir toplumun demokratik olup olmamasında o toplumu yönetenlerin, yönetilenleri tam temsil edip etmediğine bakılır. Buna ek olarak da anayasamızda bir madde var, Türk toplumunda sınıflar yoktur, sadece meslek grupları vardır. Gerçekten Türk üniversitesinde okuyan 500 bine yakın öğrenci bu farklı meslek gruplarını temsil ediyor mu? Farklı meslek gruplarındaki insanların çocukları mı yoksa belirli meslek gruplarında bir yığılma var mı ve bu Türk üniversitesi için bir sorun mu değil mi? Bunu öğrenmek istiyorum. Son olarak da temsilcimiz Sayın Derya Dingiltepe'nin bir ek olarak bir şeyler söylemek istiyorum. Hani bir söz vardır, halk türkümüzün bir mısrasında geçer, "aşan bilir karlı dağın ardını" falan derler. Ben yurttan kalan bir öğrenciyim ve birtakım sorunları arkadaşımızın es geçtiğini söylemek zorundayım. Bir gün içerisinde hesap olarak tam iki buçuk saat yemek kuyruğunda bekliyoruz sabah öğlen ve akşam, arkadaşımızın okuduğu siyasal bilgiler fakültesinde tam öğlen yemeği yemek için 12 de kuyruğa giren bir arkadaşımız 1 de ancak eline servis tabağı tutuşturulabiliyor. Yurttan bir bardak çay içebilmek için inanın tam 15 dakika kuyruk bekliyoruz. Kitap almak için gerçekten Türk üniversite öğrencilerinin yeterli ekonomik kaynağı olup olmadığı da tartışılabilir. Sonra üniversitelerin okuttukları eser bakımından adlandırılması gerekirse bence Türk üniversitelerine kitap üniversiteleri değil, fotokopi üniversiteleri denir. Bunun nedeni nedir? Bu konuda aydınlatırsanız teşekkür ederim. (Alkışlar)

run sayın Yamacı.

YAŞAR YAMACI (Öğrenci) -Öncelikle TED'ne teşekkür etmek istiyorum. Ayrıca hocalarıma ve Derya'ya. Derya zaman kısıtlılığında olsa gerek, bizlerin sorunlarına pek fazla değinemedi. Ben soru olarak değilde, katkıda bulunmak üzere konuşmak istiyorum.

Efendim, sizlerinde bildiği gibi sorunlarımız; dernekleşme, barınma, ekonomik ve sosyal kültürel sorunlar olarak sıralanmakta. Benimde saptadığım iki sorun var altı çizilmesi gereken. Bizler, hemen hemen tüm fakültelerde sabah 8.30-17.00 arası derse girmekle yükümlüyüz. Daha sonraya ise yemeği, ders çalışmayı, dinlenmeyi ve ödev hazırlamayı, araştırmayı sığdırmak zorundayız. Bizim için gerçekten önemi büyük boş zamanın. Oysa boş zaman denince büyüklerimizin aklına hemen, kahvede geçirilecek zaman geliyor. Oysa böyle değil. Örneğin kütüphaneye gideceksem derse girmemem gerekiyor. Bugün paneli izlemeye geldim ama beden dersi hocamız, yine bugün altı saatlik bir yoklama alacaktı. Burayı beden dersine tercih ettim ama belkide bütünlüme geleceğim bu dersten. Sadece beden değil, diğer derslerde de karşılaşılıyor bu tür zorluklarla. İşte bizim için boş zamanın önemi burada daha da belirginleşiyor.

Bir de sosyal-kültürel ilişkilerden sözettik. Öncelikle şunu belirtmek istiyorum. Ben Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Eğitimde Psikolojik Hizmetler 3. sınıf öğrencisiyim. Bizler diğer arkadaşlara oranla biraz daha şanslıyız herhalde. Derslerde tartışma ortamı bulabiliyoruz. Hocalarımızla rahat diyaloga girebiliyoruz. Bu olanaklar sağlanıyor bize. Ama birde diğer okulları düşünüyorum. Ne böyle bir olanakları var, ne de danışmanları. Birinci sınıfta ki arkadaşlarımız var birde. Lise yeni bitmiş, liseden farklı bir okul beklentisiyle geliyorlar üniversiteye. Ve büyük bir şaşkınlığa uğruyorlar. İsterseniz tüm okullara bakın, tüm birinci sınıflar büyük bir şaşkınlığın içerisinde. Farklı olan bir kuruma geliyorlar ama farklılık bulamıyorlar. Değişen pek bir

şey yok. Lisede de hoca gelip dersini anlatıp, gidiyordu. Üniversitede de aynı. Hiçbir farklılık yok. Ne bir tartışma, ne bir soru sorabilecek zamanları var. Düşünüyorum da bunu ben de yapabilirim. Eğer herhangi bir metni yada konuyu akşamdan okuyarak gelirim arkadaşlarıma rahatlıkla aktarabilirim. Belki bir Profesör'den daha rahat aktarabilirim. Çünkü dinleyen de benim gibi öğrenci. Onlarla daha rahat bir iletişime girerim. Neyi anlayıp anlamadığını daha kolay anlayabilirim.

Öğrenciler olarak bizler, öğretim görevlilerinin bize yakın olmasını istiyoruz. Olurda bu kişi ders hocası olmaz. Ama danışmanlarımız olabilir. Tabi bir kişi değil, bir danışman kaç kişinin sorununu halledebilir. Her zaman söylenen birşey var; Eğitimde rehber öğretmenlere, uzmanlara, psikolojik danışmanlara çok ihtiyacımız var. Ancak Millî Eğitim Bakanlığının bu konuda hiçbir çabası yok. Ben birinci sınıfa geldiğim zaman çalışacağım alan olarak beş seçenek vardı önümde. Bugün ise üçe indi bu seçenekler. Gittikçe azalacağı korkusu beni rahatsız ediyor. Ki psikoloji öğrencisi olduğum halde, yine de çok etkiliyor ruh sağlığımı.

Üniversite de okuyorum ama bitince ne yapacağım? Bu soruyu kendime, okul bitince de soruyorsam eğer YÖK sistemi bana göre iflas etmiştir.

Sayın Savaş Bey öğrencilerden ilgi bekliyoruz dedi. Mediko'da bildiğim kadarıyla Psikolojik Danışma Merkezi var. Dürüstçe belirtmek gerekirse bizler, sadece fiziksel rahatsızlık için gidiyoruz Mediko'ya. Diğer bölümleri pek dikkate aldığımız da yok. Düşünüyorum da Mediko'nun bize yaptığı hizmetler Fakültenin yanında üç-dört tane minyatür futbol sahası, spor salonu, korolar vesaire ile sınırlı kalmış. Bu uğraşılara öğrenciler ne kadar katılabiliyor. Mediko'da bunlarla sınırlamış kendini. Okuduğum bir araştırmada Harvard Üniversitesinde, Harvard'ı oluşturan yönetim kadrosu, okuluna öğrenci seçmek için öğrencinin ayağına gidiyorlar. Toplum Mühendisleri oluşturmuşlar, kendilerine uygun öğrencileri Amerika'nın çeşitli kentlerinden topluyorlar. Böyle olunca da öğrencinin her türlü

rahatsızlığını gidermek için çalışıyorlar. Çünkü o öğrenciler onlar için değerli. Bizim Mediko'nun beklentisi ise öğrencinin gelmesi. Masalarına oturmuşlar öğrenci bekliyorlar. Ben de diyorum ki, biraz da siz gelmeye çalışın bize.

Bizler derslerin yoğunluğundan, arkadaşlık ilişkilerinden, ekonomik sorunlardan barınma sorunundan bunalmış bir durumda, sizleri bekliyoruz. İstihdam sorunu ise alabildiğine büyük. Tüm bu zorlukların içerisindeyken bile yine de birşeyler yapmak istiyoruz. Ama biraz da dayanacağımız bir yer olsun istiyoruz. Bazı şeyleri danışabileceğimiz birilerini istiyoruz. Bizler önemsendiğimiz andan itibaren çok büyük şeyler yapabilecek güçteyiz. Çok şeyi başarabiliriz. Yeter ki bizleri destekleyin, önemseyin bizleri. Bunun için de siz gelin biraz da bizlere.

Teşekkür ederim, efendim.

BAŞKAN -Buyurun Bozkurt Güvenç Bey

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Sayın Başkanım, benim saatimle salondaki saat arasında yedi sekiz dakika fark var. Umarım benimkisi daha doğrudur. O tempoda konuşmaya çalışacağız. Efendim, ben de herkes gibi bütün teşekkürlere, bütün mutluluklara katılıyorum, paylaşıyorum ve bu paylaşmanın yaşanan bu tarihi günün önemini, ağırlığını azalttığını değil arttırdığını düşünüyorum. Öyle bir paylaşma ki paylaştıkça çoğalıyor.

Öğrenci arkadaşımızın o Derya gibi dersinden ben de payıma düşeni aldım. Çok haklı olduğu bir gerçek var. Üniversite yasalarımızda öğrenciye az yer verilmiştir. Yani, yasak savmak için yer verilmiştir. 4936 en ileri, en demokratik yasadır, öğrenci adı, disiplin kurullarında geçer. Yönetim kurulları aynı zamanda disiplin kuruludur. Yasa, öğrenciyi üniversitenin asıl üyesi saymaz. Medikososyal yeni bir gelişmedir. Arabanın tekerini nerede tamir edebiliriz? Sorusuna yanıtıdır. Yani önce kişiyi hasta edelim, bizim Beytepe'de olduğu gibi üşütelim donduralım. Hasta olduğunuz anda ülkemizin en ileri üniversite hastanesinde tedavi edelim. Ama ısıtamıyoruz, öğrenciyi önce hasta ediyor, sonra tedavi ediyoruz. Yani koruyucu değiliz. Bu çok haklı bir yakınmadır. Öğrenci üniversitede, Yüksek Öğretim Kurumu, öğretmen kadar

önemli bir ögesidir. Eğer onu dikkate almazsanız, yasada, düşüncede, uygulamada, işte zaman sayın arkadaşımın, meslektaşımın psikoloji açısından sözünü ettiği o birliği kurmaya imkân kalmaz. Bizim TED koleji diyelim, isterseniz genel kolej kavramı, kollekyum kavramı, birlikte yaşam deneyimidir. "Colegium" oradan geliyor. Dış İşleri Bakanının kolleji kendinden önceki bakan, aynı işi yapan kişi demektir, öğretmenlerle öğrenciler hemen hemen aynı işi yapıyorlar. Beraber yaşadıkları için kolegium sözcüğü oradan geliyor. Oysa biz koleji başka bir kurum olarak alıyoruz: İngilizce eğitim yapılan bir öğretim kurumu. Beraber yaşadığınız sürece koleji olmaz. Sabahleyin sayın Prof. Vakur Versan çok iyi değindi tarihi gelişimine yer verirken. İngiliz üniversitelerinde öğretmen öğrenci birlikte yaşatarak aynı deneyimi paylaşarak yarattılar koleji. Almanlar başka bir şeyi yaptı. Ayırmadılar üniversiteleri kentlerden, fakat öğrenciyi kent hayatına endüstri hayatına ticaret hayatına katarak, yaptılar eğitimi. Öğrenciyi bir beraberliğe katacaksınız, öğrenci böyle dışarda hani böyle prematüre bebekler gibi suni ortamda yetişmez. Bir birliğe katılarak öğrenin. Yalnız ders programıyla da değil. Değerli arkadaşlarım dile getirdiler. Eğitim programı haftada 22 saat değildir. Eğitim programı bütün bir hayat programıdır ve insanoğlu hayatta ne yaptığından, her şeyden bir şeyler öğrenir. Neler yapıyorsa, onları öğrenir. Bunu dikkate almak gerekir.

Kanunlarımız öğrenciye yer vermiyor, yapı tesislere yer veriyor mu? Donanıma yer veriyor mu? Hayır onlara da yer vermiyor. Türkiye'de bir milyon bilgisayardan söz ediliyor. Bugün değme üniversitemizde bir ders araçları merkezi yoktur. Şöyle bir beyaz pano yoktur. Bir sinema gösterecek alet yada salon bulamazsınız, perde bulamazsınız. Belki ODTÜ'de bir iki salonu hariç. Damını kurmadan yani ders araçları merkezi (dam), olmadan bilgisayar göçer, fantazi olur. Eğer öğretmenleri de yetiştirmiyorsanız o bilgisayarları kim kullanır? Programlara yer yoktur. Programlar (müfredat programı) haftada 22 saat ders Sayın Doğramacı söyledi. Şu dersleri okuyorlar. Asıl ders programı bu değil ki! Bu çocuk üniversitede ne yapıyor? Nasıl yapıyor,

neyle yapıyor? Hangi amaçla yapıyor? yasada buna da yer yoktur. Ne var. Öğretim üyelerinin akademik konuları vardır. Nasıl girer, nasıl çıkar, nasıl emekli olur. Nasıl yönetilir. Bütün tartışma da nasıl yönetilir de geçiyor. Onu da geçtim. Şimdi Sayın Emirlioğlu'nun sorusu sitemli gibi geldi. Bazı soruların cevaplarını yarınki panelde olduğum için oraya saklıyorum ama bu soruya cevap vereyim. Üniversite, politikaya yahut demokrasie ne getirdi? Yahut politika üniversiteye neler getirdi? Haklıdır. Bütün özerklik tartışması da bu soru veya bu denge üzerinde, toplanmaktadır. Özerkliğin bir bedeli var, toplumdaki iki büyük otorite, geleneksel siyasi güç, bir de bilimin getirdiği gerçekliğin gücü. Bu iki güç dünyanın her yerindeki üniversitelerde karşı karşıya gelmiş, çatışmış; sonunda uzlaşmıştır. Gel seninle uzlaşalım, arkadaşım. Nasıl uzlaşalım. Sen siyasi güçsün ben politikaya karışmayayım; ben de bilimsel gücüm sen de bilime karışma, yani aramızda bir "ateşkes hattı" bulunsun. Alman özerklik anlayışının, otonomi anlayışının temelinde böyle bir kuvvetler ayrımı var. İşlevler ayrımı gibi düşünelim, özerklik buradan geliyor. Özerkliğin karşısında, sen bu ilkeye uyum göstereceksin. Ne güzel! Prof. Hirsch bu üniversiteler kanununda söylemiştir. Oysa çözümün bir çıkmazı var. Kültür hayatı böyle kategorilerle sınırlanmaya elverişli. Güçlük şuradadır. Bilimle politikayı ayırdınız, bilimi üniversite yapacak ve de politikayı da devlet veya siyasi iktidar yapacak. İyi peki bilim politikasını ya da politika bilimini kim yapacak? Tabii bu işlere üniversite karışmayacağına göre mali bakımdan da siyasi güce mahkûm olduğuna göre bunu politika yapacak. İşte politikacı bilim politikasının yaptığı zaman, karşınıza YÖK çıkıyor. Burada bir destek bekliyorum. Çünkü soruyu cevaplarıydım. (Alkışlar). Peki politika bilimini kim yapacak? Politika bilimini de haydi siyasal bilgiler fakültesi yapsın ama onun yaptığı politika bilimi benim izlediğim politikaya ters düşmesin. Buraya da bir sansür girecek mi? Mecburen girecek. İşte özerklik anlayışının çıkmazı buradadır. Özerkliğe karşı olanlar diyorlar ki hayatı bu şekilde ikiye ayıramazsınız, bunlar mecburen birbirinin içine girecek. Öyle ise ne olacak? Birbirimizin varlığını kabul etmek zorun-

dayız. Birlikte yaşamak zorundayız. Yani sen ve ben ayrı ayrı varlıklar gibiyiz ama hayat beraber geçecek bu birliği kabul edeceğiz. Yani sen ve ben ayrı ayrı varlıklar gibiyiz ama hayat beraber geçecek bu birliği kabul edeceğiz. Yani değişmeyi de kabul edeceğiz, bilimi de kabul edeceğiz, politik gerçeği de kabul edeceğiz, işte bu birlikte olmayı, çeşitliliği kabul ettiğimizde de demorkasi ortaya çıkar. Bu birliği, bu demokراسi ilkesini kabul etmeden barış içinde birlikte yaşamaya, uzlaşmaya olanak yok. Ben sözü çok uzattım. Sayın Başkan söylemiyor. Küçük bir tebliğ yaptığımı kabul ederek sözlerimi bitireyim.

Teşekkür ederim efendim. (Alkışlar).

BAŞKAN -Bozkurt hocamızı yarınki panelde çok dinleyeceğiz. Paneldeki arkadaşlarımıza söz vermek istiyorum.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Haklısınız Anayasa böyle söylüyor. Ama müracaat eden her öğrenciyi de üniversiteye almıyorsunuz. 600 bin kişi baş vuruyor. 200 bin kişi alıyorsunuz. Merhum Altan Günalp ilk gerçeği açıkladı. Dedi ki üniversiteye giriş sınavlarının sonuçlarına göre, girenlerin yüzde 90'ın puanı yüzde 50'nin altındadır. Burada YÖK'ün bir seçimi var. Nedir o seçim? Demek ki yüzde 50'nin altındadır girenlerin başarısı. Yani herkesi almıyorsunuz. Aldıklarınızın yüzde 90'ı giriş sınavındaki soruların yarısını yapamamıştır. O zaman anayasanın hükmü nerede kaldı, yani siyasal sosyal bir tercihiniz var. Orada almak zorunda olmadığınız öğrenciyi de alıyorsunuz. Okullaşmayı yüzde 10'a çıkarmak için.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Sınıf geçme demek istemedim Üstadım, demek istediğim o kontenjanları tespit ederken bütün bilgilere sahip olarak tespit ediyorsunuz. Tabii böyle tespit ettiğiniz sürece yüzde 50'nin altında kalacaktır aldığınız öğrenci.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Evet. Başka ne yapabiliriz?

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Ona göre tespit edersiniz. Bizi bu kadar alıyorsunuz ama verdiğiniz eğitimin düzeyi budur. Mezun olanlara iş veremiyoruz. 1980 ve 1984 arasında devlet 400 tane üniversite mezununa iş vermiştir, siz 40 bin kişi mezun etmişsiniz.

Öğrenciyi alıyoruz ama ne yapıyoruz, ona eğitimini veremiyoruz, mezun edemiyoruz, mezununa iş veremiyoruz ama diyoruz ki bu kadar kontenjan tespit ettik, bu Anayasa bize söylemiyor yüzde kaç alacağımızı. Ben bunu söylemek istedim.

BAŞKAN -Buyurun Sayın Prof. Dr. Mahmut Adem.

PROF. DR. MAHMUT ADEM -Sayın Sağlam'ın rakamları ÖYSM'ce yayınlanmış rakamları tutmadı. Bu nedenle konu üzerinde bir iki cümle söylemek istiyorum. 19 Mayıs Üniversitesi sayın rektör tarafından biraz abartmalı olarak anlatıldı. Benim rakamlarım Şöyle: 1980-1981 öğrenci sayısı 1378, öğretim üyesi (öğretim elemanı demiyorum) 17, bir öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı 138, 1986-1987 de öğretim üyesi 61, bir öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı 124 ve 24 sayısı Türkiye ortalamasının, Yüzüncü Yıl Üniversitesinden sonra en düşük oranı yani Türkiye ortalaması 1980-1981'de bir öğretim üyesine 27 öğrenci düşüyor ve 1986-1987'de 46 öğrenci düşüyor, sizin üniversite nitelik yönünden sondan ikinci durumda.

MEHMET SAĞLAM -Ben de 1980 için onu verdim, 15 öğretim üyesi diyorsunuz ben de 15 doçent üç tane profesör den bahsettim 1980'de, benim son verdiğim rakamsa 1988 rakamları.

MAHMUT ADEM -Tamam ama bir 1980-1981 öğretim yılında öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı 138

MEHMET SAĞLAM -Bir saniye 1988 yılında bir öğretim üyesi demedim, öğretim elemanı dedim. Öğretim üyesi dersiniz Yunanistan'da da 140'dır. Batı Almanya'da 130'dur. Öğretim üyesi

demedim efendim, eleman, araştırma görevlisi, öğretim görevlisi, doçenti, profesörü, yardımcı doçenti kapsamaktadır.

MAHMUT ADEM -O tabii üniversite için... Ortaokul öğretmenleri şimdi üniversitede öğretim görevlisi oldular, onları sayarsak... Bu eğitim fakültelerinde öğretmen var, onlar ortaokul öğretmeni 104 tümüyle ünvanları değişti, öğretim görevlisi oldular.

MEHMET SAĞLAM -Ben de öğretim üyesi demedim diyorum zatıalınıza anlamıyorum, nerede anlaşıyoruz. Öğretim elemanı dedim.

BAŞKAN -Evet, tamam efendim.

Turgut Akıntürk hocamızdan başlıyorum, buyurun efendim

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Yükseköğretim Kurulu Üyesi) -Sayın konuşmacılara cevap vermeden evvel, bir iki cümle söylemek istiyorum. Bunları lütfen samimi olarak kabul ediniz. YÖK diye kısaca ifade edilen Yükseköğretim Kurulu, maalesef talihsiz bir kurum. Kimin başına bir şey gelse YÖK'den bilir. Gazeteleri okuyun, İzmir'de bir öğrencinin kaydı silinir, babası beyanat verir kızım YÖK yüzünden böyle oldu, YÖKZEDEDİR der. Batman Meslek Yüksekokulunda bir öğrenci iki yıl üstüste başaramadı diye atılır, ilişkisi kesilir, Allah kahretsin bu YÖK yüzünden oldu denir. Onun için ben şimdi elinizi vicdanınıza koyarak cevaplandırmanızı istiyorum. Batman Meslek Yüksekokulunda sınıfta başarılı olamayan öğrencinin YÖK ile ne ilgisi var. İzmir'de Ege'de, Edirne'de Trakya Üniversitesinde kaydı silinen öğrencinin YÖK ile ne ilişkisi var. YÖK oturup oradaki yöneticilere bu talebenin kaydını silin, bunları atın diye talimat gönderiyor. 1750 sayılı Kanununun 54 üncü maddesi vardı YÖK'den evvel, Sayın Öğretim Üyesi arkadaşlarımdan hepsi bilir, maddede "başarısız öğrencinin ilişkisi kesilir" diyordu. Ama ne vardı. Biz ilişkisini kesemiyorduk. Sayın Nasuhoğlu hocama şimdi

ben bir örnek vereceğim beraber, karşı karşıya oturuyoruz senatoda, o zaman ben dekandım, şu beyanda bulundum: "Bizim fakültemizde kaydı silinmesi gereken bir öğrenci var" dedim. "Sayın rektör isterseniz bunu suç ihbarı kabul edin, benim hakkımda işlem yapın, ben bu öğrencilerin kaydını silmiyorum" dedim. "Kaydını silersen yarın sabah hukuk fakültesini yerinde bulamam" dedim. Çünkü biz öyle devirlerde yaşadık, sene 1977'ler, 1978'ler, 1979'lar bütün hoca arkadaşlarımız bilir. Bir olay olduğu zaman arkamıza döndüğümüzde dekandan başka kimse yoktu fakültede. Benim fakültem işgal edildiği zaman, binlerce talebe fakülteye dolduğu zaman döndüm arkama baktım, yönetim kurulu üyeleri dahil kimsecikler yok meydanda, onun için dedim ki "ben bu talebelerin kaydını silmem, bin öğrenciyi bir anda ben sokağa atarsam ne fakülte kalır yerinde, ne dekan kalır, ne hoca kalır." Onun için şimdi bu ortamda bunlar siliniyor, yöneticiler şimdi korkmuyor. Binaenaleyh, bu sistem, kayıt silme sistemi YÖK'ün getirdiği bir sistem değil. O halde, bu başarısız olan öğrenciler YÖK'zede değil. Dolayısıyla YÖK talihsiz bir kurum, onun için söylüyorum, kimseye yaranamamış bir kurum. Öğrenciye yaranamamış, öğretim üyesine yaranamamış, veliye yaranamamış, kimseye yaranamamış, yarandığı kimse yok. Ayağı burkulan YÖK diyor, her şey YÖK ten biliniyor. Bir müessesenin iyi tarafı da vardır, kötü tarafı da vardır. Esas mesele şu: Bu ülkede yükseköğretimi koordine eden, plânlayan ve denetleyen, bir müesseseye gerek var mıdır, yok mudur? Problem bu. Yükseköğretim Kurulu bazı faaliyetlerinde yanlış davranmış olabilir, süttten çıkmış bir kurul olarak takdim etmiyorum ben. Burada da körü körüne savunmuyorum. Ben bir Yükseköğretim Kurulu Üyesiyim, ama benim bir tarafım, ağır basan tarafımda öğretim üyeliğim. Ben üç yıldır Yükseköğretim Kurulu üyesiyim, ama 35 senedir de hocayım. Oradan geldim buraya, gökten gelmedim, başka memleketten de ithal edilmiş falan değilim, Marshal Planından buraya yollamadılar beni. Hocalıktan geldim. Onun için ismi YÖK olur, yarın sabah başka bir isim alır; nitekim birtakım ülkelerde YÖK denmez, Yunanistan'da var, İsveç'de var, Dani-

marka da var, ismi değişebilir. Önemli olan, Yükseköğretim Kurulunun kendisine verilen görevleri yapıp yapamadığı meselesidir. Şimdi, Sayın Nasuhoğlu hocam hep şunlardan bahsetti: Hep yok, yok, yok dedi, hoca yok dedi, para yok dedi, hiçbir iş yapmayalım. Ben öyle demedim. Dikkat buyurulursa bu panelde bize verilen görev, yükseköğretimdeki sorunları ortaya koymak idi. Ben de bir Yükseköğretim Kurulu üyesi olarak dedimki, "bize yansıyan birtakım sorunlar var. Bu sorunların ne olduğunu ortaya koyalım". O bakımdan sayın hocam size malumat arz ediyorum. Ben onu demek istemedim, hocalar da azaldı, çok düştü demedim, hoca sayısında artma var hemen isterseniz arz edebilirim. 9 105, bu rakamı her zaman ispat edebiliriz, şu anda 9 105 öğretim üyesi var Türkiye yükseköğretim kurumlarında görevli: 2772 profesör, 2864 doçent, 3469 yardımcı doçent ki bu rakama profesör rakamına 3454 sayılı Kanunla yükseltilecek kadrosuz profesörler dahil değil. YÖK'te her yürütme kurulu toplantısında en az 30-40 profesörlüğe yükseltme geçiyor, zannediyorum ki 800'ü geçti kadrosuz profesörler, bu 9105 rakamı dışındadırlar.

Sayın Emiralioğlu'nun bazı açıklamalarına ben de katılıyorum. Özellikle imkânsızlıklara değindiniz, eğitime gerekli önem verilmiyor, eğitim olması lazım gelen yere gelemeyi dediniz. Teşekkür ederim size, ben de onu ifade etmek istedim. Keşke Hükümetimiz, Meclisimiz bize, eğitime daha fazla önem verip, daha çok para verse, o zaman biz daha iyi kişiler yetiştireceğiz, ama eğitime yapılan yatırım biraz uzunca bir yatırım. Politikacılar veya siyasi iktidar daha çok, çabuk netice alınacak şeylere para yatırıyor, herkesin görebileceği şeylere, ama eğitim kişinin yetişmesi, ortaya çıkması biraz uzunca sürüyor, onun için bugüne kadar bütün siyasi iktidarlar eğitime biraz az ehemmiyet vermişlerdir. Ben size katılıyorum, keşke hak ettiği yeri alabilse.

Efendim, üniversite meslek okulumu buyurdunuz. İmam hatip lisesi mezunu da geliyor, hepsi geliyorlar, kalabalık biraz ama Anayasadaki "okuma, öğrenme hürriyeti" dolayısıyla, eşitlik ilkesi dolayısıyla bunları biz önleyemiyoruz, diyemiyoruz ki öğretmen

okulu mezunları sadece öğretmen olsunlar, imam hatip lisesi mezunları sadece ilahiyata gitsin diyemiyoruz. Şunu arz edeyim: Bugün istatistiklerden, bize gelen rakamlardan imam hatip lisesi mezunlarını çok büyük sayıda siyasal bilgiler, hukuk, tıp fakültelerini kazandıkları hatta yüksek puan almak suretiyle kazandıkları anlaşılıyor. Bu nereden geliyor diye inceledik. Biraz da maddî imkânsızlıklardan geliyor. Malî durumu müsait olmayan bazı çocuklar imam hatip lisesinde okuyorlar, yurtları var, kredi veriyorlar, onları destekliyorlar, dernekler vasıtasıyla; ama Anayasamız karşısında bu ayrımı yapmaya imkân yok. Keşke mümkün olsa da herkes kendi yolunda gitse, ziraatı bitiren ziraat fakültesine, endüstri mesleği bitiren mühendisliğe; ama endüstri mesleği bitirenlerden tıp fakültesine giden var, buna tabii mani olamazsınız.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Haklısınız Anayasa böyle söylüyor ama müracaat eden her öğrenciyi de üniversiteye almıyorsunuz, 600 bin kişi gelecek 200 bin kişi alıyorsunuz. Sayın merhum Altan Günalp ilk gerçeği açıkladı dedi ki üniversiteye giriş sınavlarındaki sonuçlara göre girenlerin yüzde 90'ın puanı yüzde 50'nin altındadır dedi. Burada YÖK'ün bir seçimi var. nedir o seçim? Demekki yüzde 50'nin altındadır başarı girenlerin yani herkesi almıyorsunuz ama aldıklarınızın yüzde 90'ı giriş sınavındaki soruların yarısını yapamamıştır. O zaman anayasanın hükmü nerede kaldı, yani orada bir tercihiniz var. Orada almak zorunda olmadığınız öğrenciyi de alıyorsunuz. Yüzdeleri yüzde 10'a çıkarmak için.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Sayın Güvenç bir kaç öğrenci alacağımızı daha önceden ilan ediyoruz, diyoruz ki siyasal bilgiler fakültesine 450 öğrenci, Ankara Hukuk Fakültesine 800 öğrenci vesaire. Herkes tercihlerini söylüyor, bu arada biz eğer "sadece yüzde 50'nin üzerinde kalanları

üniversiteye alıyoruz, altında kalanı almıyoruz” dersek, o zaman siyasal bilgilere belki 115 kişi girecek, hukuk fakültesine de 800 kişiden diyelim 236 kişi girecek; problem o değil, problem o kontenjanı doldurma meselesidir. Binaenaleyh, kontenjan doluncaya kadar puanlar aşağıya doğru gidiyor. Yoksa sınıf geçme değil Sayın Güvenç, sınıf geçmede 800 öğrenci girer, 50 nin altında 750 si kaldı mı 50 kişi sınıfı geçti, gerisi bütünlemeye kaldı. Ama bizdeki sınav değil, seçme ve yerleştirme. Binaenaleyh, sıralamadır. Yani iki katı değil, hiç alâkası yok. Yani puanı 10 da olur, 12 de olur, 20 de olur, 30 da olur, sıralamanın, alt alta sıralanıyor

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Evet. Başka ne yapabiliriz?

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Ona göre tespit edersiniz. Bizi bu kadar alıyorsunuz ama verdiğiniz eğitimin düzeyi budur. Mezun olanlara iş veremiyoruz, 1980 ve 1984 arasında devlet 400 tane üniversite mezununa iş vermiştir, siz 40 bin kişi mezun etmişsiniz.

Öğrenciyi alıyoruz ama ne yapıyoruz, ona eğitimini veremiyoruz, mezun edemiyoruz, mezununa iş veremiyoruz ama diyoruz ki bu kadar kontenjan tespit ettik, bu anayasa bize söylemiyor yüzde kaç alacağımızı. Ben bunu söylemek istedim.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Efendim, onun kökeninde ortaöğretimden geliyor, yani onlardan gelecek üniversiteye kişi.

BAŞKAN -Sayın Güvenç'in demek istediği siz hepsini doldurmayın diyor.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Doldurmamalım, tamam 146 bin öğrenci aldık bu yıl, onu uygulayalım 36 bin kişi alalım, geri kalanlar standardın altında kaldıkları için sokağa

düşünler, kahveleri doldursunlar, yer bulabilirlerse kahvelerde oturabilirler, yoksa belediyeye söyleyelim yeni banklar sıralar alsın, yok, başka çaremiz yok, bu bir sıralamadır. Bu bir geçme notu değildir. Binaenaleyh, belli sırayı bulduğu an üniversiteye girecek, eğer belli standart üzerinde alıyorsak veliler "benim çocuğum sokakta geziyor, niye geçen sene 100 kişi alırken bu sene 35 kişiye indirdiniz" diyecekler. O halde bu, bir başarı tespiti değil, bir sıralamadır, dolayısıyla kazanabilmek için o sıra içinde kalmak zorunluluğu var.

Efendim, Sayın Rauf Nasuhoğlu.

PROF. DR. RAUF NASUHOĞLU -Yüksek Öğretim yön vermek, onu geliştirmek yani reform yapmak gerekçesi ile çıkarılan YÖK Yasası uygulamaya girdikten az sonra gerçek amacını belli etti. Bu özel bir siyasal rejimin eğitim dışı özel yasası idi. Yasanın getirdiği reform sayılabilecek maddeler üç beş yıl içinde silinip gitti. Bugün artık herkes bu yasanın bir yanığı olduğunu açıkça belirtiyor. Bunun Türk Eğitimine hizmet etmediğini ve edemeyeceğini kabul edelim ve ne yapmak gerekiyorsa onu yapalım.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Tabii bu sizin kişisel görüşünüz, siz yürümemiştir deyince yürümez. Zaten bu gibi tartışmalarda birisi yürümemiştir diyecek, diğeri yürümüştür diyecek. Sizin şahsi kanaatiniz o.

Sayın Rauf İnan hocamız kitap konusunda kitapların pahalı olmasından sözettiniz. Efendim, bizim "Üniversiteler Yayın Yönetmeliği" var, ders kitapları üniversitelerce bastırılınca maliyetine satılır. Her zaman kulağımıza gelen, duyulan kitap ticareti sözleri var bilirsiniz, hocalar kendileri bastırıyorlar, pahalı satıyorlar diye. Yönetmelikte açık hüküm var: Ancak yönetim kurulu o yıl o kitabı bastıramayacağına, parası olmadığından, ödeneği olmadığından dolayı bastıramayacağına karar verirse, hocanın özel

bastırma hakkı doğuyor, yoksa doğrudan doğruya hocaların özel kitap bastırma hakları yok. Doğrudan doğruya üniversiteler basar ve maliyetine satılır. Ama bugün kitapların maliyetinin ne olduğu hepimizce malum... Bir öğrenci arkadaşımız söyledi, onu ben arz edecektim, yani "üniversiteler kitap üniversitesinden fotokopi üniversitesine dönüştü" buyurdu, şimdi burada kabahat müsaade ederseniz YÖK'te değil, amma siz öyle diyorsanız üzerime alıyorum, YÖK'ün kabahati. YÖK oturup kitap yazmıyor efendim, biz hocalara emir veremiyoruz tek tek emir veremiyoruz, kabahat işlemişiz, yarın sabah derhal toplanıp hocalara bir genelge ile "bir ay içinde, üç ay içinde ders kitabı yazın, yazmadığınız takdirde görevinize son vereceğiz" diyelim, eğer üniversite özerkliğine uyuyorsa. Bu, hocaların meselesi. Bir hocanın kendi kitabını yazması gerekir. Yazarsa, başka işlerden vakit ayırabilir de, dışardaki işlerden vakit bulur da oturup kitabını yazarsa ne alâ; ama hocalarımız maalesef, birçok işlerden dolayı yeterince vakit bulamıyorlar. Kendilerini öğrencisine, kitabına hasredemiyorlar. İmkânsızlıkları var, onları da kabul ediyorum. Çünkü çok az zamanları var, oradan oraya koşmaktan vakit bulamıyorlar. Ama ben bir hoca olarak hocaların kendi okuttukları derslerin kitaplarını yazmasından yanayım, bu görevi kendim de hocalık yaparken yerine getirdim, kitabımı yazdım, talebelerime verdim. Onun için Yükseköğretim Kurulu hocalara bu şekilde talimat verme yetkisine sahip değil, hocalar kendileri bunu yaparlarsa memnuniyetle karşılayacağım.

Sayın Nurkut İnan arkadaşım, kanunda vizelerin yer alması, hatta sınıf geçme notunu belli ölçüde etkilemesinden sözetti. 2547 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiğinde 44'üncü maddede arasında sayısını belirleyen hüküm yoktu. Vizelerin adedini Yükseköğretim Kurulu tespit ediyordu ve en az iki diye bildirmişti hatırlarsanız. Biz buna itiraz etmiştik hukuk fakültesi olarak hatırlarsınız, siz o zaman oradaydınız ben Üniversitelerarası Kurul üyesi idim, bir önerge verdim dedim ki "iki arasınarı çok öğrenci sayısı beş yüzü aşan sınıflarda ve yıl sistemi uygulayan kurumlarda sınav sayısını bire indirelim" demiştim. Sonradan 2880 sayılı

kanunla bu madde değişirken kanun koyucu getirdi bunu en az iki diye kanunun içine koydu. Bu dünyanın benim bildiğim ülkelerinde hiç görülmeyen bir şey; yani kanuna sınavın sayısı konmaz, tenkit ettim dedim ki elastikiyet kalmıyor, yönetim kurulu ikiyi kaldırıp bire indiremiyor; dün haberleri dinlediyseniz 44'üncü maddedeki tadilâtle arasınan sayısı bire indi, bundan sonra yarı yılda en az bir ara sınav yapılması şekline dönüştü. Sınav sayısının kanunda yer almaması lâzım, ama kanun biz yapmadığımız için. Şimdi ara sınavın finale yüzde kaç etki yapacağı meselesi üniversitelere bırakıldı. Yani üniversiteler oturacak yüzde 30 mu etki yapacak, yüzde 40 mı etki yapacak, onu da üniversiteler, -kendileri özerktir- tespit edecekler, kanun bu yetkiyi onlara veriyor. Sayın İnan arkadaşımız gerek Sayın Sağlam'ın, gerekse benim para ve kadro meselesinden bahsettiğimizi söylediniz, başka şeylere değinmedi dediniz. Demin de arza çalıştığım gibi bizim konumuz diye bunları söylüyorum. Ben dikkat ederseniz ilk sözüme başlarken üniversitenin o kadar çok sorunu var ki, konuşmacılar Sayın Özoğlu'ndan başladık, Sayın Doğramacı, Sayın Versan hepsi konuşmalarında saydılar, ben hangi gözle bakarsanız sorunlar öyle görünür dedim. Benim gözümde yönetici olarak böyle görünüyor, davalarla uğraşan arkadaş gözünden bakarsanız davalar görünüyor. Üniversitenin en önemli sorunu davalar görünüyor, idari yargıdan geçen davalar, öğrenci arkadaşımıza bakarsanız öğrenci gözüyle başka görünüyor, rektör gözüyle bakarsanız meseleye, başka görünüyor, medikososyal başkanı da başka görüyor. Onun için ben bize ait olanları açıkladım. Öğrenci meselesini söyleseydim Derya arkadaşımızın sahasına tecavüz edecektim, diyecakti ki YÖK üyesi kalkmış öğrenci dertlerini söylüyor, bıraksın da öğrenci kendi derdini kendi anlatsın. Onun için ben kendimize ait olan dertlerden bahsettim.

Sayın Karayalçın hocam YÖK koordinasyon, plânlama organıdır, programlarla alâkası yoktur, uygulamaları böyle buyurdular. Sayın Hocam YÖK plânlama, denetleme ve koordinasyon organıdır. Üniversitelerin programlarının tespiti şöyle olur:

Eşdeğer, benzer fakültelerin komiteleri var, konseyleri var. Meselâ tıp konseyi var, tıp dekanlarından oluşan bir konsey var. Bunlar toplanır, ben de dekan olarak gittim, altı hukuk fakültesi vardı o zaman şimdi yedi oldu, oturup konuşuluyor, bunlar müşterek noktaları tespit ediyorlar, şunlar şunlar olsun diyorlar. Yükseköğretim Kurulu bunlara müdahale etmiyor. Yüzde 30 ilave, yüzde 30 indirilebilir deniyor, müşterek noktalar tespit ediyor. Şunun için ediliyor. Bugün İstanbul hukuk fakültesinde Roma hukuku dersi okutulurda Ankara'da okutulmazsa, bilmem Selçuk üniversitesinde borçlar hukuku özel hükümleri okutulmaz, Ankara'da okutulursa tabii olmaz. Onun için herkesin okuması lâzım gelen dersleri kendi dekanları konseylerinde tespit ediyorlar, müşterek noktalardan sonra her fakülte ilâve dersler koyuyor. Mesela Ankara Hukuk Fakültesinde bugün okutulan bazı dersler İstanbul'da yoktur, İstanbul'da okutulan bazıları da bizde yoktur. Hatta en son bizim fakültede AET hukukunun seçimsizlik ders olarak konması gelmişti bir ara, mecburi ders olarak konması gelmişti, fakülte dekanlarına sorduk, biz YÖK olarak size bunu yapın diyemeyeceğiz, fakülteler kendi aralarında konuşsunlar dedik; dolayısıyla programları YÖK oturup kendi başına düzenleyerek empoze etmiyor efendim. Onu size arz ediyorum bilgi olarak.

Binali Kılıç arkadaşımız, üniversite nedir diye sordu. Üniversitenin çok güzel bir tanımını öğrenci arkadaşım yaptı, fevkalade güzel bir tanım yaptı, uzun uzun da üçe bölerek her bir konu üzerinde teker teker fevkalade güzel açıklamalarda bulundu, onun için benim açıklamama gerek yok. Hoca olarak kendisinden bu konuşması için yararlandım, hakikaten fevkalade güzel "evrensel bilim yuvasıdır" şeklinde güzel bir tanımlama ile üniversiteyi anlattı. Üniversite içinde memleket meseleleri görüşülüyor mu buyurdular. Görüşülen fakülteler var, zannediyorum siyasal bilgiler vesaire gibi fakültelerde görüşülüyor ama ben eczacılık fakültesinde farmakoloji dersinde memleket meselelerinin görüşüldüğüne pek ihtimal veremiyorum; ama hukuk fakültesinde, siyasal bilgilerde görüşüldüğünü zannediyorum.

Bize intikal etmiyor, biz YÖK olarak sormuyoruz siz bunları konuşuyor musunuz, konuşmuyormusunuz, 15 dakika da bunları konuşun diye onlara talimat vermiyoruz, onun için bilemiyorum, konuşulduğunu tahmin ediyorum.

Özerklik ve özgürlük meselesine de son olarak değinmek istiyorum. Üniversitelerde YÖK geldi özgürlük bitti, özerklik bitti mahfoldu, lâfları var. Özerklik ne demek, özgürlük ne demek? Bilimsel özerklik bir üniversite mensubunun, öğretim elemanının, - sabahleyin tanımı gayet güzel "akademik özerklik" diye Sayın Versan tarafından yapıldı-, kendisini görevden alacakları korkusu olmadan, başına bir dert gelme korkusu olmadan, düşüncelerini, fikirlerini açıkca söyleyip konuşabilmesi demektir. Şimdi "YÖK geldi bu bilimsel özerklik gitti, yani hiçbir öğretim üyesi YÖK'den korkudan hiçbir şey söyleyemiyor, YÖK'ü bile tenkit edemiyor, YÖK hakkında bir cümlecik söyleyemiyor, hiç aklından geçeni söyleyemiyor" gibi izlenim ortaya çıktı. Ben yine vicdanlarınıza hitap ederek sormak istiyorum. Üniversite çatısı altında halihazırda görev yapmakta olan üniversite öğretim üyesi sıfatıyla halen üniversite içinde çalışmakta olan bir kişi çıkıp topluluk önünde YÖK meşrutiyetini kaybetmiştir diyebiliyorsa, o ülkede bilimsel özerklik vardır, bunu diyen öğretim üyesi YÖK tarafından cezalandırılmıyor. Bana bir tek örnek gösterilsin, densinki "bir öğretim üyesi YÖK hakkında şunu yazdı, şunu söyledi ve öğretim üyeliğinden atıldı". Bir büyük İstanbul gazetesinde bir profesörün yazısı vardı YÖK aleyhinde; ondan evvel dünya kadar vardı. Bir profesör Tekirdağ Üniversitesinden tel çekti "YÖK Başkanı yeter artık istifa et git oradan" dedi. Hiç kimse hakkında bir tek işlem yapılmadı. Bu arada Sayın Zabunoğlu'nun değindiği bir noktayı da açıklayayım. "Yükseköğretim Kurulu bugüne kadar bir tek öğretim üyesinin canını yaktı, attı, o da fen fakültesinde idi ötekilerine bir şey olmadı, hep zavallı hemşireler, memurları atıyorlar, hocalara, kimseye dokunmuyorlar" dediler. "Açıklasın Sayın Akıntürk" dediler. Bugüne kadar 11 öğretim üyesi hakkında meslekten ihraç cezası verilmiştir. Bunların dördü kesinleşmiştir, ötekiler Sayın Zabunoğlu'nun dediği idari yargıdan

geri gelmiştir, hatırlarsınız, gazeteler büyük büyük dekan olduğu halde evinde hasta muayene eden kişi diye başlık yaptılar, fotoğraflarla tespit ettiler, teybe aldılar, o kişiyi meslekten ihraç ettik. Danıştaya gitti ve bizim kararımızı bozdu. Onun gibi yine gazetelerde görmüşsünüzdür, yine ful/time oldukları halde kaçak hasta muayene eden, arkadaşlarının muayenehanelerinde hasta bakan kişileri koca koca resimleriyle yazdılar, geldiler önümüze hepsinin duruşmalarını yaptık, yüksek disiplin kurulunda hepsi hakkında karar verdik, ertesi gün hemen yine idari yargı yoluna gittiler, idari yargıdan kararları bozuldu, hepsine buyurun hoşgeldiniz eski görevlerinize buyurun dedik. Binaenaleyh, durum bundan ibaret. Biz gerekeni yapıyoruz, ama idari yargı yeterince kanıt bulamıyor, gazetelerin muhabirlerin yakalayıp, tespit ettiği şeyi idari yargı delil saymadı, bizim burada kusurumuz yok, bunu uyguladık ama bozuldu, hepsi vazifelerine geri geldiler.

Beni sabırla dinlediğiniz için teşekkür ediyorum geçen sefer tespit ettim en az ben konuşmuşum, bunu saptamıştım, arkadaşlar yarım saat konuştular ben de tek tek yazdım buraya tedbirli davrandım; çünkü arkadaşımız espri yaptı "YÖK kısıtlıyor" YÖK kısıtlamıyor Başkanlıktan kısıtlanıyor. Görüyorsunuz her şeyi YÖK kısıtlıyor! Hatta son zamanlarda otobüs biletlerine zamlar bizden geldi! YÖK zam yaptı! yakında da ekmek zammı var! onu da biz yaptık! unutmayın.

BAŞKAN -Hanım efendi siz bir şey mi diyeceksiniz.

AYSUN UMay -Sayın Hocama, bir örnek gösterebilir misiniz dediler, somut olarak ben çok yakından tanıdığım bir örneği vermek istiyorum. Şu anda Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesinde görevli bir profesör Sabahattin Ögün. Prof. Dr. Sabahattin Ögün, YÖK'ün hoşlanmadığı eleştirilerde bulunduğu için cezalandırılan bir örnektir. TÜBİTAK'ta görevli iken YÖK Başkanı Doğramacı'nın araştırmalarının nitelikleri ve sayısının arttığına ilişkin görüşlerine karşı görüşlerini Millet Gazetesine ver

diği bir demeçte açıklamış ve görevli bulunduğu TÜBİTAK Veteriner, Hayvancılık Araştırma Grubunda desteklenmeye değecek proje bulamadıklarını, niteliğın düştüğünü söylemişti. Doğramacı'nın Türk eğitim sistemine yapabileceği en büyük katkı üniversitelerin başından çekilmektir diye de görüşünü belirtmiştir.

Bu olaydan sonra yaşananlara, hocanın yakın çevresinde bulunduğum için yakından tanık olma olanağım oldu. Hoca, bu açıklamasının ardında, TÜBİTAK'ça görev süresi uzatılması istendiği halde YÖK'ün baskılarıyla izin verilmeden Tekirdağ'daki görevine gönderildi. Ayrıca o sırada çıkan bir yasa 1980 döneminde profesörlüğe kabul edilenler ancak YÖK Yasası nedeniyle profesör olamayanlar eğer kadrolar boşsa o kadrolara atanırlar dediği için ve daha önce profesörlüğü senatoca kabul edilmiş ancak YÖK yasası nedeniyle Çukurovada profesör olmamış olduğundan halen boş olan kadrosuna başvurdu. Ancak yine YÖK'ün çıkan yasaya aykırı davranışı ile cezalandırılmak amacıyla bu hak kullandırılmadı. Hoca halen Tekirdağ'daki görevini sürdürmektedir.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Biliyorum hanımefendi ben isim vermedim, sualim de şu idi. YÖK'ü veya Başkanını tenkit ettikleri için görevlerinden atılanlar var mı? Bir isim söyleyiniz? Sabahattin öğün ismini ben söylemedim, şunu dedim Trakya üniversitesinden bir hoca dedim. Telgraf çekerek "YÖK Başkanı Doğramacı yeter artık çekil oradan" dedi, buna dahi bir şey yapılmadı" dedim. Sabahattin Öğün olayını ben biliyorum. Sabahattin Öğün benim yanıma geldi, bir saat benim odamda, beraber başbaşa konuştuk. Sabahattin Öğün Çukurova üniversitesinde doçentti, 26 ncı madde uyarınca aynı yerde profesör olunmadığı için kendi arzusuyla Trakya Üniversitesi Ziraat Fakültesine profesör olarak gitti. TÜBİTAK'ta da burada görevli, uzun yıllardır da burada. Kendisi hiç Tekirdağ'a gitmeyip Ankara'da oturdu, TÜBİTAK'ta oturduğu için ora-

da derse de gitmedi. Ben biliyorum, huzurunuzda söylüyorum ben dosyasını biliyorum. Siz talebesisiniz.

AYSUN UMay-Hayır talebesi değilim, ben birlikte çalıştım.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Tamam oradan naklen söylüyorsunuz, dosya bende buyurun gelin ben size göstereyim. Sabahattin Öğün TÜBİTAK'da idi, 38'le görevlendirmez, üniversiteden gelir, kendi fakültesine gider, kendi fakültesi bunun görevlendirilmesine razıyım der, üniversite yönetim kurulu bize gönderir, fakültesi diyor ki "Sabahattin Öğün üç küsür yıldır Ankara'da görevlidir burada kendisine ihtiyaç var, biz görevlendirilmesini istemiyoruz" diyor. Rektörlükten bize olumsuz gelen görevlendirmeyi biz olumluya çevirip görevlendiremeyiz. Kaldiki Sabahattin Öğün oradan atılmadı üniversiteden, oradaki memleket çocuklarına, Trakya'da ders verdi, Ankara'da oturuyordu ders verdi. Gelelim Çukurovaya atanmasına. Kanun çıktığı zaman diyor ki kadro varsa rektörün önerisi üzerine oraya atanabilir, "atanır" demiyor, "atanabilir" diyor. Rektöre dilekçe vermiş, rektör bize yazıyor. Di-yorki Sabahattin Öğün'ün atanacağı ziraat aletleri anabilim dalında boş kadro yoktur, tarla bitkileri anabilim dalında var, bi-naenaleyh, Öğün'ün anabilim dalı bunu tutmuyor diye oranın rektörünün bize yazısı var. Ben konuyu şahsi mesele haline getirmiyorum, şunu söylemek istiyorum. Yani YÖK oturup sen bize çattın, sen bize merutiyetini kaybettin dedin, gözün kör olsun YÖK dedin. Kafan kırılısın dedin diye kimseyi atmıyor, özerklik, özgürlük bu; herkes YÖK'ü tenkit ediyor. Biz tenkide açığız. Ben şahsen yanlış taraflarımızı düzeltmek için sizlerden istirham ediyorum. Yanlış varsa düzeltmek için tenkitlerinizi söyleyin, bu müesseseyi öldürmeyelim. Bugün adı YÖK'tür, yarın MOK diye bir müessese olur. Çünkü mesele bir koordinasyon, planlama ve denet kurulunun mevcut olmasındadır, zannediyorumki içinizde

böyle bir kurulun olmasına karşı çıkan yok, ama YÖK'e karşı çıkan var. Niye? Diyorsunuz ki YÖK şunları yanlış yaptı, tamam yanlış yapıldıysa bunları düzeltelim. Ben "hayır YÖK'ün hiç de kusuru yoktur, süttten çıkmıştır, şu kadarcık bile günahı yoktur" demiyorum. Her müessesede olduğu gibi onunda yanlış hareketleri olmuştur, arkadaşımız bazı şeylerden bahsetti haklı olduğu yerler vardır, o bahsettiği kişiler bugün o makamlarda yok, onu da arz edeyim, arkadaşlarımızın bilgisine, artık o makamlarda oturmuyorlar. O makamlarda başkaları oturuyor. Demekki onlar görevlerini yetkilerini iyi yapamamışlar, iyi kullanamamışlar zamanında, arkadaşımızın dile getirdiği şikâyetlere konu olmuşlar, şimdi de yerlerine başkaları gelmiş; mühim olan insanın kendisine tanınan yetkiyi objektif olarak, tarafsız olarak kullanabilmesidir, ama biraz da YÖK'ün talihsizliği belki buradan olmuştur. Bazı yöneticiler bu yetkilerini objektif kullanmamışlardır. Yanlış kullanışlardır, şikâyetler olmuştur, ben kabul ediyorum, olmamıştır demiyorum.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Teşekkür ederim. Hanımefendi artık söz vermiyorum. Yalnız kafa sallamanızdan tatmin olmadığını anlıyorum. Bir bayan bir randevu isterse Turgut Beyden, vermemezlik etmez.

PROF. DR. TURGUT AKINTÜRK (Devamla) -Derhal, yarın buyurun.

BAŞKAN -Buyurun Sayın Sağlam, sözü size veriyorum.

PROF. DR. MEHMET SAĞLAM -Efendim, teşekkür ederim. İlk önce arkadaşlarımin sorularına çok kısa cevap vermek istiyorum. Sayın Nasuhoğlu hocamız sağlıklı eğitim için diyalog yeterli midir diyor. Elbetteki yeterli değil, ama olumlu, müspet katkılardan, unsurlardan birisi olarak arz etmiştim, onu hemen söyleyeyim. Sayın Emiroğlu'nun insan gücüne yatırım konusunda yani genellikle eğitime para verilmediği fikrine katılıyorum,

esasen gayri safi milli hasıladan genelde Türk eğitimine ve yükseköğretime fevkalade az para verildiğini, mukayese edilemeyecek kadar düşük olduğunu, son zamanda da azaldığını arz etmiştim. Dolayısıyla kendilerine katılıyorum.

Rauf İnan hocamız 41 profesörü nereden buldunuz dedi. Nereden buldunuz kanunu gibi, bulduk sayın hocam. Teşrif buyurun kendileri ile sizi tanıştırayım beraber yemek yeyin, bunlar hayali hocalar değil. Tabii oradan yetişenler var, dışarıdan doktora yapıp 1980'den sonra Üniversitemize gelenler var, kendi üniversitelerinden profesörlük sırası geldiği halde naklen gelenler var, kendi üniversitelerinden profesörlük sırası geldiği halde naklen gelenler var. Bunlarla 38, üç gün önce gelen üç ile 41 profesörümüz var. 1980 yılında bu üç profesör idi, diğerlerinin sayısını da sayayım, sayın sınıf arkadaşım. Bilmiyorum yemin mi etmem lazım. Herhalde bizim burada yanlış istatistik bilgi vermemizin hiçbir anlamı yoktur, hiçbir izahı yoktur. İstirham ediyorum, kendisini Samsun'a davet ediyorum, buyursunlar. Kalite olayına gelince anlatacağım, sayılar içinden tekrar okuyayım. Üç'den 38 artı, üçte yeni 41 dedim, doçent sayısı 15'den 70 dedim, 1988 için, yardımcı doçent sayısı 71 dedim, öğretim görevlisi 26'dan 107'ye araştırma görevlisi 66'dan 216'ya, uzman sayısı 2'den 17'ye okutman sayısı 1'den 46'ya yükselmiştir dedim. Toplam öğretim elemanı sayısı yedi yılda 5 misline yakın artarak 114'den, tekrar ediyorum öğretim elemanı 567'e ulaşmıştır dedim sayıları, nitelikleri burada var.

İnan arkadaşım dedilerki; birdenbire bu kadar master ve doktora öğrencisi sayısı nasıl olur. Biliyorsunuz 1981'den beri mezuniyet sonrası eğitimi olayı sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri enstitüsü şeklinde organize edilmiş durumda. Bunun içersinde tamamen öğretim üyesi yetişme niyeti ile değil, doğrudan doğruya bir alanda master yapmak için gelen öğrenciler de var. Dolayısıyla bunları arz edeyim: fen bilimleri enstitüsünde 164, bunun içinde fen bilimleri enstitüsü deyince fizik, kimya, matematik, biyoloji, istatistik, mühendislik dalları gibi çeşitli

dalların tamamını içine aldığı için böldüğünüzde bu belki 11, 12, 17, 18 ayrı bilim alanında toplam 164'ü, her birine böldüğünüzde yedi sekiz öğrenci düşmektedir. Belki bir hukuk fakültesindeki sayıyı buyurdunuz, halbuki doktora demedim, 164 master ve doktora öğrencisi olarak sosyal bilimler enstitüsünde 67, sağlık bilimleri enstitüsünde 15 olmak üzere 246'dır bugünkü rakam. Bunun 41'i doktora öğrencisidir. 205'i master, yüksek lisans öğrencisidir. Dolayısıyla bunların yedi yıl içerisinde nasıl bu kadar oldu sorusuna gelince; 1975'de kurulmuş olmasına rağmen 2980'lere kadar, Anadoludaki diğer başka Üniversitelerde olduğu gibi sağlık bilimleri enstitüsü, sosyal bilimler enstitüsü adı altında master ve doktora öğrenimi yapan müesseselerimiz, kurumlarımız yoktu. Daha önce ifade ettim üç fakülte idi, 409 öğrenci vardı diye. Şimdi bunlar kurulduktan sonra takdir buyurursunuzki bir üniversitenin bütün bilim dalları veya anabilim dalları çeşidi kadar fen bilimlerinde, sosyal bilimlerde, sağlık bilimlerinde gelen öğretim elemanlarının ikişer, üçer, beşer kendi bilim dallarında yetiştirdikleri, açtıkları programlar var. dolayısıyla bu rakamlar üniversite çapında global rakamlardır. Böldüğümüz zaman her anabilim dalına, üç, beş düşende vardır, iki düşende vardır, on düşende vardır. Dolayısıyla, sağlık, sosyal bilimler, fen bilimleri enstitüsünde rakamların tamamı budur. Şimdi, üç yıl içerisinde bu heyula öğrenci, buyurdunuz. Üç fakültede 409 öğrenci. Bu üç fakültenin bir çoğu da Ankara'da eğitim görmektedir o zaman. Yani tıp fakültesi 1975'de kurulmuştur ama Hacettepe Üniversitesinde 27 öğrenci eğitim görmektedir. Fen fakültesi Samsun'da kurulmuştur ama Hacettepe'nin Fen Fakültesinde bilmem 40 öğrenci eğitim görmektedir. Dolayısıyla iki, üç ve dördüncü sınıfa geldikleri zaman ancak bu üç fakültede eğitim gören 409 öğrenci var. 1981'le beraber altı fakülte ve orada öğretime geçildiği için her yıl yapılan laboratuvarlar, binalar var, örneğin hastaneler 1981'de 450 yataklı bir hastane açtık, bu önümüzdeki yıl içinde 900 yatağa çıkıyor. Yani fiziki kapasite olarak artış var. Dolayısıyla 50 olan tıp öğrencisi 200'e çıkar. Bugün, yalnız tıp fakültesinde 1200 öğrenci olmuştur. Dolayısıyla altı

fakülte, altı yüksekokulun, bunun ikisi Amasya'dadır, biri Çorum'dadır, biri Sinop'tadır. Bütün bunlara o yedi sene içerisinde yeni öğrenci alınmıştır, mezunlar vermiştir. dolayısıyla dört bin öğrenci düşmeye basıp 8 bin olmamıştır. Yedi sene içerisinde arz ettim 12'ye yakın yeni yükseköğretim kurumu devreye girmiştir. Yani üç yeni fakülte altı yeni yüksekokul ve üç enstitü, demin sözünü ettiğim enstitüler. Bütün bunlardaki öğrencilerin toplamıdır verdiğim rakam. Hatta bendeniz 8 bin dedim 8146'dır bugünkü öğrenci miktarı. Fakültele göre dağılımı belli. Bunların hepsini arz edebilirim. Fakat öğrenci sayısı daha az olsaydı dahamı kötü olurdu: Öğrenci sayısı, Üniversite öğretim kapısındaki sosyal taleple bir insan gücü planlaması olayıdır. Bunların bazısı Üniversitenin, bazısı Devlet Planlamanın, başka mevkilerin ve başka makamların da görevleridir. Bu plan çerçevesinde bize ayrılan kontenjanlara aldığımız öğrencilerdir. Bunlar için eğitim ve öğretimi dala kaliteliye götürmek içinde öğretim üyesi yetiştirmenin her türlü yolunu bütün imkanlarıyla kullanıyoruz. Mesela, 11'e yakın araştırma görevlisini yani eski deyimi ile asistanı bu yıl başta amerika ve İngiltere olmak üzere çeşitli ülkelere gönderdik. Önümüzdeki yıl daha da göndermeyi düşünüyoruz. Yani bir taraftan biz sosyal bilimler enstitüleri, fen bilimleri, sağlık bilimleri enstitülerinde adam yetiştirirken diğer taraftan 1416 ile maarifin yılda 200'lük kontenjanından gelenleri almaya çalışıyoruz, kendimiz göndermeye çalışıyoruz, işte 502'yi bulmuştur, zannederim son 1,5 yıldaki rakam, bunun 11 tanesinde benim Üniversiteme düşmekte, zannederim bir yedi, sekiz tanesinin işlemi yürüyor, dolayısıyla daha kaliteli eğitim vermek için çırpıyoruz. Ama bize ayrılan kontenjanlar üzerinde Üniversitenin kendi imkanlarıyla daha önce tespit ettiklerini düşürmemiz kolay kolay mümkün değil. Bu sosyal talep karşısında her yıl fiziki kapasiteyi, öğretim elemanını artırarak daha iyi eğitim vermeye çalışıyoruz. Onu arz edeyim, rakamlarımızda bazen bir, iki, üç, beş eksiklik fazlalık olabiliyor. Şöyle, şimdi gittiğim zaman iki tanesinin daha belki bu yeni profesörlüklerden isimi gelmiş olabilir. Özellikle son günlerde, Sayın Akıntürk rakam

verdiler son iki üç ayda 3455'le 700-800'e yakın doçentlik kadrosunda profesör gelme imkânından dolayı, büyük bir grup arkadaşımızın, kendi kadrolarında profesör ünvanını almaları sağlanmıştır. Bundan da memnunuz. En kısa zamanda, inşallah, özlük hakları bakımından düzenlemelerle en azından diğer arkadaşları seviyesine gelmelerini temenni ediyorum.

Lisansüstü programlarla ilgili olarak özellikle zannederim Yaşar Karayalçın Hocamın sorularını cevapladılar, ben fazla bir şey ilave etmiyeceğim.

Öğrenci Binali ile Yaşar Yamacı'nın bütün şikayetlerine katılıyorum. Sayın Akıntürk'de söyledi. Bize daha önce bir iş bölümü yapıldı. Öğrenci adeta, sağlık kültür spor dairesi başkanı. Bugün sağlık kültür spor olanakları, barınma beslenme, vesaire programlar konacak dendiği için, biz de daha çok başlıca sorunlar üzerinde durduk. Yoksa bu sorunlar olmadığı anlamına gelmiyor, Derya'da biraz serzenişte bulundu, öğrenci sorunları iyi bilinmiyor diye. Ama şunu hemen söyleyeyim, Derya son sınıfta olduğuna göre 1985'te girmiş olsa gerek. Aslında Derya YÖK sisteminin yetiştirdiği öyle robot, vesaire tipinde bir öğrenci değil, kendi tabiri ile kendi kendini tezkip ediyor adeta, işte örnek önümüzde, Derya bizim şu anda sürdürdüğümüz eğitim sisteminin bir ürünüdür. Bencede ideal bir öğrencidir. Yükseköğretim Komisyonunda da şûrada bulunduk, bunu o zamanda söylememiştim, ama şimdi söylüyorum, demekki robot gibi öğrenci yetiştirmiyoruz, bayağı ne söylediğini bilen öğrenci yetiştiriyoruz. Derya'da bunun örneklerinden biri olarak aramızda bulunuyor.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN -Konuşma sırası Derya Hanımda. ama aldığınız artıları, eğrinizin yüksek olmasını dikkate alarak, isterseniz pas geçebilirsiniz. Peki buyurun efendim.

DERYA DİNGİLTEPE (A.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi öğrencisi) Amacım itifat almak olmadığı için hakkımı kullanmak istedim.

Bu panelde tek öğrenci temsilcisi benim. Dolayısıyla o çok fazla ve çeşitli olan sorunlarımızın tümüne birden değinmek bana düşüyordu. Oysa Sayın Savaş Türel Sağlık-Kültür ve Spor Dairesi Başkanı olarak bu konulara değinecekti, sayın Gülseren Günce daha çok psikolojik, sosyolojik olarak konuya yaklaşacaktı. Oysa ben bunların herbiri ile sorumluydum. Onun için bazı konular hakkında kısa ve daha öz konuşmam doğaldır. Bu açıdan özellikle öğrenci arkadaşlarımla benim eksiklerimi tamamlamalarına, daha doğrusu bazı sorunları açmalarına çok sevindim, biraz daha üzerinde durulmuş oldu.

Savaş Bey konuşmasında, bana doğrudan doğruya soru olarak yöneltmese de, şu sorunları yok mu, niye bunlardan bahsetmedi, diye sordu. Oysa ben 'yurt' konusunu ele alırken öğrencilerin barınma, bes-lenme, ısınma gibi bazı sorunlarının varlığı konusuna değinmişim. Ancak bunlar temelde mali sorunlar olduğu ve bütçeye bağlılığı nedeniyle üzerinde çok fazla durmayacağım, demişim. Amacımız bunların en kısa sürede halledilmesi. Arkadaşlarımız da bu konulara değindi. Dolayısıyla bunlara çok zaman ayırmadım diye bu sorunları halledilmiş olarak görüyorum sayılamaz.

Fakat ekonomik sorunlar hakkında şimdiye kadar bahsedilmeyen birşey olduğunu farkettim, o da harç ve krediler konusu. Bilindiği gibi üniversite öğrencileri belli bir miktar harç verirler. Bense parasız eğitimi savunan birisi olarak bu harçların tamamen kaldırılmasını istiyorum. Daha önce de televizyondaki Açık Oturum programında bunu söylediğimde aldığım cevap eğitimin zaten parasız olduğu şeklindeydi. Bu görüşün dayandığı temel de öğrenciden alınan paranın yine öğrenciye harcandığı şeklindeydi. ayrıca çoğu öğrenciye harç kredisi verildiği için harç ödeyememe gibi bir sorun olmadığı savunuluyordu. Üstelik de harçlar öğrencilerin ihtiyaçlarının karşılanmasında büyük bir rol

oynamıyordu. Ben burada büyük bir çelişki görüyorum. Eğer o kadar küçük bir miktarı karşılıyorsa hiç almayın harçları. Öğrenci için büyük olabilen o miktarla öğrenci kitabını alabilirsin, tiyatrosuna gidebilirsin, bırakın bunları karnını doğru dürüst doyurabilirsin. Bir de zaten kredi olarak biz onu geri veriyoruz denilerek harçların öğrencilere yük yaratmadığı söyleniyor. Kredi olarak karşıladığınızı hiç almayın ve birçok bürokratik işlem de ortadan kalksın. Belki de harçların kaldırılması en kolay çözüm olacaktır.

Krediler konusunda da söylediğim şey herkese kredi verilmesi yerine asıl ihtiyacı olanlara, temel gereksinimlerini karşılayacak kadar kredi verilmesiydi. Tabii konuya burs olması açısından baktarsak daha da geliştirebiliriz. Kredi de bir tür burs olduğuna göre, adı kredi olsun olmasın burslar maddi olarak ihtiyacı olmayan, ama başarılı öğrencilere de verilebilir.

Şimdi konukların sorularına tek tek yanıt vermeye çalışacağım.

Bir konuşmacımız verdiğim ders hakkında -ders vermeye çalışmıyordu- teşekkür etti ve daha fazlasına gerek yok dedi. Çünkü üzülüyoruz, diye de aslında kendisi üzücü olan bir nedeni iletti. Ben bunları üzmemek için değil, ama düşündürmek için anlattım.

Birçok konuşmacımız üniversiteye giren öğrenci sayısı konusuna değindi. Aslında teoride üniversiteye çok daha fazla öğrenci alınması gerektiği öne sürülebilir. Üniversite eğitimi alan öğrenci sayısı arttıkça toplum gelişimine katkı büyüyecektir, daha çok yetişmiş insanımız olacaktır. Ancak gerçekler bizi bu idealden uzak tutuyor. Şu andaki imkanlar ortadadır ve biliyoruz ki bizim de bunlara göre davranmamız gerekiyor. Eğer öğrenci fazlası üniversitelerin lise gibi olmasında büyük bir rol oynuyorsa zaten üniversite eğitimi almış, yetişmiş insandan söz edilemeyecektir. O zaman liseleri fazlaştırmak, ama üniversiteleri lise azmanı olmaktan kurtarın.

Üniversite eğitimi eleme usulüne tabii olmak zorundadır. Herkes üniversiteli olamaz, bu bukadar basit. Ancak bunları

söylerken elitçi bir düşünceyle söylemiyorum. Fırsat eşitliğinin sağlanması ve orta öğretim sisteminin değiştirilmesi koşulu muhakkak ki hükmünü sürdürüyor.

Üzerinde durulan diğer bir konu profesör sayısının artırılmasıydı. Bu hepimizin arzusu, ama nicelik yanında nitelik de çok önemli. Yoksa kolay profesörlük adı altında çok bilinen yollarla böyle bir amaca ulaşılmaya çalışılması hiç kimseye yarar sağlamayacaktır.

Sayın İnan Bey 1968 yılından bahsetti; 20 senedir aynı şeyleri konuşuyoruz, bunlar hala halledilmedi mi, dedi. Ben de buna özellikle değinmek istiyorum. Sanıyorum bu tür panellerin, açık oturumların, şuraların amacı sadece sorunların ortaya dökümü ve çözüm yollarının gösterilmesi değil, bir etkide bulunmaktır. Bu çözümlerin uygulamaya dökülmesi için bir baskı grubu gibi çalışmaktır. Dolayısıyla bu panelin de amacına erişmesi ve burada bulunan bulunmayan ilgililerin konuşulanları dikkate almasını diliyorum.

İşte şimdi bize, öğrencilere büyük görev düşüyor. Bu arada şunu da belirteyim. Ben öğrenci arkadaşlarımıza kendilerine güvenip güvenmedikleri konusunda bir soru sormuştum, ama hiçbirinden yanıt alamadım. Sanırım nedeni de yanıtın hayır, biz kendimize güvenmiyoruz olması değildi. Yanıt belli olduğu için sözlere dökülmeye gerek kalmadı. Ama ben herkes adına söylüyorum: Biz bu işi yaparız. Türk gençliği tüm bu kısır imkanlar içinde dahi gereken kapasiteye sahiptir. Ancak bu kapasiteyi sağlayan YÖK ya da herhangi biri değildir. Bu bizim içimizde, gençlik ruhumuzda var.

Ben örnek olarak gösteriliyorum. Bilmiyorum neden. Ben o kadar büyük bir insan olduğumu sanmıyorum. Herhangi bir arkadaşım da burada söylediklerimi anlatabilirdi. Ama bu fırsata sahip olamadılar, oysa ben bu olanağı yaratabildim ya da verildi ve kullanıyorum. Benim farkım bu. Bunu bazı şeylere yormak yanlış. İşte bu bir örnektir, demek ki biz yaratabiliyoruz, öğretebiliyoruz,

üretebiliyoruz ve böyle insanlar yetiştiriyoruz, demeniz hatalı. Bir şeyler başarıyorsa biz kendi çabamızla yapıyoruz. Zaten, ilkönce YÖK sadece bir koordinasyon kurulusudur deyip de sonra bazı başarıları YÖK'e yontmak başlı başına çelişki. Eğer YÖK herşeyin içinde değilse nasıl başarılarından sorumlu tutulabilir ki?

Bir konuşmacı 'yükseköğretim sorunları nedir' diye doğrudan bir soru sordu. Ben bu sorunların, hatta diğerlerinin maliyet, sistem gibi sorunların da ötesinde zihniyete bağlı olduğunu söylemiştim. Böylece bu soruya yanıt vermiş oluyorum.

Diğer bir konu da YÖK'ün planlama, koordinasyon kurulu mu olduğu, yoksa uygulama da farklılaştığı mıydı. Ben teknik olarak bu soruya yanıt veremem. Ancak uygulamayı yaşayan biri olarak bazı şeyler söyleyebilirim. Uygulama da herşeyin ucu YÖK'e dayandırılıyor. Şimdi şu soruyu sormak gerekiyor: Acaba niye hep YÖK suçlanıyor?

Genelde toplumumuzda her dönemde her şeyin sorumlusu olarak birşey aranır. İnsanlar kendi dışlarında birşeyi sorumlu tutarlar. Bizde de şu anda YÖK bulunmuş sorumlu tutmak için. Ama burada niye başka bir kuruluşun, kişinin değil de YÖK'ün bulunduğunu düşünmek gerekiyor. Herhalde planlama, koordinasyon dışında birşeyler yapıyor ki sadece öğrenci değil birçok çevre YÖK'ü sorumlu gösteriyor.

Bu konuda şunu söyleyebilirim: Adı ne olursa olsun gerçekten planlama, koordinasyon ile ilgilendikçe böyle bir kurulu varlığına karşı değilim.

Bir konuşmacımız üniversite içinde yığılmaya nedenin ne olduğunu sordu. Şimdi bazı öğrenci arkadaşlarım söyleyeceğim için bana kızabilirler: Ben affa karşıyım. Burada da bir ama diyerek affa 'ideal bir sistemde' karşıyım. Eğer istediğimiz gibi bir sistem olsaydı affa gerek kalmayacaktı ki o zaman. Bu konu da burada konuşulmayacaktı. Ama bugünkü sistemde af gibi acayip şeylerin ortaya çıkması bir mecburiyet haline geldi. Çünkü birçok insan kendisinin büyük ölçüde dışında olan nedenlerden ötürü atılma

durumuna geliyor bizim üniversitelerimizde. Eğer bu nedenleri ortadan kaldıramıyorsanız sonuca gidip af çıkaracaksınız tabii ki.

Burada şunun da belirtilmesi gerekiyor. Öğrenciler okuldan atılır, birkaç yılda bir af çıkar, bu da siyasilerin işine yarar. Af çıkarılması işlemi Meclis'te okduğundan, bunu yapan da bazı partiler olduğundan bu konu politik hale gelmiştir ve kullanılmaktadır. Siyasi partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Halkın sesini duyurucu, isteklerini yerine getirmek için çalışan unsurlardır. O zaman af için çalışmaları normaldir, denebilir. Ama sonuca bakılırsa konu politikaya alet olmaktadır ve bazı kişiler bu yoldan kolay oy sağlamayı amaç edinmişlerdir. Üniversite politikaya alet olmamalıdır. Onun için de af gibi çözüm yollarına gitmek yerine ideal sisteme ulaşılmalı ve atılma gibi olaylar ortadan kalkmalıdır.

Üniversite nedir, sorusuna yanıt vermiştim. Bir daha üzerinde durmuyorum.

Sonraki konuşmacılarımız öğrenci arkadaşlarımızdı. Bazı konular üzerinde daha fazla durmalarına sevindim. Bu arada hizmetlerin öğrencinin ayağına gitmesi konusunda söylediklerini desteklediğimi belirtmeliyim.

Bir konuşmacımızda YÖK Kanununun öğrenciyi yasak söz konusu olduğunda ele aldığını söylemiş ve bunun acılığından bahsetmişti. Ben de bu konu üzerinde Gençlik Şurasında durmuştum. Birakın YÖK Kanununu Anayasa'da bile gençler konusuna ayrılan bölümün başlığı Gençliğin Korunmasıdır. Sanki gençlik hakkında anayasaya konulacak başka birşey yok gibi gençliğin korunmasından bahsedilir. Bu çok somut bir örnek sanırım. Efendim, biz kendi kendimizi koruyabiliriz.

Sayın Turgut Akıntürk, her şeyi YÖK üzerine konuşuluyormuş gibi algıladı herhalde. Örneğin hocaların kitapları basması konusunda bana atıfta bulundu. Ben hocalar kitapları basamıyor şeklinde birşey dediğimi hatırlamıyorum.

PROF. TURGUT AKINTÜRK -Hayır, Rauf Bey konuşurken sizin konuşmanıza Rauf Bey atfı yaptı, ders kitapları pahalı dedi, ben size söylemedim.

DERYA DİNGİLTEPE (Devamla) -Peki. Şunu da eklemek istiyorum. Sorunlarımız tek bir alanda değildir, tek başına değildir, Türkiye'nin sorunlarından bağımsız olarak düşünülemez.

Tekrar teşekkürler.

BAŞKAN -Başkanın hoşgörüsü biraz fazla oldu ama, o benim sorunum.

Buyurun Sayın Zabunoğlu.

DOÇ. DR. YAHYA ZABUNOĞLU (A.Ü.Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi) -Sayın Başkan, sayın dinleyenler, söylenecek çok şey var, bir iki noktaya birkaç tümce ile dokunmak istiyorum. Sayın Akıntürk'e teşekkür borçluyum, bize sunduğu bir tutam davada en azından verilen kararlarda haklılık payı olduğunu söyledi, sorumlularının yeniden görevlendirilmemesi suretiyle en azından saptandığını ifade buyurdular. Bu yeterli değil, tabii doğru bir şey yapılmıştır, ayrıca sorumlulardan hazine zararı tahsil edilmelidir, rücu davaları açılmalıdır. Çünkü üniversitemizin bir fakültesinde Ankara'da en az 17 öğretim üyesi iki kez görevden uzaklaştırılmış, yıllarca görev dışı kalmışlardır. Bunların ortalama beşer milyon lira hazineye maliyetleri vardır. Bunlar aranmalıdır.

Temel sorunlardan bir tanesi Sayın Karayalçın hocamın soru olarak bize yönelttiği noktadır. YÖK icra uzvu niteliği kazanmıştır. Sayın Akıntürk, yasa kurallarına 2547'nin 6 ncı ve 7 nci maddesinde görevle ilgili kurullara bakarak planlama, program yapma ve koordinasyon yetkileriyle donatılmış bir kurul olduğunu ifade ettiler. Ben katılmıyorum. Bir kere konuya iki yönden bakmak lazım. Sosyo politik açıdan böyle bir kurulun yasa kuralları ne olursa olsun eylemsel olarak, yani sosyal gerçeklikte vardığı noktayı,

erişebildiği yetki donanımı nedir? Bu ayrı konu, ben salt hukuksal açıdan baktığımda da katılmadığımı ifade edip, bir mahkeme kararından bir küçük alıntı okuyacağım size. Davalı Sayın Mehmet Sağlam'ın rektörü olduğu üniversite, davacı ismini okuyacağım, çok kısa bir tümce, bu adamcağız, bu davacı araştırma görevlisi idi, görev süresi uzatılmadı, biz "bunu üniversitesi yaptı" diye biliyorduk, öyle dava açtık, mahkeme bizim bilmediğimiz bir şeyi saptadı ve kararına soktu, Danıştay onayladı. Getirilen 1.4.1984 gün ve 4636 sayılı Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı yazısı ekli gizli yazıda davacının siyasi görüşünün belli doğrultuda bulunduğu falan falan. Bu nedenle atanmadığı anlaşılıyor. Yani YÖK diyor ki, bilinmeyen işlem olarak, "bu adam tehlikelidir, sakıncalıdır, atama" diyor, Üniversitede bunun üzerine işlem yapıyor ama saklıyor, "ben yaptım" diyor. Görüyorsunuz icrai yetki elde etmiştir burada YÖK.

İkincisi, son değişikliklerden bir tanesi de YÖK'ün içinde bir yürütme kurulu oluşmuştur. Bir planlama, koordinasyon, denetleme biriminin içinde eğer yürütme kurulu varsa idare hukuku bakımından yürütme kurulu gibi bir alt kurula sahip olan bir kurulun artık icrai yetkilere sahip olmadığı kesinlikle söylenemez, çok açık seçik hukuki bakımdan yürütme kuruluna sahip kurul, yani Yükseköğretim Kurulu icrai yetkilerle donatılmıştır. İcrai kuruldur. Bu kadar arz etmekle yetiniyorum.

BAŞKAN -Teşekkür ediyorum Sayın Zabunoğlu, Gülsenen Hanım konuşmak istemiyorlar, buyurun Sayın Savaş Bey.

DR. SAVAŞ TÜREL (A.Ü.Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanı) -Sayın Başkan ben öğrenci arkadaşlarla kısaca cevap vermek istiyorum. Biraz da bize gelin dediler, 20 yıl önceki öğrencilerimiz geldikleri zaman hizmet vermekte güçlük çekiyorduk, işte doktorumuz yok, şu yok bu yok geliyoruz, boş dönüyoruz diyorlardı, 20 sene sonra artık ayaklarına gitme hazırlığı içindeyiz. İlk rehberlik bürosunu da kendi fakültelerinde

açtık, inşallah yakın zamanda diğer hizmetlerle karşılıklarına çıkacağız.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN -Efendim, beş saatlik panelin sonunda genelde yönetenler bir özet yaparlar, ben bunu yapmayacağım, çünkü sabrınız çok taştı, yalnız şu kadarını söyleyeyim, bu tartışma ortamından ve panelden çok şeyler öğrendiğimi ve bunun yararlı olduğunu gözlüyorum. Konuşmaları sabırla dinlediğiniz için size ve verdikleri bilgiler, açık sözlülük nedeniyle panelistlere yürekten teşekkür ediyorum.

Yarın saat 9.30'da buluşmak üzere. (Alkışlar)

BİLDİRİ III

**YÜKSEKÖĞRETİMDE
PLÂNLAMA
VE KOORDİNASYON**

PROF. DR. MAHMUT ADEM

(Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi
Öğretim Üyesi)

Oturum Başkanı: DOÇ. DR. ÖZCAN DEMİREL

Yükseköğretim Nedir?

Genelde eğitim sistemi; öğretim düzeyi (ilk, orta, yükseköğretim) ve öğretim türü (genel, meslek ve teknik öğretim) olarak ele alınmaktadır. Yükseköğretim; ortaöğretime (liseye) dayalı, en az iki yıllık bir önlisans eğitimi ile lisans ve lisans üstü eğitimi içeren bir eğitim düzeyidir. Yükseköğretim içinde, üniversitenin özel bir yeri ve önemi vardır.

Üniversite; ortaöğrenimini bitiren gençlerin kabul edildiği, öğrenim süresi en az 3-7 yıl olan (ABD'deki liseden sonra iki yıllık önlisans öğrenimi veren "Junior Colleges" hariç; fakülte, bölüm, yüksekokul, enstitü vb birimlerden oluşan özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip bilim, araştırma, öğretim, yayın yapan ve danışmanlık hizmetleri veren yükseköğretim kuruluşlarıdır.

1981 öncesi ülkemizde yükseköğretim denilince; üniversiteler, akademiler ve yüksekokullar akla geliyordu. Bugün yükseköğretim ile üniversite eşanlamda kullanılmaktadır. Çünkü üniversite çatısı altında bulunmayan bir yükseköğretim kurumu bulunmamaktadır. Buna göre, Unesco'nun sözü edilen yayınından alınmış ve uluslararası düzeyde kabul görmüş bu tanıma göre 30.3.1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile, iki yıllık önlisans eğitimi veren Eğitim Yüksekokulları ile Meslek Yüksekokullarının üniversite ile bir çatı altında toplanması çağdaş üniversite tanımına ters düşmektedir. Çünkü çağdaş üniversite, öncelikle sayıca ve nitelikçe yeterli öğretim üyesi demektir. Oysa anılan yükseköğretim kurumlarında, okul müdürü (o da kimilerinde) hariç hiçbir öğretim üyesi bulunmamaktadır.

---

1) Victor G. Orushkin, **La Planification du Developpement des Universites**, Unesco, Institut International de Planification de l'Education, Paris, 1971, s.13

Planlama Nedir?

En genel anlamda planlama "belirli amaçlara ulaşmak için gelecekte uygulanacak bir dizi kararları hazırlamaktan oluşan bir süreçtir²". Eğitim kesimine indirildiğinde, bir eğitim sisteminin gelişmesi, bu sistemle diğer sistemlerin ilişkilendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Eğitim sisteminin geliştirilmesinde kimi temel toplumsal-ekonomik girdiler ve engellerle karşılaşmaktadır: İnsan, araç ve gereç, mal olanaklar, okullaştırılacak nüfus vb. Buna karşılık eğitim sisteminin çıktıları da, kimi sorunları berabere getirmektedir. Sistemin ürünü denilince bireylerin eğitilmesi akla gelmektedir. Ne kadar? Nasıl? Neye göre? Öz olarak planlama; neyin, ne zaman, ne miktarda ve nitelikte, hangi araçlar kullanılarak üretileceğinin kestirilmesidir. Eğitimin "sosyal stratejisi", sosyal adalete uygun olarak belirlenmiş ise ki demokratik bir düzende başka bir seçenek yoktur-bu hizmetin, tüm eğitim düzey (ilk, orta ve yüksek) ve türlerinde her yurttaşa tam eşitlikle sunulması gerekmektedir. Öyleyse eğitim planlamasının ilk hedefi; her düzeyde eğitim hizmeti sunulurken, herkese fırsat ve olanak eşitliği sağlanmasıdır.

İdeal bir eğitim planlamasının en önemli ikinci hedefi; ülkenin gereksinme duyacağı insan gücünü esas alarak, eğitim-öğretimi buna göre gerçekleştirmek ve öğrencileri yönlendirmektir. Genelde üniversite, öğrencilerine iş sağlamakla görevli değildir. Ancak üniversite gençleri; mezun olduklarında çalışacakları mesleğe en uygun bir biçimde yetiştirmekle görevlidir. Aynı biçimde üniversite gençleri, ulusal kalkınma sürecinde en çok istihdam olasılığı bulunan ve en yüksek tatmin sağlayan meslek kollarına yönlendirmek durumundadır.

---

2) C.A Anderson, Principes de la Planification de l'Education, le Contexte Social de la Planification de l'Education, Unesco, IPE, Paris, 1968, s.10

Konuya eşitlik ve istihdam açısından yaklaşıldığında eğitim planlaması; yükseköğretim kurumlarının ülke düzeyine dengeli dağılımını sağlamak; kadın-erkek, varlıklı-yoksul, köylü-kentli, doğulu-batılı vb olduğuna bakılmaksızın tüm yükseköğretim çağ nüfusunun bu eğitim hizmetinden eşitlikle yararlanmasını gerçekleştirmek, sanayinin geliştiği yörelerde teknoloji fakültelerinin, tarımın yoğun olduğu yörelerde ziraat fakültelerinin vb kurulması için ulusal, bölgesel kalkınma hedeflerini esas almalıdır.

Eğitimin, özellikle yükseköğretimin en az toplumsal hedefleri kadar önemli olan ekonomik hedefleri bulunmaktadır. Planlarda belirlenen kalkınma hedeflerine ulaşılmasında yeterli sayıda ve nitelikte insangücüne ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle kalkınma sürecinde bireye nitelik kazandıran eğitim, insangücü ve istihdam ile birlikte ele alınmakta ve planlanmaktadır. Böylece 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda ifadesini bulan eğitim-insangücü-istihdam dengesinin sağlanması amaçlanmaktadır. Buna göre çeşitli kesimlerde gereksinme duyulan insangücünün niteliği ve insanlara bu niteliği kazandıracak eğitim kurumlarının birlikte planlanması zorunlu görülmektedir.

Yükseköğretim, yüksek nitelikli insangücünü, bilim ve teknoloji üretecek bilim adamları ve araştırmacıları, öğretmenleri ve öğretim üyelerini yetiştiren bir eğitim düzeyidir. Bu nedenle, bu kesime ayrılan parasal ve insan kaynaklarının, yüksek-öğretimin her türünde (tıp, tarım, hukuk vb)ne kadar ve hangi nitelikte insangücüne gereksinim duyulduğu, istenilen insangücünü yetiştirmek için gereksinme duyulacak öğretim üyesi, fakülte, laboratuvar, atelye, makine, teçhizat vb'nin bilinmesine ve oldukça uzunca bir süre önce planlanmasına zorunluluk duyulmaktadır. Çünkü yükseköğretim, uzun bir süreçtir. İlkokuldan itibaren düşünülürse, en az 15 yıl sürmektedir. Bir öğrenci, örneğin fen ve teknik alanda yetiştirilmek istenirse, bunun hazırlığı ilkokulda başlamaktadır. İlkokulda hedef, iyi bir Anadolu lisesi ya da özel koleje girişir. Ortaokulda da , en iddialı hedef

Fen lisesi olmaktadır. Lisede ise hedef; istihdam olasılığı ve ücret düzeyi en yüksek olan bir fakülteye (elektronik, tıp vb) girebilmehtir.

Ülkemiz çeyrek yüzyıl önce, ilk planlı kalkınma politikasını uygulamaya başlamışsa da; eğitimi, özellikle yükseköğretimi planlama girişimleri son onbeş yılda yoğunluk kazanmıştır.

Planlamanın Tarihsel ve Yasal Gelişimi

Anayasa'ya göre Yükseköğretim Kurulu'nun kuruluş amacı şöyle belirlenmiştir:

Yükseköğretim kurumlarının öğretimini planlamak, düzenlemek, yönetmek denetlemek, yükseköğretim kurumlarındaki eğitim-öğretim ve bilimsel araştırma faaliyetlerini yönlendirmek, bu kurumların kanunda belirtilen amaç ve ilkeler doğrultusunda kurulmasını, geliştirilmesini ve üniversitelere tahsis edilen kaynakların etkili bir biçimde kullanılmasını sağlamak ve öğretim elemanlarının yetiştirilmesi için planlama yapmak maksadı ile Yükseköğretim Kurulu kurulur (Md. 131).

Aslında yükseköğretimin ya da alışlagelmiş adı ile üniversitelerin belli bir merkezi organca planlanması düşüncesi, 1982 Anayasası ya da 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile getirilen bir yenilik değildir.

Türkiye 1961 Anayasası ile planlı kalkınma politikasını benimsemiştir. Ancak, özellikle üniversiteler ülkemizde izlenen "planlı kalkınma disiplini" uzun süre benimsememişlerdir. Hatta 1968 Öğrenci Olaylarının su yüzüne çıkardığı üniversite sorunları konusunda çok şeyler yazılmış, söylenmiştir. Ama üniversitelerin plansız bir gelişme gösterdiği, ekonomik ve toplumsal kalkınma konusun da hemen her kamu kuruluşunda bir planlama örgütü bulunmasına karşılık, üniversiteyi planlamakla görevli bir örgüt bulunmadığına parmak basan yazılar, o tarihlerde yok denecek

denli azdır.

Oysa 1960'larda bütün dünyada, bu arada Türkiye'de ekonomik ve toplumsal kalkınma ile eğitimin gelişmesi arasında çok sıkı bir ilişki olduğu, daha açık deyişle eğitimin; kalkınmayı hızlandıran en önemli etken olduğu kabul ediliyordu.

1960'larda üniversitelerin planlı kalkınma disiplini benimsenememelerinin nedenlerini bir araştırma şöyle sıralıyordu:

1. Yasaların tanıdığı yetkiye dayanarak, üniversiteler birbirlerinden özgür hareket etmiş, ortak bir planlama örgütü kuramamışlardır.

2. Üniversitelerin geleneksel yapısı vb nedenlerle bazı alanlarda günümüzün gereksinmelerini karşılayacak çağdaş yapılı yeni yükseköğretim kurumları açılması önlenmiştir.

3. Bazı durumlarda üniversite özerkliğini değişik yorumlama ve üniversite-hükümet ilişkilerinin işbirlikçi nitelikte olmasından dolayı üniversite yasalarını düzenleme son derece yavaş ve güç işlemektedir.

4. Üniversite gelişmesinin en başta gelen öğelerinden biri olan öğretim üyesi yetiştirilmesini uzun dönemli planlamayı zorunlu kılması, siyasal iktidarların konuya gereken ilgiyi göstermemesi, öğretim kadrosu çok zayıf üniversitelerin doğmasına yol açmıştır. Son yıllarda yükseköğretime, giderek artan eğitim istemi de kısa dönemli tedbirler alınmasını zorunlu kılmış, uzun dönemli çözüm yollarının aranmasını bir ölçüde önlemiştir.

5. Üniversitelerin özerklik konusunda gösterdikleri titizlik, gelişmelerini bazen ters yönde etkilemiştir. Ulusal düzeyde bir planlama örgütü kurma ve bunun kararlarına uyma konusunda direnme olmuştur³.

---

3) Başbakanlık DPT-SPT Planlama Şubesi, Yükseköğretim Çalışması, Ankara, 1969, s.3. (Yayınlanmamış rapor)

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planının uygulanmaya başladığı 1963 yılından on yıl sonra 1973 yılında hem 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, hem de 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin planlanması için yasal bir çerçeve oluşturulmuştur.

Milli Eğitim Temel Kanunu ile benimsenen "planlılık" ilkesi şöyledir:

Milli eğitimin gelişmesi iktisad, sosyal ve kültürel kalkınma hedeflerine uygun olarak eğitim-insangücü-istihdam ilişkileri dikkate alınmak suretiyle sanayileşme ve tarımda modernleşmede gerekli teknolojik gelişmeyi sağlayacak mesleki ve teknik eğitime ihtiyaca göre ağırlık verecek biçimde planlanır ve gerçekleştirilir (Mad. 14).

Halen yürürlükte olan 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda da yükseköğretim planlaması şöyle belirlenmiştir:

Yükseköğretimde; öğretim elemanlarından, tesislerden ve öğrencinin zamanından en verimli bir şekilde yararlanmayı mümkün kılacak ve çeşitli bölgelerdeki yükseköğretim kurumlarının dengeli bir şekilde gelişmesini sağlayacak tedbirler alınır; yükseköğretimin bütününe kapsayan ve ortaöğretimle ilgisini sağlayan bir planlama düzeni kurulur (Mad. 39).

Milli Eğitim Temel Kanunu ile hemen hemen aynı tarihlerde yürürlüğe giren 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile, üniversiteleri planlamakla görevli bir Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kurulmuştur. Bu Kanunda YÖK'ün görev ve yetkileri şunlardır:

a. Yükseköğrenim alanında yeni kurumların açılması, mevcutların geliştirilmesi, insangücü ihtiyaçlarının karşılanması, yatırımların ve kaynakların etkili bir şekilde kullanılması, yükseköğretim alanının muhtaç bulunduğu öğretim ve araştırma elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak ve ilgili kuruluşların senatolarca

tespit edilen ideal kadrolarını dengeli bir şekilde düzenlemek;

b. Üniversite ve diğer yükseköğretim kurumlarını ilgilendiren kanun ve tüzük tasarılarını inceleyerek görüşlerini bir ay içinde Milli Eğitim Bakanlığına sunmak;

c. Öğrenim ve öğretimin Devlet Kalkınma Planı hedeflerine uygun olarak yürütülmesini sağlamak amacı ile üniversitelerin özelliklerini, kapasitelerini, insan gücü ve maddi ihtiyaçlarını dikkate alarak gerekli gördüğü öğretim dallarında dönem sayısının artırılması, paralel öğretim veya gece öğretimi yapılması hususunda önerilerde bulunmak;

ç. Üniversitelerin, yükseköğretim bütünlüğü çerçevesi içinde, yüksek dereceli okullara akademik yönden yapabilecekleri yardımları ve bu alandaki gözetim hizmetlerinin esaslarını ilgili kurumlarla birlikte saptayarak gereğini istemek ve sonuçlarını izlemek;

d. Görevlerine ilişkin çalışma sonuçlarını her yıl bir rapor halinde yayınlamak;

e. Kalkınma planının gerektirdiği araştırma konuları ile özel araştırma fonlarının üniversitelere dağıtımını üniversitelerarası işbirliği halinde yapmak.

Ancak 1750 sayılı Kanun ile kurulan YÖK'e ilişkin yasa maddeleri, Ankara Üniversitesinin başvurusu üzerine, 3.12.1975 tarih ve 15431 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Anayasa Mahkemesi kararı ile iptal edilmiştir.

Son olarak 12 Eylül 1980 askeri yönetimince 6 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu kabul edilmiştir. Bu Kanun temelde bir "tepki" kanunu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle anılan Kanunun yazılı olmayan birçok gerekçesi bulunmaktadır. Bunların başlıcaları şunlardır:

1. Bir varsayıma göre üniversiteler, 12 Eylül 1980 öncesi ülkemizi iç savaşın eşiğine getiren anarşi yuvası idi. Bizce bu varsayım temelden yanlıştır. Üniversiteler özerk olduğu için

anarşinin bu kurumlarda yuvalandığı varsayımı geçerli olmuş olsaydı, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı özerk olmayan öğretmen yetiştiren kurumlar ve mutlak Devletin denetim ve gözetimi altında bulunan Kredi ve Yurtlar Kurumuna bağlı öğrenci yurtları belli siyasal görüşteki militanların yuvası, "kurtarılmış bölge" olmazdı.

2. İkinci varsayıma göre, Türkiye'de yükseköğretim dağınık bir biçimde örgütlenmiştir. Yükseköğretimin bütünleştirilmesi gerekmektedir. Bu da, tüm yükseköğretim kurumlarının tek bir yasa ile üniversite şemsiyesi altında toplanmasını zorunlu kılmaktadır. Ancak bu şekilde tüm yükseköğretim kurumları-biraz da askeri okullardan esinlenerek-"emir-komuta" düzeni ile daha disiplinli ve merkezi bir otoriteye yönetilebilir. İşte 2547 sayılı Kanun bu zorunluluktan doğmuştur.

Bizce böyle bir varsayım da geçersizdir. Çünkü dünyada tüm yükseköğretim kurumlarının üniversite çatısı altında toplandığı tek bir ülke gösterilemez. Doğu'dan Batı'ya, varlıklı ülkelere yoksul ülkelere değin hemen her ülkede yükseköğretimde kurumdan kuruma önemli farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin ABD'de Harvard, Yale, MIT, Stanford vb üniversitelerin saygınlığının doruk noktasında olmasına karşılık, "Junior College" ler de, ara insan gücü yetiştiren önlisans okulları olarak çok önemli bir gereksinmeyi karşılamaktadır. Aynı biçimde Fransa'da Yükseköğretmen Okulu (Ecole Normale Supérieure), Yüksek Teknik okul (Ecole Polytechnique), Ulusal Yönetim Yüksekokulu (Ecole Nationale d'Administration) vb. yüksekokulların toplumdaki saygınlığı üniversitelerden çok daha fazladır. 1968 Üniversite Reform Yasası ile tarihi Sorbonne Üniversitesi 13 yeni üniversiteye bölünmüştür, ama özelliği olan Büyük Yüksekokullar (Grandes Ecoles) olduğu gibi korunmuştur.

Bu örnekler çoğaltılabilir, ama 2547 sayılı Kanun ile getirilen yeni yükseköğretim modelinin bir benzeri gösterilemez.

3. Üçüncü varsayıma göre, Türkiye'de yükseköğretim kurum-

larına ayrılan parasal ve insan kaynaklarının verimli ve ussal (rasyonel) kullanılmadığını, eldeki geniş fiziksel ve parasal olanaklara karşın yükseköğretimin, özellikle üniversitelerin, gençlerin öğrenim isteğini karşılamadığını, yeni kapasite yaratma konusunda üniversitelerin bir süredurum (atalet) içinde buldukları savlanıyordu. Bu kesime ayrılan tüm kaynakların daha verimli bir biçimde kullanılması için tüm yükseköğretim kurumlarını üniversite çatısı altında toplayarak planlı bir yükseköğretim düzeni kurulması ileri sürülüyordu.

Uzmanlık alanı Eğitim Ekonomisi ve Planlaması olan bir öğretim üyesi olarak, özerklik konusudaki görüşlerimizi saklı tutarak, YÖK'ün bu son gerekçesine o zaman yürekten katılmıştık. Ülkemizdeki tüm yükseköğretim kurumlarını planlamakla görevli merkezi bir örgüt (YÖK) bulunduğuna göre, Milli Eğitim Temel Kanununda öngörüldüğü gibi, yükseköğretimde eğitim-insangücü-istihdam dengesi kurulacağına inanmıştık.

Ancak yedi yıllık YÖK uygulamalarından, Yasanın merkezi bir yükseköğretim planlama örgütü olarak sunulan Yükseköğretim Kurulu (YÖK), tüm Türk yükseköğretim kurumlarını planlamak bir yana, bir üniversite kargaşa düzeninin kurulması yönünde çok önemli adımlar atılmıştır.

Planlı Bir Yükseköğretim Düzeni Kurulmasının Gerekçesi

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunun gerekçesinde önceki yükseköğretim düzeni, birçok yönden eleştirilmiştir. Bu eleştiriler şöyle özetlenebilir:

1. 1750 sayılı Üniversiteler Kanunu ile kurulan düzende; yükseköğretim kurumlarımızın yarattıkları kapasite ile yükseköğretim talebinin karşılanamadığı gözlenmiştir.

2. Kapasite sorununa çözüm aranırken, yeni yükseköğretim kurumlarının kurulmasında ilke olabilecek temel hedeflerin belir-

lenmemiş olduğu, araştırmalara dayalı olgulara rağmen, yükseköğretim kurumlarının, genellikle gelişmeye elverişli bölgelere dengeli dağılımı vb ilkelerin çoğuna ihmal edildiği ve kısa sürede mevcut üniversite sayısı plansız olarak 9'dan 19'a çıkarıldığı, aynı uygulamanın akademi ve yükseköğretim kurumlarının kurulmasında da izlendiği ileri sürülmüştür.

3. Yeni üniversite ve bağlı kurumların kurulması konusunda planlarda, her konunun ayrı projeler halinde ele alınmadığı, tüm olanaklar sağlandıktan sonra kuruluşa geçilmesi öngörüldüğü halde, öğretim üyeleri açısından dengeli bir dağılımın veya rotasyonun belli bir yönetime bağlanmadığı, tamgün yasasının kesin bir şekilde uygulanmadığı, öğretim üyesi yetiştirilmeden yeni kurumlar açıldığı, böylece plansız bir yükseköğretimin gelişmesine yol açıldığı iddia edilmiştir.

4. Kapasite artırma endişesi ile öğretim olanakları gerçekleştirilmeden açılan yükseköğretim kurumlarında, öğretimin gereken düzeyde sürdürülemediği, yerleşik öğretim üyeleri bulunmadığından yapılan öğretimin harcamaları çok fazla artırdığı, öğretim üyelerinin toplandığı büyük şehirlerdeki kurumların mezunları ile öğretim üyesi sıkıntısı çeken ve aynı diplomayı veren diğer kurumların mezunları arasında da ülke menfaatlerini zedeleyen nitelik farkları olduğu görüşü ileri sürülmüştür.

5. Kalkınma planlarında öngörülen insangücünün yetiştirilmesi yerine sürekli olarak aynı alana yönelik insangücü yetiştirilmesinin ağırlık kazandığı iddia edilmiştir.

6. Açık yükseköğretim uygulaması ile hızlandırılmış eğitim programları uygulamasının, daha çok öğretmen yetiştirmeye yönelik olup, sonuçta Millî Eğitim Bakanlığı ihtiyacının çok üstünde ve bugün için yeniden hizmet-içi eğitim verilmesi yoluyla nitelik kazandırılması gereken çok sayıda bir öğretmen kitlesi oluşturulduğu ileri sürülmüştür.

7. Yükseköğretim kurumlarındaki öğretim elemanlarının genellikle pedagojik eğitimden geçmemiş olmalarının, kendi alan-

larının gerektirdiği özel öğretim yöntemlerinden yeterince bilgi sahibi olmamalarının, verilen eğitimin niteliğini etkilediği öne sürülmüştür.

8. Yükseköğretim kurumlarımızın büyük bir kısmında gerçekleştirilemeyen veya işletilemeyen rehberlik hizmetleri, sosyal çalışmalar, yönetime katılma, öğrencilerin not, kitap ve benzeri konulardaki gereksinmelerinin giderilememesi, ruh ve beden sağlığı hizmetlerinin sağlanamaması, disiplin ve yükümlülük esaslarının saptanamamış olması gibi konuların mevcut oluşu, yetiştirilmesi gereken insangücünün, nitelikleri açısından eksik kalmasına neden olduğu gerekçesi ile yeni bir yükseköğretim kanunu çıkarılmasına gereksinme duyulduğu sonucuna varılmıştır.

1. Yukardaki gerekçeler ışığında 6 Kasım 1981 tarihinde yükseköğretim kurumlarınca yaratılan kapasite gereksinmeyi karşılamıyordu da, bugün karşılıyor mu?

1980-1981 öğretim yılında, 11 yıl önce ilkokula kaydolan her yüz öğrenciden yalnızca onu bir yükseköğretim kurumunda yer bulabiliyordu, 1984-1985 yılı için de bu oran aynı kalmıştır. 1973-1974 öğretim yılı ilkokula yeni kaydolan 916.990 öğrenciden, 1984-1985 öğretim yılında-Açıköğretim Fakültesi Yaygın Bölüm öğrencisi dışlanırsa-91.989'u yükseköğrenim görme şansına sahip olabilmıştır. Mutlak rakamlar esas alınacak olursa, 1980-1981 öğretim yılı Yükseköğretim çağındaki 19-22 yaş kümesi 3.374.856 nüfusun 237.369'u (%6.8'i) yükseköğrenim görüyordu. 1985-1986 öğretim yılında ise, çağ nüfusu yaklaşık 3.8835.122'dir. İşveren ya da istihdam eden kurumca hiçbir zaman örgün yükseköğretim kurumları ile eşdeğerde sayılmayan Açıköğretim Fakültesi öğrencileri dışlanırsa, yükseköğretimde okullaşma oranı %9.1 olmuştur. (1985-1986'da yükseköğretim öğrenci sayısı 350.351'dir.)

2. 1981 öncesi, kısa sürede mevcut üniversite sayısı plansız olarak 9'dan 19'a çıkarılmış da, 1981 sonrası 2809 sayılı yasa ile üniversite sayısı 19'dan 29'a çıkarılırken araştırma bulgularına dayalı olarak planlı bir yöntem mi izlenmiştir? Tam tersine, daha önce hiçbir şekilde üniversite niteliği bulunmayan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri, Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi, Sosyal Hizmetler Akademisi, Gençlik ve Spor Akademileri ve bağlı kuruluşlar; özellikle Eğitim Enstitüleri, Yüksek Öğretmen Okulları vb meslek okulları, üniversite ve fakültelere dönüştürülmüştür. Bu düzenleme yapılırken, bilimsel araştırma bulgularına dayalı planlama yapılması bir yana, öğretim üyeleri bulunup bulunmadığına bakılmaksızın bu okullarda öğretmenlik yapmakta olan binlerce-çoğu iki-üç yıllık Eğitim Enstitüsü mezunu-öğretmene öğretim görevliliği unvanı verilerek Fakültede çalışmaları sağlanmıştır. Böylece, plansız yeni üniversite ve fakülteler kurulmuş ama anılan meslek okulları öğretim niteliği ve bilimsel araştırma yönünden fakülte düzeyine yükseltilememiştir. Hatta getirilen yeni düzenleme ile, ülkemizin bilim ve teknoloji üreterek toplumda haklı bir saygınlık kazanmış olan Orta Doğu Teknik, İstanbul Teknik, İstanbul, Ankara, Hacettepe, Boğaziçi vb üniversiteler birer meslek okulu durumuna düşürülmüştür.

12 Eylül dönemi üniversite politikası o denli plansız bir gelişme göstermiştir ki, kalkınma planlarında belirlenen nitelikli insangücü gereksinimleri dikkate alınmadığı gibi bugün üniversiteler diplomalı işsiz yetiştiren kuruluşlar durumuna düşürülmüştür.

3. 1981 öncesi planlarda her yeni üniversite açılması için ayrı bir proje yapılmamış ise, 1981 sonrası yapılmış mıdır?

30.3.1983 tarih ve 18003 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan

2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükümünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanunla kurulan yeni üniversiteler şunlardır: Gazi, Mimar Sinan, Marmara, Yıldız, Dokuz Eylül, Akdeniz, Trakya, Yüzüncüyıl.

1981 sonrası kurulan yeni üniversiteler, kalkınma planlarında ayrı bir proje olarak ele alınmış olsaydı, bu üniversitelerin hepsi yükseköğretim hizmetlerinin ülkeye dengeli dağılımını sağlamak amacıyla ilk üç büyük kent dışındaki kentlerde kurulurdu. Oysa tam tarsine dokuz yeni üniversiteden en büyük beş tanesi, 1981 öncesi üniversitelerin en yoğun olduğu Ankara, İstanbul ve İzmir'de kurulmuştur. Böylece 1981 sonrası yeni açılan üniversiteler de; tıpkı 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun gerekçesinde eleştirildiği ve kalkınma planlarında belirtildiği gibi "her yeni üniversite açılması için ayrı bir proje yapılmamıştır".

4. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu kabul edilmekle:

a. Tüm üniversitelere yerleşik öğretim üyesi sağlanabildi mi?

1980-1981 öğretim yılında tüm yükseköğretimde bir öğretim üyesine ortalama 27 öğrenci düşüyordu. 1986-1987 öğretim yılında bu rakam 62 olmuştur (Açıköğretim dahil). Özele indirgen-
diğinde durum hiç de içaçıcı değildir:

b. Büyük kentlerdeki yükseköğretim kurumları ile taşradaki yükseköğretim kurumları arasındaki ülke çıkarlarını zedeleyen nitelik farkları azaldı mı?

1981 öncesinde kimi yükseköğretim kurumları fakülte değildi. Örneğin Eğitim Enstitüleri ortaokul öğretmeni yetiştiren birer meslek yüksekokulu iken bugün fakülteye dönüştürüldü ve sözüm ona lise öğretmeni yetiştirmektedirler. Ancak öğretim üyesi sıkıntısı, bu kurumun adının değişmesi ile hiçbir şekilde giderilememiştir. Örneğin 2809 sayılı Kanun ile Eğitim Fakültesi olan Eğitim Enstitülerinde öğretim üyesi başına düşen ortalama öğrenci sayısı 1986-1987 öğretim yılında şöyledir:

ÇİZELGE 3

EĞİTİM FAKÜLTELERİNDE ÖĞRENCİ SAYISI, ÖĞRETİM ÜYESİ SAYISI VE ÖĞRENCİ / ÖĞRETİM ÜYESİ ORANI

1986-1987

ÜNİVERSİTE VE EĞİTİM FAKÜLTESİ	ÖĞRENCİ SAYISI	ÖĞRETİM ÜYESİ S.	ÖĞRENCİ/ ÖĞRETİM ÜYE. ORANI
Anadolu Ü. Eğitim Fak.	904	16	57
Ankara Ü. Eğitim Bilimleri F.	1.161	25	46
Atatürk Ü. Kazım K. bekir E.F.	3.082	16	193
Boğaziçi Ü. Eğitim Fak.	562	10	56
Çukurova Ü. Eğitim Fak.	635	7	91
Dicle Ü. Eğitim F.	1.687	9	187
Dokuz Eylül Ü. Buca Eğitim F.	2.904	16	182
Fırat Ü. Teknik Eğitim Fak.	342	5	68
Gazi Ü. Gazi Eğitim Fak.	4.802	23	209
Gazi Ü. Mesleki Eğitim Fak.	4.193	8	524
Gazi Ü. Teknik Eğitim Fak.	2.720	7	389
Hacettepe Ü. Eğitim Fak.	1.680	28	60
İnönü Ü. Eğitim Fak.	217	7	31
Karadeniz Ü. Fatih Eğitim Fak.	1.278	2	639
Marmara Ü. Atatürk Eğitim F.	3.968	40	99
Marmara Ü. Teknik Eğitim Fak.	1.703	7	243
Ondokuz Mayıs Ü. Eğitim Fak.	2.198	7	314
ODTÜ. Eğitim Fak.	1.192	28	43
Selçuk Ü. Eğitim Fak.	2.441	9	242
Uludağ Ü. Bursa Eğitim F.	1.453	6	242
Uludağ Ü. Balıkesir Necati E.F.	1.436	16	90
Eğitim Fakülteleri Ortalaması	40.558	292	139

Kaynak: ÖSYM, Yükseköğretim İstatistikleri.

5. 1981 öncesi kalkınma planlarında öngörülen nitelikli insangücü yetiştirilmesi yerine, sürekli aynı alana insangücü yetiştirilmesi sürdürülüyor mu?

1980 - 1981 ve 1985- 1986 öğretim yılları yükseköğretim öğrenci sayılarının alanlar itibariyle dağılımı Çizelge 4'te verilmiştir.

ÇİZELGE 4
BİLİM DALLARINA GÖRE YÜKSEKÖĞRETİM
ÖĞRENCİ SAYILARI

BİLİM DALLARI	1980-1981	TOPLAMA ORANI (%)	1985-1986	TOPLAMA ORANI (%)
Eğitim Bilimi ve Öğretmen Yetiştirme	28.080	11.8	58.657	13.0
Beşeri Bilimler, Din ve Teoloji	17.604	7.4	24.664	5.5
Güzel Sanatlar	4.112	1.7	4.811	1.1
Hukuk	11.624	4.9	17.408	3.9
Toplumsal Bilimler	64.839	27.3	180.398	40.1
Fen Bilimleri	15.849	6.7	23.725	5.3
Tıp Bilimleri	25.988	11.0	39.862	8.9
Mühendislik	66.138	27.9	84.434	18.8
Tarım,Orman	1.576	0.7	15.455	3.4
Diğer	1.395	0.6	-	-
TOPLAM	237.205	100.0	449.414*	100.0

* Açıköğretim Fakültesi Yaygın Bölüm öğrencileri dahil.

Kaynak: DIE, Yükseköğretim 1980-1981

DIE, Türkiye İstatistik Yıllığı 1987.

Çizelge 4 incelendiğinde, 1980-1981/1985-1986 yılları arasında, bugün en çok istihdam sorunu bulunan öğretmen

yetiştirme ile toplumsal bilimlerde öğrenci sayısı en çok artırılmıştır. Öğretmen yetiştiren kurumlarda öğrenim gören öğrenci sayısı 28.080 iken beş yıl sonra 58.657'ye yükselmiştir. Böylece bir yandan niteliksiz öğretmen adayları yetiştirilerek öğretmenlik mesleğinin toplumda saygınlığı düşürülmüş, öte yandan gereksinme olmayan alanlarda diplomalı işsiz yetiştirilmiştir. Eski Eğitim Enstitüleri olan bugünkü Eğitim Fakültelerinde niteliksiz öğretmen adayı yetiştirilmektedir. Önce, öğrenciler bu kurumlara şu görüşle gelmektedirler: "Hiçbir yeri kazanamazsam, öğretmen olurum". Ayrıca halen bu Fakültelerde öğretim elemanlarının % 80-90'ı öğretim görevlisi, yani iki ya da üç yıllık Eğitim Enstitüsü mezunu ortaokul öğretmenidir, ama üniversite diplomasına imza atmaktadırlar. Üniversite diploması "fabrika eden" bu kuruluşlarda, herşeyden önce öğretim görevlilerinin çoğu üniversite mezunu değildir.

1980-1981 öğretim yılı toplam yükseköğretim öğrenci sayısının % 27.3'ü iken beş yıl sonra % 40.1'ine yükseltilen toplumsal bilim öğrencileri, diplomalı işsiz iktisatçı, işletmeci vb değil de nedir?

Buna planlı bir yükseköğretim denilebilir mi?

6. Açık yükseköğretim uygulaması ile hızlandırılmış eğitim programları uygulaması, daha çok öğretmen yetiştirmeye yönelik olmuş ve sonuçta Milli Eğitim Bakanlığı gereksinmenin çok üstünde ve bugün için yeniden hizmetçi eğitim verilmesi yoluyla nitelik kazandırılması gereken büyük sayıda bir öğretmen kitlesi oluşturmuştur.

1981 öncesi durum böyle idi de bugün farklı mı?

7. YÖK, kurulduğundan bugüne değin yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim elemanlarının eğitimbilimsel (pedagojik) eğitimden geçirilmesi için herhangi bir karar alamamıştır. Çünkü halen YÖK üyelerinden hiçbiri eğitimbilimci değildir. Hatta YÖK'te Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığını bile, bir eğitimbilimci temsil etmemektedir. Fakültede görevli öğretim

üyeleri "pedagojik formasyon" almamışsa, Eğitim, Fen-Edebiyat Fakülteleri öğrencilerinden ortaöğretim öğretmen adayları bu eğitimin gereğine nasıl inandırılabilir?

8. Yükseköğretim Kanununun harçlara ilişkin 46. maddesinde aynen şöyle denilmektedir:

Bu suretle doğrudan üniversiteler bütçelerine intikal eden harçlar ve ücretler her üniversite bütçesinde açılacak öğrenci sosyal yardım tertibinden, kurulacak öğrenci Harçlar Fonuna aktarılır. Bu fonda toplanan paralar öğrencilerin beslenme, kültürel ve sportif faaliyetleriyle diğer sosyal ihtiyaçları için kullanılır. Fonun sarf ve denetimi ile ilgili konularda üniversitelerin döner sermayeleri ile ilgili hükümler uygulanır. Fondan artan para ertesi yılın fon hesabına devrolunur.

Öğrenci Harçlar Fonunda toplanan paralarla; öğrencilerin - beslenme, kültürel ve sportif faaliyetleri ile birlikte sunulacak diğer **sosyal hizmetler** için kullanılacağı yasa gereğidir.

Kanunun 47. maddesine göre öğrencilerden alınan harçlarla öğrencilere sunulacak toplumsal hizmetler arasında şu hizmet de yer almaktadır: Üniversiteler "rehberlik ve psikolojik danışma merkezleri kurar, öğrencilerin kişisel ve ailevi sorunlarını çözümlenmeye çalışır".

Üzülerek belirtelim ki, öğrencilerin kişisel ve mesleki sorunlarını çözümlenmek amacıyla rehberlik ve psikolojik danışma merkezi hemen hiçbir üniversitece kurulmamıştır.

Öte yandan, öğrencilerin beslenme, kültürel ve sportif faaliyetleri ile diğer sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için alınan harçların, bu sayılan ihtiyaçlardan hiçbiri karşılanmayan Açıköğretim Fakültesi öğrencilerinden alınması yasanın özüne ve sözüne taban tabana ters düşmektedir. Çünkü bu öğrenciler; değil Fakültenin kantininde yemek yemek ya da spor tesislerinde sportif faaliyetlerde bulunmak; görmüş olduğu öğrenimin uzaktan olması nedeniyle, öğrencisi olduğu Fakültenin nerede

olduğunu dahi görmemiştir. Açıköğretim öğrencilerinden harç alınması Yükseköğretim Kanununa uygun değildir.

YASA İLE YÖK'E VERİLMİŞ PLANLAMA VE EŞGÜDÜMLEME GÖREVLERİ

Yükseköğretim planlaması ile ilgili olarak:

1.2547 sayılı Yükseköğretim Kanununda "eğitim öğretim plan ve programları, bilimsel ve teknolojik esaslara, ülke ve yöre ihtiyaçlarına göre kısa ve uzun vadeli olarak geliştirilecektir" denilmektedir (Mad. 5/d). Yasanın bu açık hükmüne karşın, "yükseköğretimin bütünüyle çağdaştırılması ve ülke gereksinmelerine göre yeniden yapılandırılması" biçiminde ifade edilebilecek bu hedefin gerçekleşmesine, tüm alanlarda eğitim-öğretimi gerek içerik gerek sistem bütünlüğü açısından değerlendirerek geliştirecek nitelikte bir planlama- programlama çalışmasına girilmemiştir. Bunun için YÖK'te güçlü bir planlama örgütü kurulmamıştır. Her üniversiteye ayrılmış olan eğitim-öğretim planlamacıları kadroları, hemen tüm üniversitelerce kadro sıkıntısı çekilen akademik ve genel idari hizmetlerde çalışanlara verilmiştir.

2. Ciddi ve etkili bir yükseköğretim planlama örgütü kurulmadığından yasada "yükseköğretim kurumlarının geliştirilmesi verimlerinin artırılması, genişletilmesi ve bütün yurda yaygınlaştırılması amacıyla yönelik olarak yenilerinin açılması, ...planlanması.." (Mad. 5/h) konusunda da bugüne kadar YÖK'ce somut bir çalışma yapılmamıştır. Hatta YÖK uygulamalarının başladığı 1983-1984 öğretim yılında gelişmemiş üniversitelere rotasyon uygulamalarından tümüyle vazgeçilmiştir. Neden? "Hikmetinden sual olunmaz".

3. Yine yasaya göre "yükseköğretim kurumlarının bu Kanunda belirlenen amaç, hedef ve ilkeler doğrultusunda kurulması, geliştirilmesi, eğitim-öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlamak Yükseköğretim Kurulunun görevidir" (Mad. 7/0).

Kuruluşundan tam yedi yıl geçmiş olmasına karşın, YÖK kısa ve uzun vadeli bir yükseköğretim planı hazırlayamamıştır.

Kanunda "Yükseköğretim alanlarının ihtiyaç duyduğu öğretim elemanlarının yurt içinde ve yurt dışında yetiştirilmesi için kısa ve uzun vadeli planlar hazırlanması" hükme bağlanmıştır (Mad. 7/0 ve 35).

Bu konuda da YÖK'ün ciddî bir öğretim üyesi yetiştirme planı hazırlanacağına dair hiç bir işaret bulunmamaktadır. Dolayısıyla öğretim üyesi yetersizliği, kimi alanlarda çok fazladır. YÖK uygulamaları başlamadan önce, 1980-1987 öğretim yılında bu sayı 46'ya yükselmiştir. Konu kurumlar düzeyinde ele alındığında, 1986-1987 öğretim yılı bazı kurumlarda bir öğretim üyesine düşen öğrenci sayısı, Türkiye üniversiteler ortalamasınının 14 katına ulaşmaktadır. Nitekim anılan öğretim yılında Karadeniz Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesinde bir öğretim üyesine 639, Gazi Üniversitesi Meslekî Eğitim Fakültesinde 524, Gazi Üniversitesi Teknik Eğitim Fakültesinde 389, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 314, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde 271 öğrenci düşmektedir. Böylece öğretim üyesi olmadan üniversite diploması verildiğine göre, Türk üniversite diplomalarına Avrupa üniversitelerinin denklik verip vermeme konusunda kuşku duymaları yadırganmamalıdır.

Öte yandan esas amacı üniversitelere öğretim üyesi yetiştirmek olan lisans üstü öğretim büyük ölçüde "sulandırılmıştır".

1. Lisans üstü Öğretim Yönetmeliğini Geçici 5. maddesine göre:

2809 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği 30 Mart 1983 tarihinde üniversitelere bağlı yükseköğretim kurumlarında öğretmen olarak en az 4 yıl hizmet etmiş bulunanlar, lisans öğrenimini görmüş olmaları şartıyla doktor unvanı almak için buldukları üniversitelerin ilgili enstitülerine müracaat edebilirler. Bu gibiler, Lisans-üstü Öğretim Yönetmeliğinin doktora

için öngördüğü şartlardan süre ve lisans-üstü ders almak zorunluluğundan muaf tutulurlar (6 Kasım 1983 tarih ve 18213 sayılı Resmi Gazete ile yayımlanan değişik şekli).

Böylece doktora öğrenimi erozyona uğratılmıştır. Bu uygulama, Lisans-üstü Öğretim Yönetmeliğinin 12. maddesine de taban tabana ters düşmektedir. Anılan maddeye göre, doktora giriş sınavına kabul edilmenin önkoşulu, adayın bir yüksek lisans diplomasına sahip olmasıdır.

2. Ayrıca bir üniversitenin Sağlık Bilimleri Enstitüsü, psikoloji lisansına sahip olanları, yüksek lisans diploması aramadan, doktora kabul etmektedir. Bu da, Yönetmeliğin 12. maddesine ters bir uygulamadır.

3. Bir Enstitüye bağlı herhangi bir anabilim dalında lisans üstü program açılabilmesinin önkoşulu, bu anabilim dalında en az üç öğretim üyesinin bulunmasıdır. Uygulamada bu önkoşula da uyulmadığı gözlenmektedir. Kimi Enstitülerde yalnızca bir kadrolu yardımcı doçent bulunan anabilim dalında yüksek lisans programı açılmaktadır.

4. Lisans-üstü öğretim programını en çok sulandıran bir başka nokta da, lisans-tamamlama programlarıdır. "Öğretmen yetiştiren kurumlarda (Eğitim Fakültesi, Eğitim Yüksekokulu) çalışmakta olan ama lisansı bulunmayan öğretim görevlileri, daha önce bitirdikleri yükseköğrenimlerini, yazın ya da akşamları açılacak kurslarla lisansa tamamlayabilirler (Öğretmen Yetiştiren Yüksekokul Mezunlarının Lisans Öğrenimi Yapmaları Hakkında Yönetmelik, Resmi Gazete 16 Kasım 1983/18223).

Buna göre, bir aday üç yıllık bir Eğitim Enstitüsünde örneğin Fen Bilimleri Bölümünü bitirmiş olsun. Anılan Eğitim Enstitüsünde üç yıllık öğrenimi süresince Fizik, Kimya, Biyoloji okumuştur. Böylece ortalama bir yıl Fizik okumuş olan bir ortaokul öğretmeni (bugün Eğitim Fakültesi öğretim görevlisi) Fizik lisansındaki en az üç yıllık eksikliğini, en çok üç ay içinde tamamlamaktadır. Böylece lisans-üstü öğrenim görmeye hak kazanabil-

mektetir. 1977-1978 yıllarında hızlandırılmış eğitim ile niteliksiz-bilgisiz ortaokul öğretmeni yetiştirilmişti. Bu uygulama, 2547 sayılı Kanunun gerekçesinde niteliksiz öğretmen yetiştirildiği için eleştirilmiştir. Bu kez, benzer uygulama ile, ortaokul öğretmeninden de niteliksiz üniversite öğretim üyesi yetiştirilmektedir. Hiç kuşkusuz bu nedenle olacak uluslararası üne sahip birbilim adamımız (Cahit Arf), YÖK dönemi üniversiteleri için "29 ortaokul" demiştir.

5. Öte yandan YÖK ile getirilen merkezi üniversite yönetimi, akademik yükselmelerde kanuna, yönetmeliğe taban tabana ters uygulamalar yapmaktadır. Örneğin bir üniversitemizde uzmanlık alanı felsefe olan bir öğretim görevlisi; ilâhiyatçı, teknik eğitimci ve eğitim tarihçisi üç profesörün raporu üzerine, Eğitimde Psikolojik Hizmetler anabilim dalına doçent atanmıştır. Bir başka örnek, 2547 sayılı Kanunun 26/b maddesine göre, profesörlüğe başvuran adayların durumunu incelemek üzere Rektör, **biri profesörün açık olduğu birimden** (anabilim dalı ya da bölüm), en az biri de o üniversite dışından olmak üzere üç profesörden aday hakkında rapor ister. Yasanın bu açık hükmüne karşın, uygulamada bazı üniversite rektörleri, adayın başvurduğu birimdeki profesörü değil de adaya olumlu rapor yazmaya hazır başka profesörleri görevlendirmektedir. Bu tür yasa ters rapor üniversite yönetim kurulunda kabul edilmekte, YÖK' ce de onaylanmaktadır. Böylece Devletin en seçkin kurumları olan üniversitelerde akademik değerler, bizzat ünivesitelerin atanma yoluyla gelen yöneticilerince tahrip edilmektedir.

Bütün bu birbiriyle, özellikle da yasa ile taban tabana ters ve keyfi uygulamalardan sonra YÖK'ün üniversitelerarasında bir eş güdümlemesinden (koordinasyonundan) söz edilebilir mi?

Yasa ile YÖK'e verilmiş olan bir başka planlama ve eşgüdümleme görevi de **sosyal etkinlikler** konusundadır. Buna göre:

Yükseköğretim kurumları, Yükseköğretim Kurulunun yapa-

cağı plan ve programlar uyarınca öğrencilerin beden ve ruh sağlığının korunması, barınma, beslenme, çalışma, dinlenme ve boş zamanlarını değerlendirme gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak ve bu amaçla bütçe imkanları nispetinde okuma salonları, yataklı sağlık merkezleri, mediko-sosyal merkezleri, öğrenci kantin ve lokantaları açmak, toplantı, sinema ve tiyatro salonları, spor salon ve sahaları, kamp yerleri sağlamakla ve bunlardan öğrencilerin en iyi şekilde yararlanmaları için gerekli önlemleri almakla görevlidirler (Mad. 47/a).

Yükseköğretim kurumları, özel ve kamu kuruluşları ile işbirliği yaparak mezunlarına iş bulmakta yardımcı olurlar (Mad. 47/b).

Yedi yıldır YÖK'ce, öğrencilere yönelik sosyal etkinlikler konusunda hiçbir plan ve program yapılmamıştır. Bu konu tümüyle üniversitelerin insiyatfine bırakılmıştır. Yukarda sayılan sosyal etkinliklerin gerçekleştirilebilmesi için öğrencilerden alınan harçlar kullanılmaktadır. Ancak Öğrenci Harçlar Fonunda toplanan paraların yerinde kullanılıp kullanılmadığı ciddi olarak denetlenmemektedir. Bu nedenle bugüne değin Öğrenci Harçlar Fonundan, kanunda öngörüldüğü gibi, örneğin bir üniversite öğrenci yataklı sağlık merkezi açılmamıştır. YÖK, bu konuda da, yasa ile kendisine verilen planlama ve eşgüdümleme görevini bugüne değin yapmamıştır.

Ayrıca herhangi bir üniversite ya da fakültenin, özel ya da kamu kuruluşları ile işbirliği yaparak mezunlarının iş bulmaları konusunda ciddi bir girişimde bulunduğu görülmemiştir.

Örneğin çok olduğu söylenen tıp doktoru açığının ne olduğu konusunda bilimsel bir araştırma yapılmamıştır. Bir başka örnek da , meslek yüksekokullarınca karşılanması düşünülen meslek mensuplarının ne kadar olduğu konusunda elde bilimsel veriler bulunmamaktadır. Konu, bu alanda yetişmiş insan gücü arz-talep dengesine göre değil, tıpkı açık öğretimde aldığı gibi, gençlerin yükseköğrenim isteğini karşılama açısından ele alınmıştır.

Yasada öngörölen bir eşgüdömlöme konusu şöyledir:

Yükseköğretim kurumları arasında bu kanunda belirlenen amaç, ilke, ve hedefler doğrultusunda birleştirici, bütünleştirici, sürekli, ahenkli ve geliştirici işbirliği ve koordinasyonu sağlamak (Mad. 7/b).

YÖK, bugüne değin Eğitim Fakölteleri programları, hatta bu faköltelerin hepsinin kolayca uzlaşabilecekleri "Öğretmenlik Formasyonu" programında bile ahenkli bir işbirliği sağlayamamıştır. Örneğın, bu programdaki "Rehberlik" dersi YÖK'ün ilgili kararında seçmeli olmasına karşılık, bir kısım faköltelerde bu ders zorunlu ders olarak okutulmaktadır.

Yasa ile getirilen bir diğör planlama ve eşgüdömlöme de şudur:

Devlet kalkınma planlarının ilke ve hedefleri doğrultusunda ve yükseköğretim planlaması çerçevesi içinde:

1. Yeni üniversite kurulmasına ve gerektiğinde birleştirilmesine ilişkin önerilerini veya görüşlerini Milli Eğitim Bakanlığına sunmak,

2. Bir üniversite içinde fakölte, enstitü ve yüksekokul açılmasına, birleştirilmesi veya kapatılması ile ilgili olarak doğrudan veya üniversitelerden gelecek önerilere dayalı kararlar almak ve gereği için Milli Eğitim Bakanlığına sunmak (Mad. 7/d).

1987 Haziranında TBMM bir oturumda 1 üniversite, 21 fakölte, 5 enstitü ve 1 konservatuarın kurulmasını kararlaştırırken YÖK, hiç bir etkinlik gösterememiştir (Bkz: Cumhuriyet Gazetesi, 18.6.1987).

YÖK'ce hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş bir yükseköğretim planı bulunmadığından, 1983 yılından beri yasa ile YÖK'e verilen "yükseköğretim üst kuruluşları ile üniversitelerce hazırlanan bütçeleri tetkik ve onaylama" görevini YÖK hiçbir zaman gereği gibi yerine getirmemiştir (Mad. 7/k).

Mevcut eğitim-öğretim ve uygulama programları, araştırma ve bilim alanlarının özellikleri, bina araç-gereç olanakları, öğrenci sayısı vb noktalar esas alınarak üniversitelerin öğretim üyesi (prof., doç., yrd. doç.) ihtiyaçlarının YÖK'ce belirlenmesi görevi de yasada öngörülen kapsamda yerine getirilememiştir. Genel olarak toplumsal bilimler alanlarında YÖK'ce benimsenmiş olan örneğin bir anabilimdalında bir profesör, iki doçent, dört yardımcı doçent vb sistem, bizzat YÖK tarafından bozulmuştur. Bunun en güzel örneği "kolay profesörlük"tür. Bu süreç ile yıllardır merkezi yabancı dil sınavını başaramamış doçentlere bile profesörlük unvanı verilmiştir. Burada mektupla yardımcı doçent, doçent ve profesörlüğe yükseltmeler konusu üzerinde ayrıca durmaya gerek duyulmamıştır. Ancak mektupla akademik unvan verilmiş olan ama kendisi herhangi bir yabancı dil bilmeyen bir müzik ya da resim iş öğretmenini dekan ya da rektörce yabancı dil jürilerine seçilmesi ile, bu sınavlar da ciddiyetini çoktan yitirmiştir.

Sonuç olarak buraya kadar yasa ile YÖK'e verilen yükseköğretim kurumlarının planlanması ve eşgüdümleme görevlerinin hiçbirinin YÖK'ce yerine getirilmediği örneklerle açıklanmıştır. Ayrıca YÖK ile birlikte merkezden, dolayısıyla "keyfi" yönetim, tüm yükseköğretim kurumlarında yaygınlaştırılmış, böylece akademik değerler tahrip edilmiş, üniversitelerde öğretim temelinden sarsılmıştır. Yasa ile kendisine görev olarak verilmiş olan bir yükseköğretim planlaması hazırlama ve uygulama görevini, kurulduğundan bugüne değin yapmamış olan YÖK'ün varoluş nedenini anlamak mümkün değildir.

Bizce YÖK, merkezi bir icra organı olmamalı idi, merkezi bir planlama ve eşgüdüm organı olmalı idi. Bu aslî görevini, yasanın özüne ve sözüne uygun olarak yerine getirmemiş olan YÖK'ün gereğine inanmak mümkün değildir. Zaten geçen Temmuz ayında toplanan XII. Millî Eğitim Şûrasında da YÖK'ü, bugünkü uygulamaları ile savunanlar, yalnızca YÖK'ce atanmış yöneticiler olmuştur.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN:- Sayın Adem, Yükseköğretimde plânlama ve koordinasyon konuşmalarını tamamladılar. Şimdi bu konuda söz almak isteyen varsa söz vereceğim.

Beş konuşmacıya üçer dakikayı geçmemek üzere söz veriyorum.

Buyurun Sayın Emiraliöğlü.

MEHMET EMİRALİÖĞLÜ- Sayın Başkan, değerli hocalarım! Yüksek öğretimde plânlama ve koordinasyon konusuna baktığım zaman ben, yüksek öğretimde plânlama ve koordinasyonun nasıl olacağını anlatılacağını algılamıştım. Ayrıca bir koordinasyonu da anlayamadım. Çünkü koordinasyon işlevi, plânlama sürecinin içinde bir katagoridir. Bunun gibi plânlamada daha başka en az yedi katagori ve işlev vardır. Onların içinden bir tanesini alıp da ötekilere değinmeyişe de merak ettim. Ama eksik olmasın Sayın Adem konuşmasıyla yükseköğretimde plânlamanın olmadığını ortaya koymuştur. Bunu biz de biliyorduk ama kanıtlama belgelerine ve verilerine sahip değildik. Sayın Adem'e teşekkür ederim. Yükseköğretimin amacı doğrultusunda neyi, nerede, ne zaman, ne kadar, ne ile, nasıl ve kimlerle yapacağımız, bilimsel araştırma verilerine dayanılarak belirlenmiş değildir. Yükseköğretimin, araştırmasında, plânlanmasında, uygulamalarında, ölçme ve değerlendirmelerinde, yeniden düzenlenmesinde zaman boyunca bir tutarlılık ve süreklilik yoktur. Günlük sorunların geçici çözümleriyle uğraşmakta, bu yıl bir türlü, gelecek yıl başka türlü, birbirinden kopuk, özlerinde tutarsız önlemlerle oyalanılmaktadır. Avrupa Birliğine katılacak ülkemizin öteki alanlarda olduğu gibi yükseköğretimde de onlar düzeyinde olmasını bu tutum ve gidişle sağlayamayız. Uluşlararası yarışta geri kalır, onlara meydanlarımızı bırakmak gibi acı bir sonuçla karşılaşırız.

Yükseköğretimde Plânlama konusunun dışında söylenenlerden benim ilgilendiğim konulara da izninizle değinmek istiyorum.

Biliyorsunuz. Mezunuyet sonrası eğitim için bir kuruluş düzenlendi. Buraya ben de baş vurdum. Yüksek Köy Enstitüsü Zirai İşletme Ekonomisi bölümünün özel ve Okulun Genel Öğretim Programlarından aldığım kredileri, Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsünde aldığım derslerin notlarını, DİE Eğitim Merkezindeki eğitimden kazandıklarımı otaya koydum. Bunlar benim bu kurumu bitirmek için kaydımı yaptırmamın ve bir sömestri devam etmemin yettiğini gösterdi. Yani kredi toplamım diploma almama yetiyordu. Kayıt yaptırıp, bir sömestri oranın öğrencisi görünmem gerekiyordu. Yeni bir formasyondan geçmeden bana bir akademik ünvan verilecekti. Bir uzman olacaktım. Aslında uzmanlık titrim hem TODAİ den hem de DİE Eğitim Merkezinden aldığım diplomalarla bana verilmiş oluyordu. Bir üçüncüsü kendiliğinden geliyordu. Akademik olarak elde edeceğim bir yetkiyi aldıktan sonra o yetkiye lâyık olmak için kendi kendimi tamamlamak zorunda kalacağım için programa devam etmedim. Sayın konuşmacıların burada sözünü ettikleri "bedeva ünvan dağıtmaların" bir örneği bu olsa gerekir.

Yüksek Köy Enstitüsünün kurulmasıyla bir yükseköğretim plânlaması yapılmıştır. Bunu bilen ve ilgisi içine alan yok. Temel eğitim, İlköğretim, Yaygın eğitim ve özellikle kırsal kesimdeki köy eğitim ve kalkınmasının gerekli duyacağı yüksek öğrenimli eğitim meslekadamları yetiştirilmesi plânlanmıştır. Köy Enstitülerinin, Bölge okullarının, İlköğretim teftiş bölgelerinin gerek duyduğu yüksek öğretmenli meslekadamlarının yetiştirilmesine bu plâna göre başlanmıştır. Dil ve Tarih Coğrafya ve Fen Fakültesinden, Gazi Eğitim Enstitüsü ve Yüksek Öğretmen okulundan, Devlet Konservatuvarından, Yüksek Ziraat Enstitüsünde (Şimdiki Fakülte) sağlanamayacak meslek adamları Yüksek Köy Enstitüsünde yetiştiriliyordu. İlk hedef okulun yedi bölümünde 22 Köy Enstitüsünün tüm öğretmenlerini, bölge

ilköğretim müfettişlerini, Bölge okullarının öğretmen ve yöneticilerini yetiştirmektir. Ayrıca Oralara meslek içi eğitim hizmeti verilmesi de plânlanmıştı.

BAŞKAN- Teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın Sağlam.

Prof. Dr. MEHMET SAĞLAM- Sayın Başkan, sayın Prof. Dr. Adem üniversitemiz ile ilgili verdiğimiz rakamlara dün de değinmişlerdi. Bugün değinmelerindeki bir-iki konuyu tavzih etmek istiyorum.

Birincisi şu; herşeyden evvel benim aldığım başlangıç rakamları 1980 rakamları ve mukayese ettiğim yedi yılda, 1988 rakamları, Bunu tekrar vurguluyorum. Öğretim elemanı sözcüğünü de biz icat etmedik. "Ben kabul etmiyorum" diyorlar ama 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun bir sözcüğüdür. Yani profesörü, doçenti, yardımcı doçenti, öğretim görevlisini, okutmanı, araştırma görevlisini kapsamına alan bir sözcüktür bu. Türkiye genelinde kişi başına düşen veya öğrenci başına düşen öğretim elemanı şeklinde istatistiklendirildiği ve dünyada da böyle uygulandığından, bu temayüle uyararak o şekilde istatistik verdik. 14-15 dedik ve hala ısrar ediyoruz. 8146 öğrencimiz var, 567 öğretim elemanımız var, Hesap maydandadır. Öğretim üyesine gelince; Ondokuz Mayıs Üniversitesinin Türkiye genelinin aşağısında olduğunu kabul etmiyorum. Çünkü, ellerinde yoksa bugün Yükseköğretim Kurumundan temin edebilirler, Kasım 1981-Kasım 1988 dönemi Yükseköğretimle ilgili istatistikler çıkmıştır. Bu rakamlar orada da var. Türkiye genelinde , eskiye yani 1750 sayılı kanuna dönerek "öğretim üyesi" tanımına bakarsak; doçent ve profesör anlamındaki öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı nedir? Bununda hesabı orada yapılmıştır. Bu Türkiye genelinde 120'dir. 46 rakamı falan söylediler bunu nereden aldılar bilmiyorum. Yani 120 öğrenciye bir doçent veya profesör düşmektedir. Bu eski yani 1750 tanımına göre yapılmış bir hesaptır, bunu tekrar vurguluyorum. Bu hesaptan giderseniz On-

dokuz Mayıs Üniversitesinde, 70 doçent-41 profesör, 110'u 8000'e oranlayın yine 120'nin altındadır. Anlayamıyorum yani neyi tekzip ediyor sayın Hocamız. Bir daha hesap edelim isterse-
niz.

Dünya geneline geelim; UNESCO'nun Statistical Yearbook1987 sayfa 247-278'deki rakamlara göre, Bercelona Üniversitesinde İspanya, bir profesör ve doçente 137 öğrenci düşmektedir.. Yine o kıstasla ele alıyorum yani 1750 kıstası ile, Manchester Üniversitesi İngiltere, 143 öğrenci düşmektedir, Finlandiya 116 öğrenci düşmektedir, Viyana Ünivesitesi Avusturya 108 öğrenci düşmektedir. Bu istatistikler için öğretim üyesi doçent ve profesör olarak kabul edilmiştir. Tekrar ediyorum bu bir övünme oranı değildir. Öğretim elemanı olarak çıkan rakamlar meydandadır. Ondokuz Mayıs Üniversitesinde, 1980 ve 1988'i mukayese ettim. Daha iyinin, idealin, en iyinin hududu yok, övünülecek bir şey de yok. Ama gerçeği söylemek zorundayız, mazur görünüz, çok rica ediyorum.

Şimdi, mezuniyet sonrası için okunan madde ise bir istisnadır Öyle bir istisnadır ki; 20 yıl, 15 yıl, 10 yıl asgari 5 yıl, Milli Eğitimden Üniversiteye devredilmeden önceki Yüksek Öğretmen Okulunda, Gazi Eğitim gibi veya teknik eğitim gibi mesleki eğitim gibi 4 yıllık Yükseköğretim kurumlarında, dikkat buyurunuz, en az beş yıl öğretmenlik yapanlara tanınan istisnayı buraya getirip, bedava ünvan dağıtılıyor, demenin izanını-bilimsel anlayışını zıtalilerinize bırakıyorum. Bu madde sadece o zamana göre Yüksek Öğretmen Okulları, Gazi Eğitim, Mesleki Eğitim, Teknik Eğitim gibi okullarda en az 5 yıl hocalık yapmış olanlara uygulandı. Bunların nasıl seçildiğini bilen eğitimciler vardı. O zaman akademik bir ünvanları yoktu ama buralarda öğretim üyeliği yapmışlardı. İşte bunlara tanınan istisna maddesidir o. Yoksa mezuniyet sonrası eğitimin, sayın Hocamız da dokunacaktır, bugün asgari-azami kredileri ile konmuş bir sistemi vardır. Bunlar belli süreler için uygulamaya konmuş geçici maddelerdir. Bunu da arz etmek isterim.

Yükseköğretim Kurulunun planlayıcı mı-icracı mı olduğu konusundaki görüşleri plan açısından ele aldığımız taktirde; en azından hepimiz biliyoruz ki, 2000 yılına kadar Üniversitelerden gelişme planları istenmiştir. Üniversitelerde bugün geliştirme komiteleri oluşturulmuştur. 9 Eylül Üniversitesinde de olduğuna eminim. Bu komiteler kanalıyla her Üniversitenin,2000 yılına kadar kendi gelişim planı Yükseköğretim Kuruluna gönderilmiştir. Yükseköğretim Kurulunun bu planlar çerçevesinde yaptığı çalışmalar ne merkezde? Bunu açıklamak veya bildirmek tabii bize düşmez. Fakat en azından birtakım rakamlar ortadadır. Bugünkü ile 1980 arasında özellikle Üniversitemizi ilgilindiren rakamları, Hocamıza vermeye hazırım. Tekrar ediyorum, bunda övünülecek birşey yok. Önemli olan; gerçekleri bilelim, ne yapılabildiğini, ne yapılamadığını görelim ve yapılamayanlar konusunda daha iyiyi yapmaya çalışalım.

Saygılar sunuyorum.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU- Sayın Prof. Dr. Adem'e teşekkürler etmek istiyorum. İki noktaya değinme gereğini duydum. Prof. Adem, onur kırıcı bir durumu örneklediler. Fransa örneğini verdiler. Bizim ülkemizde yani mutfığımızda bu örnekten daha belirgin bir konuyu bilgiye sunmak istiyorum. Üniversiteler öğretmen yetiştirmekte, fakülteler diploma vermektedirler. Bu diploma da belli bir işi yapmaya yeterlidir yazılır. Diplomanın anlamı da budur zaten. Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı'mızda her yıl "öğretmenlik yeterlilik sınavı" açar. Dikkatinizi çekiyorum yeterlilik sınavı açmaktadır. Salt bir seçme sınavı değil, **yeterlilik** sınavı açmaktadır. Bundan daha "onur kırıcı" ne bekliyorsunuz. Bir ülkenin yükseköğretimi diploma verir, bir ülkenin bakanlığı bu diplomaya rağmen o meslek için **yeterlilik** sınavı açarsa, burada bir ciddi durum vardır. Bu günün bu tür uygulama öğretmeliğin başına geldi. Böyle giderse, uygulama yarın öbür gün diğer mesleklerde de başlayacak gibi görünüyor. Diğer mesleklerde de işverenler, devletin

işverenleri, **yeterlilik** sınavı açarlar. Fransa'ya gitmeye gerek yok "onur kırıcı" örnek için. Eğer bir kuruluş yetiştirdiği, diploma verdiği elemanı o toplumda yetiştirdiği işi için yeterlidir ayrıca **yeterlik** sınavına gerek yok mücadelesini veremiyor ise durum ciddidir. Yükseköğretimde salt sayıları tartışmanın, sayıları konuşmanın anlamını pek anlayamıyorum.

Dikkati tekrar çekmek istiyorum. Bugün yalnız öğretmenlik için geçerli bu uygulama, ama diğer meslekler için de yavaş yavaş oluşmaya başlayabilir. Özellikle, özel şirketlerin ilanlarına bakınız. Belirli bir fakültenin mezunlarını almak istemektedirler. Açık veya gizli, diğerlerini kabul etmeyeceklerini bildirmektedirler. Örnekler için açıköğretime falan gitmeye de gerek yok. Öyle ise konu bu açıdan yükseköğretimde sayıları planlamak değil yapılan işi kaliteyi planlamak gerekiyor. 2000 yılına böyle gideceksek sayılar ne kadar büyürse büyüsün herhalde üniversiteden gerçek yükseköğretimden söz etme olanağımız gittikçe azalacaktır.

Bir konuya daha değinmek istiyorum. Sayın Prof. Sağlam bir bilgi verdiler, o çerçevede devam etmek istiyorum. 1981'den 1988'e kadar plan kavramında yaptıklarımızı sayılarla ve yatırımlarla Sayın Adem açıkca ortaya koydular. Bir plan olmadığını belirlediler, olmayan şeyi tartışamayacağımıza göre gelişme yok! Ama bir çok yapılmış işler var! Şimdi 200 yılını dikkate alarak üniversitelerde, bilgi edinmekten dolayı memnunluk duyduğumuz bir konu ordaya atıldı; gelişim planları hazırlanmış ! İlginçtir, iki gündür ilk kez üniversitenin bütün bu işlerdeki yerini duymuş olduk. 1981'den beri herşeyi YÖK yapıyordu. Bu işlerde üniversite nerede? Yükseköğretimin üniversitesi nerede? diye sorular beliriyordu. Artık üniversite gelişim planı hazırlıyormuş. Çok sevindirici bir durum. Ama, korkarım. 1981-1988 örneğini dikkate alacak olursak, bu planlarda gelecek için her halde büyük ümit bağlayacağımız planlar olmayacaklardır. Çünkü yapacaklarımızın, yaptıklarımızın bir devamı özelliğini taşıma olasılığı büyüktür. Bu ümitsizliğimi de dile getirmek gereğini duydum. Saygılar sunuyorum, teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Kansu buyurun.

Prof. Dr. Akif KANSU- Sayın Başkan teşekkür ederim. Mümkün olduğu kadar kısa bir iki cümle söylemek istiyorum. Sayın Adem 1750 sayılı Kanuna göre kurulan YÖK'ün fazla etkin olmadığını söylediler. Ben o kuruluştaki görev yapmış olan Sayın Yusuf Vardar'dan sonra TÜBİTAK adına YÖK'de görev yaptım; fazla etkinlik göstermeyişinin bir nedeni, öyle denilebilir, çok temkinli hareket eden bir komisyon olmasındandır. Yani o güne kadar hemen hemen hiçbir şey yapılmadığı için, birden bire çabuk karar alıp yanlış yapacağına, hemen hemen her hususta bir komisyon kurup, komisyonun hazırladığı raporu defalarca tartışan ondan sonra karara varan bir kuruluş olduğu için fazla etkinlik göstermedi; ömrü de kısa olduğu için belki yaptıkları yahut hazırladıkları ortaya çıkacağı sırada da tamamen kaldırıldı. Yapmak istedikleri de maalesef bazı hukuk kuruluşları tarafından, Danıştaya başvurular vesaire gibi olaylar nedeniyle, yürütülmedi ve onu da söyleyeyim: Yeni doçent olanlara gösterilen yeni Üniversiteler, bilhassa taşradaki Üniversiteler, tayin için iki veya üç yer asgari olarak gösteriliyordu fakat pekçoğu Danıştaya veya teknisyenlik, hemşirelik kadrolarına başvurular gitmemek için. Bunları söylemiş olayım.

İkincisi de, bir öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı, işi Üniversite çapında aldığınız zaman o derece belirgin sonuçlar varmez; ama, ne kadar ayrıntıya inerseniz bu sonuçlar bariz olarak ortaya çıkar. Ziraat Fakültelerinde değişik lisans programları vardı, mesela benim Dekanı olduğum Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi 12 değişik tipte diploma verir, on iki değişik lisans programı uygular. Bu lisans programlarının uygulandığı bazı yeni Ziraat Fakültelerimizde (tabii hepsinde bütün lisans programları yok onu da söyleyeyim) bu programların bazısında yerleşik kadrolu birtek öğretim üyesi yoktur. Teşekkür ederim.

BAŞKAN- Sayın Kansu'ya teşekkür ederim. Buyurun sayın İnan.

Doç. Dr. NURKUT İNAN- Efendim bir noktaya değinmek isti-

yorum birde küçük bir sorum var; ama sorum Sayın Prof. Adem'e değil. Ama önce asıl değinmek istediğim noktayı söyleyeyim. Ortaya çıkan resim önemli rakamlardan daha önemli. Rakamların zaman zaman aldatıcı olabilmesinden kurtulmanın en pratik çaresi ve yolu rakamları tek başına almayıp karşılaştırma amacıyla kullanılmasıdır. O zaman daha sağlıklı sonuca varırız. Şimdi Sayın Mahmut Adem arkadaşımızın verdiği rakamlarla karşılaştırma yapmamız mümkün. Belki kendileri de bu konuda birkaç söz söylerler diye açıklıyorum. Ben rakamlara baktım ve dehşete düştüm. Çünkü Türkiye'nin bütün temel üniversiteleri çökmüş. Mesela Hacettepe Üniversitesinin öğretim üyelerinin yarısı yok olmuş. Ankara Ünivrsitesinden yüzde otuz gitmiş. Bu nedenle büyük ünivrsitelerde 1981 ve 1988 arasında bir çöküş vardır. Büyük üniversitelerdeki bu çöküş taşra ünivrsitelerinin gelişmesini haklı gösterebilecek birşey midir değil midir bunun tartışmasının yapılması lazımdır. Öğretim üyesi ya da öğretim elemanı başına düşen öğrenci sayısı da düşmüş yani daha az öğretim üyesi daha çok öğrenciye hizmet verir olmuş. Mutlak rakamlara değil değişmelere bakarak varılan bu sonuç bir çöküş göstermektedir. Durum bu kadar açıktır.

Şimdi izin verirseniz soruma geleyim. Bir teknik sorum var Yükseköğretim Kurulunun önde gelen görevi koordinasyon ve planlamadır. Dün kendileri de bunu söylediler. Türk Eğitim Derneği iki günlük bir sempozyum düzenlemiş bu sempozyumun ikinci gününün ilk bildirisi yükseköğretimde planlamadır. YÖK nerede? Sorum işte bu; kim temsil ediyor YÖK'ü, acaba Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü YÖK'ü temsilen mi buradadır onu bilemiyorum.

Prof. Dr. MEHMET SAĞLAM - Hayır.

Doç. Dr. NURKUT İNAN (Devamla) - Değilse, mesele yok, sağolun. Dün Yükseköğretim Kurulu üyeleri üniversitelerimizi savundular ama bugün YÖK'ün aslı görevi konusunda görüşlerini açıklamak için kendilerine verilen fırsatı kullanmadılar. Halbuki dün Yükseköğretim Kurulu Sayın Başkanının cümlesini de veril-

miş bir söz olarak kabul ettik. Bu iki günlük sempozyumun yetmeyeceğini daha ilerde yeniden YÖK ile birlikte toplanacağımıza söz vermişti. Belki Yükseköğretim Kurulunun düzenleyeceği bu söz verilen toplantının hazırlıkları sürdüğü için gelemediler onu bilemiyorum, ama YÖK nerede sorum devam ediyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN - Biz de teşekkür ederiz. Genellikle İnan soyadlılardan aynı soruları alıyoruz. Sayın Rauf İnan hocamız da Milli Eğitim Bakanlığı temsilcisi nerede diye sorarlar. Sayın Nurkut İnan da YÖK temsilcileri nerede diye soruyor.

Buyrun Sayın Adem.

PROF. DR. MAHMUT ADEM - Teşekkür ederim Sayın Başkan.

Kişisel bir tartışmaya girme gibi bir niyetim yok, sayın rektörle bizim verdiğimiz rakamlar aslında farklı kaynaklar değil, 1980-1981 rakamları Devlet İstatistik Enstitüsü rakamları, fakat ondan sonra geçen yıla kadar ÖSYM ya da YÖK hiçbir rakamı Devlet İstatistik Enstitüsüne vermediği için yükseköğretim istatistiği yayınlanmadı, geçen yıl en son yayınlananlar da bize ulaştı, ben 1986-1987'yi aldım. Sayın Sağlam da 1987-1988'i aldı aynı kaynaktan. Sayın Nurkut İnan'ın söylediği gibi, bu çok şey değişmiyor. Sorun o değil. Sorunun başka yönleri var, yani rakamlar çok şey ifade etmiyor. Ben onu bir iki cümle ile Sayın Özoğlu sordular. söyleyeyim, " mutfağın içinden" söylemek zorundayız bazı şeyleri alınmasınlar ben onları konu dışında tutuyorum. Benim fakültemde üç bölüm var, Dekan bu üç bölümün bir bölüme indirilmesini istiyor. YÖK bunu onaylıyor yani bu 2547 sayılı Kanun yürürlüğe girmeden önce yapılabilecek bir şey mi? Mümkün mü? O dekan yerinde durabilir mi? Efendim, bunun örnekleri o kadar çok ki, bunlar içinde yaşadığımız olaylar. Bir Fakültede psikolojik hizmetler anabilim dalında bir doçentlik ilanı veriliyor, felsefe doktoru olan birisi başvuruyor, bu psikoloji alanı ile hiç bir ilgisi olmayan üç kişi rapor yazıyor, rektör onaylıyor, fel-

sefe doktoru psikoloji doçenti oluyor. Şimdi başka örnekler vereyim. Bir doçent profesörlüğe yükselecek; kanunda der ki üç komisyon üyesi rapor verecek, bu üç profesörden birisi ilgili birimden olacak, bu birimdeki profesörü rektör dışlamış, üniversite yönetim kurulu kabul etmiş, YÖK onaylamış. Doçent de profesör olmuştur. bu örnekleri çoğaltabiliriz. Örneğin fakülte kurullarının oluşumu. Kendi aralarından seçecekleri üç profesör iki doçent ve bir yardımcı doçent. Dekan seçtirmiyor. Başka bir örnek, yarı yıl başında ve sonunda fakülte kurulu toplanır kanuna göre, toplanmıyor, peki ne olacak? Bu rektöre anlatıldığı zaman aldığınız cevap şu: Efendim zaten fakülte kurulu, yönetim kurulu dekana yardımcıdır. İstişari organdır, toplanmasa da olur. Eksik olsa ne olur? Şimdi bu YÖK düzeninde, içinde yaşadığımız gözlediğimiz olaylar akademik değerlerin tahrip edildiğini, geleneklerin tahrip edildiğini gösteriyor. Bunlar aslında sölenecek şeyler değil ama, bunlar içimde olan şeyler söylemek zorundayım.

Asıl görevi olan plânlamayı da yapmadığına göre artık ben YÖK'ün gereğine de pek inanmıyorum. Eğer plânlama yapmıyorsa, isterseniz bir cümlelik bir madde ile 2547 sayılı Yükseköğretim Kurulu Kanunu yürürlükten kaldırılmıştır, yeni kanun hazırlanıncaya kadar 1750 sayılı eski kanun uygulansın denilebilir. Ben çok üzülerek bir gözlemimi daha belirteyim. Bunu XII Milli Eğitim Şurasında da gözledim. Ne zaman YÖK'le ilgili bir tartışma açılrsa, sayın hocalarımı bunun dışında tutuyorum: şöyle oluyor, özellikle yönetim görevlerinde olanlar, rektör, dekan düzeyinde sanki çıkarları zedelenecekmiş gibi savunmaya geçiyorlar. Acaba bu görevlerde olmasalar aynı şeyi savunurlar mıydı? Merak ediyorum. Sanki öyle gibi gelmiyor bana, çünkü bir ay dekanlık yapıp, sonra dekanlıktan ayrıldıktan sonra YÖK aleyhinde konuşanları ben çok gördüm. Dün Sayın YÖK üyesi Prof. Dr. Turgut Akıntürk ne İsa'ya ne Musa'ya yaranamadık dedi. O halde niçin YÖK'ü savunuyorlar? Anlamıyorum. Mademki çalışmıyor, çalışmayan düzeni düzeltmek gerekir.

Teşekkür ederim Sayın Başkan

BAŞKAN - Çok teşekkür ederiz.

Gerçekten de Yükseköğretimde Plânlama ve Koordinasyon toplantısı, bizim toplantımızla sistemdeki toplantı aynı özellikleri gösteriyor. Biz de planlamaya ve koordinasyona uyamadığımız için 15 dakika ara veriyoruz, çünkü ara verildiği zaman bu işler daha iyi düzeliyor. Herhalde bundan sonraki toplantılarda gerçekleşir.

Saygılar

BİLDİRİ IV

LİSANS - ÜSTÜ EĞİTİM

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN

(A. Ü. Hukuk Fakültesi Banka ve Ticaret Hukuk
Enstitüsü Müdürü)

Oturum Başkanı: YRD. DOÇ. DR. ÖMER PEKER

Türkiye'de Lisansüstü Eğitim

I

1. Yüksek öğretimde değişmeler-lisansüstü eğitim
2. Çıkış noktası: Meritokrasi mi -mediokrasi mi?
3. Siyasî tercih ve güçlükler
4. Toplumun temel taşlarını sarsanlar
5. Değerlemede gözönüne alınması gereken hususlar

II

6. Lisansüstü eğitimin önemi ve özelliği
7. Türkiye'de lisansüstü eğitim

III

8. YÖ. Kanunundan önce lisansüstü eğitim
9. Bu dönemle ilgili görüş ve önerilerim

IV

10. YÖ. Kanunu döneminde lisansüstü eğitim
11. Bir ilke ve uygulama
12. Lisansüstü eğitim-öğretim enstitüleri
13. Lisansüstü eğitim için ayrı, güçlü bir kadro
14. Kütüphane hizmetleri
15. Dersler, tez ve seminer çalışması
16. İstatistikler
17. Sonuç

Ekler:

- I . Bütün bilim dallarında lisansüstü eğitim
- II . Eğitim alanında lisansüstü eğitim
- III. Hukuk alanında lisansüstü eğitim

Türkiye'de Lisansüstü Eğitim

I

1. Yüksek öğretimde değişimler: TED'nin bu başlık altında düzenlediği ve iki gün sürecek bu toplantılarda bana verilen konu Türkiye'deki lisansüstü eğitim (1) alanındaki 'değişmeler'dir.

'Değişme' tarafsız, değer hükmü taşımayan bir kavramdır. Değişmeler olumlu yönde olursa 'gelişme'yi olumsuz yönde olursa 'gerileme'yi ifade eder.

Değişmeler sayısal açıdan (kantitatif) veya nitelik açısından (kalitatif) incelenebilir.

Lisansüstü eğitim alanındaki değişimleri tesbit etmek için önce değişimleri sayısal yönü ile bilmek gerekir. Sayısal değişikliklerin, amaçları açısından değerlendirilebilmesinde çeşitli güçlükler vardır. Yasal düzenleme ile uygulama arasındaki farklar üstü eğitimden sorumlu olan birimlere ve bilim alanlarına göre önemli şekilde değişebilmektedir.

Lisansüstü eğitim alanında görev alanlar ile öğrenciler arasında yapılacak tarafsız bir anketin gerçeklerin ve problemlerin ortaya çıkması açısından önemli bir hizmet olacağı kanaatindeyim. Yüksek öğretim alanında samimî kanaatlerini açıklamadaki güçlükleri, kimliklerini açıklama zorunluğu olmadan yapılacak bir anketle büyük ölçüde azaltılabilir.

Ayrıca bir dönemin değerlendirilmesi yapılırken normal gelişme sürecini ve oranını tesbit etmek, zaman unsurunu ve o dönem içinde fiilen kullanılan ödenekler tutarını gözönüne almak kişisel ve toplumsal açıdan maliyet/fayda analizi de yapmak gerekir.

---

(1) Lisansüstü kelimesi bazan tek kelime olarak, bazan iki ayrı kelime olarak yazılmaktadır. Lisansüstü çalışmalar için bazan 'eğitim' bazan "öğretim", bazan "eğitim-öğretim" kelimeleri kullanılmaktadır.

Türkiye'de lisansüstü eğitim çalışmaları içinde hukuk alanında öğrenci, asistan-doçent ve profesör olarak 38 yılım geçti (1944-1982). Bu süre içinde ve Üniversiteden istifa ettikten sonra geçen 6 yıl içinde yani toplam 44 yıl çeşitli kademelerde Türkiye'de lisansüstü öğretim problemlerini öğretim üyesi, yönetici ve eğitim konuları üzerinde çalışan, düşünen, problemlere çözüm arayan bir kişi olarak tesbit etmeğe çalıştım; görüşlerimi, tenkitlerimi, önerilerimi ilgili kurullarda ve komisyonlarda açıkladım ve bunların bir kısmını ayrıca yayınladım.

Bu tebliğde lisansüstü eğitim alanındaki değişimleri, benim-senen hedefler, tercih edilen sistemler, uygulamalar ve ortaya çıkan önemli problemler açısından özetlemeye çalışacağım.

Türkiye'deki lisansüstü eğitim problemlerinin daha üst düzeyde ve bütün teknik yönleri ile inceleneceği ve yeterli süre içinde açıkça tartışılabileceği çalışmalar için bu toplantının başarılı bir adım olmasını dilerim.

2. Çıkış noktası: Meritokrasi mi-mediokrasi mi? Hangi siyasî rejimi benimsemiş olursa olsun, hangi gelişme düzeyinde bulunursa bulunsun her toplum şu konuda bir tercih yapmak durumundadır: toplum için önemli olan her alanda (siyaset, yönetim, hukuk, ekonomi, tıp, eğitim, araştırma, endüstri vs.) üst düzey hizmetleri kimlere teslim edilecektir?

Toplumun kaderine bu alanlarda yetersiz, vasat kişiler mi hâkim olacak, yoksa toplum içinde "en iyiler", en kabiliyetliler mi güçleri oranında yüksek düzeyde eğitimden faydalanarak üst kademe hizmetlerinin gereklerine göre yetiştirilecek, üst kademelerde hizmet vereceklerdir? Başka deyimle sosyal sistem mediokrasi'ye mi, yoksa meritokrasiye'mi yani miras veya servete değil, sadece liyakata, yetenek ve beceriye dayanan "en iyilere mi" dayanacaktır (meritokratik aristokrasi)?

Dünya tarihinde ve bugün önder durumda olan toplumlar siyasî tercihini meritokrasi yönünde yapmış ve bu alanda gerçek bir başarı gösterebilmiş toplumlardır.

Eğitim alanında, özellikle lisansüstü eğitimde seçkincilik (elitisme) toplumu meritokrasiye, eşitcilik (éegalitarisme, egalitarianism) ise mediokrasi'ye götürür (2).

3. Siyasî tercih ve güçlükler: Akılcı tercihin meritokrasi yönünde olması gerekir; fakat özellikle demokratik toplumlarda siyasî tercihi kesin olarak meritokrasi yönünde yapmanın ciddi güçlükleri vardır. Toplumun baskısına, çoğunluğun isteklerine siyasî güçler ancak bir yere kadar dayanabilmekte ve ondan sonra meritokratik toplum düzeni ilke ve hedefinde tavizler derece derece artmaktadır.

Süratli ve aşırı nüfus artışı, eğitim kurumlarının kendi bölgelerinde açılması için yapılan baskılar, eğitim ve meslek kademelerini belli bir düzeye, olgunluğa ve başarıya ulaşmadan aşma istekleri ülkemizde, siyasî iktidarlarda yasama ve yürütme düzeyinde planlı kalkınma ilkesi ve disiplini ile bağdaşmayan düzenleme ve uygulamalara sebep olmuştur ve olmaktadır.

Yüksek öğretim alanında problemlerin ortaya çıkmasında veya halledilememesinde kanaatimca siyasî tercih, müsamaha ve tavizler, yüksek öğretim meselelerinin ele alınışında siyasî denge mülâhazaları, yüksek öğretim alanındaki problemleri doğru teşhisdeki yanılığlar önemli bir rol oynamıştır. Bunu yüksek öğretim alanındaki organların ve yöneticilerin tutum ve davranışlarını da ilâve etmek gerekir.

4. Toplumun temel taşlarını sarsanlar: Ülkemizdeki toplum hayatının ve bu arada yüksek öğretim hayatının temel taşlarını sarsmak isteyen gizli el veya eller bulunduğu, Türkiye'nin süratli gelişmesini engellemek için dış güçlerin ve onların ülkemizdeki köstebeklerinin -bir ülkeye uzun vadede en büyük ve en etkili darbenin yükseköğretim alanını alt üst etmek süretiyle vurulabileceği kanaati ile- planlı bir şekilde hareket ettik-

---

(2) Bak. Karayalçın: Meritokrasi, Konferans, (10 Nisan 1973) Ankara s. 1-5.

leri görüşü yaygındır.

Bu görüş doğru mudur, değil midir bilemiyorum. Her toplumda her dönemde yıkıcı veya gelişmeleri önleyici faaliyetlerin dış güçler tarafından yönetilmesi veya desteklenmesi ihtimali vardır.

Önemli olan toplumu yönetenlerin, siyaset, bürokrasi ve yükseköğretim kademesinde sorumluluk taşıyanların gerçekleri, problemleri görmeleri, çözümler konusunda açıkça tartışmaları, problemleri halledecek doğru önerilerde bulunmaları ve yetkili karar organlarının gerekenleri vakit geçirmeden yapmalarıdır.

Aksi halde varlığı ileri sürülen dışgüçler, gizli el veya eller ile yetkili karar organları arasında, farkına varılmayan ve aslında hiç istenmeyen, tehlikeli bir paralellik ortaya çıkabilir. Ayrıca bazı alanlardaki geri kalmışlığın, başarısızlığın sebebini dış güçlere, gizli ellere mal etmek veya hasnetmek hastalığını ve sebeplerinin doğru olarak teşhisini önleyebilir; bu kolay yol ve yorum yanılığlara toplum içinde oluşan gerçek sebeplerin aranmasına, rehavete sebep olabilir.

5. Değerlemede gözönüne alınması gereken hususlar: Sosyal bir sistemi, müesseseyi incelerken ve işlemlerini, çalışmalarını değerlendirirken o organizasyonla ilgili statüyü (yasal düzenlemeyi) ve o organizasyonda insan ve kaynak unsurlarını ayrı ayrı ele almak gerekir. Beklentilerin gerçekleşmemesinin sebebi organizasyonun kendi yapısı (statüsü veya yasal düzenleme...) olabilir; organizasyon yapısı mükemmel olabilir, fakat malî kaynak yetersizliği hizmetlerin beklenen düzeyde gerçekleşmesini imkânsız hale getirebilir. Güçlü mali kaynaklı, sağlam yapıli bir kuruluş sadece yönetim yani insan unsuru sebebiyle keyfî, lâübali ve gayri ciddî bir kuruluş şeklini alabilir veya yapısal yetersizlik yönetim yani insan unsuru dolayısıyla bir ölçüde telâfi edilebilir.

Bu giriş kısmında belirttiğimiz hususlar genel mahiyette olup, kanaatimce, her sosyal müessesenin ve ciddî problemin incelenmesinde, doğru olarak değerlendirilmesinde gözönüne alınması gerekir.

6. Lisansüstü eğitimin önemi ve özelliği: Avrupa'da yüksek öğretim lisans ve doktora olarak iki kademedен oluşuyordu. Yüksek öğretime talebin artması, toplumda değişik düzeyde yetişmiş insan ihtiyacının ortaya çıkması gibi sebeplerle İkinci Dünya Harbinden sonra yüksek öğretim alanında Avrupa'da, ön lisans ve yüksek lisans olmak üzere iki yeni kademe ihdas edilmiştir.

Yüksek lisans kademesinin benimsenmesinde İngiliz-Amerikan yüksek öğretiminde bu kademedede uygulanan eğitimden başarılı sonuçlar alınmasının da önemli bir rolü olmuştur.

Yükseköğretimde ön lisans ve lisans kademelerinde öğrenci sayısının önemli şekilde artması sonucu bu kademelerde eğitim **yığın** Öğretimine dönüşmüştür.

Lisansüstü öğretim ise **seçkin** eğitimidir ve öyle kalması lâzımdır. Çünkü her alanda üst düzeyde görev alacaklar (yöneticiler, uzmanlar, özellikle üniversite öğretim üyeleri...) bu kademedede yetişeceklerdir. Uzun vadede toplumun geleceği, kaderi, yüksek teknoloji çağını aşmak üzere bulunduğumuz bir dünyada, bu kademedede yapılan eğitimin **kalitesine** bağlıdır.

Lisansüstü eğitim **pahalı, maliyetli yüksek** bir eğitimidir. Sayısı az kişilerin mümkün olan en üst düzeyde yetişebilmeleri için öğretici kadro, kütüphane -laboratuvar ..için yapılan giderler bu alandaki hizmetlerin maliyetini önemli bir şekilde yükseltmektedir. Bir alana yapılan her yatırım, kişinin veya toplumun, tüketimden veya başka alanlara yapılacak yatırımdan fedakârlık etmesi demektir. Lisansüstü eğitim alanına yapılacak yatırımların **en yüksek sosyal faydayı** sağlayacak şekilde planlanması ve gerçekleştirilmesi lâzımdır.

7. **Türkiye'de İlsansüstü eğitim:** Ülkemizde (3) yüksek öğretim alanında önce lisans düzeyinde öğretim başlamış, doktora kademesi değişik bilim alanlarında öğretim kadrosu yeterli bir yoğunluk kazandığı sonucuna varılınca açılmıştır. Doktora kademesinin her bilim dalında Türkiye'de ne zaman başladığı konusunda kapsamlı bir çalışma tesbit edilememiştir.

Ülkemizde yeni yüksek öğretim kademeleri yasal düzenleme açısından ilk defa 14.6.1973 tarihinde kabul edilen 1739 sayılı **Millî Eğitim Temel Kanununda** görülmüş, yüksek öğretim lisans öncesi, lisans ve lisansüstü olmak üzere üç kısma ayrılmıştır (m. 37 fl). Bu kanundan altı gün sonra 20.6.1973 tarihinde kabul edilen 1750 sayılı **Üniversiteler Kanununda** ise "Üniversite eğitimi temel bilimler, lisans, yüksek lisans, uzmanlık ve doktora" kademelerine ayrılmıştır (m. 53 fl). 4.11.1981 tarihli ve 2547 sayılı **Yükseköğretim Kanunu**'nda yüksek öğretim kademeleri daha açık bir şekilde belirtilmiştir. Ön lisans (en az dört yarı yıl) - lisans (en az sekiz yarı yıl)- lisans üstü (yüksek lisans-doktora) (m.3'e bak.).

Yüksek Öğretim Kanunu yüksek İlsansın lisans öğretimine dayalı en az iki yarıyılık, ortaöğretime dayalı en az on yarıyılık programı kapsayacağını kabul etmişti. 17.8.1983 tarih ve 2880 sayılı kanunla yapılan değişiklikle yüksek lisansın **sadece** lisansa dayalı olabileceği kabul edilmiş ve süresi ise belirtilmemiştir. Doktora ise lisansa veya yüksek lisansa dayalı olabilecektir; birinci durumda süre en az altı yarıyıl, ikinci durumda ise en az dört yan yıldır.

Akademik açıdan Türkiye'de lisans üstü eğitimin gelişmesi ve problemleri 1981'den önce ve sonra, yani YÖ. Kanunundan önce ve sonra olmak üzere, iki dönemde ayrı ayrı incelenmelidir.

(3) "Türkiye'de lisans-üstü eğitim" konusunda tek monografi Dr. Fatma Varış'a aittir:

-Pozitif bilimlerin temel ve uygulama alanlarında, Ankara 1972, 183 s.

(AÜEF.yay.)

-Sosyal bilimlerde. Ankara, 1973, 295 s. (AÜEF. yay.).

8. YÖ. Kanunundan önce llsansüstü eğitim: 1981 yılına gelinceye kadar yüksek öğretim kurumları üniversiteler, akademiler ve yüksek okullardan oluşuyordu. Akademiler, üniversite adını alamayınca, üniversite statüsüne benzer bir statüye kavuşturulan yüksek okullardır. **İktisadî ve Ticarî İllmler Akademileri Kanunu** 1959 yılında, 1184 sayılı 7334 sayılı **Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri Kanunu** 1969 yılında kabul edilmiştir.

Lisansüstü öğretim ülkemizde üniversiteler ve akademiler içinde kendi kuralları içinde yönetmeliklerle açılmış ve düzenlenmiştir.

Her fakülte veya akademi içinde hangi tarihte doktora ve yüksek lisans çalışması başladığını ve lisansüstü eğitime kayıtlı ve diploma alanların sayısını gösteren yayınlanmış bir inceleme tesbit edilememiştir.

Bu konuda bazı bilim alanlarındaki durumu özet olarak belirtmek istiyorum:

Hukuk alanında doktora çalışmaları İstanbul Hukuk Fakültesinde 1932 yılında; Ankara Hukuk Fakültesinde ise 1944-45 yılında başlamıştır.

Hukuk alanında yüksek lisans çalışmaları ilk defa Ankara Hukuk Fakültesinde 1976-77 öğretim yılında başlamış, 1982 yılına kadar devam etmiştir. Fakültemizdeki yüksek lisans çalışmaları bir yıl sürüyor, yüksek lisans dersleri, seminerler ve uygulamalı çalışmalardan oluşuyordu. Doktoraya kaydolmak için yüksek lisans yapmış olmak gerekmiyor, ama üç lisans seminer sertifikası yeterli sayılıyordu (4).

---

(4) **Karayalçın:** Türkiye Adalet Akademisi. Niçin ve nasıl kurulmalıdır. Ankara 1972, s.83-84; Hukukda öğretim-kaynaklar-Metod-Problem Çözme, 3. baskı,

Eğitim: A.Ü. Eğitim Fakóltesinde 1969 yılında lisansüstü öğretim olarak yüksek eğitim lisansı ve eğitim doktorası çalışmaları başlamış (RG. 17 Ekim 1969) ve yüksek eğitim lisansına yüksek okullardan diploma almış olanlar ilgili komisyonun uygun bulması şartıyla kabul edilmiştir. (m. 1a). Her halde bu sebeple yüksek lisansa kaydolan öğrenci sayısı dikkati çekecek kadar yükselmiştir (5).

Eğitim alanında lisansüstü çalışmalar konusunda dikkati çeken bir husus da Hacettepe Üniversitesinde kurulan "Mezuniyet Sonrası Eğitim Fakóltesi" dir.

Bu Fakóltenin adında yer alan 'Eğitim' kelimesi sözkonusu fakóltenin sadece eğitim bilimi alanında lisansüstü çalışmalar için kurulduğu intibasını vermektedir. Halbuki bu fakóltede tıp dışında çeşitli alanlarda, bu arada eğitim bilimleri alanında lisansüstü çalışmalar yaptırılmıştır; "bilim uzmanlığı, yüksek mühendislik ve eşdeğer kademeye dayalı "bilim doktorluğu" programları uygulanmıştır (ilgili yönetmelik için RG.26 Temmuz 1977, s. 7-16'ya bak.)

Bu dönemde Hacettepe Üniversitesinde eğitim alanında lisans eğitimi yapılmıyordu ve bu amaçla oluşmuş bir kadro bulunmuyordu. Bu alan da lisans eğitimi için gerekli kadrosu bulunmayan bir üniversitenin Mezuniyet Sonrası Fakóltesinde o alanda lisans üstü eğitim yapılmış olması belki Türk Yüksek eğitim hayatında ilk defa görölen bir uygulamadır.

1971-72 eğitimi yılından itibaren tarım alanında başlayan "Ankara Üniversitesi Ziraat Fakóltesi Diploma Sonrası Yüksek Okulunda (RG. 27.7.1971); 20.6.1967'de kurulan Ankara Üniversitesi Veteriner Fakóltesi Hayvan

---

(5) 1967-1980 yıllarında (11 öğretim yılında) kayıtlı öğrenci sayısı 7882, diploma alanlar: 276, Çadırcı, Doç. Dr. Musa Süslü, Yrd. Doç. Dr. Azmi. Ankara Üniversitesi Tarihi, Ankara 1982, s. 416'ya bak. (A. Ü. Rektörlüğu yay.).

Yetiştiriciliği ve Sağlık Bilimleri Yüksek Okulu'nda ihtisas ve doktora çalışmaları yapılmıştır (6).

Genel durum: Bu dönemde mevcut öğretim üyesi kadrosunun lisansüstü eğitim için yeterli olup olmadığına bakılmaksızın, yüksek lisans ve doktora düzeyinde çalışmalarla ilgili yönetmelikler yayınlamıştır. Bu moda önce üniversitelerde sonra bütün iktisadî ve ticarî bilimler akademileri ile mimarlık ve mühendislik akademilerinde yaygın bir hal almıştır.

İktisadî ve ticarî bilimler akademilerinde lisansüstü eğitim esas itibariyle bu fakülterele bağlı enstitüler içinde yaptırılmıştır. Eskişehir İTİA. **Kütahya** Yönetim Bilimleri Fakültesi ise doğrudan doğruya yüksek lisans çalışması yapmıştır (RG. 27 Ağustos 1981). Bu akademilerde hukuk alanında bile yüksek lisans ve doktora programlarının uygulandığı görülmüştür.

1981 yılına gelinceye kadar üniversitelerde ve akademilerde yapılan lisansüstü eğitimin düzeyi her öğretim kurumunun kadrosuna, benimsediği programlara, uygulanan metodlara, bu programda görev alan öğretim üyelerinin durumuna, bu alandaki çalışmalar için ayırabilecekleri zamana, kütüphane ve/veya laboratuvarların durumuna göre çok değişmiştir.

Yüksek öğretim alanında bir reform yapmak düşünülürken lisans üstü eğitimin dayanacağı ilkelerin, bu alandaki problemlerin ve tercih edilecek çözümlerin açıkça tesbit edilmesi gerekir.

YÖ. Kanunu döneminde benimsenen esasların ve uygulamanın incelenmesine geçmeden bu konuda 1982 yılına kadar çeşitli vesilelerle yayınlanmış olan kendi görüş ve önerilerimi özetlemek isterim.

---

(6) Ziraat-Veteriner-Orman Fakültelerinin Yüksek Ziraat Enstitüsü (Y.Z.E.) Bünyesinde kuruluşlarının 50. yılı 1933-1983, s. 14-15, 37; ormancılık alanı için s.58'e bak. (A.Ü.yay. 1983).

9. Bu dönemle ilgili görüş ve önerilerim:

"Bir fakülte veya üniversitenin normal bir lisans öğretimi, uzmanlık ve doktora çalışmaları yapabilmesi için gereken kürsü sayısını ve her kürsü için lüzumlu profesör, doçant, asistan... sayısını tesbit etmek gerekir." "Bir fakültenin normal bir lisans, uzmanlık ve doktora çalışması yapabilmesi için kaç kürsüye ve kaç öğretim üyesine ihtiyacı olduğu ve bir öğretim üyesinin öğretim yükü ilgili fakülte temsilcilerinden kurulacak bir komisyonda tesbit edilmeli ve meselâ Üniversitelerarası Kurul'da veya kurulursa Türk Üniversiteleri Planlama Kurulunda-kesinleşmeli ve bu esaslar aynı şekilde değişebilmelidir" (7).

Yüksek Lisans ve Doktora: Bakanlık tasarısında yüksek lisans ve doktora eğitiminde görülen aksaklıkları ortadan kaldıracak hükümler eksiktir.

a) Kanaatimizce ihtisas komisyonlarının teklifi ile YÖK, yüksek lisans ve doktora eğitimi yapacak fakültelerin kütüphane, laboratuvar ve öğretim üyesi **standartlarını** tesbit etmeli ve bu standartları sağlayamamış fakültelerde yüksek lisans ve doktora öğretimi yapılamamalıdır.

b) Yüksek lisans ve doktora öğretimi kademesi **ayrı bir fakülte** halinde örgütlenmelidir. Böylece bu kademedeki çalışmalar daha verimli hale gelecek, bu kademe aynı zamanda araştırma kademesi olarak gelişecektir. Üç kademe kuruluşları arasında öğretim üyelerinin dağıtımı, çalışma süre ve şartları bir yönetmelikle esnek, fakat objektif esaslara bağlanabilir ve bağlanmalıdır (8).

"II-Lisansüstü öğretimin düzenlenmesi ve geliştirilmesi:

Türk ekonomisi ve fikir hayatı, lisansüstü öğretime -enaz lisans öğretimi kadar- önem verilmesini gerektirecek bir düzeye ulaşmıştır. Lisansüstü öğretim ayrıca yüksek öğretimde görev alacak öğretim üyelerinin ve araştırmacıların yetiştirilmesi bakımından da önemlidir. Lisans üstü öğretim bu iki açıdan geliştirilmeli ve düzenlenmelidir.

---

(7) Ankara Üniversitesi Senatosuna Haziran 1967'de sunulan rapor (Karayalçın: Meseleler ve görüşler, 1972-1983. III. Ankara, s. 112, 113).

(8) Öğretim ve Personel Konuları, Dünya 10-12 Aralık 1971 (Karayalçın: Meseleler ve Görüşler, II, Ankara, 1972, s. 24-25.)

Tedbirler:

-Lisansüstü öğretim (yüksek lisans, doktora) yapabilmek için bir Fakülte, Akademi ve diğer yüksek öğretim kurumlarında gereken asgari şartlar Üniversitelerarası Kurul ile Akademi'lerarası Kurul tarafından tesbit edilmelidir.

Bu şartları haiz olmayan yüksek öğretim kurumlarında lisansüstü öğretim yapılmamalıdır.

-Lisans öğretim kadrosu ile lisans üstü öğretim kadrosu geçiş imkânları tanınmak ve şartları belirtmek suretiyle birbirinden ayrılmalı ve zaruret olmadıkça lisansüstü öğretim ile görevlendirilen öğretim üyeleri lisans öğretimi ile meşgul olmamalıdır.

-Lisansüstü öğretimde öğretim-araştırma yükü yeniden düzenlenmelidir.

-Lisansüstü öğretimin yüksek okul veya fakülte şeklinde örgütlenmesi teşvik edilmelidir.

-Türkiye'de her ilim dalında lisans üstü öğretim yapılmasını güççökleştirmek üzere:

a) Önce bugünkü durum tesbit edilmeli, hangi bilim dallarında lisansüstü öğretim yapılmadığı veya yeterli sayılamıyacak çalışma yapıldığı açıkça belirtilmelidir.

b) Sonra boşluklar ve eksikliklerin nasıl ve hangi süre içinde tamamlanacağı açıklanmalı, bu amaçla ilgili kurumlar görevlendirilmeli ve her yönden desteklenmelidir." (9).

Yükseköğretim Kanunu Tasarısının ve Konusunun tartışıldığı tarihte bu hususdaki görüşlerimi de tekrar ettim:

"Tasarıda yüksek öğretim, Türkiye'nin bilim siyaseti açısından ele alınmamıştır. Lisansüstü çalışmaların (yüksek lisans doktora, doktora sonrası çalışmaların) bu amaçla özel olarak kurulmuş ayrı okullarda, ayrı ve güçlü bir kadro ile ve farklı bir çalışma düzeni içinde yapılması bu alanda ilerlemiş ülkelerde benimsenmiş bir ilkedir. Lisans öğretimi ile lisansüstü öğretim aynı fakültelerde, aynı kadrolar tarafından

---

(9) Yeni üniversitelerin geliştirilmesi, Üniversite Denetleme Kurulu tarafından oluşturulan özel komisyona 26.8.1976 tarihinde sunulan rapor, "Karayalçın, Meseleler ve Görüşler III, 1967 s. 63-64."

yapılmaktadır. Halbuki lisansüstü öğretim araştırmaya dayanan bir öğretimdir. Bu itibarla bunun ayrı bir kadro tarafından yapılması lâzımdır. Yeni kanun bir dereceye kadar bu konuya yaklaşmıştır. Lisansüstü öğretimin enstitülerde yapılabileceğini öngören hükümler vardır. Kanaatimca üniversite, siyasetinde lisans öğretimi ile lisans üstü öğretimi birbirinden ayırmak, ayrıca lisansüstü öğretim için isteğe bağlı ayrı bir kadro oluşturmak, hangi şartlar altında lisansüstü öğretim yapılacağını belirtmek lazımdır. Bugün bazı fakültelerde lisansüstü öğretim çok sulandırılmıştır. Bunu önlemek için lisansüstü öğretim yapılacak fakültelerin açıkça belirtilmesi ve kadrolarının gayet iyi seçilmesi lâzımdır* (10).

10. Yükseköğretim kanunu döneminde lisansüstü eğitim: 4.11.1981 tarih ve 1547 sayılı Yükseköğretim kanununu lisansüstü öğretim konusunda benimsediği ayrımlar daha evvel belirtilmiştir. (nu. 7'e bak).

Lisansüstü eğitim-öğretim yapma yetkisi 2547 sayılı kanunla enstitülere verilmiştir.

Enstitü, üniversitelerde ve fakültelerde birden fazla bilim dallarında lisansüstü eğitim-öğretim, bilimsel araştırma ve uygulama yapan yükseköğretim kurumudur (m. 3 f).

Bu sistemde yalnız Yüksek Öğretim Kurulu ile Üniversitelerin kamu tüzelkişiliği vardır (m. 6, 13).

Kanun fakültelerde de enstitü kurulabilmesini, dolayısıyla fakültelerde lisansüstü eğitim öğretim yapılabileceğini kabul etmekte ise de uygulama bu yönde gelişmemiştir (Lisansüstü Eğitim Öğretim Enstitülerinin Teşkilât ve İşleyiş Yönetmeliği. m.8'e bak.)

Üniversiteler içinde enstitüler YÖK'nun olumlu görüşü veya önerisi üzerine kanunla kurulur (m. 52) ve her halde yine kanunla birleştirilir veya kapatılır (m. 7 d2, 5f).

Lisansüstü öğretim esasları Üniversitelerarası kurul tarafından

---

(10) Yükseköğretim Kanunu. Tercüman, 21 Kasım 1981 Açık Oturum, "Karayalçın, age., s. 85-86."

çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir (m. 65, 12 bl). Üniversitelerarası Kurul'un **Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği** (LÜL-ÖY) 6 Ekim 1982 tarihinde Resmi Gazetede yayınlanarak aynı gün yürürlüğe girmiş, uygulama 1982-83 öğretim yılında başlamıştır (Geçici m.2). Bu yönetmelikte altı yıl içinde 14 defa değişiklik ve ilâveler yapılmıştır.

Enstitülerle ilgili esaslar YÖK. tarafından yayınlanan "**Üniversitelerdeki Akademik Teşkilat Yöntemliği**"n de (RG. 18 Şubat 1982) yer almıştır. YÖK Kanunu'na paralel olacak, (m. 3f) bu yönetmelikte de lisansüstü eğitimin "Üniversite ve fakültelerde bu maksatla kurulan enstitü tarafından düzenleneceği" hükmü (m. 11f1), hatta fakülteye bağlı enstitü müdürünün ilgili fakülte dekanının önerisi üzerine rektör tarafından atanacağı hükmü (m.11 f2b) bulunduğu halde fakülte düzeyinde enstitü kurulduğu, uygulamaya dönük doktora ile bağlantısı olmayan bir yıl süreli yüksek lisans eğitimi yapıldığı tespit edilememiştir.

Bu yönetmelikte ayrıca dikati çeken husus lisansüstü eğitimi düzenleyecek enstitüleri henüz kurulamamış bulunan üniversitelerin lisansüstü eğitim programlarının senatolarca yapılacak yönerge esaslarına göre yürütülmesinin kabul edilmiş olmasıdır (m.11 l2). Tıp alanında uzmanlık eğitimi tıp fakültelerince S.S.Y.B. kurallarına göre yürütüleceğini belirtmiştir (m.11 l2).

YÖK'ün **Lisansüstü Eğitim Öğretim Enstitülerinin Teşkilat ve İşleyiş Yönetmeliği** 3 Mart 1983 tarihli Resmi Gazetede yayınlanmıştır. Bu yönetmeliğin bazı maddeleri 4 Temmuz 1988 tarihinde yayınlanan bir yönetmelikle değiştirilmiştir.

Lisansüstü eğitim-öğretim üniversitelerde başlıca (11) üç

---

(11) Lisanüstü eğitim-öğretim yapılan diğer enstitütler ve özellikle Atatürk İlkeleri ve İnkilap Tarihi alanındaki enstitülerin bu alandaki çalışmaları için YÖK Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi'nin yayınladığı yıllık yükseköğretim istatistiklerine bakınız.

çeşit enstitüde yapılır: Fən Bilimleri Enstitüsü, Sosial Bilimler Enstitüsü, Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Bu enstitülerin yalnız yönetim organları vardır (müdür, yönetim kurulu, genel kurul); öğretim kadrosu yoktur. Fakültelerin bölüm başkanları, enstitünün-ismen mevcut- anabilim dallarının da başkanıdır (LÜE-TİY. m.5'in ilk ve değiştirilmiş metnine bak.).

Lisansüstü eğitim-öğretime rektörün önerisi üzerine YÖK karar verir (LUE-TİY m.4'ün ilk ve değiştirilmiş metnine bak.).

Üniversiteler, bu iki temel yönetmeliğe dayanarak kendi lisansüstü eğitim-öğretim yönetmeliklerini yayınlamışlardır. Enstitüde yürütülecek lisans üstü programların asgarî muhtevallarının Enstitü kurulu tarafından hazırlanıp Üniversite senatosu tarafından karara bağlanması kabul edilmişti (LÜE-TİY.m. 7f3). Bu yetki de 4 Temmuz 1988 değişikliği ile Üniversitelerarası Kurula verilmiştir (değiştirilen m. 7f3).

11. Bir ilke ve uygulama: 1981 yılı programında (RG 4 Haziran 1981) "Plân ve yıllık programlarda, kurulmasına başlanmış olan yüksek öğretim kurumlarının yeterli eğitim ve öğretim şartlarına kavuşturulmadan, yeni yüksek öğretim kurumlarının açılmaması öngörülmüştür. Buna rağmen üniversitelerce alınan kararlara dayanarak insangücü ihtiyaçları ile tutarlı olmayan yeni kurumların açılmasına devam edilmiştir" tesbiti yapıldıktan sonra (s. 324) "**yüksek öğretimde kurulmasına başlanmış kurumlar yeterli öğretim şartlarına kavuşturulmadan, öğretim elemanları sağlanmadan ve ele alınacak hukukî düzenlemeler gerçekleşmeden yeni Üniversite, fakülte, yüksekokul, enstitü ile bölüm açılmayacaktır**" ilkesi bir politika tedbiri olarak benimsenmişti (s. 327).

1981 yılından önce mevcut olan yükseköğretimde **plânsızlık** 1981 yılından sonra da yasama organı ve YÖK düzeyinde devam etmiştir.

Daha yakından takip edebildiğimiz hukuk alanında 8.6.1987 tarihli 2289 sayılı Kanunla Atatürk Üniversitesine bağlı olarak **Erzincan'da Hukuk Fakültesi** (m.12), henüz lisans düzeyinde eğitim kadrosunu oluşturamamış **Selçuk Üniversitesinde Konya'da**, **Dicle Üniversitesinde Diyarbakır'da** hukuk alanında lisansüstü öğretime başlanmış olması bu ilkenin ne ölçüde uygulandığını gösteren yasama ve YÖK düzeyinde yeni örneklerdir.

Kadrosuzluk, öğretim üyesi bulma sıkıntısı ve ödenek yetersizliği içinde kıvranan bazı yüksek öğretim kurumlarının varlığı yeni yükseköğretim kurumlarının kuruluşuna karar verilirken bunların ileride gerektireceği malî külfetlerin, öğretim kadrosunu oluşturma güçlüklerinin gözönüne alınmadığını göstermektedir.

12. Lisansüstü eğitim-öğretim enstitüleri: Lisansüstü eğitim ve öğretimin üniversitelerde üç tip enstitüde örgütlendirilmesi de kanatımca bir planlama ve organizasyon hatasıdır.

YÖ. Kanunu ile 1981 yılında benimsenen lisansüstü eğitim-öğretim enstitüsü modeliyle ilgili olarak 1983 yılı programında yer alan şu açıklama düşündürücüdür (RG. 29 Aralık 1982, s. 268):

"Yüksek öğretimin ileriye dönük plânlama konularının tamamının yeniden ele alınması gereği ortadadır.

Üniversitelere bağlı olarak kurulan enstitüler üç türdür. Bunlardan bir türü sadece özel olarak seçilmiş dallardaki araştırmalarla; bir türü ağırlık kazanmakta olan bazı ilim dallarıyla ilgili gücün her üniversiteye yayılarak kaynakların israfı yerine bu üniversitede yoğunlaşmasını hedef alan enstitüler; bir türü ise sosyal, tıp ve fen dallarında lisansüstü eğitimi düzenleyici fonksiyon görece enstitülerdir. İlk iki tür enstitüde araştırma yanında aynı zamanda eğitim faaliyeti de yapılabilecek ancak, lisansüstü enstitülerinde böyle bir uygulama olmayacaktır. Bu tür enstitülerin binaları, öğretim kadroları bulunmayacak; mevcut fakültelerin öğretim üyeleri ile lisansüstü öğrencilerinin öğretim programlarının yapılması, öğrenciye uygun seçmeli derslerin seçilmesinde yardımcı olunması, öğrencinin izlenmesi, fakülteler ve aynı dalda görev yapan diğer üniversitelerin enstitüleri ile koordinasyonun yapılması işlerini yürüteceklerdir."

Lisansüstü öğretim 1981 yılına kadar fakülteler içinde yapılmıştır. Bu uygulamada ortaya çıkan mahzurları bertaraf etme yolu, fakülte içinde ve gözetiminde lisansüstü öğretimi bir sürekli komisyonun sorumluluğuna vermek ve fakülte içindeki tecrübeli ve araştırmaya yönelmiş ve lisansüstü öğretime istekli öğretime istekli öğretim üyelerinden oluşacak özel bir ekip oluşturmak ve bu görevde bulunanlara yeteri kadar zaman ve imkân sağlamaktır; bu düzenleme en doğru çözüm olan lisansüstü öğretim fakültelerinin kurulmasında isabetli bir adım olabilirdi.

Bir kaç fakülteyi ilgilendiren bilim alanlarında lisansüstü eğitim ve öğretimin binası, eğitim kadrosu bulunmayacak, mevcut fakültelerin eğitim üyeleri ile, fakat enstitülerin sorumluluğu altında yapılması halinde bu modelden, (yapıdan) ileri gelen akademik ve idarî ciddî problemlerin ortaya çıkması "eşyanın tabiatı" icabıdır. Bu konuda altı yıllık uygulamanın açık ve samimî bir değerlemesi yapılmalıdır.

1983 yılı programından yukarda aldığımız bölümde bugün de isabetli ve doğru olan, "yüksek öğretimin ileriye dönük plânlama konularının tamamının yeniden ele alınması gereği" dir.

13. Lisansütsü eğitim için ayrı, güçlü bir kadro: Yüksek öğretimin çeşitli kademelerinde yapılacak öğretim için değişik vasıfda öğretim üyelerine ihtiyaç vardır. Ön lisansda başarılı olabilecek bir öğretim üyesi, lisansüstü eğitimde yetersiz olabilir. Lisansüstü eğitim için gerekli vasıfları haiz bulunan tecrübeli; araştırmaya dönük bir öğretim üyesinin lisans, hele ön lisans kademesinde görevlendirilmesi ise yönetim açısından ciddî bir hata teşkil eder.

YÖK. döneminde yüksek öğretim kademeleride yardımcı doçentlerle genişletilmiş öğretim üyeleri sınıfı içinde isteğe, formasyona, akademik performansa göre bir görev bölümü yapılması gerektiği anlaşılamamıştır. **Bunun sebebi ön-lisans-lisans-yüksek lisans-doktora çalışmaları arasında bir fark görmeyen zihniyettir.** Bunun en tipik

örneği, öğretim üyelerinin ders yükü hesap edilirken 1982 yılında **ön lisans-lisans-yüksek lisans-doktora ders saatlerinin YÖK tarafından eşdeğer sayılmasıdır.**

Bu anlayışa göre emeği ve zamanı değerlendirilen bir öğretim üyesi hem ön lisansda, hem lisansda, hem yüksek-lisansda, hem de doktora düzeyinde görevlendirilecek ve bunaltılacak olursa lisansüstü eğitim düzeyi elbette düşecektir ve düşmüştür.

Bu durum ayrıca **lisansüstü öğretim programlarının, birbiriyle ilgisi olmayan, zarurî olarak ilgili öğretim üyelerinin ders vermeye hazır buldukları konulardan (uygulamada görüldüğu gibi doçentlik, doktora tezlerinden, bunlar da olmayınca veya tükenince lisans derslerinden) oluşmasına sebep olmuştur.**

14. Kütüphane hizmetleri: Lisansüstü eğitim ve öğretimde başarının bir şartı da bu düzeyde çalışmaların yapıldığu kurumlarda kütüphanelerin (vebazı bilim kollarında ayrıca lâboratuvarların) bu çalışma ve araştırmalara elverişli bulunmasıdır.

Öğretim üyeleri ve kütüphaneleri yeterli olmayan veya evle-viyette bulunmayan bilim alanlarında lisansüstü çalışma yapılmasına izin verilmesi **akademik bir cinayet** olarak tanımlanmalıdır.

Ankara'da Türkiye'deki bütün üniversitelere hizmet verecek bir dokümantasyon merkezi kurmak için veya kurulduğu için veya başka sebeplerle kütüphane hizmetleri bakımından üstün durumda olan fakülte ihtisas kütüphanelerinde ödeneklerin gülünç denilecek tutarlara indirilmesi YÖK döneminde ihtisas (fakülte) kütüphanelerinin, değil lisansüstü öğretim yapan öğretim üyelerinin ve öğrencilerin, hatta lisans öğretimi yapan öğretim üyelerinin ve öğrencilerinin ihtiyaçlarını karşılamaz hale düşürülmesine sebep olmuştur.

15. **Ders, tez ve seminer çalışması:** Üniversitelerarası Kurul'ca kabul edilen yönetmelik, yüksek lisans ve doktora prog-

ramlarını kontenjan- giriş sınavında başarı - en az 12 yarı yıl saat ders - sınav - tez esaslarına dayandırmıştır.

Doktoraya kayıt için ayrıca yüksek lisans yapmış olmak, giriş sınavı olarak bilim sınavından önce yabancı dil sınavını da vermek; doktora kademesinde ders sınavları yanında tez safhasından önce yeterlik sınavında da başarılı olmak gerekmektedir.

Görülüyor ki lisansüstü öğretimde temel unsur teorik dersler ve tezdır. **Teorik derslerde öğrenci sadece alıcı durumdadır.** Teorik dersleri, yukarda belirttiğimiz sebeplerle belli, birbiriyle bağlantılı konularda yoğunlaştırılmaması, bir çok hallerde lisans derslerinin tekrarı mahiyetinde kalması öğrenciyi belli bir düzeye ve olgunluğa getiremez. Ayrıca araştırma tekniği ve kaynaklar hakkında yeterli bir düzeye gelmeden yapılacak tez çalışmasında, bekleneni elde etmek çok güçleşir.

İlim ve araştırma hayatında kişiyi yetiştiren ve olgunlaştıran temel unsur, seminer çalışmaları ve ödevlerdir. Seminer çalışması ve ödevi yapmayanların yüksek lisans ve doktora tezlerini beklenen düzeyde ve sürede hazırlayabilmesi mümkün değildir (12).

YÖK düzeninde lisans düzeyinde -meselâ Ankara Hukuk Fakültesinde 48 yıl önce kabul edilmiş ve uygulanmış olan- seminer çalışmaları kaldırılmış, lisansüstü eğitim ve öğretimde Üniversitelerarası Kurul, öğrenciyi aktif ve üretici duruma getiren seminer çalışma ve ödevlerine, dolaylı olarak yapılan ikaza rağmen 14 defa değiştirilen lisansüstü öğretim yönetmeliğinde yer vermemiştir.

Seminer çalışmalarına lisansüstü eğitim ve öğretimde yer vermeyen Üniversitelerarası Kurulun olumsuz görüşüne Ankara Üniversitesi katılmamış, kendi yönetmeliğinde lisans ve doktora kademesinde seminer çalışması yapılması gerektiğini kabul

---

(12) Karayalçın: Seminer çalışmaları. Tercüman, 17 Nisan 1984.

etmiştir. (m.3, 13, RG 6 Mart 1985) (Cumhuriyet Üniversitesi açısından RG. 11 Nisan 1983, m. 21'e bak). Lisansüstü eğitim-öğretimde seminer çalışmalarının Dicle Üniversitesinin Yönetmeliğinde de yer aldığını görüyoruz (RG. 24 Nisan 1987, m. 11, 28).

Lisansüstü eğitim ve öğretimde seminer çalışmaları konusunda Üniversitelerarası Kurul ve diğer Üniversiteler ile bu iki Üniversite arasında ortaya çıkan görüş farkı akademik zihniyet açısından üzerinde durulmaya değer bir husustur.

16. İstatistikler: YÖK'e bağlı "Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi-Dokümantasyon Birimi" tarafından hazırlanan ve yayınlanan yıllık "Yükseköğretim İstatistikleri"nde lisansüstü öğretim konularında ayrıntılı sayılabilecek veriler yer almıştır. Üniversitelerin hangi enstitülerinde yüksek lisans ve doktora alanında kaç öğrenci bulunduğu ve kaç öğrencinin derece aldığı -kız-erkek ayrımı da yapılmak suretiyle-ayrı ayrı verilmekte, bu bilgiler Türkiye ölçüsünde **öğretim (bilim) alanlarına göre** tasnif edilmektedir.

Yükseköğretim alanında yayınlanan bu istatistikler YÖK dönemine gelinceye kadar Devlet İstatistik Enstitüsü tarafından yayınlanan istatistiklerden daha ayrıntılı ve bu alanda yapılacak çalışmalar için daha faydalıdır.

YÖK döneminde lisansüstü eğitim-öğretim çalışmaları hakkında sayısal gelişme açısından toplu bilgi vermek amacıyla Türkiye ölçüsünde ve örnek olarak aldığımız hukuk ve eğitim alanlarında 1983-84 ve 1987-88 öğretim yılındaki durumları gösteren tablolar ek olarak sunulmuştur.

17. Sonuç: 1982 yılında verdiğim bir raporda yer alan şu cümleler lisansüstü eğitim alanında 1967 yılındanberi savunduğum görüşleri, vardığım sonucu açıkça göstermektedir:

"Yıllardanberi savunduğum çözüm şudur: Lisansüstü, öğretim seçkin bir öğretim kadrosu ile ve bu öğretim üyelerine yugun çalışma şartlarının sağlanması ile beklenen düzeye çıkabilir. Lisansüstü eğitim

yapacak kadroda ancak bu düzeyde çalışmalardan zevk alan ve o düzeyde çalışabilecek güçte olan tecrübeli öğretim üyeleri yer almalıdır. Ders ve imtihan yükü altında ezilen, rahat düşünme, çalışma ve araştırma ikânlarından mahrum ve daha yetişme döneminde iken yardımcı doçent adı ve öğretim üyesi statüsü verilen kişilerle lisansüstü öğretim yapılamayacağı aşikârdır. Lisansüstü eğitim belki üniversitelerin belli bir düzeye gelmiş bilim alanlarında, ayrı bir kadro ile ve bu düzeyde eğitim ve araştırmanın gerektirdiği şartlar altında yapılmalıdır." (13)

Ülkemizin bugünkü öğretim üyesi kadrosu, hele YÖK'le birlikte kurmuş yeni üniversitelerin durumu ve lisansüstü eğitim için ayrılabilen kaynakların sınırlılığı gözönüne alınacak olursa her üniversitede her alanda lisansüstü öğretim yapmanın doğru bir çözüm olmadığını göstermektedir.

Lisansüstü öğretim, ancak bu öğretimin gerektirdiği akademik koşulların birarada bulunduğu alanlarda ve kuruluşlarda yapılmalıdır.

Lisansüstü öğretim ile araştırma birbirinden ayrılamaz. Bilim ve Yüksek öğretim planlaması açısından Türkiye'de her bilim alanında bütün akademik şartları haiz, güçlü en aşağı bir kuruluş oluşturmak hedef olmalı, ancak bu kuruluşlar personel ve para vs. bakımından her yönü ile desteklenmelidir.

Bu kuruluşların Türkiye ölçüsünde dağılmasında yarar vardır. Üniversitelerin, özellikle yeni üniversitelerin akademik durumları, buldukları bölgenin özellikleri ve diğer hususlar incelenerek her üniversitede her halde bir alanda araştırma ve lisansüstü öğretim kuruluşunun oluşturulması ve süratle geliştirilmesi plânlanmalıdır.

Hedef, her bilim alanında her yönü ile mükemmel, milletlerarası düzeyde bir araştırma-lisansüstü eğitim kuruluşu olmalı, hiç olmazsa seçkinleri yetiştiren lisansüstü eğitim-öğretim alanı yetersiz, derme çatma kuruluşlardan kurtarılmalıdır.

---

(13) 5. Beşyillik Kalkınma Planı için kurulan Bilim-Araştırma ve Teknoloji Özel Komisyonuna 22.XI.1982 tarihinde sunulan rapor "Karayalçın, Meseleler ve Görüşler, III, s. 117."

Lisansüstü Öğretim
(Bütün bilim alanlarında)

<u>Yüksek Lisans</u>	<u>1983-84 (*)</u>	<u>1987-1988 (**)</u>
Okuyan	9.059	16.884
Yeni kayıt	4.516	8.200
Derece alan	1.099	3.449

Doktora

Okuyan (Toplam)	4.336	7.732
Yeni kayıt	932	2.684
Derece Alan	676	812

(*) 1983-1984 Öğretim yılı Yükseköğretim İstatistikleri, s. 65.

(**) 1987-1988 Öğretim yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Ankara, 1988, s. 69.

II
Eğitim alanında Lisansüstü Öğretim

<u>Yüksek Lisans</u>	<u>1983-84 (*)</u>	<u>1987-88 (**)</u>
Okuyan	1157	1411
Yeni kayıt	331	681
Derece alan	56	189

Doktora

Okuyan	166	302
Yeni kayıt	37	163
Derece alan	1	36

(*) 1983-84 Öğretim yılı Yükseköğretim İstatistikleri, s.94.

(**) 1987-1988 Öğretim yılı Yükseköğretim İstatistikleri, Ankara, 1988, s. 103.

III

Hukuk alanında lisansüstü öğretim

<u>Yüksek Lisans</u>	<u>1983-84 (*)</u>	<u>1987-1988 (**)</u>
Okuyan	184	433
Yeni kayıt	107	228
Derece alan	6	53
<u>Doktora</u>		
Okuyan	134	199
Yeni kayıt	11	89
Derece alan	5	19

(*) 1983-1984 Öğretim yılı Yükseköğretim İstatistikleri, s.91.

(**) 1987-1988 Öğretim yılı Yükseköğretim İstatistikleri Ankara, 1988, s. 98.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN-Bu konuda sayın Hocamıza soru yönelmek veya katkıda bulunmak isteyenler varsa onları kürsüye alacağım.

Sayın Prof. Dr. Mehmet Sağlam, buyurun efendim.

PROF. DR. MEHMET SAĞLAM -Değerli Hocama ilk önce bir sorum var. Mezuniyet sonrası lisans üstü çalışmada "SEÇKİNCİ" yaklaşımı benimsediklerini söylediler. Bende katılıyorum. Yalnız, özellikle Hukuk Fakülteleri, Tıp Fakülteleri gibi hatta bazı Mühendislik dalları gibi, Batıda, örneğin İngiltere'de, Amerika'da meslek adamı olmak için bile asgari yüksek lisansın, masterin geçerli olduğu bir dünyada, bugün bu görüşlerin, en azından yüksek lisansın master düzeyi için, yani daha doğrusu, mezuniyet sonrası eğitimin yüksek lisans kısmı içinde muhafaza ediyorlar mı? Yani en azından meslek adamlarımızı daha iyi yetiştirmek için

bu benimsenemez mi? Çünkü ben son yıllarda belki Hukuk çıkışı biri olduğum için, özellikle bu fakültelerin mezunlarının profesyonel hale gelmeleri için asgari master düzeyinin gerektiğine inanmaya başladım. Bu konudaki düşüncesini almak istiyorum. Birde YÖK öncesi lisansüstü eğitiminde bir düzen var mıydı?

Fakültenizdeki o seminerleri bende hatırlarım, gerekirse gönüllü gidilirdi. Ama standartlar ne idi? Yani ne kadar seminere giderseniz doktora yaparsınız? Veya doğrudan doğruya avukat yazıhanelerinde yardım edilerek mi asistanlık sürerdi? Hukuk için söylüyorum, yahut hiçde böyle mezuniyet sonrası olmadan çanta tutarak mı tamamlanırdı? Bu sistemide Hocam çok iyi bilir. Ama bugünün rakamları karşısında bir kişinin-bir kişiyi eğiterek mezuniyet sonrası eğitimini yaptırması dünyanın neresinde kaldı? Onu da taktirine arz ediyorum.

Sayın Hocamızın, bu konularda düşüncelerini almak isterim.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN - Sayın Prof. Sağlam'a teşekkür ederim. Böylece bu konudaki görüşlerimi açıklama fırsatını bana verdiler.

Yükseköğretimde lisansüstü eğitimde seçmecilik daha sağlıklı şüphe yok. Yüksek lisans konusunda bizim fakültemizde 1976-1977'den sonra bir senede yüksek lisans programlarını öğrettik. Özellikle özel hukuk alanı vesairede bu programların amacı doktora yönelmek değildi; meslek alanında bunların daha iyi yetişmesini sağlamaktı. YÖK kanununda açık hüküm olmamasına rağmen bugün bu uygulama yüksek lisans doktoranın ön kademesini oluşturması hata olmuştur kanaatimce. Türk Üniversitelerinde lisans üstü eğitimin meslekî yönde geliştirilmesi gerektiği kanaatindeyim. Bizim fakültemizde fevkalâde başarılı olan bu çalışmalar, maalesef YÖK döneminde kaldırıldı. Banka ve Ticaret Hukuku Enstitüsü olarak bir yüksek lisans diploması veremiyoruz. ama aynı esasları ben kendi Enstitümdede uyguluyorum. Bu sene dördüncü yıldayız ve iyi netice-

ler alıyorum. Öğretim seviyemizin de Ankara Üniversitesindeki yüksek lisansın üstünde olduğunu söylüyorlar, ben de o kanaatteyim.

İkinci konu: YÖK'ten önceki dönemde de standartlar belli değildi. Şüphe yok yapılması lazımdı. Seminer tekniğine gelince, seminer çalışması yapmak tekniği konusunda meslektaşlarımızın da yeteri kadar tecrübe sahibi, bilgi sahibi olmadığı kanaatindeyim. Seminer çalışması bir küçük gurup çalışmasıdır. Öğrencilere çalışmanın nasıl yapılacağı, araştırmanın nasıl yapılacağı gösterilir. Konu verilir, hazırlık çalışmasını yaparak gelen öğrenci plan ve tavsiyelerde bulunur, çalışmalar devam eder. Bizim yaptığımız, uyguladığımız seminer budur. Ondan sonra seminer çalışması gelir. Kütüphaneye tevdi edilir ve öğrenciler o çalışmasını anlatır, diğer öğrencilerde görüşlerini bildirir, tartışma yapılır. Hocada kendi kanaatini anlatır. Oda teklifini yapar. Böylece daha çekirdekten itibaren öğrenci, bu bilimsel çalışma havasına alışır.

Ben işte bu standartları tesbit etmek gerekir derken aynı zamanda Türkiye'de seminer çalışmalarının nasıl yapılacağı konusunda meslektaşlarımızı yetiştirmek gerektiği kanaatindeyim. Çünkü uygulamaları biliyorum. Ben Prof.Hırş'in öğrenciliğini, asistanlığını yaptım. Daha fakültede öğrenci iken bizim gördüğümüz şu olmuştur; her toplantı için seminere çalışan bir öğrenci tutanak yapardı, tesbit ederdi. Bunları söylediler, şunları söylediler diye. Böylece ben şimdi 1943 senesinde yapılan seminerde diğer arkadaşların, Hocanın söylediklerini kapsayan bütün tutanaklara sahibim. Senelerce biz bunu uyguladık. Ama her meslektaşımın bunu yaptığını söyleyemem.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Buyurun Sayın İnan.

M. RAUF İNAN -Sayın Başkan, sayın Yaşar Karayalçın'a gönülden teşekkür ederim. Çok önemli bir konuyu, geniş eğitim çerçevesi içinde -yüksek lisansın yerini- ele alarak ortaya koydu-

lar. Yükseköğretime gelen öğrencilerin -bugünkü seçim yöntemiyle gelmekte olan öğrencilerin- gelişigüzel bir alınışı oluyor. Yüksek öğretim ancak kuramsal yeteneği olanlar içindir. Orta Avrupa'da (Avusturya, İsviçre, Almanya'da) seçilecek kuramsal yetenekli öğrenciler 4 yıllık Temel Okuldan sonra orta dereceli okullara geçerken gimnazyumlara ayrılıyorlar. Bunu son millî eğitim şûrasında da söyledim. İş Bankasının 1971'de yayımladığı Orta Avrupa'da Gelişmenin ve Demokrasinin Temeli: EĞİTİM yapıtı bu konuyu ayrıntılarıyla açıklar.

Sayın Millî Eğitim Bakanı bu göreve geldiği günden başlayarak okullarımızda bir türlü yabancı dil öğrenilemediğini söylüyor. Bu doğrudur. Öğrenilemiyor ve bugünkü koşullarda öğrenilemez de. Çünkü yabancı dil öğrenebilmek için de yine ve özellikle kuramsal yetenekte olmak gerekir.

Üniversite yükseköğretim kuramsal yetenekte olanlara özgü bir kurumdur. Sayın arkadaşım Emirlioğlu birkaç kez dile getirdi: Köy enstitülerinden Yüksek Köy Enstitüsüne alınacak olanların başarıları, beş yıllık öğretim süresinde öğretmenlerince izlenir, saptanırdı: Yüksek öğrenimi yapabilecek durumda mıdır? Adaylar buna göre seçilir gönderilirdi. Bu nedenledir ki, onların arasından başansız tek kişi çıkmadı.

Yüksek öğretime gelenlerin kuramsal yetenekte olmaları gibi, yüksek lisans için ayrıca daha yetenekli olmaları ve bunun üzerinde özellikle durulması gerektir.

Yetenek konusu bizde, eğitimimizde ele alınmamıştır, üzerinde bir kavram olarak bile durulmamıştır. Bu nedenle de hayatın bir çok alanlarında zararını görüyoruz. Örneğin o korkunç trafik kazaları, gelişi güzel, yetenekli, yeteneksiz kimselerin ağır vasıta kullanmalarından ileri geliyor. Ağır vasıta kullananların bir psikolojik incelemeden geçirilmeleri lazımdır. Trafik kazalarına çoğunlukla ağır vasıta kullananlar sebep olmaktadır.

Yüksek lisans için sadece kuramsal yeteneği olanlar değil; onlardan daha ileri ve üstün yetenekleri olanların dikkate

alınmaları gerektiğini belirtmek istedim. Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN -Çok teşekkür ederiz.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN -Sayın İnan'ın sözlerine tamamen katılıyorum. Bugünkü sistemde yüksek lisansa kayıt olmak için giriş imtihanında başarılı olmak lâzım. Doktora kayıt olmak için ayrıca yabancı dil imtihanında başarılı olmak lâzım, fakat uygulama nasıl oluyor? Uygulamada yetenek tespit edilebiliyor mu?

Biz normal düzende yetiştik. Biz lisans öğrencisi iken üç tane seminer çalışması yapılırdı. Çünkü doktora kayıt olmak için üç seminer sertifikasına sahip olmak gerekiyordu. Lisans üstü çalışmalarda yeteneği tesbit bakımından bundan daha iyi bir yol yoktur. Ayrıca biz senelerce fakültemizde asistan olacakları seminer çalışmalarında tespit ettik, seçtik, aldık. Bugün de böyle olması lâzımdır. Doğru yol budur. Çünkü bunlar ileride hoca olacaklar, bu gençlerde ayrıca araştırma gücü olması lâzım. Bir kimsede araştırma gücü, yeteneği var mıdır, yok mudur? Bu, ancak seminer çalışmasında belli olur. Diplomanın pekiyi dereceli olması yeterli değildir. Diplomada başarılı olmak, imtihanda başarılı olmak belli düzeyi gösterir. Ama araştırmaya yönelmek isteyenlerde diploma dışında başka meziyetler de gerekir. Bu da seminerlerde anlaşılır.

BAŞKAN -Teşekkür ederim.

Sayın Özoğlu, buyurun.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU -Sayın Prof. Karayalçın'ın son cümlesinden devam ederek görüşlerimi sunmak istiyorum. Bizde yüksek lisansa giriş, araştırma görevliliğine giriş yöntemi ne odur, ne de budur. Temelde bir kadrolaşmanın yöntemidir. Bunu bu çerçevede tartışmalıyız. Kadrolaşmaktır. Yüksek Lisans, Doktora dereceleri falan sonra gelir. Bugün YÖK

üniversitelerindeki yüksek lisans veya lisans üstü eğitimi bir kitle eğitimidir. Üniversitelerde kadrolaşmak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Aslında, doktora derecesi, üniversal anlamda alınabilecek en yüksek derecedir. Doktorayı alan kişi üniversitede çalıştığı sürece profesör olmaktadır. Bir başka endüstri konusunda çalıştığı sürece ise bir profesör değildir, bilim doktorudur. Amerika Birleşik Devletlerinin Atom Enerjisi Komisyonu ve diğer belirli komisyonlarının başındakiler profesör ünvanını kullanmazlar, bilim doktorudurlar. Ama onlar belirli üniversitelerde profesörlük yapmış olabilirler. Bu gerçeği görmek zorundayız. Uzun yıllar bu ülke, dokorasız profesörlere yükseköğretimini, üniversitesini yönetti. Teme! bir gerek vardı. Belirli düzeyde yetişmiş ehil elemanları doktoraları olmadan da profesör yaptılar. Dikkat ederseniz, o dönemde bile bir kanunla kimseye bilim dokorası verilmedi. Ama şimdi, uygulama, bu üniversiter tavıra ve değerlere pek yer vermemektedir.

Doktora derecesi, özür dilerim bu sözü kullanacağım, bilim yaşamının, üniversitenin namusudur. Bunu herhalde üniversiter anlamda korumak zorundayız. Doktora derecesi dağıtılarak verilmez adaylar onu kazanarak alırlar. Nerede? Üniversiter ortamdan, programdan alırlar. Becerebilirlerse dereceyi alırlar. Ama bir giriş sınavını kazanıp, bir kadronun elemanı haline geldikten sonra doktora derecesi almak ise bir otomatikçe bağlanarak derece almak gibi bir özellik taşıyor. Sorun budur. Bunun üzerinde durmak gerekir.

Bir diğer hususa daha değinmek istiyorum. Üniversitedeki arkadaşlar bu hususlara hiç değinmiyorlar. Bunların konuşulması lazım. Aldığınız araştırma görevlisini yüksek lisansa otomatik olarak yolluyorsunuz. Ne yapıyor araştırma görevlisi? Ders meş almıyor. Hocasının derslerine onun yerine yasa izin vermediği için girmemesi gerekir iken giriyor, girme durumunda kalıyor. Bu durumu üniversitelere sorarsanız, hiçbirisi araştırma görevlisinin ders okuttuğunu söylemez, ama gerçekte araştırma görevlilerinin ders yükünün ne olduğunu hepimiz biliyorsunuz.

Bu gençler bilim formasyonunu hocasının derslerini vererek kazanmaktadırlar. Yani el yordamı ile kazanmaktadırlar. Bu gerçekler içerisinde böyle bir lisans üstü eğitim, geleceğimiz için gelecekte üniversitemiz için ne anlama gelir takdirlerinize sunmak istiyorum. Bu gençler bilimsel formasyonu dahi yeterince kazanmamış görünmektedirler. Bunların yeteneklerinden falan söz etmiyor, en temel bilim formasyonunu dahi sistematik olarak kazanmamışlardır, çünkü bu olanak onlara sağlanmamıştır. Ders vermekten başını alıp iki araştırma, üç eser inceleyememiştir. Bu gençler yarın öbür gün üniversitemizin kadrosunu oluşturacaklardır. Kitle eğitimi belki belirli meslekler için yüksek lisans düzeyinde gerekebilir, ama belirli mesleklerde özellikle bilim doktorası düzeyinde bu kadar serbest davranamayız. Üniversiter dereceleri, üniversiter anlayışı bir tarafa bırakarak dağıtamayız.

Konuyla ilgili bir diğer noktayı daha belirlemek istiyorum. Üniversitede, fakültesinde, bir yardımcı doçent eğer etrafında hiç doçent veya profesör yoksa, yardımcı doçent olur olmaz, yüksek lisans programı açmak istemektedir. Acaba neden? Yüksek Lisans programı saygınlık kazandırıyor. Çünkü onu "hoca" haline getiriveriyor. Birdenbire kendisine hocalık payesi verilmiş oluyor. Dr. Ahmet, hoca Ahmet haline geliveriyor. Hele bir doçent oldu mu her şeyi yapmak durumundadır artık. Sayın Prof. Karayalçın da değindiler, üniversitenin mutfağında bu durumlar daha acı ve bu genç ne yazık ki yüksek lisansı yeterince göremediği, yeterince formasyon alamadığı için anlayamadığından hem lisansı, hem yüksek lisansı, hem doktorayı yaptırılabilceği anlayışını geliştirmiştir. Kolaycı yaklaşımların en tehlikelerinden birisi de budur. Öğretim üyeliğinin mütevazı olma, formasyon verirken takılması gereken bilimsel tavırları geliştirme deneyimlerini göremeyen, yaşamayanların yetiştirdikleri de herhalde o tavırları takınamayacaktır.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN -Teşekkür ederim.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN -Bu fikrin özünde kanaatimce -yine bazı baskıların sonucu veya tercih edilen siyasî ilke sonucu gerçekleştirilen- Yükseköğretim Kanunu ile Türkiye'de yükseköğretim kuruluşlarının bütünleştirilmesi olgusu yatmaktadır. Eğitim enstitüleri, akademiler, diğer yüksek okullar, üniversiteler hepsi hamur haline getirildi, bütünleştirildi. Aslında bu, siyasîî bakımdan sosyalist görüşün bir sonucudur, Almanya'da da 'Gesamthochschule' tecrübe edilmiştir; gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Fakat orada bu çözümün sakıncaları anlaşılmıştır ve vazgeçilmiştir.

Türkiye'de bütün bu değişik düzeyde ve değişik amaçlı kuruluşlar bir araya getirilince ister istemez ciddi problemler ortaya çıkacaktır; bunu önlemek mümkün değildir. Bundan sonra ünvan meseleleri başlayacaktır. Akademilerdeki, üniversitelerdeki hocaların ünvanları eşdeğerde sayılacaktır. Konservatuvarlar üniversiteye bağlanınca oradaki hocaya da, Profesör ünvanı verilecektir. Devlet sanatçısı sıfatını taşımanın prestiji bir insan için, bir sanatkâr için yeterli olması lâzım gelir. Sanatkâr olmak başkadır, üniversite hocası olmak başkadır. Çok başarılı bir sanatkâr belki üniversite hocasından daha muteber bir kişidir; herkes üniversite hocası olabilir ama güçlü bir sanatkâr olamaz. Fakat yüksek düzeyde sanatçı olmak üniversite profesörü sıfatını kazanmak için katiyen gerekmez ve yeterli değildir. Bu sıfatlar için gereken şartlar birbirinden çok farklıdır. Başka konular da var ama benden sonra konuşacak arkadaşımın vaktini almak istemiyorum. Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Buyurun efendim.

PROF. DR. ZİYA BURSALIOĞLU -Sayın Başkan, biraz evvel değerli meslektaşım Süleyman Çetin Özoğlu'nun, araştırma görevlilerinin master ve doktora derslerine girmeden sadece hocaların derslerini doldurarak bu programları tamamladığı ve bu dereceleri aldığı şeklindeki ifadesinin; belki başında, belki de or-

talarında, benim işitmediğim bazılarının gibi bir sözcüğü de sarfettiğini var sayıyorum, teşekkür ederim.

MEHMET EMİRALIOĞLU -Efendim, Sayın Hocamız Prof. Dr. Yaşar Karayalçın, eğitim disiplini fakülteleştirme işlevini yapmış bir bilim adamı olarak, bu günkü konuşmasıyla, çok yararlandığımız, unutamayacağımız bilgiler verdi. Bu alanda bir kaynak kişi olarak kendileri açıklama zorunluluğu olmadan yapılacak bir anketleme. "buradaki kimlik açıklamadan duyulan kaygı nedir ki açıklanmaması isteniyor. Bunun açıklanmasını rica ediyorum. "MEDİTOKRASİ" ve "MEDİOKRASİ" kavramları, demokrasi günlüğünde, politika uygulamalarında, üzerinde durulması, çalışmalarda kullanılması, gereklerine uyulması, her zaman gözönünde bulundurulması gereken kavramlardır. Bu kavramları kamuoyuna mal ederek günlük dilimizde kullanacağımıza, yönetimleri iyileştirmenin bu kavramlara uyulmasını gerektirdiğine göre Sayın Prof. Dr. Karayalçın, bu Türkçe karşılıklar bulmaya çalışabilirler, bunları Türkçeleştirebilirler mi? Bunlara karşılık bazı sözler kullandılar, gibime geliyor. Onları önererek MEDİTOKRASİ ve MEDİOKRASİ sözcüklerini Türkçeleştirecek çalışmalar yapacaklar mı?

Kendilerine bir başka sorum daha var. Emperyalizim dediği zaman, genellikle ve yalnızca ekonomik emperyalizm akla geliyor. Oysa bir kültür emperyalizmi, onun da içinde eğitim emperyalizmi kileşim yada içinde çalışanların da bulunduğu insanların sınıflanması bellidir. Ekonomi ve sınıflar kadar, kültür ve eğitim de emperyalizme konu olmuyorlar mı? Lisans ve lisans üstü eğitimdeki personel'den bazıları yürütücüdür, bazıları danışmandır, bazıları alan elemanıdır. Bunlar birbirinin yerini işletme ve yönetimde alamazlar, ancak danışmalı ve eşgüdümlü olarak birlikte çalışırlar. Ama YÖK'e baktığımızda O'nun garip ve karmaşık bir kuruluş olduğunu görüyoruz. Hem yürütücüdür, hem danışmandır, hem alan elemanıdırlar. YÖK yüksek

öğretimde her üç niteliği de üstünde toplayamaz. Bu durumu ile bunlardan biri olmaya da razı olamaz. Onun için YÖK kaldırılmalı ve Üniversitelerle yüksek okullar yeniden düzenlenmelidir diyoruz. Yükseköğretim sorunu gündeme geldiğinde bu günkü karışıklıklar önlenmelidir. Bu önleme nasıl olacaktır? Yazılarında, lisansüstü öğretimi, yüksek okul ve fakülte olarak örgütlemek gerektiği yolunda bir önerileri var. Bunu daha önce de başka yönden dile getirdiler. Burada sorum şudur:

Bir örgüt kuruyor, yönetim başlatıyorsunuz, öğretim üyelerini başka yerlerden alıyorsunuz. Böylesi bir ayrı örgütlenmede buralara yetecek kadar lisansüstü öğretim verecek sayıda ve nitelikte öğretim üyesi yedek olarak Türkiye'mizde var mıdır? Yoksa dışardan getirilebilir mi, getirilmeli midir?

Değerli arkadaşım, Sayın Prof. Dr. Süleyman Özoğlu'nun değindiği "kadrolaşmak sakıncası" nı düşünerek sormak istiyorum:

Sayın M.Rauf İnan Öğretmenim (kendisi böyle dememi ister) Köy Enstitüsünden Yüksek Köy Enstitüsüne yani yükseköğrenime nasıl geldiğini açıkladılar. Onu yinelemeyeceğim. Ben burada Yüksek Köy Enstitüsünü bitirenlerin Yükseköğrenim üstü öğrenimleri hakkındaki düzenlemeyi dile getiremezler miydi? Ben bildiğimi açıklamak isterim.

Yüksek Köy Enstitüsü Yönetmeliğin yanılmıyorsam 28. ya da yanılıyorsam başka bir maddesinde bu konu düzenlenmiştir. Bu madde diyor ki: Üç yıllık öğretim boyunca, dal öğretim üyeleri, öğrencilerini ayrı ayrı izlerler. Bunlardan dış ülkelerde daha yüksek öğrenim yapabilecek özel anıklık gösterenleri, Okul Öğretim Üyeleri Kuruluna önerirler. Orada bu madde bize uygulandı. Bilirsiniz Ankara Özel İdare Fidanlığı şimdiki Kurtuluş parkı ve onun çevresindeki Apartmanların bulunduğu yerdeydi ve Buranın Müdürü Sanih Alpaslan, Yüksek Köy Enstitüsünün Bahçe Kültürleri Öğretim Üyesiydi. Ankara'daki tüm öğretim üyelerimiz ve profesörlerimiz burada toplanarak içinde bulunduğum bir gu-

rup arkadaşımızı, değişik dallarda üst öğrenimi yurt dışında yapacak özel anıklığa sahip olarak belirlemişlerdi. Bununla ilgili bursların Millî Eğitim Bakanlığınca verileceği kararda belirtilmişti. 1947 de yapılacak genel seçimler bir yıl öne alınıp 1946 da aynı parti içinde iktidar, Köy Enstitülerini benimsemeyen bir kadronun eline geçince, bu burslar verilemedi ve üst öğrenimler yapılamadı. Esasen Yüksek Köy Enstitüsü de kapatıldı. Şimdi buradan da bir soru çıkarıyor ve soruyorum:

Bu yöntem Üniversitelerimizde de işletilebilir mi?

Köy Enstitülerinin bilinmeyen ve unutulmuş tarihinden söz edişim bazılarını sıkımsız olabilir; sıkıntı duymadan beni dileyenlere teşekkür eder, hepinizi saygıyla selamlarım. Gündem dışı ve gereksiz şeyler söylemedim lütfedip dinlediniz, sevindim.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN -Sayın Emiralioglu'nun sorularının hepsine cevap verecek durumda değilim; çünkü vakit oldukça ilerledi.

Neden yapılacak ankette kişilerin isim belirtmemesini önerdim. Sebebi açık. Çünkü kişi kendi isminin duyulmasını istemeyebilir. Eğer ismi belirtme zorunluğunu koyacak olursanız bazı bilgileri edinmemek tehlikesi ortaya çıkabilir. Bunu önlemek gerekir.

İkinci soru: Meritokrasi yeni bir terimdir. Avrupa'da da yeni kullanılan bir terimdir. Türkiye'de tam karşılığı yok. Türkçe'de demokrasi kelimesi var, aristokrasi kelimesi var, meritokrasi konusunda 16 yıl önce bir konferans verdim. Meritokrasi yerine Türkçe bir deyim de bulamadım.

Eğitim emperyalizmi konusu: Ben konuşmamın başında da arz ettim. Gizli eller, yabancı güçler vs. belki vardır, belki lisesüstü eğitimi etkileyen gizli eller, yabancı güçler vardır, bilemem. Fakat ben bu kanıda olmadığım için bu konu üzerinde durmadım. Önemli olan kendi işimizi kendimizin yapması, problem-

lerimizi kendimizin değerlendirmesi ve çözmesidir. Sebep olarak sadece gizli elleri, yabancı güçleri görürseniz, sorumluluğu üzerinden atmış olursunuz. Türkiye'nin yükseköğretimini bozanlar yabancı eller dersiniz, yerli elleri aklamış olursunuz. Bizim kendi sorumluluğumuzu idrak edip içimizdeki sorumluları aramak gerekir. Yabancılar gerekçesine dayanıp işi hafife almamak lâzımdır. Mesele bu bence. Yüksek öğretimi bozanlar içimizdedir.

Türkiye'de önerdiğim şekilde bir lisansüstü okul veya fakültesi kurulursa bunun için yeterli eleman vardır. Eęer dediğim şekilde belli yerlerde Türkiye'de güçlü merkezler (Centres of excellence) lisansüstü fakülteler oluşturulmak istenirse hiç şüphe etmiyorum Türkiye'de bunu çok başarılı şekilde gerçekleştirecek güçlü meslektaşlarım vardır. En üst düzeyde eğitim ve araştırma yapacak gerçek olan meslektaşlarım biliyor musunuz nerede vakit kaybetmektedirler? Önlisans okullarında. Bu Türk ilim hayatı bakımından affedilmez bir israf, gūnahtır.

Planlamanın amacı mevcut malı ve akademik imkânları en verimli şekilde kullanmaktır. Akıl almaz bir israf içindeyiz. Ben Türkiye'de o düzeyde elemanların mevcut olduğu, meselenin bir organizasyon, planlama meselesi olduğu kanaatindeyim.

Son olarak kadrolaşmak. Kadrolaşmak kelimesi çok taliqli bir terim değildir. Kadrolaşma kelimesi ile ifade edilmek istenen birbirinden çok ayrı iki kavram vardır. Kadrolaşmak siyasî kadrolaşmak anlamına gelir aslında. 1981'den sonra bazı yerlerde bu defa ters yönde kadrolaşma olduğunu görüyoruz. Ancak kadrolaşma ile anlatılmak istenen kadrolara güçlü eleman bulmak meselesi ise, bu kadrolara eleman seçilecek yerler seminerlerdir.

Eğer fakültelerde lisans düzeyinde seminer çalışması yapılmasına izin verilirse, bakın kısa süre içinde ne güçlü gençler yetişecektir! Ben bunu kendi Enstitümde yaşıyorum. Lisansüstü eğitim öğrencileri kütüphaneyi görüp hiç çalışma, araştırma yapmamış; arşiv nedir, katalog nedir, nasıl araştırma yapılır bilmiyorlar. Bu boşluğu doldurmak için hazırladığım kitabım 1985'de üçüncü baskısı yapıldı. Öğrencilere fırsat vermek, öğretmek lâzım, yolu açmak lâzım. Siz üniversite olarak lisans düzeyinde semineri önleyecek olursanız elbette bu durum, bu sonuç ortaya çıkar. Ankara Hukuk Fakültesinde lisans seminerleri 1940 tarihli Yönetmelikte yer almıştı. 1988 yılında Türkiye'nin bu açıdan seviyesi 48 sene evvelki seviyesinin altındadır, bunu çok üzülerək ifade ediyorum.

BAŞKAN -Efendim, Beşinci Oturumu kapatıyorum.

Altıncı Oturumu yönetmek üzere Sayın Nizamettin Koç'u davet ediyorum.

BİLDİRİ V

YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANLARININ YETİŞTİRİLMESİ

PROF. DR. KEMAL GÜÇLÜOL

(F.Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Dekanı)

Oturum Başkanı : DOÇ. DR. NİZAMETTİN KOÇ

YÜKSEKÖĞRETİMDE ÖĞRETİM ELEMANLARININ YETİŞTİRİLMESİ

I. GİRİŞ

Bilimsel çalışmaların yapıлып yayıldığı ve üst düzeyde kritik insangücünün yetiştirildiği yükseköğretim kurumları son yıllarda eğitimde en çok tartışılan ve değişmelere uğrayan kurumlar olarak belirmektedir. Bu kurumların artan öğrenci sayıları, artan maliyetler ve toplumun bu kurumlardan her gün daha farklı ve etkin görevler bekleme eğilimi, bilim ve teknolojideki süratli gelişme ve değişmeler yükseköğretimi çok yönlü olarak tartışma konusu haline getirmiş bulunmaktadır. Bu arada öğretim elemanı yetiştirme de bu konular arasındadır ve önemli bir sorun olarak nicelik ve nitelikler yönünden tartışılmaktadır.

Bilindiği gibi, yükseköğretimde öğretim elemanı yetiştirmenin bir geleneği vardır. Özellikle klâsik sistemlerde, bu gelenek, bir kürsü profesörünün denetim ve gözetiminde bilim adamı olma çabasının ifadesidir ve bir tür usta-çırak, üstat-izleyen ilişkisi niteliği taşır. Anglo-Sakson ve özellikle A.B.D. uygulamalarında ve bu tür sistemleri benimseyen örneklerde ise, lisans düzeyindeki yükseköğretimde olduğu gibi, öğretim üyeliğine giden yolda da "formal" bir hazırlık, lisansüstü düzeyde bir "hizmet öncesi eğitim" söz konusudur. Bu da sırasıyla "yüksek lisans" ve "doktora" öğrenimi olarak belirir.

Türk Millî Eğitim Sisteminde de yükseköğretimde öğretim elemanı yetiştirme sorunu önemli ve öncelikli sorunlar arasında yer almaktadır. Nitekim onsekizinci yüzyıldan beri ileri Avrupa ülkelerinde ve Amerika Birleşik Devletlerinde eleman yetiştirme çabaları bunu göstermektedir. Son yıllarda sayıları artan yükseköğretim kurumlarıyla bu kurumlardaki öğrenci artışı öğretim elemanı ihtiyacını daha çok artırmış ve sorun daha kritik ve karmaşık bir görünüm almağa başlamıştır.

II. ÜNİVERSİTE, ÖĞRETİM ELEMANI VE EĞİTİM

Osmanlı İmparatorluğu döneminde ilk Darülfünun 1863 de açıldı. Daha sonra, 1870 yılında Maarif-i Umumiye Nizamnamesi ile Darülfünun-u Osmani, 1900 de Darülfünun-u Şahane kuruldu. Darülfünun-u Şahane'nin tüm görevlileri eğitim bakanınca aday gösterilip padişah tarafından atanmıştır. 1908 de "Darülfünun-u Osmani" adıyla yeniden örgütlenen üniversitenin görevi "Bilimi bulmak, korumak ve yaymak" olarak belirlenmiştir. 1869 Tarihli Maarif-i Umumiye Nizamnamesinde belirtildiğine göre:(1)

- a) İstanbul'da Darülfünun-u Osmani (Osmanlı Üniversitesi) adıyla bir üniversite kurulacaktır.
- b) Üniversite öğretmenlerine ikibinbeşyüzden beşbin kuruşa ve yardımcılara binbeşyüzden ikibinbeşyüze kadar aylık maaş verilecektir.
- c) Üniversite öğretmen yardımcıları öğretmen nizamnamesine göre seçilecek ve tayin olunacaktır.
- ç) Profesör (Müderris) olmak isteyenler, bitirme diplomasını aldıktan sonra, bir yıl daha kayıt pusulalarını alacaklardır. Bu süre içinde uygulanacak usule göre imtihan olunacak ve bir ilmi konu üzerinde çalıışacaktır. İmtihanda ve çalıışmalarında başarılı sayılanlara nizamnameye göre profesörlük (müderislik) yetkisi (ruus) alabilmeleri için vesika verilecektir.
- d) Üniversite Maarif Nezaretiin teklifi ve padişahın emriyle tayin edilecek bir nâzır tarafından idare edilecektir.

Aslında, Darülfünun-u Osmani 1914 yılında Alman profesörlerin de görev almasıyla üniversite niteliğini daha çok kazanmıştır. 1918-1919 Öğretim Yılı'nda da yeni bazı düzenlemelerle bilimsel özerklik kazanmıştır.(2) Daha sonra, 1934 de, İstanbul Üniversitesi Talimatnamesi'nde belirtildiği gibi, "Bilgi sahalarında araştırmalar yapmak, millî kültürü ve yükek bil-

giyi genişletmeğe ve yaymağa çalışmak, devlet ve memleket hizmet ve işleri için ergin ve olgun unsurlar yetişmesine yardım etmek gibi vazifeler için" İstanbul Üniversitesi kurulmuştur. 12.61946 gün ve 4936 Sayılı Üniversiteler Kanunu ile de Ankara Üniversitesi ile diğer üniversiteler bir çatı altında toplanmış, 1950 den sonra da Ankara ve İstanbul dışındaki üniversiteler kurulmağa başlanmıştır. Nitekim 25.2.1953 gün ve 6059 Sayılı "Doğu Üniversitesi Kuruluş Hazırlıkları Hakkında Kanun" çıkarılmış ve 31 Mayıs 1957 gün ve 6990 Sayılı kanunla da Atatürk Üniversitesi'nin kurulmasına karar verilmiştir. Tüm bu gelişmeler daima öğretim elemanı ihtiyacı sorununu gündeme getirmiş ve sürekli olarak çeşitli önlemler alınmıştır. Bu arada, 4936 Sayılı Kanunla belirtilen fonksiyonlarına yeni fonksiyonların eklendiğini gördüğümüz üniversiteler, yeni düzenlemelerle git-tikçe artan öğretim elemanı ihtiyacı ile karşı karşıya kalmışlardır. Aslında, 1750 Sayılı Kanunda belirtilen yükseköğretimin amaçları, küçük değişiklikler hesaba katılmazsa, 4936 Sayılı Kanunda yer alan amaçlara benzemektedir. Bu değişiklikler arasında:

1. Çeşitli yükseköğretim kademelerinde bilimsel çalışmalarını izlemek.

2. Çağdaş bilim ve teknoloji ilkeleri ve devlet kalkınma planları amaçları doğrultusunda kaynaklardan en rasyonel, verimli ve ekonomik şekilde yararlanmak, gibi hükümler dikkati çeker.

Burada, herşeyden önce "Yükseköğretim" kavram ve uygulamalarıyla yükseköğretimde görevli "öğretim elemanı" kavramları ve bu konuda akla gelebilecek bazı sorular üzerinde durmak istiyoruz.

Geleneksel olarak, yükseköğretim kurumları ortaöğretim sonrası kurumlardır. Son yıllara kadar da genel olarak -ve birçok ülkede bugün bile- "seçkinler" in yararlanabildiği bir eğitim verirler. Şüphesiz bu "seçkin" olma hali her zaman ve sadece "sınıfsal" özelliklere ilişkin değildir. bu kurumlarda lisans veya dip-

loma verilmekte, dört yıl ve daha fazla süreleri kapsayan üniversitelerin dışında yine dört yıl veya daha az bir sürede eğitimin tamamlandığı ve çeşitli amaçlara dönük ve çeşitli adlarla anılan yükseköğretim kurumları da bilinmektedir. Bazan bu tür kurumlar ve özellikle iki yıl süreli olanlar, ortaöğretim kapsamı içinde görülür veya "toplum kolejleri", "kısa süreli yükseköğretim kurumları", "enstitüler" olarak adlandırılırlar. Öğretim üyesi, öğretim görevlisi, asistan, uzman, okutman gibi ünvanlarla tüm bu yükseköğretim kurumlarında görev alan akademik personel, ilgili kurumun amaçları doğrultusunda, "bilimsel" veya "öğretim" ağırlıklı bir çalışma düzenine uymak zorundadır. Örneğin, bazı yükseköğretim kurumlarında akademik derecelerin veya bilimsel araştırmaların değil uygulama ağırlıklı çalışmaların ve atelye öğretmeni tipi öğreticilerin önem taşıdığı doğrudur. Aslında bu tür kurumlarda, yatay ve dikey geçişleri sağlayıcı seçenekleri belirleyen programlar dışında, akademik çalışmalara ve kuramsal derslerin öğretimine değil, uygulamalı çalışmalarla pratik bilgi ve beceri kazandırıcı derslere ağırlık verilmesi gerekmektedir. Amaçlarına uygun olanı budur. Öğretim elemanlarının da bu amaçlara hizmet edecek nitelikte elemanlar olması beklenir.

Bilindiği gibi, 1750 ve daha sonra 2547 sayılı kanunlarda öğretim üyeleriyle öğretim üyesi yardımcılarının görevleri, atanma şartları ve hatta disiplin işlerine ilişkin ayrıntılı hükümlerin yer aldığı görülmektedir. Buna göre, üniversitede görevli "akademik" personel "öğretim elemanları" olarak belirlenmiştir. Üniversite öğretim üyeleri, "üniversite profesörleridir". (1750 S.K.Md.18). "Asistanlar, öğretim görevlileri, araştırma görevlileri, okutmanlar, uzmanlar, çeviriciler" ise "üniversite öğretim yardımcılarıdır". (Aynı kanun Md. 28). 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'na göre 1750 Sayılı Kanun uyarınca "öğretim yardımcıları" grubunda bulunan doktoralı asistanlar "yardımcı doçent" ünvanıyla "öğretim üyeleri" grubuna dahil edilmiştir. Her iki yasada ve bu yasalara göre hazırlanan tüzük ve yönetmeliklerde öğretim elemanlarının görevleri, atanma ve yer değiştirmeleri, yükselmeleri ayrıntılarıyla belirtilmiş bulunmaktadır.

Şüphesiz, yapısal durum yanında, yükseköğretimin amaçlarına ulaştırılmasında insan unsurunun ve en başta da öğretim üyelerinin ve yardımcılarının nitelikleri önem taşır. Bu konuda ilk akla gelecek sorulardan birisi de "Öğretim üyesi veya öğretim elemanı öğretmen midir?" veya "Öğretim elemanları ne derece öğretmendir?" Ya da "Yükseköğretim öğretim elemanlarının öğretmenlikle ilgisi nedir? biçimindeki bir sorudur.

Bilindiği gibi öğretim üyesinin klâsik rolü önce bir "alan bilgisi uzmanı" olması, sonra da "bilgi vermesi" ile anlatılır. Bu onun "bilgi yayıcı, bilgi sağlayıcı" olma özelliğine de uyar. Bu tür görevler de herşeyden önce bir organizasyon, açıklık ve bilgi öğretimi ile ilgilidir. Ardından, öğrencileri tanıma, onların ilgisini çekebilme, heyecan ve bazı strateji ve yöntemleri bilip uygulama gibi bilgi ve becerilere sahip olma gerekliliği gündeme gelecektir. Bu arada, "öğrenmede rehberlik etme" de öğretim elemanının yerine getirmesi beklenen bir diğer görevdir. Bu nedenle, öğretim elemanının ve özellikle öğretim üyesinin insanları ve özellikle gençleri sevmesi, sabır, olgunluk, tarafsızlık gibi temel sayılabilecek bazı niteliklere sahibolması gerekir.

Sonuç olarak, öğretim üyesinin hem bilim adamlığı, hem de öğretmenlik işlevlerini yüklendiği açıkça görülmektedir. Ancak, öğretim üyesi yardımcılarının "bilimsel olma" niteliklerinin "öğretmen"inkine daha yakın olacağı, daha doğrusu onların bilimsel araştırma yapma, bunların sonuçlarını yayma gibi "bilim adamı olma" özellikleri bir öğretim üyesinin düzeyinde, ondan beklenen kapsam ve ağırlıkta olmayacaktır. Bununla birlikte, öğretim üyesinin de "öğretmen" özelliği gösterme gerekliliği hiçbir zaman hesap dışı ve unutulabilecek bir şey değildir.

Bu noktada, öğretim elemanlarının "öğretmen olma" özelliklerini düşünerek öğretmen yetiştirmede izlenen bellibaşlı modellere bir göz atmanın yararlı olabileceğini düşünüyoruz. Bilindiği gibi, öğretmenlerin genel, mesleki veya profesyonel ve belirli bir alan veya bilim dalında belli bir düzeyde yetişmiş olmaları beklenir. Bu beklentilerde olduğu kadar belirtilen alanlarda

yetiştirme düzeyleri sistemler arasında, hatta aynı sistemin farklı eğitim düzey veya türleri arasında aynı değildir. Bu durum yıl veya yetiştirme programlarının süre ve kapsamı yönünden de farklılıklar gösterir. Hizmetöncesi, hizmetiçi eğitim, staj veya uygulama için de aynı durum söz konusudur. Bunlarla birlikte, özellikle son yıllarda, öğretmen yetiştirmede, öğrenim programlarının kapsamı, öğrenim süresi, hizmetiçi eğitime ayrı bir önem verme, yeni teknolojilerden yararlanma gibi konularda genel bir eğilimin ve "ortak" denilebilecek yaklaşım ve uygulamaların gözlemlendiği bir gerçektir. Örneğin, Türk Eğitim Sistemi'nde de, 1739 Sayılı Yasa ile, öğretmenliğin genel kültür, alan bilgisi ve öğretmenlik bilgisi veya pedagojik formasyon gerektiren ve en az iki yıllık bir yükseköğrenimi gerektiren bir meslek olduğu belirtilmiştir. "Öğretmen yetiştirme modelleri"ni aşağıdaki şekillerde incelediğimizde (Şekil II.2 ve 3) bu ayırımın dört yıla, değişik biçimlerde de olsa, yayıldığı-yıl olarak bazı farklılıklar da dikkate alınsa-oranlarının farklılığına karşın belirtilen alanların her modelde dikkate alındığını görürüz.

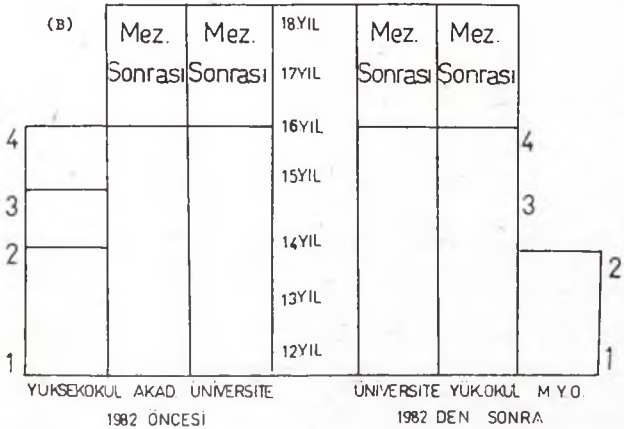
Öğretmen nitelikleriyle öğretmenin rollerini karşılaştırdığımızda öğretmen yetiştirmede ve düzeyi ne olursa olsun -öğretim elemanı yetiştirmede bazı ipuçları elde etmemiz ve öğretim elemanı yetiştirme ve görevlendirmede izlediğimiz politika ve uygulamalar üzerinde düşünüp bazı sorular sormamız mümkün ve yararlı olacaktır. Aşağıdaki tabloda (Tablo II.4) görüldüğü gibi, öğretmenin bilgi vermeden sanatkâr olmaya kadar bazı rolleri vardır ve bu rollerini yerine getirirken sahibolması gereken ve organizasyondan grup öğretimi becerisine kadar çeşitli nitelikleri taşıması gerekir. Elbette buradaki sorulardan biri de, bu rol ve becerilerin, niteliklerin yükseköğretim öğretim elemanları ve özellikle öğretim üyeleri için ne anlam taşıyacağıdır. Belirtilen rolleri yerine getirme ve bunun için bazı nitelikleri taşıma yönünden, acaba yükseköğretim öğretim elemanları hiç hesaba katılmasa da, istenen sonuçlar-örneğin sadece bilimsel alanda yeterli olma özelliği yeter sayılarak-elde edilebilir mi? Elde edilebiliyor mu?

Yükseköğretimin "Geleneksel" ve "Çağdaş" yapıları ve Türkiye'deki durum ana hatlarıyla aşağıda gösterilmiştir. (Şekil II.1).

(A)

Mezuniyet Sonrası (Lisans-Üstü)	ZAMAN SINIRI YOK	Doktora Sonrası	
	19.YIL	Mezuniyet Sonrası	
	18.YIL		
	17.YIL		
Üniversite (Lisans)	16.YIL	Lisans İKİNCİ BASAMAK	Lisans
	15.YIL		
	14.YIL	On Lisans	
	13.YIL		

Geleneksel Yapı   Çağdaş Uygulama
Yüksek Eğitimin Örgütlenmesi
(Genel)

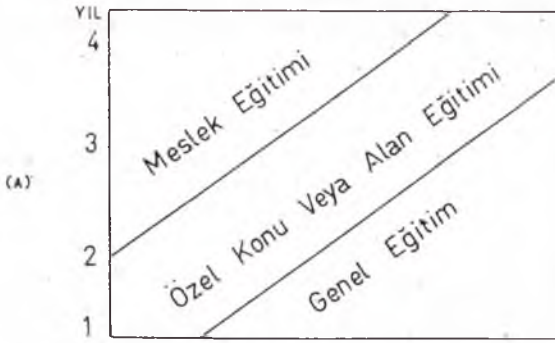

Türkiye'de Yükseköğretim

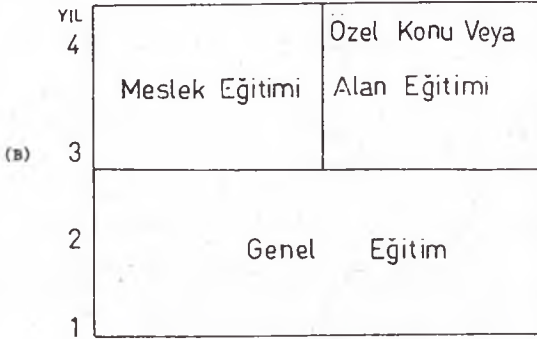
ŞEKİL II.1

YÜKSEKÖĞRETİMİN YAPISI

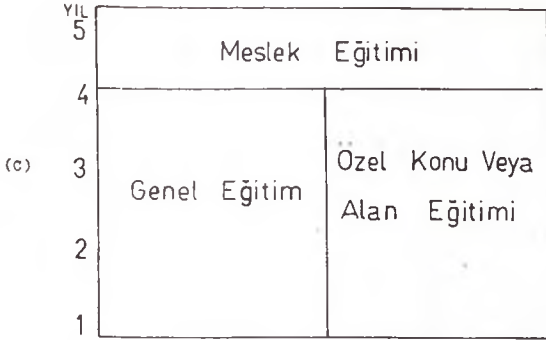

Tüm Çalışma Planlarında Dört Yıllık
Paralel Öğrenim

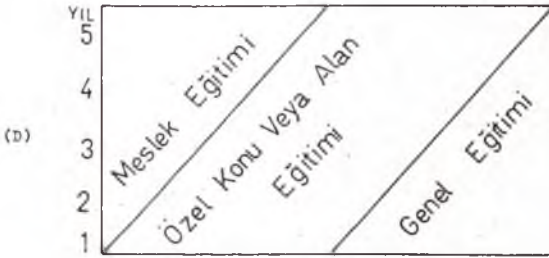

İki Yıl Genel Eğitim Üzerine Alan
ve Meslek Eğitimi

ŞEKİL II.2
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODELLERİ (A-B)

Dört Yıl Genel Eğitim ve Alan Eğitimi ve Bir Yıl Meslek Eğitimi

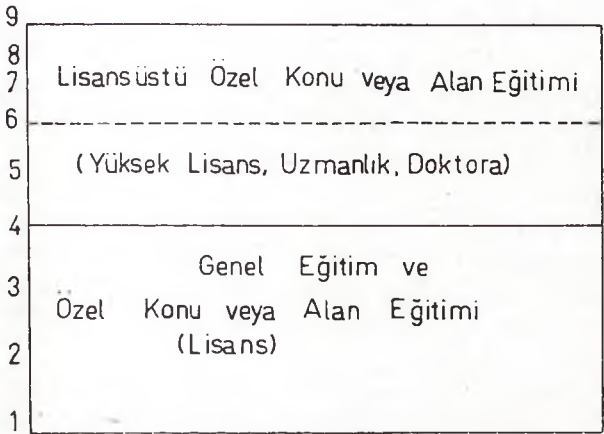
Tüm Alanlarda Beş Yıllık Paralel Eğitim

ŞEKİL II.3
ÖĞRETMEN YETİŞTİRME MODELLERİ (C-D)

Öğretim Rolü	Organizasyon Açıklık	Heyecan Teşvik	Öğretici Bilgisi	Grupla Öğretim Becerisi
Bilgi veren	X		X	
Bildiğini Gösteren Gösterici		X		
Ölçenek Sağlayan				X
Sokrat Görevi Soru-Cevap İzleme		X		
Katılım Sağlayıcı			X	X
Terapist		X		X
Düzenleyici Geliştirici	X			X
Klinik Elemanı				X
Sanatkar		X		

Görüldüğü gibi (4) "öğretim" konusu ve bununla ilgili olarak "öğretmenlik" uygulamaları sadece ve başkaca bir faktör veya niteliği dikkate almadan -neredeyse kendiliğinden veya öğreteceği konuyu bilen herkes tarafından- yürütülebilecek birer işlev veya uğraşı olmaktan uzaktır. Ancak, yükseköğretimde öğretim üyesi yetiştirme modeli, geleneksel olarak "özel alan

eğitimi" ile bir tőr "çıraklık" dönemini kapsar (Şekil II.4).

Yüksek Eğitimde Öğretim Elemanı Yetiştirme

ŞEKİL II.4

III. KALKINMA PLANLARINDA ÖĞRETİM ELEMANI SORUNU

I. Millî Eğitim Şûrası'nda o dönemin Millî Eğitim Bakanı yükseköğretimde öğretim elemanı sorununu aşağıdaki şekilde ifade etmişti:

"Yükseköğretim mesleğinde çalışan ilim adamlarımızın mesleğe bağlı kalmaları ve liyakatleri ile kıdemleri nispetinde refaha kavuşmaları en büyük emelimizdir.... Yüksek müesseselerimize devam eden gençlerimizin Garp dillerinden hiç değilse birini, o dilde tetkik ve tettebbüe imkân verecek surette elde etmelerini muvaffakiyetin esaslı şartlarından biri olarak görüyoruz" (5)

Görüldüğü gibi, yabancı dil öğrenimi konusu sadece öğretim elemanı yetiştirme ile ilgili değilse de, öğretim elemanlarının "refaha kavuşmaları" konusu ile yabancı dil öğrenmeleri ve bunun gereği bugün de tartışılan önemli konular arasında bulunmaktadır.

"Yüksek öğretimde öğretim elemanı yetiştirilmesi sorununa öncelik verilmelidir... Öğretimin yanında, araştırmaya da öncelik verilmesi gerekir" hükmü Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtilirken, "300 kadar öğretim elemanı seçilerek yurt dışına gönderilecektir" hükmüyle sorunun çözümü düşünülmüştür. (6)

Bununla birlikte, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtildiği gibi, "1963-1967 döneminde-yurt dışına-3000 kişi gönderilmesi hedef alınmışken 1966 sonunda ancak 500 e yaklaşmıştır. Asistanlığın çekici kılınması öğretim üyesi sorununun çözülmesinde temel güçlüktür (7). Aynı konuya daha sonraki planlarda da değinildiğini görüyoruz. "1968-1972 arasında yeniden 3000 öğrencinin doktora için yurt dışına gönderilmesi sağlanacaktır" (8) ve benzeri hükümler bunun ifadesidir. Bu doğrultuda öngörülen önlemlere 1985 Yılı Programında da raslıyoruz.

"Tedbirler" olarak belirtilen hususlardan ikisi aşağıdadır:⁽⁹⁾

1. Üniversitelerin geliştirilmesi ve öğretim üyesi yetiştirilmesi için üniversite gelişme planları yapılacaktır.

2. (1416) sayılı kanun uyarınca doktora öğrenimi için gelişmiş ülkelere öğrenci gönderilmesine devam edilecektir. Ülke ihtiyaçları doğrultusunda belirli alanlarda, yurt dışında ihtisas yapma ve tecrübe kazanma imkânlarını artıracak şartlar sağlanacaktır.

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında belirtildiğine göre de:
(10)

"Doktora yapmış asistanların düzenli bir biçimde kullanılmaması, 1416 sayılı yasa uyarınca Millî Eğitim Bakanlığı hesabına öğretim elemanı yetiştirmek amacıyla yurt dışına gönderilen elemanların dönüşlerinde görevlendirilmelerinin etkili ve düzenli bir yönetime bağlanmamış olması öğretim üyesi sorununu olumsuz bir biçimde etkilemektedir."

Planlarda ve plan çalışmalarında "yüksek öğrenimde öğretim üyesi yetiştirilmesi konusu sürat ve önemle ele alınmalıdır" (11), "Mezuniyet sonrası eğitimde kapasite artırılması" gereği (12) ve yüksek öğretimde gerekli gelişmelerin sağlanabilmesi için "merkezi bir örgütlemeye gidilmesi" (13) ve benzeri hususlar üzerinde durulagelmiştir. Ancak, genellikle "gelişmeler" e ilişkin değerlendirmelerin olumlu olmadığı görülmektedir. Örneğin, "öğrenci-öğretmen oranlarındaki gelişmelerin yetersiz olduğu" (14), "öğretim elemanı yetiştirmede yapılmak istenenlerin uygulamada tamamen tersinin yapıldığı" (15), "Türkiye'de yüksek düzeyde eleman göçünü yavaşlatıcı ve hızlandırıcı gelişmelerin yan yana yer aldığı" (16) ve "Bilim adamı yetiştirmede tek kaynak olan üniversitelerin, büyük bir öğrenci kütlesi ile karşı karşıya bulunması, verdiği eğitimin kalitesi kadar, bilim adamlarının araştırma fonksiyonları açısından da olumsuz rol oynamakta" olduğu (17) ve benzeri hususlardaki açıklama ve değerlendirmeler bunlar arasında sayılabilir.

Diğer yandan, öğretim elemanlarının "öğretmenlik" yönünden yetişmeleri gereğine ve böylesine bir yetersizliğe sadece Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında değinilmiştir: (18)

"Yüksek öğretimdeki öğretim elemanlarının yetiştirme dönemleri içinde pedagojik eğitimden geçmemeleri, uygulamada açıkça görülen büyük boşluklar yaratmaktadır. Genel anlamda pedagojik bilgilerden ve her dalın öğretim gerektirdiği özel öğretim yöntemlerinden, bu çağın eğitime getirdiği sorunlardan ve bunların çözüm yollarından habersiz bir öğretici sadece dersini anlatmak ve sınav yapmak gibi rutin yoldan yürümekle yetinir...Yüksek öğretimdeki öğretim elemanlarının kendi konularında doktora derecesini aşan düzeyde araştırma ve bilimsel yayınlar yapmış olmalarının, onların pedagojik bakımdan yetişmelerine yeterli olduğunu sanmak kesin bir yanılgıdır."

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planına yeniden göz attığımızda aşağıdaki önlemlerin yer aldığını gözluyoruz:

1. Başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi (19) sağlanacaktır.
2. Yükseköğretimdeki akademik eleman sayısı plan dönemi sonunda 45 Bine çıkarılmış olacaktır.
3. Yurtdışı ve içinde öğretim elemanı yetiştirilmesine hız verilecek, boş kadroların doldurulması için tedbirler alınacaktır.
4. Akademik personelin yabancı dili daha iyi öğrenmeleri sağlanacaktır. (20)

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Döneminde yükseköğretimdeki öğretim elemanı sayıları aşağıdaki şekilde öngörülmüştür. (Tablo III.1)

Yükseköğretimde öğretim elemanı sayılarıyla öğrenci/öğretim elemanı oranlarını, eski yıllardan başlayarak incelersek aşağıdaki tablo karşımıza çıkar (21) (Tablo III.2).

Yıllar	Toplam Öğretim Elemanı Sayısı
1983-1984	20.2 (Gerçekleşen)
1984-1985	24.3
1985-1986	28.1
1986-1987	32.7
1987-1988	39.5
1988-1989	45.0

Tablo III. 1

V. Plan Döneminde Yüksek Öğretimde Öğretim Elemanı Sayısı
(Uzman, okutman ve araştırma gör. dahil)

Öğretim Yılı	Öğrenci Sayısı (Toplam)	Öğretim Elemanı Sayısı	Oranlar
	(1)	(2)	1/2
1972-1973	167 918	11 098	15.1
1974-1975	262 302	12 654	20.7
1976-1977	244 305	15 930	21.6
1979-1980	269 877	20 699	13.0
1980-1981	237 205	20 917	11.5
1981-1982	240 364	22 223	10.8
1982-1983	274 946	19 858	14.0
1983-1984	348 000	20 200	17.2

(X) MEB dan devralınan öğretim görevlileri dahildir.

Tablo III.2

Yükseköğretimde Öğretim Elemanı Sayıları ve Öğrenci/Öğretim elemanı Oranları
(Seçilmiş Yıllar)

Daha sonra yapılacak değerlendirmelerde burada, kalkınma planlarında öngörülen sayıların gerçekleşme oranları üzerinde ayrıca durulacaktır. Ancak, planlarda ve plan çalışmalarına ilişkin açıklamalarda aşağıdaki hususların ya yer almadığı veya yer almakla birlikte önerilmekle veya not edilmekle kalındığı görölmektedir:

1. Yüz yılı aşkın bir süredenberi yurt dışına öğretim elemanı yetiştirmek üzere eleman gönderilmektedir. Bunda belli başarılar elde edildiği bir gerçektir. Ancak, durumun yeniden değerlendirilmesi, örneğin, artık ihtiyaçlara cevap vermeyn 1416 sayılı yasanın değiştirilmesi veya yeniden düzenlenmesi zamanı çoktan gelmiştir.

2. Yurt dışında ve içinde öğretim elemanı yetiştirilmesi sorunu hiçbir dönemde ayrıntılı bir plana bağlanmadığı gibi "Devlet politikası" denilecek türden bir yaklaşımla ele alınmamıştır.

3. Bu konudaki gerçek ihtiyaçlarla yurtiçi yetiştirme potansiyeli belirgin değildir.

4. Yurt dışı ve yurt içi öğretim elemanı yetiştirme konularında, "alanlar"a ilişkin ihtiyaç ve çalışmalar yapılmadığı gibi, konunun ekonomik yanı da hiç tartişılmamakta ve planlamalarda yer almamaktadır.

5. Öğretim elemanı yetiştirmede yurtdışı örgütlenme ve özellikle adayların kurum seçme, sorunlarını iletme, burslarını alma gibi temel sorunlarını bile çözmede yetersiz durumdadır. Bu durum gittikçe karmaşık bir hal almakta ve soruna ne planlarda ve ne de bu konuda yapılan tartişmalarda değinilmektedir.

IV. EğİLİMLER VE DEğERLENDİRMELER

Daha önce belirtilen "Yeni üniversitelere yerleşik öğretim üyesi bulmak sorunu, temel sınırlayıcı bir etken olarak bütün ağırlığını sürdürmektedir" (22) yollu değerlendirmenin 1988 yılında da geçerli olduğu görölmektedir. Ayrıca, konu, genel ola-

rak "yükseköğretim"e ilişkin olarak yapılan tartışmaların bir bölümü olarak daha çok tartışılmakta, kamuoyu da konuyla daha yakından ilgili gözükmektedir. Ancak, öğretim üyesi adaylığına olan isteğin azaldığı, öğretim üyeliğinin çekici bir uğraş olmaktan çıktığı, özellikle gelişmekte ve yeni kurulmakta olan yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ihtiyacının bir türlü karşılanamadığı ve gelişmiş üniversitelerden buralara gidenlerin çok az olduğu görülmektedir. Ayrıca, üniversite çatısı altında toplanan meslek yüksekokullarıyla diğer yüksekokul ve enstitülerin öğretim elemanı ihtiyaçlarıyla bu öğretim elemanlarının nitelikleri ve kadro durumlarına ilişkin çeşitli yanlış anlamalarla yetersiz planlama ve uygulamaların varlığı dikkati çekmektedir. Bu konuda mevcut durumun süratle belirlenerek gerekli önlemlerin alınması gittikçe gecikmekte ve buna bağlı olarak öğretim elemanı ihtiyaçlarının karşılanması konusu daha da karmaşıklaşmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarında görevli öğretim elemanları ünvanlarına göre incelendiğinde de plan hedeflerine ve artan öğrenci ve kurum sayısına göre gerilerde kalmış durumdadır. (Tablo IV.1)

Tablo IV.1
Ünvanlarına Göre Toplam Öğretim Elemanları (23)
1986-1987

	Prof.	Doç.	Y.Doç.	Öğ.Gör.	Ok.	Uzm.	Ar.Gö	Çev.	Planl.	Top.
Lisans										
Eğ. Yapan	1877	3074	2668	3173	1818	657	9091	14	11	22378
Prog. Görev.										
Ön. Lis.										
Eğ. Yapan	2	25	1244	96	36	4	-	-	-	1424
Prog. Görev.										
Ens ve Araş.										
Mer. Görevli	32	50	21	24	12	8	432	1	-	580
Yabancı Uy.	7	7	11	68	29	21	74	-	-	217

Görüldüğü gibi öğretim elemanı sorunu genellikle "nicelik" yönüyle ele alınmakta, hatta kalkınma planlarında da daha çok bu yönüyle değerlendirilip önlemler belirlenmeğe çalışılmaktadır. Buna rağmen Türkiye'de öğretim elemanı yetiştiren kurum ve programlardaki aday sayıları gelişmiş ülke standartlarının çok altında bulunmaktadır. Örneğin Türkiye'de yüksek lisans ve doktora öğrenimi yapanların lisans düzeyinde öğrenim görenlere oranı Türkiye'de yüzde 2.3 dolaylarındadır. Aynı oran A.B.D. de yüzde 33, İngiltere'de 20, Fransa'da ise 25 dir. (24)

Ayrıca, öğretim üyesi yetiştirme, artık, sadece hizmetöncesi eğitim olarak da anlaşılmamakta "üniversitede öğretimi geliştirme", "hizmetiçi eğitim" ve benzeri adlarla, hem genç hem de deneyimli öğretim elemanlarının kendilerini yenilemelerine veya noksanlarını tamamlamalarına olanaklar sağlanmaktadır. Bu eğilim "özel alan" için olduğu kadar "eğitim teknolojisi" ve "öğretim yöntemleri" alanları için de doğrudur. Örneğin, 1970 yılından başlayarak, Kanada'da bu alanda çeşitli etkinlikler ve bunları yürütmek üzere kurulan bazı kuruluşlar ve merkezler dik-kati çeker. bu etkinliklerin amaçları öğretimin gelişmesini sağlamak üzere üniversitelerdeki fakülte mensuplarına yardım etmek, böylece öğretim sürecinin, amaçları, kapsamı ve vereceği mesajlar yönünden etkinliğini sağlamada yardımcı olmak biçiminde belirlenmiştir.(25) Daha sonra bu konuda gerekli önerileri geliştirmek üzere ulusal bir komite kurulmuş ve bugüne kadar çeşitli etkinliklerle üniversite öğretim elemanlarının ve üniversite öğretiminin geliştirilmesi yönünde belirtilen türdeki etkinlikler il ve ülke düzeylerinde sürdürülmüştür. Aynı şekilde, 1979 yılında Avusturalya'da Williams Komisyonu oluşturulmuş program geliştirme, öğretim uygulama ve kuramlarına ilişkin, öğretim elemanlarının yetiştirilmelerine yardımcı olacak programları oluşturmak üzere, bi çalışma grubu meydana getirilmesini önermiş ve daha sonra bu doğrultuda çalışmalar yapılmıştır. Örneğin, bazı üniversitelerde bu amaca dönük bölümler oluşturulmuştur. Ayrıca, İngiltere'de ve diğer bazı ülkelerde

üniversitelerin birçoğunda kendi bünyelerinde, daha sonra da yöresel veya merkezi bir örgütlenmeyle, öğretim elemanları için, öğretimi geliştirme amacına yönelik yetiştirme kursları açılmıştır. Bu kursların süreleri farklıdır.

Öğretim elemanlarının geliştirilmesi konusunda dikkati çeken bazı güçlükler belirmektedir. Bunlar aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

1. Öğretim elemanlarının geliştirilmesi kesin bir ihtiyaç olarak belirlemekle birlikte bu tür etkinliklere karşı konulmakta, direnilmektedir. Çoğu kez ve özellikle ihtiyacı olanlarca, geliştirme çalışmalarının yapılması bir ihtiyaç olarak kabul edilmemektedir.

2. Öğretim elemanlarının bu tür çalışmalara katılması çoğu kez "gönüllülük" esasına dayanmakta veya çalışma sonunda gösterilen performansın düzeyi hiçbir önem taşımıyor gözükmemekte, başarılı çalışanla pek başarılı veya ilgi göstermeyen arasında farklılık ortaya çıkmamakta, bu da bu konuda sadece gönüllülüğün veya kurumsal teşvikin kendi başına yeterli olmayacağını göstermektedir.

3. Ayrıca, öğretim elemanlarının geliştirilmesi ihtiyacı genellikle pek duyulmamakta ve öğretim elemanı geliştirme ve geliştirme programları konularında yeterince bir anlaşma sağlanamamış bulunmaktadır.

4. Her yükseköğretim kurumu veya üniversitenin kendi bünyesinde geliştirme programlarını uygulaması başarılı olamamakta veya gereğince yürütülememektedir. Bunun çeşitli nedenleri olduğu bir gerçektir. Bunun için bölge veya ülke çapında yapılacak düzenleme ve etkinliklere gerek görülmekte, bu takdirde başarı ve katılım artmakta ancak bu sefer de bölgesel veya ülke çapında gerekli desteği sağlamak güçleşmektedir.

5. Ne hizmetçi eğitim ve ne de öğretim elemanı geliştirme veya benzeri isim ve yaklaşımlarla, yükseköğretimde öğretim elemanı geliştirme konusu kurumlaşmamış, "bilim adamı olma",

"araştırma yapabilme" niteliklerinin ötesinde "öğreticilik" ve "eğiticilik", yani öğretim elemanlarının işlevlerinin "öğretmenlik" yönü, öğretim üyeleri için gerekli nitelikler olarak yeterince benimsenmemiş durumdadır. Hatta, "özel alan eğitimi" almış ve bu alanda öğretim yapıyor olmak bir öğretim elemanı için "eğitimci" olmanın da yeterli bir göstergesi olarak kabul edilegelmiştir.

Bununla birlikte, yukarıda belirtildiği gibi, özellikle gelişmiş eğitim sistemlerinde bu konuda son yıllarda önemli gelişmeler gözlenmektedir. Buna göre, artık üniversitelerde sadece araştırma söz konusu olamaz. Üniversiteler eğitim ve araştırma okulları olarak kabul edilmelidir. Bu da öğrencilere sadece bilgi verme veya öğretim üyelerine araştırma şansı sağlamakla değil, her iki işlevi yerine getirmekle gerçekleşir. (26) Böylesine bir üniversite veya yükseköğretim kurumunda da öğretim görevi yüklenenlerin hem bilim, hem öğretim yönüyle yetişmiş olmaları ve sürekli kendilerini yenileyici geliştirme çaba ve çalışmalarına katılmaları kaçınılmazdır.

Türk yükseköğretim sisteminde diğer bir gelişme de lisansüstü eğitime ağırlık verme hedefine ilişkin olarak gözlenmektedir. Daha çok sayıda öğretim üyesi yetiştirme hedefine dayalı olarak, son yıllarda, bir yandan yurtdışına öğrenci gönderilmeğe devam edilirken, diğer yandan yurtiçi burslarla lisansüstü öğrenci sayılarında artışlar olmuştur. Örneğin, 1986 yılında derece alan lisansüstü öğrencilerinin sayısı 26988'e ulaşmıştır. (Tablo IV.2).

Y. Lisans	Kayıtlı Öğrenci		Derece Alan Öğrenci		
	Doktora	Toplam	Y.Lisans	Doktora	Toplam
14 078	6702	20 780	2 184	504	2688

Tablo IV.2
Enstitülere Göre Lisansüstü
Öğrenci Sayıları 1986

Bununla birlikte, yüksek lisans ve doktora düzeyinde yurtiçi ve yurtdışı eğitimin çeşitli yönlerden yeni bir düzenleme ve dikkatli bir izlemeye ihtiyacı olduğu ortadadır. Çünkü hem 1416,4489 ve 2547 sayılı yasalara göre öğrenci yetiştirme düzeninde ve hem de yurtiçi lisansüstü eğitimi konusunda organizasyon, nitelik ve planlılık yönünden önemli darboğazların bulunduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, 1750 sayılı yasa ve öncesi uygulamalardan önce "asistan" durumunda olan doktoralı elemanların "öğretim üyesi" olarak, yardımcı doçent adıyla, sistemde yer almalarına karşın, öğrenci sayılarıyla yükseköğretim kurumlarının sayılarındaki artışın da etkisiyle, sistemden ayrılan yurtiçi ve yurtdışında başka sektörlere kayan öğretim elemanı sayısı da azımsanamayacak düzeydedir. 1970 yılına kadar mimarların yüzde yedisi, makina mühendislerinin yüzde 5.3 ü, müteahhıs doktorların yüzde 21.4 ünün çalışmak için yurt dışına gittikleri (27) bilinmektedir. Bu eğilimin sonraki yıllarda da devam ettiği hesaba katılırsa yükseköğretimde öğretim elemanı sorununun değişik boyutlarıyla, süratle ve dikkatle ele alınmasının kaçınılmaz olduğu bir daha ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, yeni üniversitelere yerleşik öğretim üyesi bulma ve yetiştirme sorununun da "temel ve sınırlayıcı bir etken" (28) olarak sürdüğü ve yükseköğretim kurumları arasında nitelik farklılıkları doğuracak düzeye geldiği bile söylenebilir. Bu nedenle, yükseköğretimde öğretim elemanı sorunu bir bakıma, uzun dönemde, nitelik sorunu haline gelmiş olacaktır. Tüm yükseköğretim kurumlarındaki sorunları "kapsamlı bir biçimde ele alacak merkezi bir örgütlenmeye gidilmesi" (29) yolundaki önlem de 1982 yılındanberi yerine getirilmiş olduğuna göre, bu yoldaki çabalara daha belirgin ve bilimsel biçimde devam edilmesi gerekmektedir. Bu da gerçek bir yükseköğretim planlamasını gündeme getirmektedir. Önceki yıllarda yapılan bir araştırmaya göre (30), bilim adamlarımızın yüzde 28 i yurtiçi doktora programlarının, yüzde 21 i yurtdışı programların amacına ulaştığını belirtmişlerdir. Grubun yüzde 57 si yurtiçi, yüzde 56 sı yurtdışı doktora burs programlarının amaçlarına ulaşip ulaşmadıkları konusunda kesin bir görüş belirtmemişlerdir. Bazı

araştırmacıların değerlendirmesine göre de (31), dışarıda eleman yetiştirme de başarılı olunmayışının göstergesi hâlâ eleman yetiştirme sorunuyla karşı karşıya bulunuşumuzdur.

V.ÖZET

Üniversite bilim ve eğitim kurumu olarak yüksek düzeyde insan-gücünü yetiştiren, bilgi üreten ve yayan nitelikleriyle toplumun geleceğini etkiler. Ancak, yükseköğretim sadece üniversiteden oluşmaz. Öğretim elemanları ise yükseköğretimde akademik etkinlikleri, bilimsel araştırma ve eğitim olarak, yürüten, geleneksel olarak da "bilim" yönünden hazırlıklı olmalarına "eğitim-öğretim" den daha çok önem verildiği bilinen, öğretim üye ve yardımcılarında oluşur. Son yıllarda, yurdumuzda pek izleri görülmemekle birlikte, öğretim elemanlarının öğretmenlik veya eğitici-öğreticilik yönlerinin de geliştirilmesine özen gösterilmekte ve bu amaçla çeşitli programlar uygulanmaktadır. Ancak, öğretim elemanı geliştirmenin hem nicelik ve hem nitelik yönünden hâlâ henüz çözümlenemeyen birçok sorunu bulunmaktadır. Türk Yükseköğretim sisteminde de öğretim elemanı sorunu güncelliğini korumakta, artan kurum ve öğrenci sayısı bu sorunun çözümünü güçleştirmektedir. Bu amaçla yurtdışı ve yurtiçi olanaklardan yararlanma çabaları sürdürülmektedir. 1416, 4489, 2547 Sayılı yasalar çerçevesinde yürütüldüğü bilinen bu etkinliklerin gerekli sonuçlara ulaşmada artık yetersiz kaldığı, hem bu yasaların, hem uygulamalarının süratle ve bilimsel bir yaklaşımla yeniden değerlendirilip gerekli düzenleme, planlama ve uygulamalara geçilmesinin gerekliliği açık olarak meydana çıkmaktadır. Bu arada, yetiştirilen elemanların istihdam sorunlarıyla mevcut öğretim elemanlarının durumlarının gözden geçirilip iyileştirilmesi, yükseköğretim kurumlarından dışarıya-yurtiçi ve dışına- olan "kan kaybı" niteliğindeki öğretim elemanı kaybının önlenmesi veya katlanılabilir düzeye indirilmesi gereklidir. Lisansüstü düzeydeki eğitimin hem nicelik ve hem de nitelik yönünden sürekli planlama ve değerlendirilmeğe ihtiyacı bulun-

duğu meydandadır. Sonuç olarak, denilebilir ki, artan ihtiyaçlar gözönüne alınır, önümüzdeki beş-on yıl öğretim elemanı yönünden Türk yükseköğretimi için oldukça "kritik" yıllar olacaktır. Bir de buna genel olarak, öğretim elemanı yetiştirme konusunun daha çok "nicelik" yönü üzerinde durma- bunda da hedeflere ulaşamamış olunmakla birlikte- eğilim ve çabaları eklenirse, yakın bir gelecekte, sorun yükseköğretim kurumları arasında bir nitelik, derecelenme veya sınıflara ayırma sorunu olarak karşımıza çıkacaktır. Bu nedenle, denilebilir ki, Türkiye'de yükseköğretim sorunu büyük ölçüde öğretim elemanı sorunudur. Çözüm arayışlarının da sadece "âcil ve çoğu geçici" ve genellikle "gündelik politikalara dayalı" önlemlere bel bağlayarak sürdürölmek yerine yükseköğretimin ve bunun da ötesinde eğitim sisteminin bütünlüğü içinde-belli devlet politikalarına dayalı olarak, hem kısa ve hem de uzun vâdeli önlemler doğrultusunda sürdürölmeli gerekir. Bunun için, önce yurtiçi olanakların, mevcut kapasitelerin belirlenip kullanılması koşuluyla, hem yurtiçi ve hem de yurt dışında öğretim elemanları yetiştirme çabalarının daha bilinçli bir planlama ile ele alınması zamanı çoktan gelmiş bulunmaktadır.

DİPNOTLAR

1. Özalp R. ve Ataünal A. **Türk Millî Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı**. Millî Eğitim Basımevi. İstanbul s. 565-568.
2. Korkut, Hüseyin. **Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları**. A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi yayınları, No. 134, ankara, 1984. s. 10-12, 25.
3. De Young, C. ve Wynn, R. **American Education**. Mc Graw-Hill New York, 1964. S. 296-297.
4. Donald, J.G. "The Concept of the University Teacher". IUT. **Pocceedings. Eight international Conference**. July 14-17, 1982. West Berlin. University of Maryland. University College. College Park, M.D.1982. S. 347.
5. I. Millî Eğitim Şûrası. 17-29 Temmuz, 1939.
6. State Planning Organization. **First Five Year Development Plan, 1963-1967**. Merkez Bankası, Ankara, 1963. s. 420
7. Devlet Planlama Teşkilatı. **Kalkınma Planı, İkinci Beş yıl, 1968-1972**. Başbakanlık Devlet Matbaası. Ankara, Ocak 1963. s. 161
8. D.P.T. a.g.e. s. 170
9. D.P.T. **1985 Yılı Programı**. Yayın No. DPT : 1981. Ankara, 1985. S. 195.
10. DPT. **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983**. Yayın No. DPT: 1664. Ankara, Nisan 1979. S. 452
11. DPT. **Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl, 1963-1967**. Başbakanlık Devlet Matbaası. Ankara, Ocak 1963. s. 460.
12. DPT. **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl, 1973-1977**. Yayın No. DPT: 1272. s. 767.
13. DPT. a.g.e. s. 769.

14. DPT. Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı. s. 452.
15. Varış, Fatma. **Eğitim Bilimine Giriş**. A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayını. Ankara, 1978. s.170.
16. Oğuzkan, Turhan. "Yüksek Düzeyde Elemanın Ülkeler-Arası Göçü". TÜBİTAK. **VI. Bilim Kongresi BAY Grubu Tebliğleri**. 17-19 Ekim 1977. TBTAk Yayınları, No. : 359. an-kara, 1977. s. 10.
17. Devlet Bakanlığı. **Bilim ve Teknoloji Politikası. Çalışma Dökümanı**. Devlet Bakanlığı Yayını Nr. 22. Ankara, 1987. s. 59.
18. DPT. **Eğitim IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu**. Yayın No. DPT: 1591-DİK: 270. Haziran 1977. s. 22.
19. **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985 1989**. Yayın No. DPT: 1974. s. 145.
20. a.g.e. s. 146.
21. **V. Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1972-1983**. V. Beş Yıllık Plan Destek Çalışmaları : 1 (Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler). Yayın No. DPT: 1975. Ocak 1985. s. 375.
22. DPT. **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl**. s. 769.
23. ÖSYM. **1986-1987 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri**. ÖSYM Dökümantasyon Birimi. DKB 008. An-kara, 1987. s. 20.
24. Korkut, Hüseyin. **Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları** s. 23.
25. Matheson, Christopher C. **Staff Development Matters**. Coordinating Committee for the Training of University Teachers. A Review: 1961-1981. London, 1981. s. 242.

26. Whitehead. Alfred North, *The Aims of Education. A Mentor Book.* The Mac Millan Company. New York, 1963. s. 93.
27. DPT Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl. s. 81.
28. a.g.e. s. 769.
29. a.g.e. s. 769-780
30. Özoğlu, Süleyman Çetin. "Türkiye Bilimsel ve Teknik Araştırma Kurumu'nun Yurt İçi ve Yurt Dışı Doktora Burs Programlarının Değerlendirilmesi. 1964-1965" **TÜBİTAK VI. Bilim Kongresi Tebliğleri. 17-19 Ekim 1977.** BAYG-E-29. s. 16.
31. Karadeniz, Cemil. "Bilim Adamı ve Araştırmacı Yetiştirmede Etkin Olabilecek Yöntemler. a.g.e. s. 200

KAYNAKÇA

1. Alfred North Whitehead. *The Aims of Education. A Mentor Book.* The MacMillan Company. New York, 1963.
2. A. Whitney Griswold. *Liberal Education and the Democratic Ideal* Yale University Press, Inc. New Haven, 1960.
3. Devlet Bakanlığı. **Bilim ve Teknoloji Politikası. Çalışma Dökümanı.** Devlet Bakanlığı Yayını Nr. 22 Ankara, 1987.
4. Devlet Planlama Teşkilatı. **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1985 1989.** Yayın No. DPT: 1974.
5. ——— . **Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Öncesinde Gelişmeler, 1972 1983. V. Beş Yıllık Plan Destek Çalışmaları: 1 (Ekonomik ve Sosyal Gelişmeler).** Yayın No. DPT: 1975.
6. ——— . **1985 Yılı Programı.** Yayın No. DPT: 1981. Ankara, 1985.
7. ——— . **Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, 1979-1983.** Yayın No. DPT: 1664. Ankara, Nisan 1979.

8. _____ . **Eğitim. IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu.** Yayın No. DPT: 1591-270. Haziran, 1977.
9. _____ . **Kalkınma Planı, Birinci Beş Yıl. 1963-1967.** Başbakanlık Devlet Matbaası. Ankara, Ocak 1963.
10. _____ . **Kalkınma Planı, İkinci Beş Yıl. 1968-1972.** Başbakanlık Devlet Matbaası. Ankara: Kasım, 1967.
11. _____ . **Yeni Strateji ve Kalkınma Planı, Üçüncü Beş Yıl. 1973-1977** Yayın No. DPT: 1272.
12. De Young ve Wynn. **American Education.** McGraw-Hill Book Company. New York, 1964.
13. Ergun Türkcan. "Bilim Politikası ve Yüksek Öğretim". TED. **Yüksek Öğretime Giriş Sorunları.** TED I. Eğitim Toplantısı, 25-26 Ekim 1977. Safak Matbaası, Ankara, 1978.
14. Fatma Varış. **Eğitim Bilimine Giriş.** A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayını. Ankara, 1978.
15. Füsun Akarsu ve Diğerleri. "Strategies for Successful Curriculum Development. Grup D. Panel" Chris de W. Hebron ve A.B.Smith (Ed.) 1984 **International Seminar on Staff/ Faculty Development Proceedings.** N.U. Tyne Polytechnic, 1984.
16. Hüseyin Korkut. **Türk Üniversiteleri ve Üniversite Araştırmaları.** A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları. No. 134 Ankara, 1984.
17. Mahmut Adem. "Yüksek Öğretimin Planlama Sorunu". TED. **Yüksek Öğretime Giriş Sorunları.** TED I. Eğitim Toplantısı, 25-26 Ekim 1977. Şafak Matbaası, Ankara, 1978.
18. M. Cemil Karadeniz. "Bilim Adamı ve Araştırmacı Yetiştirmede Etkin Olabilecek Yöntemler". TÜBİTAK. **VI. Bilim Kongresi Tebliğleri.** 17-19 ekim 1977.

19. MEGSB. Şûra Genel Sekreterliği. **Yüksek Öğretim Ön Çalışma Raporu**. XII. Millî Eğitim Şurası. Temmuz 1988, Ankara.
20. ÖSYM. **1986-1987 Öğretim Yılı Yükseköğretim İstatistikleri**. ÖSYM Dökümantasyon Birimi. Ankara, 1987.
21. R. Özalp ve A. Ataünal. **Türk Millî Eğitim Sisteminde Düzenleme Teşkilatı**. Millî Eğitim Basımevi İstanbul, 1977.
22. S. Çetin Özoğlu. "Türkiye Bilimsel ve Teknik araştırma Kurumu'nun Yurt İçi ve Yurt Dışı Doktora Burs Programlarının Değerlendirilmesi. 1964 1975." TÜBİTAK. **VI. Bilim Kongresi Tebliğleri**. 17-19 Ekim Ankara, 1977.
23. State Planning Organization. **First Five Year Development Plan, 1963-1967**. Merkez Bankası. Ankara, 1963.
24. Turhan Oğuzkan. "Yüksek Düzeyde Elemanın Ülkelerarası Göçü". TÜBİTAK. **VI. Bilim Kongresi Tebliğleri**. 17-19 Ekim 1977. Ankara, 1977.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN -Çok teşekkür ederiz Sayın Güçlüol Hocamıza.

Soru sormak isteyenlere ve katkıda bulunmak isteyenlere söz vermek istiyorum. Hocamız tüm konuşulanlara toplu halde cevap vereceklerdir.

Buyurun efendim.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU -Sayın Güçlüol'a böyle bir konuyu bize belirli bir çerçeve içinde açıkladıkları için teşekkür ediyorum. Bu bildiri konusunda özellikle ve biraz da belki farklı bir görüş olması bakımından belirtmek istediğim bir iki nokta var. Bu, yurt dışında öğretim üyesini yetiştirme konusudur. Bu konuda, dün YÖK Başkanının verdiği bigiyi memnuniyetle karşılıyorum. Belki de YÖK'ün şu ana kadar yaptığı en olumlu iş, beşyüze yakın genci, yurt dışında öğretim üyesi olarak yetiştirmek üzere göndermiş olmasıdır. Bu hizmet belki ileride YÖK'ün yaptığı tek hizmet olarak da anlamlı hale gelecektir. Öğretim üyelerinin yurt dışında yetiştirilmesi konusu çok değişik boyutlarda tartışılabilir. Ancak ülkemize sağladığı yararlar artık elle tutulur hale gelmiştir. 1960'lardaki TÜBİTAK uygulaması örneği, 1970 ve 1980'deki üniversite kadrolarını doldurmaya, üniversite kadrolarında araştırmaların en üst biçimde özellikle belirli alanlarda gerçekleşmesine yardımcı olmuştur. Ümit ediyoruz ki YÖK'ün bu uygulaması belirli bir kadrolaşma bile olsa, Türk üniversitesi için gelecekte önemli bir yatırım ve umut olacaktır. Sayının artması için dileğimiz bunun bir an önce ciddi olarak geliştirilmesidir.

Bir diğer önemli konu şudur: Öğretim üyesi kavramı ile yabancı dil kavramı birbirinden ayrılmaz bir özellik taşıyor. Özellikle bilimsel çerçeve ve üniversiter anlamı içerisinde bu kavramlar iç içedir. YÖK'ün hazırladığı bir resmi rapor var. 1981-1988 yılı uygulamaları kapsıyor. Bu raporun 30'uncu sayfasında "Aldığımız tedbirlerle öğrencinin yükseköğretimde yeterlik alanı ne olursa olsun güzel sanatlardan birini veya beden eğitimi seçmeli ders olarak alması, yabancı dillerden birini öğrenmesi sağlanmıştır."

deniliyor. Rapora göre, öğrencinin bir yabancı dil öğrenmesi sağlanmıştır. Ama aynı raporun başka bir sayfasında ise özetle, yurt dışına eleman gönderecektik ama yabancı dil yetersizliğinden dolayı gönderemedik deniliyor. Madem ki yabancı dili kazandırıldığı iddia ediliyor, nasıl oluyor da, yabancı dilde yetersiz hal bir engel oluyor. Bu resmi raporun belirlemelerine ben başka bir şey eklemek istemiyorum. Görüyorum ki öğrencilerin yurt dışında öğrenim görebilecekleri düzeyde bir yabancı dili kazanmaları için bazı programları ciddi olarak ele almakta yarar vardır. Rapor sayıları ile değerlendirmeleri gerçeği kapsarsa daha anlamlı olacaktır.

Çok sık olarak öğretim programlarından bahsedildi ve YÖK'ün Sayın Başkanı durmadan tekrarladı, biz öğretim programlarına müdahale etmiyoruz diye. Gerçekte ise ettiler. YÖK'ün ilk yıllarda telefonla da programlar verildi fakültelere, onları da yaşadık. Şimdi etmiyorlarmış. Ancak ilginç bir nokta var. Diyorlar ki; Dekanlar Konseyi toplanıyor, onlar konuşuyorlar ve kendi programlarını oluşturuyorlar. Demek ki bir dekan o kadar etkili, yetkili ve ehil bir kimse ki Fakültesindeki tüm programları her yönü ile bilen uzman bir kişi ve o programları fakültesindeki ve bilimlerdeki gelişmeler içerisinde, konseyde değişik programları tartışıp programları oluşturabilecek bir yetkiye ve erke sahip olmaktadır. Böyle bir bilimsel erke de sahip oluyor demek ki.

Peki Eğitim Fakültesi diye yeniden oluşturulan fakülteler var. Bunların dekanları eğitimci değil. Bunların dekanları diğer dallardan gelen fizikçi, kimyacı olabiliyor, hekim olabiliyor, hukukçu olabiliyor, siyasal bilimci olabiliyor. Şimdi bu diğer bilim dallarından atanmış dekanlar, Dekanlar Konseyinde kendi uzmanlık alanlarının dışındaki, bir fakültenin birçok programını oluşturma durumundadır. Sonuçta bu programları o fakültenin programları olarak değerlendirilebilir ve fakülteler kendi programlarını yapıyor diye bir hükme varabilir miyiz? Program yapmak, özellikle yükseköğretim çerçevesinde öğretim üyesi araştırmacı yetiştirme sürecinde, bir yetkilinin hele alan dışından atanmış bir yetkilinin

tek başına yapabileceği bir iş değildir. Bu bakımdan bu Dekanlar Konseyi ile program yapmak yöntemi öğretim üyesi yetiştirme boyutunda da anlamsız bir durumu ortaya çıkarıyor. Atananların yaptığı her iş uygundur, formülü ile açıklanabilecek tek bir resmi çözüm olarak karşımıza çıkıyor. O bakımdan öğretim üyeliği, atama ile kazanılan bir ünvan, bir yeterlilik olmamalı, bilimsel formasyon ile bir yetişme, bir hazırlanma ile kazanılan bir ünvan olmalıdır. Şartlar ne olursa olsun hiçbir şekilde, otomatikçe bağlamayı üniversite öğretim üyeliği için kabul edemeyiz.

1950'lerde, 1960'larda bunu ortaöğretim düzeyinde bir ölçüde yaptık, herkes öğretmen olabilir dedik. Şimdi bunun yarattığı manzarayı görüyoruz. Herkes üniversitede ders verebilir der isek ve ne yapalım zamanımız yok, paramız yok, yetiştiremedik der isek; zannederim'90'lı yıllarda üniversitede daha da acı tabloları görebileceğiz.

Bir ikinci durum ise şudur: Sekiz yıl geçti aşağı yukarı, sekiz yılda tahmin ederim ciddi bir planlama ile bir öğretim üyesi kadrosu oluşturulabilirdi. Halâ oluşturulamamış. Mevcutla yetinmişiz ve mevcuda günlük yaklaşımlarla, Palyatif yaklaşımlarla yeni biçimler, yeni isimler ünvanlar vermişiz, yeni roller vermişiz. Ama değişmeyen temel husus, bunların henüz öğretim üyesi olarak hazır olmadıkları, yetiştirilmedikleri gerçeğidir. Bu durumda, kendileri yetişmemişler ise herhalde onların yetişeceklerinden de büyük umutlarla sonuç bekleyemeyiz.

Teşekkür ederim Sayın Başkan

BAŞKAN -Biz de teşekkür ederiz efendim.

Buyurun efendim.

AYŞE DEMİRBOLAT -Konuya genel olarak organizasyon, yöntem, planlama açısından yaklaşıldı. Sorunun temel noktası yönetme olmalıydı, yönetsel eylemin kendisi olmalıydı. Çünkü planlamadaki, örgütlenmedeki hatalar uygulamada daha da büyüyerek karşımıza çıktılar.

Sayın Güçlüol iyi bir öğretim elemanı nasıl elde edilir, nasıl yetiştirilir konusuna çok üst düzeyden baktılar. Dökümantasyon merkezlerinin yetersizliğinden, yurt dışına öğretim elemanı yollanmasından sözettiler. Konuya içerdeki uygulama açısından yaklaşır, bilimselliğin ilk adımı olan doktora eğitiminin nasıl verildiğine bakarsak dile getirilen konuların gerçekten üst düzey sorunları olduğu açıklanır sanırım.

Doktora eğitimine başlayabilmek için çok mücadele vermiş bir öğretim elemanı olarak, üniversitelerde öğretim elemanı yetiştirme konularına nasıl bakıldığına ışık tutacağı inancıyla, izninizle kendi sorunumu da dile getirmiş olacağım.

Üç kez gazetelerde resmen ilan edilen doktora sınavlarına girdim. Ben ve benimle sınava giren adaylar sınavı kazanamadılar. Daha doğrusu kazandırılmadılar. Yabancı dil konusunda kendime güvendiğimden olsa gerek her seferinde hakkımı arama cesaretini gösterebildim. Her hak arayışında, "Biz zaten öğrenci almamaya kararlıydık. Yeterli düzeyde elemanımız, doktora programını yürütecek eğitim kadromuz yok gibi ilginç ama dostane açıklamalarla karşılaştım (!). Üniversiteler doktora eğitimi veremedikleri gibi öğretim elemanlarının kendilerine güvenlerini çalıyor, zamanlarını alıyorlar. Göstermelik ilanlarla kendilerini YÖK'e karşı aklamayı da ihmal etmiyorlar.

Öte yandan yabancı dili orta düzeyde bile bilmeyen kimi öğretim elemanları efendim dokuzuncu madde, efendim beşinci madde ile açık kapılar bularak sınavsız ya da dost sınavlarıyla herhangi bir üniversitede doktora eğitimine başlıyorlar. Bu nasıl oluyor, hangi amaca hizmet ediliyor? Sayın Özoğlu'nun belirttiği gibi gerçek bir kadrolaşmayla mı karşılaşıyoruz?...

Üniversite denetimden uzakta mıdır? Bir öğretim elemanı için normal yollardan başarıyı yakalamak, bir sınav kazanmanın mutluluğunu yaşamak olağan dışı bir olay mıdır? Üniversitelerde kişisel ilişkiler, dostluklar bilimsellikten üstün şeyler midir? niçin Merkezi Sistemle doktora sınavları yapılmıyor?

Soruna ortaya koyulan yönetsel eylem açısından yaklaşılmamasını diler, teşekkür ederim.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Sayın Başkan, şimdi dinlediğimiz arkadaşlarımız gerçeklerin dile getirilmediğini söyledi. Ben kendisine teselli değilse bile, birkaç gerçeği dile getirmeye çalışayım. Bir millî eğitim sisteminin herhangi bir kademesi için şöyle düşünülebilir. Ülkede başka kurumlar vardır, daha yüksek kurumlar vardır, üniversiteler vardır, yurt dışında kurumlar vardır, öğretmenlerimizi onlar yetiştirirler. Fakat bir yükseköğretim kurumu (üniversite) bu görevi kimseye bırakamaz, bu onun esas işlerinden bir tanesidir. Yükseköğretim kurumlarını diğer kurumlardan ayıran özelliklerden birisi budur. Üniversite kendi öğretmenini yetiştirmek zorundadır. Yükseköğretim kurumunun tanımı budur, eğer bunu yapmıyor ise o bir yükseköğretim kurumu değildir. Önce bu gerçeği dile getirelim. Eğer bu imkân verilmiyor ise onun adı yükseköğretim kurumu değildir. Ama kendisi olmayabilir. Tabii adı vermeden konuşuyorum değerli kardeşim. Bizim amacımız politika değil gerçekleri dile getirmek!

İkincisi YÖK'ün bir raporunu hatırlıyorum. Bundan bir iki ay evvel Eğitim Şûrası sırasında okumuştum. Yükseköğretim yapan, pardon, yükseköğretimde lisansüstü eğitim yapan kurumlarımızın sayısı YÖK'den sonra yirmi-otuz kat artmış ama öğrenci sayısı sadece iki ila üç kat artmış. Bu da bana tuhaf geldi. Yani öğretmen sayısının iki üç kat artırmak için kurum sayısının yirmi otuz kat artırılması bana biraz miras yedilik gibi geliyor. Karayalçın'ın konuşmasını dinleyemedim. kurum sayılarını bu kadar çok arttırmaktansa meselâ bu sayılar birkaç bölgede iki, üç kat artırılabilirdi. O kadar kat arttırmaya gerek yoktu. Bu gerçeği dile getirelim. Zaten uygulama da birçok Anadolu üniversitesinde imkanlarımız yok diye sınav açıyor kazananları imkanı geniş olan üniversitelere gönderiyorlar.

Yükseköğretim kurumumuz, bu işi standardize etmek için iyi bir organizasyonla, (örgütlenme ile) bir ana yönetmelik yayınladı

ve diğ er üniversiteleri de kendi yönergelerini yapmakta serbest bıraktı. Güzel gibi görünüyor. Bir çerçeve yönetmelik var, her üniversitenin de, hatta her enstitünün de her birinin yönergeleri var. Şimdi düşün ebilirsiniz ki ne güzel bir çerçeve yönetmelik var. Herkes buna uyuyor, öyle değil. Size bir örnek vereceğim. Ben, Hacettepe'deki Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün üyesiyim, Hacettepe'de galiba "sosyal" sıfatını koruyabilen tek kurum odur. O bakımdan biraz mutluyum, ben de "sosyal antropolog" olduğum için rahatlık duyuyorum. Çünkü diğ er bütün sosyaller dü ştü. Ankara Üniversitesi'nin sosyal bilimler enstitüsünde kızım var. İki uygulamaya baktığım zaman değil iki üniversite, iki ülke kadar farklı! Nasıl oluyor? O zaman diyorum ki ya çerçeve yönetmelik de ği ştirdi de bizim haberimiz yok. Ya da kurumsal yönergeler, çerçeve yönetmeli ği de ği ştiriyor da haberimiz olmuyor. Yani standartlar çok farklı, yönetmelikler bir birine bu kadar çok benzese bile.

Efendim, daha önce fırsat bulamadığım için de ğ erli meslektaşım Karayalçın'ın tebli ğ ine de de ğ inece ğ im. İ lisansüstü eğitim, Kemal Beyin de dile getirdi ğ i gibi, böylece eğ itimin düzeyini yüksetmek değil, bir anlamda öğ retmen yeti ştirmenin yolu yordamıdır. Nasıl se çelim? Karayalçın dedi ki biz 1948'de 1949'da seminerler yapardık, hâlâ da yaparız; güzel, o seminerlerden geçmemiş öğ retim üyeleri bu seminerleri nasıl yaparlar? Çok önemli bir sorun. Seminer yapmak kolay bir şey değil, ş ahane bir hoca bulursunuz belki 500 kişiye ders anlatır, üç kişinin karşısına oturup bir seminer yapamaz, seminer ödevi veremez, yapanları de ğ erlendiremez. O iş i nasıl yapalım? Haydi yaptık, se çtik, bu se çti ğ imiz kimseleri nasıl eğ itelim. Hangi derslerle, hocanın çantasını taşıyarak dersini vererek, yahut, biraz önce Bursalıo ğ lu'nun dedi ğ i gibi, derslere girerek. Herhalde çok farklı uygulamalar var. Yeti ştirdik nasıl atayalım. Nasıl atalım kolay ama nasıl atayalım o biraz daha zor bir konu. Atadık, nasıl geli ştirelim öğ retim üyesini, sabun tozu gibi bir defa üretilip, paketlenmiş bir ürün değil. Onun sũrekli geli ştirilmesi gerek. Dünyada, olup bitenlerden haberdar olması lazım. Ben birkaç kez yurt dışından

çağrı aldım. Üniversitemden konut fonu istiyorum ve izin istiyorum, sadece konut fonu için yardım istiyorum. Vereceğiz diyorlar. Biz genç elemanların gitmesini tercih ederiz çünkü siz artık yaşını başını almış profesörsünüz, iyi ama ben daha beş sene hizmet edeceğim, Yugoslavya'da kongre yapıldı gidemiyorum. Param yok. Sadece gidip gelmek yol parası milyon. Yani nasıl atayalım, nasıl geliştirelim, yükseköğretim kurumunun görevidir. Haydi geliştirdik, nasıl terfi ettirelim. Sayın Doğramacı'yı anıyorum ama üzülüyorum ki şu anda YÖK'den kimse yok aramızda. "YÖKZEDELER" demiyorum ama yine de söylemekten kendimi alamıyorum nasıl terfi ettirelim? Juriyi kaldırdık, yayınlara bakıyoruz. Haziran ayında 10-15 tane dosya geliyor. Bir ay içinde incelemekte zorunluluk var. 30-40 tane makale, kitap oku raporunu gönder. Gönderiyoruz bir de bakıyorsunuz. Olur demişsiniz olmuyor, Olmaz demişsiniz oluyor ama böyle oluyor. Değerli arkadaşlarım bu referans sistemi yalnız Türkiye'de değil çağdaş dünyada da vardır. Hindistan'dan bana dosya geliyor, Amerika'dan geliyor. Övünmek için söylemiyorum. Hiç gerekçesini tanımadığım bir kimseden. Böyle olmuyor sonuç. Size sonucunun gerekçesini söylüyorlar, adamın, adayın haberi yok, ama sonuç şöyle oldu diyorlar, o değerlendirmede size bilgi veriyorlar. Burada bir emeğiniz var, size para vermiyorlar ama size değer veriyorlar.

Seminer yapmak çözüm olabilir, katılıyorum. Ama nasıl yapalım? Önce seminer yapacak hocaları seminere çağıralım. Kısa süreli dersler dünyada moda olmaya başladı. Artık haftada üç saat bir sömestir beş ay, bir yıl süreli dersler bitti. Dünyada çok görüyorum. Falanca ünlü hoca filanca kuruma iki gün için geliyor, bir buçuk gün için geliyor. Dört saat seminer yapacak. Ama sizin onu tanıma fırsatınız var. Bütün yetişenlere haber veriyorlar. Öğrenci gelip bir hocanın Avrupa'dan gelip Amerikaya, Amerika'dan gelip Avrupa'ya giden bir hocayı bir buçuk gün tanıyabilmesi için. Üniversitelerimiz araştırma yapıyorlar, yayın yapıyorlar, yeni adaylar yetiştiriyorlar. Şöyle söyleyeyim, 1980'den sonra öğrencilere, asistanlara açık ilk toplantı bu sabah

Beytepe'de yapıldı, mezun ettiğimiz lisansta veya lisansüstünde mezun ettiğimiz öğrencilerimizin büyük bir çoğunluğuna bir akademik toplantının havasını bile tenefüs ettiremiyoruz. Görmeden mezun oluyorlar, görmeden bir master, bir doktora alıyorlar Bir bilim adamı tebliğini nasıl hazırlar, nasıl sunar, nasıl tartışılır? Bilmiyor, görmemiş! Ne zaman görecek? İlk katıldığı toplantıda mahçup olmak pahasına, ondan sonra öğrenmeye başlayabilir. Eğer konut fonunu ödeyebilirse. Yabancı dilin önemi üzerinde durdu, sanırım birbirimizi aldatıyoruz. Aday seçtikten sonra ona bir yıl süre veriyoruz. Bizim üniversitemiz daha da iyi bir çözüm buldu, yabancı dilde yeterli olmayana kursa gönderiyorlar, kurstan hep geçer not alıp geçiyorlar. Ondan sonra da bizim barajımız bitti. Yani yeterli. Biz zaten onu C=(Orta) ile bırakmışız, B=(İyi) ile geliyor. Hiçbir şey yapamazsınız! B notu ile gelen lisans ve doktora adaylarının ödevlerinde yabancı dilde tek bir kaynak bulamıyorum. Yabancı dil yeterliğini biçim olarak, (rozet gibi) kullanıyoruz. Özür dilerim. İş standartize etmek istedik. Sonucu söyleyeyim, yönetmelikler ve de kurulan kurullar... Ne yönetebiliyor, ne de denetleyebiliyoruz. Onun için Karayalçın'a katılacağım. İş ciddi tutmak istiyorsak, "mükemmelliyet merkezleri" diyorlar ama bunların sayısını azaltıp belki buradaki eğitim sürecinin kalitesini yükseltmek hatırıma geliyor. Birkaç tane olsun, belki de tek bir Gazi Eğitimi yeniden kuralım? Bilmiyorum. Bunu Eğitim Şûrasında söyledim. Üniversiteli arkadaşlarım bana kızdılar. Ordaki düzeyin bizden daha düşük olduğunu düşünmüyorum. Bizimkisi daha düşüktür demiyorum. Böyle bir kaç merkeze ihtiyaç var gibi gözüküyor. Çünkü standardı kalmadı işin, nerede üniversite varsa iki üç tane enstitüyü derhal kuruyorsunuz. Jürilerinizi kuruyorsunuz, adaylarınızı buluyorsunuz ve süreç başlıyor, bir defa başladıktan sonra da akademik nezaket, bu iş böyle olmuyor demeye engel. Bilmiyorum, yeteri kadar dile getirdim mi?

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Biz de teşekkür ederiz.

Buyurun Sayın Mehmet Emiralioğlu, lütfen olabildiğince özet olursa memnun olacağım.

MEHMET EMİRALİOĞLU -Sayın Başkan, Değerli Hocalarım ve Dinleyenlerim! Benim söyleyeceklerimi söyleyen bulunur diye sonuna kadar bekledim. Değinilmeyince konu benim de alanımda olduğu için söz aldım. Belki konunun dışında görülebilir ancak açıklık sağlamak için Sayın Meslekdaşım Güçlüol'dan öğrenmek istiyorum:

Biliyorsunuz, 1739 Sayılı Millî Eğitim Temel Yasası, bütün öğretmenlerin Yüksek öğrenimli olması koşulunu getirdi. Bu koşul, bizim gibi eğitim kaynakları kısıtlı, ekonomisi dış ülkelere büyük miktarda borçlu, borç alarak borç faizi ödeyen bir ülke olduğumuz da ortadadır. Bunun yanında öğretmenlikte başarılı, yeter deneyimli, öğretmenlerinin yeterliği, yetiştirdiği kuşaklarla kanıtlanmış bir ülkede, özellikle okul öncesi, ilköğretim, temel ve yaygın eğitim öğretmenlerinin hemen yükseköğrenimden geçirilmesi kaçınılmaz, ertelenemez bir zorunluluk muydu? Bana göre şimdilerde yukarıda saydığım eğitim kurumlarında dört yıla varan yüksek öğrenimli öğretmen gereksinimi yoktu., Hele çalışan öğretmenleri dışardan, uzaktan ve açıktan hemen yükseköğrenimli yapmak öncelikli değildi. Bu işlev ilerilere atılarak aşama aşama gerçekleştirilebilirdi. Sayın Güçlüol bu görüşüme katılırlar mı?

Açıklığa kavuşturulmasını gerekli gördüğüm bir başka konu da: "Öğretim elemanı" sözünü bana göre bilim doktoru, akademik doçent ve profesörler kullanmamalıyız. Bu isim, öğretim üyesi, öğretmen, eğitmen ve usta öğreticilere ad olmalıdır diyorum. Bu görüşüme ne derler? Geçmişi de gözönüne getirerek bir bütünleme yaparsak ve hepsini katarsak "öğretim elemanı" adı altında eğitmen, öğretmen, gezici başöğretmen, okutman, ilmi yardımcı, asistan, doktoralı, dokorasız, doçent ve profesör, Ordünaryüs Profesör toplanabilir mi? Köy Enstitüleri de bunlara

bir "ustaöğretici" kattı son zamanda başka kurumlar da bu adla eleman çalıştırmaktadırlar. Sayın Güçlüol'un konusu Öğretim elemanı yetiştirmedi. Bu kavrama bir açıklık getirmelidir. O'nun anlattığı yükseköğretimdeki tüm öğretim elemanını kapsıyor ve ötekileri dışlıyor olmalıdır. Bize göre ise artık bunun adı, öğretim elemanı olamaz. Onların adı Doktor, doktoralı Doç ve Profesör yetiştirme olmalıdır. Bu kademedeki bilim adamlarımız, eğer özel bir öğretmenlik formasyonundan geçip bunu bir sertifikaya bağlamamışlarsa öğretmen sayılamazlar. Bir bilimi, teknolojiyi bilmek ve uygulamakla onu öğretmek aynı iş değildir. Yüksek öğrenimde öğrenciler, dal öğrenimini yaparken uygulanan yöntemlerden elbette etkilenirler, bu yöntem iyi ya da kötü olduğuna göre etkilenme de ona göre olur. Eğitim ve öğretim de fizikçilik, kimyacılık, hekimlik, hukkuçuluk, ressamlık ve yontuculuk gibi bir meslek dalıdır. Bu dalın adı "öğretmenliktir". Burada öğretmenlik meslek dalı dışında saydığımız dalların o dalların öğretmeni olabilmeleri ayrı bir hazırlık ve formasyon gerektirir. Bilmek her zaman öğretebilmeyi sağlamaz.

Öğretebilmek ve öğretmen olmak için, bilinen dalın dışında, eğitim ruhbilimi, çocuk ve genç ruhbilimi, eğitim metodolojisi, genel ve özel gibi disiplinlerde yetişmek ve o eğitim ve becerileri kazanmak gerekir. Belli bilim dallarını bilenlere bunları başkalarına öğretmek durumunda olanlara öğretmenlik formasyonunun verilmemesi, ülke eğitim ve öğretimini büyük kayıplara ve zorluklara uğratmıştır.

İzin verirseniz açıkca bir şey söylemek istiyor ve beni başışlamanızı diliyorum. Bir öğretmen nasıl profesör değilse, her profesör de öğretmen sayılmamalıdır.

Sayın Kemal Güçlüol buna ne diyecektir?

Teşekkür ederim, Saygılar sunarım.

BAŞKAN -Teşekkür ederiz efendim.

Buyurun hocam.

PROF. DR. YAŞAR KARAYALÇIN -Efendim Sayın Güçlüol'un ortaya koyduğu konulardan bir tanesi de 1416 sayılı Kanun. Bu kanun senelerdenberi Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışında uzman kişiler yetiştirmek için uygulanmıştır. Bakın, uygulamada takip edilen metodların çok yanlış olması nedeniyle Türkiye belki milyarlarca lira döviz kaybetmiştir, yabancı ülkelere gönderilen gençlerden intihar edenler olmuştur. Bu konuyu doğru çözüme bağlamak lâzımdır. Bunların ilgili ülkelere göre burada kısa bir kurstan geçirilmesi lâzımdır ve herhalde orada yapılacak çalışmalara uygun bir eğitimden geçmiş olmaları lâzımdır. Doktora yapmak üzere yurt dışına gönderilecek kişi hayatında bir defa seminer çalışması yapmamış ise orada bu kişinin akademik bakımdan perişan olması kaçınılmazdır. Bence yapılacak şey biraz evvel sayın meslektaşımın belirttiği gibi, benim önerdiğim gibi-İngilizce meşhur olan bir deyimle "mükemmellik merkezleri"ni oluşturmak yani her alanda belli yerlerde en aşağı üç tane bu düzeyde merkezler kurmaktır. Bu merkezlerin kendi alanlarında iyi şekilde uzman ve araştırmacı yetiştirmekle görevli olmaları lâzım. Burada bir seviyeye gelmiş olanları gerekirse yabancı ülkelere, daha ileri düzeyde yetişmeleri için göndermek lâzım. Bizim neslimiz Üniversiteler Kanununun sağladığı çok büyük imkânlarla yetişmiştir. Uygulama bizim fakültemizde, üniversitemizde şöyle olmuştur. Yurt dışına iki yıl asistan iken gidilirdi, bir yıl doçent iken, bir yıl profesör iken. Biz eğer belli bir seviyeye ulaşabildiksek Devletin bize sağladığı bu büyük imkânlar sayesinde bu seviyeye gelebilmişizdir. Sayın Doçramacı dün 500 kişiyi dışarıya gönderiyoruz diye biraz da övünerek bahsettiler. Aslında durum şöyledir. Türkiye'de Cumhuriyet döneminde yıllarca gençlerin yurt dışında yetiştirilmesi esası uygulanmıştır. Bir ara üç bin kişinin bilim adamı yetiştirilmek üzere dışarıya gönderilmesi projesi söz konusu oldu. Türkiye YÖK döneminde bu konuda altı yıl kaybetmiştir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Biz de teşekkür ederiz.

Sayın Hocam cevap vermek üzere buyurun.

PROF. DR. KEMAL GÜÇLÜOL -Efendim, ben bilseydim bilirimi biraz daha uzun tutardım.

Sondan itibaren başlıyorum. Üç bin kişinin yurtdışına gönderilmesi planlanmış fakat öyle bir planlama ki, hatırımda kaldığına göre, yaklaşık on yıl içinde bu sayının üçte biri dahi gönderilememiş. Neden göndereceksiniz? Hangi alanlarda? Belli değil. Hatta akseptans alma konusu bile ortada kalan bir uygulama. Sadece üç bin kişi. Neden üç bin kişi de beş bin değil? Birinci beş yıllık plandan itibaren durumu inceliyorsunuz. Sadece sonraki planlarda, üçüncü beş yıl dahil, öngörülen sayıların gerçekleşmediği, şu kadar gönderilebildiği hakkında hükümler var. O halde üç bin kişinin öğretim elemanı yetiştirilmek üzere yurtdışına gönderilmesinin sadece planlanmış olması yeterli değil. Bunun gibi, YÖK'ün son uygulamalarıyla yurtdışına göndermelerin de gerçek bir planlama ve buna dayalı uygulamalara bağlı olarak yürütülmesi gerekir. Bunda ihtiyaçlar, mevcut potansiyel, maliyet ve uygulanabilirlik durumları dikkate alınmalıdır.

1416 sayılı kanuna gelince: Bende o kanunun değiştirilmesi amacıyla oluşturulan gruplarda görev aldım. Ancak, bu kanunun günün ihtiyaçlarına uygun hale getirilmesi henüz sağlanamadı. En azından şunu söyleyeyim, 1416 sayılı Yasa ile bir planlama yaptınız diyelim. Örneğin, bir Anadolu üniversitesinde, beş öğretim üyesi adayını yurt dışına gönderdiniz. Bu elemanların herşeyden önce giderken mutlaka istifa etmesi gerekiyor. Özlükle ilgili çeşitli konular, sorunlar var. "Biraz yabancı dil" konusuna gelince, ben sayın hocamıza katılmıyorum. "Biraz yabancı dil", diye bir şey yok gerçekten. Ayrıca, "seminer" konusu da çok önemli. Seminer konusu farklı uygulanıyor. Bazı uygulamalarda bir kitap okuyup özetini çıkarmayı seminer diye anlıyoruz. Bu gerçek anlamda düzenlenir ve uygulanırsa yararlı olur. Tabii

1416 eski ve önemli hizmetlerin yerine getirilmesine yardımcı olmuş bir yasa. Ama, artık gerçekten eskimiş. Örneğin, bu yasa göre yurtdışında sadece yükseköğretim düzeyinde öğrenci gönderebilirsiniz. Sadece yükseköğretime devam eden vatandaşıınıza öğrenci vizesi verebilirsiniz. Döviz aktarabilirsiniz. Ama uygulamaya bakarsanız ortaöğretim düzeyinde de bundan yararlanıldığını görürsünüz. Eskiden kanunu çıkarana iyi bir düzenleme yapmışlar. Ancak, şartlar değişmiş, 1416 Sayılı Yasa gibi bir de 4489 sayılı yasa vardır. Pek çok öğretmen bu yasadan yararlanarak yurtdışına gitmiştir. Bu ayrı bir uygulamadır. 2547 sayılı yasa da böyle. 2547 ile 22 ayda yurtdışına gönderilenlerin sayısı, eski uygulamaya göre, nicelik bakımından önemli. Fakat, akseptans sağlama başta olmak üzere, bazı sorunlar bu uygulamada da sürüyor. Planlama yetersizliği ortadan kalkmış değil. YÖK ve üniversiteler arasında bu konudaki iletişim ve koordinasyon, ayrıca yetki-görev paylaşımı, açık ve yeterli değil. Sonuç olarak, ben konuyu ayrıntılı belirtmek yerine, hatırlanırsa, şöyle belirtmiştim: Yurt dışında öğretim elemanı yetiştirmeğe, belli yerlerde lisansüstü eğitime ağırlık vermek suretiyle, konunun gerçekten ön yargısız gözden geçirilip gerekli önlemlerin önce makro düzeyde planlanmasına, önce bir politika düzenlenmesine gerek vardır. Bu bakımdan, bu konu gerçekten bir başağrısı. Çok köklü. Ağırlık vermemiz gerekiyor. Bütün üniversitelerde yüksek lisans ve doktora açmanız şart da değil. Kriterini koyduğunuz zaman bile demin arkadaşımızın belirttiği gibi, çeşitli uygulamalarla yozlaşabiliyor. Örneğin, bazı üniversiteler bir program açmak için üç öğretim üyesi bulunması gerekliliğini şöyle yerine getiriyor: Üç öğretim üyesi o anabilim dalında gösteriliyor. Örneğin, diğer bir fakülte veya bölümde iki kişi var. Programın açılacağı anabilim dalında da bir kişi bulunuyor. Üçünün de adını yazıp sayısal gereklilik karşılanıyor. Ancak, bu tutumun iki yönden değerlendirilmesi gerekiyor. Birisi, ilgili arkadaşımız çaresiz kalmış, ne yapıp yapıp kısa zamanda ben bir adam yetiştireyim çabasında. İkincisi, ben de diyor, öğretim üyesiyim, benim de bir tane doktora öğrencim olsun veya yüksek lisans

öğrencim olsun. Öyleyse, konunun bazı psikolojik yönleri dahil, ihtiyaca dönük sorunları da var. Bunları da gözönüne almak gerekir. Bu işin en iyi yapılabildiği üniversiteler seçilerek lisans üstü eğitimin ağırlıklı olarak buralarda yürütülmesi çok önceleri önerilmişti. Benim önerilerim arasında da bulunuyor. Bu işin, istenirse, koordinasyonunun, en bilinçli ve yararlı biçimde yapılabileceği yer, mevcut yasalar çerçevesinde YÖK'tür.

Bilindiği gibi, üniversite öğretim elemanları iki gruptur. Birisi, öğretim üyesi, diğeri öğretim üyesi yardımcısı gruplarıdır. Mevcut sistemin içinde profesör, doçent ve yardımcı doçent öğretim üyesi konumundadır. Diğerleri öğretim üyesi yardımcılarıdır. Öğretmenliğe gelince, şüphesiz, öğretmenlik eşittir eğitim bilimci demek değildir. Öğretmen eğitim bilimlerine ilişkin olarak yüklendiği görevleri uygulayan kişidir, ama yükseköğretimde, işin başında belirttiğim gibi, öğretme ve eğitme fonksiyonlarını yürütecek formasyona gereğince sahip olmayan kişilerin fazlalığı elbette büyük bir yetersizlik olarak karşımıza çıkıyor. Son yıllarda üniversite eğitim ve öğretimin geliştirilmesi, öğretim elemanlarının bu yönde yetiştirilmesi konusunda Kanada, İsveç, İsviçre, Avusturalya'da ve A.B.D.'de, bu alanda bazı çalışma ve uygulamalar var. Ben bu faaliyetleri daha önce, hizmet içi çalışmalar olarak belirtmiştim. 1960'lı yıllarda başlamış olan bu çabaların şimdi oldukça geliştiğini görüyoruz. Konumuzla ilgili olmamakla birlikte, Sayın Emiralioğlu arkadaşımızın öğretmen yetiştirmeye ilgili bir sorusu vardı. Öğretmenlerin üç yıllık yükseköğrenim görmelerinin gerekli olup olmadığı şüphesi gündeme getiriliyordu. Öğrenim düzeylerinin "yıl"la değil "programlar"la belirlenmesi esas olmakla birlikte, yerleşen "yıl" ölçeği ele alındığında da, artık Türkiye'nin "dört yıllık" yükseköğrenim gören öğretmenlere sahibolmağa hakkı vardır. Türk öğretmenin de yüksek öğrenim görmemeye mahkum edilmemesi gerekir. Şüphesiz, burada, niteliği unutmamak, öğretmenliği herkesin her zaman yapabileceği önemsiz bir meslek haline düşürmemek öğretim yılı sayısından daha az önemli değildir.

Doktoraya giriş konusunda lisans üstü eğitim yönetmeliği ve çerçeve yönetmeliği konusunda Sayın Güvenç'in belirttiği hususlar gerçek, kendi elemanlarını da yetiştirmeleri gerekiyor üniversitelerin.

Ancak, mevcut yönetmelik şuna engel değil. Örneğin, bize bir öğrenci geldi, "Pedagojik formasyon almıştır", yazılı bir belgesi vardı. Ancak, aldığı bir tek eğitim dersi vardı. Ama aldığı dersleri gösteren belgeyi sonradan getireceğini belirtti. İlgililer bunun üzerine öğrenciyi giriş sınavına aldılar. Öğrenci sınavı kazandı. Fakat daha önce enstitüde geliştirilen "önceden alınmış olması gereken dersler" belirlendiği için, daha sonra noksanları -daha doğrusu yaklaşık altı zorunlu dersi almadığı- ortaya çıktı. Bunları başarıyla tamamladığında asıl programa başlayabileceği belirtilerek sorun çözümlendi. Daha önceki uygulamalardan da, yakın dallarda eğer noksanı varsa tamamlaması gerekiyordu. Onun için o arkadaşına denildi ki sen -şu, şu dersleri tamamladığın ve başardığın takdirde programa alıyoruz. Bunun yapma konusunda ne akıllı bir idareci olmaya gerek var, ne yeni bir yönetmeliği çıkarmaya. Zannediyorum, bu, istenildiği zaman yapılabilir. Sorunun yönetim konusu ile ilişkin yönünü zannederim Sayın Bursalıoğlu daha sonra cevaplayacaktır.

Sonuç olarak diyebiliriz ki, yakın dallarda veya aynı dallardaki uyarlamalar, lisansüstü programlar düzenlenirken, kolaylıkla yapılabilir. Mevcut yönetmeliklerin buna engel olacağı da söylenemez. Bu yönetmeliklerdeki yetersizliklerin giderilemeyeceğinin de söylenemeyeceği gibi. Burada belirteceğim ikinci bir nokta da, lisansüstü düzeyde öğrenci yoğunluğu ile ilgili. Lisans ve doktora öğrenimi yapanların, sayısal değerlendirilmesinde genellikle bir ölçüt var. Bu konunun incelenmesinde, Yüksek lisans ve doktora öğrenimi yapanların lisans düzeyindeki öğrenci sayısına oranı önem taşıyor. Bu oranlara baktığımız zaman çok çeşitli sayılar var elimde, bu sayılardan bir bölümü, bu alandaki yetersizlikleri belirliyor. Örneğin, yüksek lisans ve doktora eğitimi yapanların lisans düzeyinde öğretim görenlere oranı

Türkiye'de yüzde 2.3 dolaylarında. Bu sayılar bir, birbuçuk yıl eskidir. Yüzde 3 dolaylarında veya yüzde beş diyelim. Biraz daha cömert olalım. Bu oranı başka ülkelerde incelediğimiz zaman görüyoruz ki, Amerika Birleşik Devletlerinde yüzde 33, Fransa'da yüzde 25, İngiltere'de yüzde 20 dolaylarında, diğer bazı ülkelerde ise yüzde 10, yüzde 20 dolaylarında değişiyor. O halde burada yapılacak bir saptama, ilerideki öğrenci sayısındaki artışı da mutlak surette hesaplamamız gerektiğine göre, buradaki oranın az olduğu gerçeğidir. Ama diğer istatistik bilgileri de ele aldığımızda sayılar, bu konuda mutlaka bir şeyler yapmak ve sayın arkadaşlarımızın belirttiği hususlar da dahil, bu işe mutlaka el atmak gerektiği ortaya çıkıyor. Yani öyle gözüküyor ki konu sadece güncel değil, gayet ciddi.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Efendim, bu oturuma katkıda bulunanlara, sayın hocamızdan başlamak üzere teşekkür ediyorum. Oturumu kapatmadan önce bir anons yapmak istiyorum. Efendim, öğleden sonraki ilk oturumumuz saat 15.00'de başlıyor. "Yükseköğretimde yönetim" adlı bir bildiri, onu takiben de "Yükseköğretimde Beklentiler" adlı panelimiz olacak.

Bekliyoruz Efendim. İyi günler.

BİLDİRİ VI

**YÜKSEK ÖĞRETİMDE
YÖNETİM**

PROF. DR. ZİYA BURSALIOĞLU
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi)

Oturum Başkanı: DR. FERHAN OĞUZKAN

YÜKSEKÖĞRETİMDE İKİ YASA VE UYGULAMALI KARŞILAŞTIRMA

Bu bildirin amacı, 1973 yılında çıkan 1750 sayılı "Üniversiteler Kanunu" ile, 1981 yılında çıkan "2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu"nu; sistem ve yönetim kavramlarından bazılarının ışığında bir kuram- uygulama ilişkisi içinde karşılaştırmak ve uygulamadan da bazı örnekler vermektir. Önceden belirtmek gerekirse, her iki yasada, bu kavramların çoğu bakımından bir çizginin iki ucunda kalmıştır.

Sistemin Amaçları ve Görevleri

Eski yasada üniversitelerin amaçları saptanmamış, hangi görevlerin hangi amaçlardan kaynaklandığı ancak yoruma kalmış, bazen geniş tutulan bu yorumlar da, üniversitenin görevlerini tartışmalı duruma sokmuştur (1). Çünkü görevin, amaca dönük eylem olması gerekir.

Yeni yasada da, yükseköğretimin görevleri açık seçik belirtilmemiş, ancak amaçlardan sonra, bazıları göreve benzeyen ana ilkelere konulmuştur. Bu açıdan bakıldığında, ikisi de bir amaç-görev karşılaştırmasını olanaksız kılmaktadır.

Sistemin Yapısı

Eski yasada üniversite bir fakülteler federasyonu olup, yetkilerin dağıtıldığı kurullar tarafından yönetiliyor, yöneticileri tarafından da seyretiliyordu. Rektör ve dekanın temel görevi, kurullara başkanlık etmek ve onların aldıkları kararları uygulamak olarak tanımlanmıştı. Yeni yasada yetkilerin çoğu YÖK'te; artarı da rektörlükte toplanmıştır. Rektörün, fakültelerin elemanları, binaları, bütçeleri, kadroları ve demirbaşları üzerinde mutlak tasarruf yetkisi bulunmaktadır. Bu nedenlerle, sistemin anatomisi, yani karar yetkilerinin dağılımı, her iki yasada da, sağlıklı değildir.

(1) Ziya Bursalıoğlu, Üniversitelerin Örgüt Anatomisi, Milliyet, 18.7. 1977.

Çünkü rektörün yetkilendirilmesinde öngörülen güçlerin birleştirilmesi ilkesi, dekanın yetkilendirilmesinde güçlerin dağılımı ile sonuçlanmaktadır. Bu çelişki uygulamada en az iki olumsuz sonuç vermektedir. Yöneticinin temel görevi kaynakların üretilmesi ve artırılmasıdır. Önce bunları tasarrufunda bulundurabilmesi kuşkuolu olan dekanın, bu teşebbüsü azalmaktadır. Sonra, özellikle bunların sağlanmasında emek vermemişse, kendisini seçen rektörün istemleri üzerine, dağıtılmasında cömert davranmaktadır. Örgütsel fizyolojisi bakımından, eski yasada üyelerin kararlarını etkileme yolları sınırlı olmasına karşın, yeni yasada bu yollar çeşitlenmiş ve artmıştır.

Eski yasa yükseköğretimin bir sistem olarak kurulması ve işlemlerini zorlaştırmış, sistem kavramına yanaşmak istemeyen yönetim organları da , bu zorluğu artırmıştır. Yenisi de, yükseköğretimi bir sistem yapısına sokmasına rağmen, yetkilerin büyük bir kısmını sistemin merkezinde yani YÖK'te toplamış, fakülteler ve bölümler gibi alt sistemlerin işlev ve etkisini azaltmıştır.

Sistemin Merkezi (YÖK)

Eski yasada öngörülen YÖK, hükümet kanadından gelen üyelerin, üniversite kesiminden gelenlerden fazla olması ve bunun doğuracağı diğer nedenlerle 1975 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmişti. Çünkü 1961 Anayasasınının 120. maddesinde, üniversitelerin kendileri tarafından seçilen organlar eliyle yönetileceği hükmü yer almıştı. Yeni Anayasa'da böyle bir hüküm olmayışı, iki YÖK arasındaki temel farkı yaratmış bulunmaktadır.

Eski yasada, ME Bakanı başkanlığında olan YÖK, iki yıl süre ile seçilecek üniversite temsilcileri sayısı kadar; bakanın teklifi üzerine, Bakanlar Kurulunca atanacak üyelerden oluşuyordu, Yeni yasada YÖK üyelerinin üçte biri sayın Cumhurbaşkanı, üçte biri Bakanlar Kurulu, üçte biri de Üniversitelerarası kurulca seçilmektedir. Ancak, Rektörler ve senatörlerden oluşan

Üniversitelerarası Kurul, YÖK üyelerinden üçte birini seçmekte, bu seçilenler de rektör adaylarının önerilmesinde söz ve oy sahibi olmaktadır. Halbuki eski yasada, her üniversitenin yetkili organınca iki yıl için seçilecek YÖK temsilcileri ile, tüm öğretim üyeleri tarafından seçilen rektörler bağımsız gruplar olarak öngörülmüştür. Bir sistemde bir hatanın olması ihtimali varsa, o hata muhakkak olacaktır. Yasalar ve yöneticilerden beklenen, o ihtimalin ortadan kaldırılmasıdır.

Her iki yasaya göre, YÖK'te üniversite dışı temsilcilerin bulunuşu da, ayrı bir tartışma konusu olmaktadır. Önce bürokraside olup da, üniversitede bulunmayan bilim dalı veya uygulaması yoktur. Sonra, belli akademik aşamalardan geçmemiş kimselerin, geçmiş olanların akademik verimi veya yönetim performanslarının değerlendirmesi, her sistemde tartışmaya yol açmıştır. Belki de bu nedenlerle, 3 Şubat 1988 tarihli Milliyet gazetesinde, Devlet Bakanı Adnan Kahveci' ye atfedilen yeni YÖK tasarısı, tüm üyelerin akademisyenlerden oluşmasını öngörmüş bulunmaktadır (2)

Diğer bir zorunluk da, böyle kurullarda üniversiter disiplinlerin dengeli temsil edilmesidir. Örneğin bir boyutu eğitim, diğeri yönetim olan YÖK' te böyle bir eksiklik duyulmamıştır. Çünkü 1981'de kuruluşundan beri YÖK'e bir eğitim bilimci veya bir yönetim bilimci atanmamıştır. Belki de, birincisi her öğretim üyesinin, aynı zamanda bir eğitim uzmanı olduğu gibi bir yanılgıdan; ikincisi de, bazı ülkelerde olduğu gibi, ülkemizde de eğitim yönetiminin amatör düzeyde kalmış olmasından kaynaklanmaktadır. **Ancak bilime yönetim ne kadar gerekliyse, yönetilme de bilim o kadar gereklidir.**

Yeni YÖK'ün oluşumunda, ME Bakanlığınca iki üyenin seçilmesi öngörülmüştür. Ayrıntıya girilmemiş olmasına rağmen, bu kontenjanın amacı; eğitim sisteminin ilköğretim, ortaöğretim, mesleki ve teknik eğitim gibi temel alt sistemlerinden seçilecek

---

(2) "Kahveci'nin YÖK Taslağı" Milliyet, 3 Şubat 1988.

bilgili ve deneyimli üyelerin, bunların yükseköğretim ile bütünleşmesinde danışmanlık etmeleridir. Bakanların bu takdir haklarını, makro düzeyde kamu yararı, mikro düzeyde de kurum yararı yönünde kullanması gerekirken, hepsinin böyle davranmadığı görülmektedir.

Diğer yandan 21 Aralık 1987 tarihinde çıkan 301 sayılı kanun hükmünde kararname, yeni yasanın 6. maddesini değiştirmiş ve YÖK organlarını Genel Kurul, Başkan ve Yürütme Kurulu olarak üçe ayırmıştır. Bu bölünme, karar sürecine katılanların sayısını azaltmak bakımından, sistemi daha kapalı duruma getirmiştir. Çünkü demokratik yönetimin temel ilkesi, yürütme gücünün değil, katılma derecesinin artırılmasıdır. Ayrıca, bu değişikliğe dayalı olarak yapılan yönetmeliğin 8. maddesinden, dekan seçimleri yetkisinin Yürütme Kuruluna aktarıldığı anlaşılmaktadır. Halbuki, Anayasa'nın 130. maddesi, dekanların YÖK tarafından seçilme ve atanmasını zorunlu kılmıştır. Anayasa ile verilmiş bir görev ve yetkinin kararname ve yönetmelik ile aktarılması ve uygulanmakta olması, hukuksal tartışmaya açık bir durum yaratmıştır.

Denetim ve Değerlendirme

Eski yasada iptal edilmeyen "Üniversite Denetleme Kurulu" yeni yasada "Yükseköğretim Denetleme Kurulu" olarak, daha geniş görev ve yetkilerle yer almıştır. Bu kurulda, özgeçmişleri kuruldaki görevleri ile dengeli üyelerin çalışmış ve çalışmakta olmasına rağmen; yararsız olduğu ileri sürülerek, lağvedilmesi istenmiştir (3). Çift yollu bir süreç olan denetleme veya teftişin yararı, bu sürecin temel ilkelerinin izlenmesine bağlıdır. Bunlardan güvenilirlik ilkesi denetleme sonuçlarının kurumlara ve kişilere gönderilmesini gerektirir(4). Evrensel olarak uygulanan bu iletişim ve geribesleme (feedback) yöntemi, belki de yasal bir zorunluk görülmediğinden, bugüne kadar yeğlenmemiştir.

---

(3) Aynı Kaynak

Yönetimde informasyon eksikliği, yönetilenleri rahatsız eder. Kapalı sistemlerde insanların mutsuzluk nedenlerinden biri de budur. Yönetici performansının rapora bağlanmaması, başarılı ve başarısız yönetici arasındaki farkı ortadan kaldırmak bakımından sakıncalıdır. Olsa olsa, başarılı yöneticinin görevden alınmasını, başarısızın ise görevde tutulmasını kolaylaştırır. Bu durumun politika ve yürütme organları arasında kopukluğa yol açma ve bir denetleme organını zamanla önemsizleştirme olasılığı, 1985 yılında, Eğitim Bilimleri Fakültesinde yapılan ve bastırılın "Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu"nun önsözünde belirtilmişti⁽⁴⁾.

Yukarıdaki açıklamalar, yükseköğretim sisteminde, bakanlık teftiş kurulu gibi bir denetleme organı gerektiği yönünde yorumlanmamalıdır. Ancak, bu kurulun, fiziki ve sayısal saptamalar dışında, gerçek eğitim- öğretim değerlendirmeleri yapabilmesi bekleniyorsa, kadrosunun eğitimde uzmanlaşmış personel ile desteklenmesi gerekmektedir.

Karar Organları:

Eski yasada kurullarda olan karar yetkilerinin çoğu, yeni yasada yöneticilere verilmiştir. Böylece eskiden kurulların aldıkları kararları uygulamakla görevli olan rektörler, dekanlar ve bölüm başkanları; şimdi bu kararlardan çoğunu kendileri verebilmektedir. Ayrıca salt yönetimsel değil, jüri kurmak gibi akademik karar yetkileri de bunlar arasındadır.

Yeni yasada, fakülte kurullarının üye sayısı önemli oranda azaltılmıştır. Eskiden çoğunluğu sağlamak veya karar almakta sıkıntı çeken yöneticiler bu durumdan memnun kalmış, fakat büyük bir kısmı informasyon çemberi dışında kalan yönetilenler rahatsız olmuştur. Bu konuda öğretim elemanları sayısı ile oranlı bir katılma, her iki taraf için de daha doyurucu olabilir.

Görevden çok biçimi hareket noktası alan ve 1982 yılında

---

(4) "Eğitim Yönetiminde Denetleme ve Değerlendirme Sempozyumu", A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, 1985, Önsöz

yayınların "Akademik Teşkilat Yönetmeliği"ne göre, sosyal bilim fakültelerinde bölüm sayısı üçe indirilmiş ve ilişkisi zayıf ana-bilim dallarını bir arada toplamak zorunluğu doğurmuştur⁽⁵⁾. Bu birleştirme, eğitimde uzmanlık programlarını daraltmak gibi olumsuz bir sonuç da vermiştir. Yapıyı biçimlendiren iki etken amaç ve görevdir. Bir eğitim kurumunun yapısı da, bunlar dikkate alınarak birimlendirilir.

Eski yasada, hem senato, hem de üniversite yönetim kurulu-nda bir önceki rektör ve rektör yardımcıları; fakülte yönetim kurulunda da, bir önceki dekan ve dekan yardımcıları bulunurdu. Bunun politika tutarlığı sağlama, daha evvelki kararları gerekçelerini açıklamak gibi yararları yanında; yarışmalı kişileri biraraya getirmek gibi sakıncaları da görülmüştür. Yeni yasa, bir önceki yöneticilerin bu yolla kurullara girişini kaldırmış, rektör yardımcılarının üniversite yönetim kuruluna katılmasını oy hakkı olmaksızın tercihe bırakmış, dekan yardımcılara ise hiçbir kurula katılma olanağı vermemiştir. Kurullarda yönetimin ağır basmasını önlemeyi amaçladığı sanılan bu durum, danışma ve destek ihtiyacı duyan dekanların, yardımcılarını kurullarda yasa dışı bulundurma nedeniyle, özellikle yönetsel kararların hukuken itiraz açık kalmasına yol açmıştır. Yeni yasada, bölüm başkanının bölümdeki eğitim-öğretim faaliyetlerinden sorumlu tutulması ile; rektörün veya dekanın fakülte'deki öğretim elemanlarını içeride ve dışarda doğrudan görevlendirme yetkisi de bir çelişki yaratmıştır.

Planlama ve Koordinasyon

Her iki yasada, YÖK'e planlama ve koordinasyon görevlerini vermiş bulunmaktadır. Nitekim 78 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile, 1983 yılında toplam kadrolar üniversitelere YÖK tarafından, fakülte'lere de rektörlüklerce gene toplam olarak dağıtılmıştır. Ancak sonraları bu yetkilerin sistem merkezine

(5) "Üniversitelerde Akademik Teşkilat Yönetmeliği", madde 13, Resmi Gazete, 18 Şubat 1982/17609

çekildiği görülmektedir. Bugün için yaklaşık bine yakın bölüm ve 3500 civarında anabilim dalı olan yükseköğretimde; sadece bölüm içindeki bir kadronun, bir anabilim dalından diğerine aktarılması değil, iki anabilim dalında bulunan eşdeğer kadrolar arasında derece değiştirmesi bile YÖK'e gidip gelmektedir.

Toplam kadrolarını dağıtabilen üniversite organlarının, kadro aktarması veya derece kaydırması gibi işlemleri yapamaması düşünülmemelidir. Nitekim, eski yasada YÖK'ün planlama görevi olmasına rağmen, senatoların ideal kadro komisyonları, kadro verme veya aktarma işlemlerini büyük bir titizlikle yapabilmıştır. Yetki aktarma derecesinin ayarı, yöneticinin merkezden veya yerinden yönetim anlayışına bağlıdır. Bu anlayış isterse, merkezî bir yapı içinde yerinden yönetimi; yerinden yönetime dayalı bir yapı içinde, merkezî yönetimi yaratabilir. Yetkinin fazla aktarılması yönetimin sistem hakkındaki bilgisini azaltır. Az aktarılması da, yönetimin temposunu ağırlaştırır. Dengeli bir yetki aktarmayı engelleyen başlıca iki etken, üst yönetimin ast yönetime olan güvensizliği, veya üst yönetimin güç biriktirme eğilimidir.

Koordinasyonun en etkili aracı bütçedir. Eski yasada fakültelerin tüzel kişiliği olduğundan, dekanlar câri gider bütçelerini Maliye Bakanlığı, yatırım bütçelerini de DPT ile görüşürler ve bunları güçleri oranında artırırlardı. Artık bu artırmayı her alt kademe bir üstünden beklemekte ve fazla bir çaba göstermemektedir.

YÖK'ün altı yıllık ve yedi yıllık uygulama sonuçlarını ayrıntılı ve şematik olarak açıklayan yayınlarının incelenmesinde, yükseköğretimin çeşitli boyutlarında geniş politikaların saptanmasına değil, hedeflere yer verildiği görülmektedir. Halbuki koordinasyon sürecinin ilkelerinden biri olan erkenlik, bu sürecin politika saptama ile başlamasını öngörür.

Yukarıdaki örneklerden çıkarılması gereken sonuç, YÖK düzeyinde bir organın daha çok; **yukarıya doğru politika ögütleme, aşağıya doğru ise politika saptama** nitelikli

görevleri yüklenmesidir. Yönetimsel planlama ve koordinasyon gibi yürütme işlemlerini de, yürütme organlarının temsilcilerinden oluşan Üniversitelerarası Kurulun üstlenmesi daha uygun olacaktır. "Rektörler Komitesi" gibi bir ara organın yaratılması ile rol ve statüsü azalan bu kurul, YÖK'e oranla tarihsel bir gelişim içinde daha çok müesseseseleşmiş ve kabullenilmiştir. Ayrıca, yeni yasanın 7. maddesinde YÖK'e verilen görevlerden bazılarını, 11. maddesinde üniversitelerarası Kuruldan da beklendiği dikkati çekmektedir.

Hiyerarşi

Eski yasaya göre, bölüm veya kürsü tarafından yürütülen lisans üstü eğitim-öğretim ve araştırma, yeni yasada enstitü'ye verilmiştir. Batıdaki örneklerin aksine; sosyal, fen ve sağlık bilimleri enstitüleri gibi yapısal ve görevsel farklılaşmaya gidilmiştir. Ayrıca, yasada fakülteden sonra gelen enstitü, yönetmelikle ona eşdeğer duruma getirilmiş, fakültenin bölümleri enstitüye anabilim dalları olarak bağlanmıştır⁽⁶⁾. Kurumsal yorumlar ile, enstitü müdürü fakülte kadrosunda bulunan öğretim üyelerinin de disiplin âmiri yaratılmıştır. Daha fazla yönetimsel ve akademik sorunlardan kaçınılması düşünülüyorsa, evrensel örneklere ve ülkemizde önceki uygulamalara da bakılarak, her üniversitede tek bir lisans üstü eğitim fakültesi kurulması daha uygun olacaktır. Çünkü bir yandan YÖK'e koordinasyon görevini veren yeni yasa diğer yandan lisans üstü eğitim kurumlarını çeşitlendirmekle, bu görevi güçleştirmiştir. Lisans üstü eğitim enstitülerinin sosyal, fen, sağlık gibi çeşitlendirilmesi de, yeni yasanın öngördüğü bütünlük ilkesine ters düşmüştür.

Akademik hiyerarşi bakımından, eski yasada kurullarda öğretim üyelerine ait konularda katılmalar unvanlara göre sınırlanmış olmasına rağmen, yeni yasada bunlar kaldırılmıştır. Bir tür demokratikleşme olarak yorumlanabilecek bu yeniliğin, bazı durumlarda doğurabileceği sakıncalara özgü istisnalar da getirilmelidir.

(6) "Lisansüstü Eğitim Öğretim Enstitülerinin Teskilat ve İşleyiş Yönetmeliği", madde 5, Resmi Gazete 3 Mart 1983, 17976.

Eski yasada, gerek yöneticiler gerekse kurulların üyeleri, yerine seçildikleri kimselerin sürelerini doldururlardı. Yeni yasada bunların genellikle belli süreler ile atanma veya seçilmesi öngörülmüştür. Böylece, bir yandan eskiden sağlanan politika ve uygulama sürekliliği kalkmış, öbür yandan da yeninin öngördüğü kadro birliği kalmamıştır.

Akademik Yükselme

Eski yasada akademik parsonelin öğretim üyeleri ve öğretim üyeleri yardımcıları olarak gruplandırılmasına karşın, yeni yasa bunları öğretim elemanı terimi altında tek başlıkta toplamıştır. Böylece hizmete yeni giren bir araştırma görevlisine de, öğretim niteliği eklenmiş ve bu ilişki, bazı istatistik farklılaşmalara yol açmıştır.

Yeni yasada yeni bir akademik unvan ve görev olan yardımcı doçentlik getirilmiştir. Yasanın 23. maddesinin (c) fıkrası, bir üniversitede doktora derecesi alanın, kendi üniversitesinde bir yardımcı doçentlik kadrosuna üç yıl geçmeden başvuramayacağını, diğer bir deyişle başka bir üniversiteye başvurabileceğini öngörmüştür. Böylece, akademik yükselmenin ilk koşulu, coğrafi faktöre bağlanmıştır. Üç büyük şehirde bazı istisnalara rağmen, taşra üniversitelerine öğretim elemanı yardımını amaçlayan bu önlem, maddî teşvik unsurlarını artırsaydı; bu yükselmeyi daha akademik bir temele oturtmuş olurdu. Nitekim, kendi üniversitesinde üç yıl hizmet görme zorunluğu., 3.9.1986 tarihinde kanun hükmünde kararname ile kaldırılmıştır. Böylece, taşraya gidip dönemeyenler ile, gitmeyip bekleyenler arasında bir eşitsizlik doğmuştur.

Diğer yandan, eski yasada doçentlik için öngörülen, doktora-dan sonra dört yıllık bekleme süresi yenisinde kaldırılmış; fakat profesörlük için öngörülen beş yıllık süre aynen bırakılmıştır. Süre, meslekî yükselmenin yararlı koşullarından biri ise, bunun her aşama için geçerli olması gerekir.

Eski yasada daha yerleşik olan akademik yükselme

prosedürleri, yeni yasanın geçici maddeleri ve izleyen değişiklikleri ile dikkati çeker derecede çeşitlenmiştir(7). Böylece, aynı unvan altında, statüler ve haklar ya da çeşitlenmiş olmaktadır. Bu çeşitlenmelerin, özlük hakları bakımından yarattığı eşitsizliklerin yakın bir gelecekte çözümlenmemesi durumunda, kurumsal sürtüşme ve kırılganlıklar artabilecektir.

Eski yasada 70 olan emeklilik yaşı, yenisinde 67'ye indirilmiştir. Ancak, bir araştırmaya göre 1989 yılında yükseköğretimde 24.000 öğretim üyesine ihtiyaç olacaktır(8). Bu durumda, yetişmiş insangücünden yararlanma yönünde yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

Yöneticilik

İki yasa arasındaki en önemli fark, akademik yöneticilerin seçim veya atama ile gelmiş olması gibi gösterilmektedir. Siyah beyaz-tercihi gibi, sonuçsuz olduğu kadar da yararsız olan bu tartışmada, önemli bazı noktalar gözden kaçmaktadır. Önce, yönetimde seçim veya atama, yerleri ayrı olan işlemlerdir. Örneğin, milletvekilleri seçilir, fakat bakanlar atanır. Eski yasada rektör yardımcıları senato tarafından, bölüm başkanları da fakülte kurulu tarafından seçilirdi. Senatonun rektörün adayını, Fakülte kurulunun da dekanın adayını seçmediği durumlar olmuştur. Halbuki, maiyetini seçmek, yöneticinin doğal hakları arasında görülmek gerekir. Sonra, asıl olan süreç değil niteliktir, yani yöneticilerin makamlara nasıl gelecekleri değil; hangi nitelikteki yöneticilerin hangi makamlara geleceğidir. Örneğin, dekanlığa veya rektörlüğe gelinceye kadar, çeşitli yönetim kademeleri ve görevleri bulunmaktadır. Bunların hiçbirinden geçmeden, veya bazılarında kısa süreler içinde süratle geçirilerek atanan yöneticilerin başarı performanslarının diğer yöneticilerininki ile karşılaştırılması, bir araştırma ve değer-

---

(7) "On Çeşit Profesör", *Milliyet*, 7 Nisan 1988.

(8) İlhan Dülger, "Beşinci ve Gelecek Plan Döneminde Öğretmen Yetiştirilmedin Beklenen Fonksiyon", *H. Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, Ankara, 1986.

lendirme konusu yapılmalıdır. Seçim ve atama süreçlerinin yönetici davranışına ilişkin bir karşılaştırmasını yapmak gerekirse, her sektörde seçim yöneticisini yönetilene daha çok bağımlı kılar. Atama ise, yöneticinin yönetilene karşı olan duyarlılığını azaltır.

Yönetim bilimine en çok katkıda bulunan bilimlerden psikoloji ve sosyolojide, kabul etme denilen bir kavram, hem yönetici hem de yönetilen açısından önemlidir. Eski yasa, rektör veya dekanın kurumun aylıklı profesörleri arasından seçilmesini öngörmekle, bu etkileşimi dikkate almıştır. Yeni yasada ise, bu sosyo-psikolojik gerçek gözardı edilmiş ve her iki yöneticinin de kurum dışından getirilme olanağı yaratılmıştır. Nitekim, yeni yasa ve uygulamaları savunulurken batıdan gösterilen örneklerin aksine, ülkemizdeki 22 eğitim fakültesinden sadece 3'ünün dekanı eğitim bilimcilerden atanmıştır⁽⁹⁾.

Demokratik toplumda yönetim süreci seçimle başlamaktadır ve akademik bir grup da, kendi yöneticisini seçebilmelidir. Ancak bir seçim, onu izleyen başka seçimler ile etkisiz duruma da düşürülmemelidir.

Akademik Özgürlük

Anayasanın 25. maddesi, "Herkes düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir"; 26. maddesi de, "herkes düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yazma hakkına sahiptir" demektedir. Yeni yasanın 7. maddesinin (1) fıkrası ise, YÖK'e "Bu kanunla belirlenin yükseköğretimin amaç, ana ilkeleri ve öngördüğü düzene aykırı harekette bulunanları, rektörün önerisi üzerine veya doğrudan, normal usulüne göre, yükseköğretim kurumları ile ilişkilerini kesmek veya denemek üzere başka bir yükseköğretim kurumuna atamak" yetkisini vermiş bulunmaktadır. Yukardaki ifadelerin uygunluk veya karşıtlık dereceleri yetkili yargı ve yönetim organlarınınca açıklanmadan, akademik özgürlüğün sınırlarını çizmek olanaklı görülmemektedir.

(9) HHüseyin Hüsnü Tekişik, "Öğretmenlik Meesleğinin Durumu ve Öğretmen Yetiştirme Sorunu" Çağdaş Eğitim, Mart, 1988

Örgütsel iklim

Örgüt boyutlarından belki de en önemlisi iklimidir. Geçirdiğimiz dönemler ve onları izleyen önlemler, yükseköğretim kurumlarımızı ılık ve rahat bir iklimden yoksun bırakmıştır. Bu sıkıntıya dikkatimizi çeken, önce yazarlarımız olmuştur⁽¹⁰⁾. Daha sonra, yetkililer de, gençlerimizin, araştırmacı ve girişimci olarak yetiştirilmeleri zorunluğunu belirtmişlerdir⁽¹¹⁾. Yükseköğretimle ilgili yasal yeniliklerde, iklim boyutunun önem ve yararı asla gözardı edilmemelidir. Bir sistemde başka bir sistemin havası yaratılırsa, birincinin kişiliği zayıflar.

Sonuç:

Herhangi bir sosyal sistem gibi, bir yükseköğretim sisteminin de yenilenmesi, hukuksal olduğu kadar, yönetsel yaklaşım da gerektirir. Ülkemizde konuya genellikle hukuksal açıdan bakılmış, sistem yasasının ülkenin temel yasalarına uygunluğunun sağlanmasıyla yetinilmiştir. Şimdiye kadar önemsenmemiş olan yönetsel yaklaşım ise, sistemi çalıştıracak yetkilerden bir bölümünün dışa aktarılmasını değil, sistem yöneticilerine dengeli bir biçimde dağıtılmasını gerektirir.

Herhangi bir sistemde olduğu gibi, eğitim sisteminde de yenileşmenin değerlendirilmesi şu soru ile başlamalıdır: Yeni sistemi öğrenciye ve topluma eskisinden farklı ne vermiştir? Önemli olan yeniliğin, sistem yapısından çok, sistem ile ürünü ve sistem ile toplum arasındaki ilişkilerde yer almasıdır. Yani yapısal yenilikler, bu ilişkilerde amaçlanan yenilikleri izlemelidir.⁽¹²⁾

Bazı teorik kavramlar ışığında iki yasa ve uygulamaları açısından yaptığımız bu karşılaştırmalar konusunda, çeşitli ve çelişkili değerlendirmeler yapılmaktadır. Bizim karşılaştırmalarımız ise, yedi yıllık uygulama esnasında yapılan, yasalara ve meslek

(10) Yavuz Donat, "Üniversitenin Sancısı" Tercüman, 27 Temmuz 1985.

(11) "Bakan Güzel Sistemin Tartışmaya ve Bilimsel Meraka İmkân Vermediğini Söyledi", Milliyet, 1 Kasım, 1988.

(12) Ziya Bursalıoğlu "Üniversite Yenileşmesinden Ne Anlıyoruz?" Milliyet, 24 Aralık, 1980

değerlerine uygun, hizmetlerin önemini gölgelemek amacını gütmemektedir. Ancak, en üst makamların kayıtsız şartsız desteği sayesinde, daha etkin ve verimli hizmetlerin yapılmış olabileceğini göstermektedir. Her sektörde olduğu gibi, eğitimde de başarının iki koşulu **yansız danışma** ve **güçlü yürütmedir**. Bir sistemde yansız danışma ve güçlü yürütme sağlandığı zaman, yasal düzenleme o kadar ağır basamaz.

Bilimde gerçeğe götüren en emin yol araştırmadır. Eğitim girişiminin niteliği gereği olarak da, alan araştırmasıdır. Şimdiye kadar yapılmamış olan da budur. Yükseköğretim sistemimiz de, bu tür araştırmalara açıldığı ve sonuçlarından yararlandığı oranda güçlenecektir.

GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (Dr. A. Ferhan Oğuzkan)- Teşekkür ederim Sayın Bursalıoğlu, Yönetimde ortaya çıkan zorlukları, çelişkileri, karışıklıkları ayrıntılı bir biçimde anlatmış, açıklamış oldunuz. Bana göre, Sayın Bursalıoğlu'nun anlattıkları içinde biraz daha aydınlatılması gereken herhangi bir nokta yok. Esasen, programda "bize ayrılan 15 dakikalık" soru sorma ve tartışma süresinden de ancak beş dakikalık bir zamanımız kaldı. Bununla birlikte, toplantılarımızın geleneğini de düşünerek, bu beş dakikalık süreyi tek bir soru sormak ve cevabını almak için değerlendirelim. Sayın Bursalıoğlu'na tek bir soru sormak isteyen bir dinleyici arkadaşımız var mı acaba? Buyurun.

MEHMET EMİRALIOĞLU- Sayın hocama teşekkür ederim. YÖK'ün yapısı içinde organizasyon ve metod yani O ve M dediğimiz birim var. İki gündür dinlediklerimde ya bu örgütün içinde O ve M yoktur, ya da varsa o birim uyumaktadır. Bu konuda hocam ne diyor.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Süleyman Çetin Özoğlu.

PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU- Sayın Konuşmacı, dekan yardımcılarının kurullara katılma konusuna değindiler. Bu

konuda şöyle bir kuramsal çerçeve çizmek istiyorum. Belirli bir üniversitenin tüm dekanları izine çıktı, dekan vekillerinin hepsi doçent veya yardımcı doçenttir. Üniversite Yönetim Kurulu toplandı. Rektör, gündeme göre profesör atamalarına ilişkin kararlar üretmeye başladı. Yardımcı doçentler veya doçentler, dekan vekili olarak profesörler veya profesör olacaklar için yükseköğretime öneri konusunda karar hazırlıyorlar, oy kullanıyorlar. Dün öğrendik ki, YÖK sisteminde profesör atamaları salt üniversitelerin yetkisindedir. Sayın Prof. Doğramacı, YÖK'ün profesör atamalarında, yalnız kanuna aykırılık var mı yok mu şeklinde bir işlevi olduğunu söyledi. Böyle bir kuramsal çerçeve içerisinde Sayın Bursalioğlu acaba ne derler. Yardımcı doçentin veya doçentin profesör değerlendirmesi nereye uyar, nasıl bir husustur. Bir ast bir üste ünvan verebilir mi? Bir üstteğmenin bir generalin atanmasında fikir beyan etmesi, oy kullanması düşünülebilir mi? Üniversitedeki örnek bundan farklı mıdır?

Teşekkürler.

BAŞKAN- Buyurun Sayın Sirâl Ülkü.

DR. SİRAL ÜLKÜ- Çok kısa birşey söyleyeceğim. Sayın Prof. Bursalioğlu, eski ve yeni yasaları, bir çizginin karşıt uçlarında olarak mı gösterdiniz, yoksa aynı ucunda mı gösterdiniz?

BAŞKAN- Biraz açıklar mısınız? **DR. SİRAL ÜLKÜ (Devamla)-** Ben şöyle anladım efendim, bir devamlılık boyutu, bir "continuum" üzerindeki konumlarına göre yasalar karşılaştırabilir. Eski ve yeni yasaları aynı uçta mı görüyorsunuz yoksa karşıt uçlarda mı? Bu devamlılık boyutunun diğer kesimlerinden birkaç örnek verebilir misiniz?

BAŞKAN- Buyurun Sayın Bursalioğlu.

PROF. DR. ZİYA BURSALIOĞLU- Şimdi, bu sorulara verilecek cevapların üçü de oldukça uzun. Önce şunu belirteyim, YÖK'ün iç yapısını yayınladıkları yönetmelikler itibariyle inceleyebildim. Bu yönetmeliklerde böyle bir birime rastlamadım. Belki

ben inceledikten sonra çıkmış olabilir. Çünkü sık sık yönetmelik veya değişiklik çıkıyor. Sabahleyin Yaşar Hocamızın söylediği gibi, yüksek lisans yönetmeliği 16 defa değişmiş. İç yapısıyla ilgili diğer yönetmelikler de. En son yine, "Yükseköğretim Kurulu Teşkilatı ve Çalışma Usulleri" yönetmeliği çıktı. Teşkilât denildiğine göre, Organizasyon ve Metod biriminin bu yönetmelik içinde olması beklenir. Yönetmeliğin başlıkları: Yükseköğretim Kurulunun organları, başkan, başkanvekilleri, yürütme kurulu, genel kurul üyelerinin görev ve yetkileri, başkan ve üyelerin yetkileri, kurulların toplanması, vesaire. Burada da, O ve M gibi bir birime rastlanmıyor.

Tabii, değerli meslektaşım Sayın Özoğlu'nun temas ettiği çelişkiler bu yeni yasada var. Eski yasada, karar organlarında üst ünvanların sözkonusu olduğu durumlarda, ast ünvanlardaki kişiler katılamazlardı. Şimdi, yeni yasada, bir profesörlük konusunda dekana vekâlet eden bir yardımcı doçent karar organlarında bulunabiliyor. Eskiler, "El vekili vel asil, velâ kani kör Vasil" derlerdi. Şayet kanunda, hangi durumlarda asilin bulunacağı, hangi durumlarda vekilin bulunamayacağı belirtilmemişse, dekana vekâlet eden, onun tüm yetki ve sorumluluklarına sahiptir.

Sirâl hocanın sorusunu anladım. Başlangıçta, bu iki yasa bir çizginin aynı ucundadır dediğim için, siz 1750 ve 2547 bir çizginin aynı ucunda mı, diye soruyosunuz. Keşke 2547'yi 1750'nin bulunduğu uca getirebilsek. Ama, dikkat buyurduysanız, bütün açıklamalar ve örnekler, siz kontenyum dediniz, ben bir çizginin dedim, iki ucundadır. Yani, hemen hemen, tam anlamı ve ayrıntısıyla birbirine aykırıdır.

Çok teşekkür ederim.

BAŞKAN- (Dr. A. Ferhan Oğuzkan)-Sayın Bursalıoğlu'na bildirisi ve ek açıklamaları için teşekkürlerimizi bildiriyoruz. Sayın konuklar, programda bu oturumdan sonra bir ara konulmuştu, ancak öğleden sonra biraz geç toplanıldığı için bu ara şimdi

kapanmış durumda. Bu nedenle, lütfen salondan ayrılmayalım, ben Sayın Süleyman Özoğlu'nu kürsüye davet ediyorum. Arkadaşımız ikinci panelin yöneticiliğini yapacaktır. Biliyorsunuz, ikinci panelde iki gündür tartışılan sorunların çözümü üzerinde durulacaktır. YÖK'ün çok sorunlu bir kurum olduğu anlaşılmaktadır. Bu kadar sorunlu bir kurumun işlevini sürdürmesi için bu sorunların çözüme kavuşturulması gerekmektedir. Öyle tahmin ediyorum ki değerli panelistler bu hususta bizleri aydınlatacaklardır.

Hepinizi saygıyla selamlarım. (Alkışlar)

PANEL II

YÜKSEKÖĞRETİMDE BEKLENTİLER

PANEL ÜYELERİ

PROF.DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU

(Başkan)

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI

(Yükseköğretim Kurulu Başkanı)

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ

(H.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

PROF. DR. KAMİL MUTLUER

(Yükseköğretim Kurulu Üyesi)

DOÇ. DR. İLHAN SEZGİN

(MEGSB Müsteşar Yardımcısı)

PROF. DR. KÂZİM TÜRKER

(A.Ü. Tıp Fakültesi Farmakoloji Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi)

İBRAHİM YURT

(DPT Sosyal Planlama Dairesi)

A. PANEL ÜYELERİNİN KONUŞMALARI

BAŞKAN (PROF. DR. SÜLEYMAN ÇETİN ÖZOĞLU) -Değerli konuklar, TED'in "Yükseköğretimde Değişmeler" adlı bilimsel toplantısının ikinci panelini sizlere saygılar sunarak açıyorum. Panelimize katılacak değerli panel üyelerini sizlere sırayla takdim edeceğim ve buraya çağıracağım. Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı, Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, Doç. Dr. İhan Sezgin, Prof. Dr. Kâmil Mutluer, İbrahim Yurt, Prof. Dr. Metin Şengonca, Uludağ Üniversitesinde öğretim Üyesi, katılamadılar. Tahmin ediyorum bir nedeni vardır. O bakımdan mevcut üyelerimizle panel çalışmamıza devam edeceğiz.

Panelimize ayrılan toplam süre içerisinde her panel üyemizin 10-15 dakikalık bir sürede görüşlerini açıklanmasını bekliyoruz. Eğer zamanımız kalırsa ikinci bir tur yapmayı düşünüyoruz, ama zamanımız kalmazsa ara vereceğiz ve sonra tartışma kısmına geçeceğiz. Bugün panelimizde ele alacağımız temel konu "Yükseköğretimde Beklentiler" dir. İki gün süre ile yükseköğretime ilişkin belirli konular, bildirimler, panel çalışmaları olarak ele alındı, tartışıldı, sorunlar ortaya konuldu. Bu sorunların ortaya konulmasında zaman zaman çözüm önerileri de dile getirildi. Ancak bugünkü panelimizde çözüm önerileri diye özetleyebileceğimiz beklentiler ana konumuz olacaktır. Nedir yükseköğretimden beklediklerimiz? İki bin yılına hazırlamayı düşündüğümüz gençlerimizi ve toplumumuzu yükseköğretim çerçevesinde nasıl ele alıp, nasıl hazırlayacağız? Neler düşünmekteyiz? Varsa planlarımız nelerdir? Sayın üyelerimiz bu konularda görüşlerini ortaya koyacaklardır. Biz panel grubu olarak daha öncede bir toplantı yapıp belirli bir program belirlemedik. Her üyemizin kendi alanında, kendi görüşü çerçevesinde sizlere düşündüklerini görüşlerini aktarmasını ana amaç edindik. Bu çerçevede ilk sözü Yükseköğretim Kurulu Başkanı Sayın Prof. Dr. İhsan Doğramacıya veriyorum. Buyurun Sayın Doğramacı.

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI (YÖK Başkanı)-teşekkür ederim.

Beklentiler zannederim fazla..... olmaması gerekir. Amaç daha çok gence ve en yüksek nitelikte eğitim ve öğretim vermek ve bunları araştırmalara yöneltmek düşüncesindeyiz, amaç budur. Bugün bunu kısıtlayıcı konular nedir? Kanımca mali konuları ön sırada görüyorum bugün istediğimiz yükseköğretim kurumu, özellikle üniversite öğrencisi, araştırmacı olsun, okulu bitirdiği zaman sentez yapma kabiliyeti, konuları nereden araştırıp bulacağını öğrenen birisi olsun ve dün de açışta yaptığım konuşmada dile getirmeye çalıştım, biz yükseköğretim programlarını çeşitli kalıplara sokarak değil, dersleri serbest bırakmak ve dersleri tartışmalı hale getirmek, bu arada öğrencilere hangi kaynaklara başvurabileceklerini, hangi konularda kütüphanelerde bilgiler arayarak bilgi getireceklerini öğretmek ve bunları tartışmalara geçirmek olması gerekir. Amaç budur. Bu sebeple bugünkü düzende, her üniversite ona bağlı eğitim programlarında kendi programlarını kendileri yapmak serbestisine sahiptir ve dün de göstermeye çalıştığım gibi benzer fakülteler, eğitim programları değişik üniversitelerde ayrı ayrıdır, aynı kalıpta değildir. Fakat bu yetmiyor, yeteri kadar kütüphanemiz yok. Öyle bir ortam için ister istemez yeteri kadar öğretim elemanı, çok iyi yetişmiş öğretim elemanına ihtiyaç var, o da yok. Mali imkanlar son derece kısıtlı ve bugün verilen malî imkânlarda da sarf yetkisinde büyük bir sıkıntı var. Eskiden mütevelli heyeti, idareciler otururlar, durum öyle değildir verilen parayı üniversite mütevelli heyeti şüphesiz öğretim üyelerinin, elemanlarının görüşü, yöneticilerden de görüşü alınarak ihtiyaca göre dağıtırdı, kadroları ihtiyaca göre saptardı ve maaşları ona göre ayarlardı. Bugün o serbestti elbette yok. o halde mali konularda kanımca.

Öğretim elemanlarının yetiştirilmesi konusunda da çok büyük bir darboğaz vardır. Çünkü bugün hiç inkar edilemeyen bir konu Avrupada, Amerika'da özellikle bilimler, teknolojiler, bilim dediğimiz zaman yalnız teknik bilimler değil, sosyal bilimleri de

kast ediyorum. Çok büyük ilerlemeler kadedilmiştir. Biz, bunu geçmek biraz şöyle dursun, onu yakalamak, bir tabirle çağı yakalamak zorundayız, ondan sonra çağ atlamaya başlayabiliriz. Onun için en başta gelen bilim merkezlerine kabiliyetli gençlerimizi göndermek zorundayız, bunda geç kaldık. Biz buna Yükseköğretim Kurulu olarak başlamış bulunuyoruz. Dün size 502 gencimizin şu anda en ileri merkezlerde doktora eğitimi, yüksekisans eğitimi gördüklerini söyledim. Bu gün bu rakam 502'den 512'ye yükselmiştir. Daha da çoğalacaktır, bunu yapmamız lazım.

Bu şüphesiz yetmez bunlar döndüklerinde kendilerine eğer araştırma imkânı vermezsek, yalnız mali konu yetmez, kendilerin geçindirecek kadar para verdik, ki bugün veremiyoruz, verdik diyelim fakat burada hür bir ortam içinde araştırma, imkânlarını kendilerine vermezsek, çalışmalarında yeteri kadar araç gereç sağlamazsak zaman zaman bilimsel konferanslara gitmeleri için olanakları sağlamazsak bu yatırımımız, bunların çarelerine yaptığımız yatırım, beklenen sonucu elbetteki vermeyecektir. O halde kanımca burada darboğaz mali konudur. Bir örnekle sözüme son vereyim. Vakit kalırsa belki bazı sorulara cevap verme veya görüşümü bildirme fırsatı bulurum.

Bugün bazı burada bulunan bilim adamlarının, arkadaşlarımızın bir kısmının bir ölçüde bilgi sahibi olduğu bir özel üniversite kurulmuştur, Bilkent Üniversitesi. Bu üniversitede eğitim öğretim organizasyon rejimi devlet üniversitelerinden farksızdır. Arada bir tek fark var, maddi. Çünkü diğer üniversitelere devlet tarafından, bütçesinden para sağlanıyor, bir ölçüde ve sarf yetkisi de kısıtlıdır. Burada tek fark budur. Bu imkânlarla daha iyi hoca bulmak, şunu demek istemiyorum, öbür üniversiteler daha iyidir, fakat mali, sarf imkânı olmasa idi bugünkü düzeyde bir üniversite olamazdı ve bu üniversiteye sağlanan malî imkânlar en başarılı öğrencilerin mali durumları ne olursa olsun, bazı kolaylıklar sağlanmaktadır. Bunlardan ücret alınmamaktadır, yurt ücretsiz olarak sağlanmaktadır, cep harçlığı

olarak öğrencilere para verilmektedir. Bugün bazı bölümlerde örneğin bilgisayarda, elektrikte, elektronikte, endüstri mühendisliğinde yüzde yüze yaklaşan öğrenciler bundan yararlanmaktalar. Diğerleri masrafın ancak bir kısmını ödemekteler ve ertesi yıl belli bir başarıyı tutturlarsa yine ücretten ve diğer külfetlerden muafır. Bu ancak mali imkânlarla sağlanabiliyor. O halde diyeceksinizki bu mali imkânlar nerede? Tesadüf bu, düşünölmüş bazı imkânlar ortaya konulmuş, bazı yatırımlar yapılmış bunu belki vakıflar yaptı, fakat yaklaşık iki veya üç hafta önce bütün bu mal varlığı vakıflardan üniversitenin mülkiyetine intikal etti. Bunu da size bilgi olarak arz ediyorum.

Hacettepe Üniversitesi kurulduğunda arkadaşım Bozkurt Güvenç'le beraber başlangıçta beraber çalıştık, orada başlangıçta bir esneklik vardır, orada gördüğünüz binaların, eğitim binalarının, hasırcılardan sağa sapsarsanız o yolun sol tarafı daha çok eğitim binaları tıpla ilgili, sağlık bilimleriyle ilgili sağ tarafı hastaneler. Hastanelerin mülkiyeti bizim vakfındı, o zaman tesis diyorduk bir imkân vardı, öğretim üyelerine daha çok para vermek imkânı vardı ve bununda sağladığı bazı rahatlıklar vardı. 1967 yılında üniversite olarak kuruldu ve o günkü tesis, dernek vakıf bütün tapuda kayıtlı mallanmı, binalarını üniversiteye devretti. O halde bu dediğim dernek, tesis veya vakıf kendisi için çalışmıyor, müessese için çalışıyor, fakat o günkü imkân böyleydi, bugünde böyle bir özerk üniversitenin ortaya çıkmasında yardımcı olan bu kuruluşlar mal varlıklarının tamamını üniversitenin emrine vermişlerdir. Böylece üniversitenin, zaten hukuken imkân yok fakat maddi yönden de bu bizimidir biz yardım yapalım şeklinde değil, üniversite idaresi bu imkânlardan yararlanmak yoluna gitmektedir. Özetle, kanımca üniversitenin, üniversitelerimizin daha hızlı ileriye gitmesi, daha iyi nitelikte öğrenci ve araştırmacı yetiştirmesi ve kadroya ve mali imkâna ve sarf kolaylığına bağlıdır.

İzninizle şunu da ilave edeyim, geçen yedi yıl içinde tecrübelere, o günlerden, o uygulamalardan alınan derslere da-

yanılarak değişiklikler yapılmıştır. Dün sabahleyin yönetmeliğinin dün çıkmış olacağını düşündüğüm bir değişikliğe dokundum, buradan ayrıldıktan sonra resmi gazeteye baktım, gerçekten çıkmıştı. Burada bilim dalı, sanat dalı, anabilim dalı, anasanat dalı yöneticilerini o bilimleri oluşturan öğretim elemanları seçmektedir. Bu zannediyorum ileri bir adımdır ve rahatlık getirecektir. Bölüm yöneticilerinin atanmasında da bölümü oluşturan anabilim dalı başkanlarının yazılı görüşleri de istikametinde karar alınabilir. Ben şuna inanıyorum, bir hesap verme, dışardaki bir organa YÖK gibi objektif çalışabilen bir organa hesap vermenin zuretine inanıyorum. Bugünkü Yükseköğretim Kurulunun kompozisyonu bir ay sonra şöyle bir yola geçecektir. Üyelerin üçte ikisi akademik kadrodan gelecektir. Bunun yarısını üniversite öğretim üyeleri, görev başında olan üniversite öğretim üyeleri, profesörlerden seçilecek temsilciler, diğer üçte birini tarafsız olması gerekir ve öyle olduğuna inandığım devlet başkanı doğrudan hükümet değil, onların tayini, seçmesi ve YÖK'ün kanununda yer almıştır. Bir ay sonra bu da bu kurul kurulacaktır. Üçte birini de hükümet temsilcileri, ki şu anda görev başında bulunan bir çok genel müdür, millî eğitim müsteşarı hazine gibi bunların da temsilcileri yer almaktadır. Ve almayıp çoğunluğu teşkil etmemek şartıyla ihtiyaçları öğrenip yardım faslında ben bunu da yararlı görüyorum, o halde yeni kabuk değiştiren yükseköğretim kurumları yeni bir düzenin uygulamasında elbetteki acemilik, sıkıntılar göstermişlerdir. Bu normaldir. Fakat şuna inanıyorum ki yıllar geçtikçe ve bu gibi panellerden gelen öneriler süzgeçten geçirilip, değerlendirilip bunlardan yararlı olduğu kabul edilenler şüphesiz uygulanır, bu vesile ile bu paneli ve toplantıyı tertipleyen heyete tekrar teşekkür ederim. Sözlerimi burada bitiriyorum efendim.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN -Çok teşekkür ederim Sayın Doğramacı. Özellikle zamanı planladığımız biçimde kullandığınızdan dolayı.

Şimdi sözü Sayın Sezgin'e vermek istiyorum. Acaba Millî

Eğitim Bakanlığımız yükseköğretimde beklentiler konusunda ne düşünmekteler. Buyurun Sayın Sezgin.

DOÇ. DR. İLHAN SEZGİN (Milli Eğitim GenĐlik ve Spor Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı)

Teşekkür ederim Sayın Başkan, Sayın dinleyiciler burada aÇıklamaya Đalıřacađım, görüşler, Bakanlığımın değil, kişisel grşlerimdir. Bu hususu özellikle belirtmek isterim.

Yükseköğretim sistemimiz iÇerisinde ğretmen yetiştirme konusundaki görüşlerimi aÇıklamak istiyorum, Türkiye'de 1982 yılına kadar ğretmen yetiştiren kurumlar Đ ana grupta toplanmakta idi.

1. Üniversiteler

2. Akademiler

3. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı yüksek ğretmen okulları ve eğitim enstitüleri

1982 yılında yükseköğretim sistemimizde yapılan düzenlemeler ĐerĐevesinde, ğretmen yetiştiren kurumların tamamı üniversitelerimize bağlı olarak yeniden teşkilatlandırılmıştır. Günümüzde ğretmen ve eğitim uzmanı yetiştiren kurumlar şunlardır:

1. Eğitim Bilimleri Fakültesi

2. Eğitim Faklteleri

3. Teknik Eğitim Fakültesi

4. Mesleki Eğitim Fakültesi

5. Eğitim Yüksek Okulları

6. Sanat Eğitimi Yüksek Okulları

Öğretmen yetiştirmede beklentilere geÇmeden önce VI. ve VII. Plan döneminde eğitimde gerĐekleřtirilmesi tasarlanan

başlıca gelişmeleri kısaca açıklamak isterim. Okul öncesi eğitimde çağ nüfusunun ancak yüzde dördüne eğitim hizmeti verilebilmektedir. VII. Plan dönemi sonunda bu çağ nüfusunun yüzde otuzbeşi eğitim kapsamına alınabilecektir. Okul öncesi eğitimdeki bu sayısal gelişmenin gerçekleşebilmesi için 39.000 yeni öğretmene ihtiyaç olacaktır.

İlkokul kademesinde %100 okullaşma hedefinin gerçekleşebilmesi ve eğitiminin niteliğinin yükseltilmesi için bu kademe de 15.000 sınıf öğretmeninin yetiştirilmesi gerekmektedir. İlkokullarda sınıf mevcutlarınının 40'ı geçmemesi ve tekli öğretim, temel ilkeler olarak Bakanlıkca benimsenmektedir. Ortaokul kademesinde günümüzde 12-14 yaş grubunun yüzde 60'ı okula devam edebilmektedir. 2000 yılında bu çağ nüfusunun tamamının okula devam etmesi hedeflenmektedir. Ortaokuldaki artan öğrenci sayısı için çeşitli branşlarda 67.000 civarında yeni öğretmene ihtiyaç olacaktır.

Lise kademesinde öğretmen yetiştirmeyi genel ve mesleki teknik liseler yönünden incelemek gerekir. Kalkınma planımız Türk ortaöğretim sistemimizin mesleki-teknik okul ağırlıklı olmasını temel bir ilke olarak kabul etmiştir. Bu hususun gerçekleşmesi büyük yatırımları gerektirmektedir. Ancak, ülkemizin gelişmesi için ihtiyaç olan anakademe insan gücünün yetiştirilmesi bakımından, mesleki-teknik okulların sayılarının artırılması ve niteliklerinin yükseltilmesi şarttır. 2000 yılında liselere devam edecek gençlerimizin yüzde 40'nın genel liselerde, yüzde 60'nın mesleki teknik liselerde öğrenim göreceği planlanmaktadır. Genel liseler için 2000 yılına kadar çeşitli branşlarda 40.000 yeni öğretmen yetiştirilmesi gerekmektedir. Uzun dönemli planlama 2000 yılında endüstriyel eğitim yapan mesleki-teknik okullara devam edecek öğrenci sayısınının 900.000'ne ulaşacağını göstermektedir. Endüstriyel mesleki-teknik öğretimde gelişme hedefinin gerçekleşmesi, 40.000 teknik öğretmen yetiştirilmesiyle yakından ilişkilidir. Günümüzde mesleki-teknik eğitim sistemimizin karşılaştığı güçlüklerin başında

öğretmen açığı gelmektedir. Yeterli sayı ve nitelikte öğretmen yetiştirmede önemli güçlükler bulunmaktadır. Teknik öğretmen yetiştiren kurumlarımız talebi karşılayacak öğretmeni yetiştirememektedir.

3308 sayılı Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanununun, mesleki ve teknik eğitim sistemimizi yeniden günümüz ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. Mecburi eğitimden sonra bir üst öğrenim kurumuna devam etmeyen ve bir işletmede çırak olarak çalışan gençlerimize, düzenli mesleki eğitim hizmeti verilmesi kanunun temel amaçlarından birisidir 1987 yılında 86.000'ne, 1988 yılında 128.000'ne ulaşmıştır. Eğitime alınan çırak sayısının 1988-1989 öğretim yılında 150.000 civarında olması beklenilmektedir. VI. plan döneminde eğitilecek çırak sayısının 500.000 civarında olacağı tahmin edilmektedir. 3308 sayılı kanun, çıraklık ve örgün mesleki eğitim dönemini geçirmiş, istihdam için gerekli mesleki yeterliklere sahip olmayan yetişkinlere mesleki yeterlik kazandırılmasını Bakanlığımıza görev olarak vermiştir. Bu amaçla, yetişkinlere yönelik meslek kurslarının sayısının artırılmasına ve niteliklerinin yükseltilmesine özel bir önem verilmektedir. Çıraklık ve yetişkinlerin mesleki eğitimdeki nicelik ve nitelik hedeflerinin gerçekleştirilmesinde ilâve teknik öğretmen yetiştirilmesini gerektirmektedir.

Sonuç olarak öğretmen yetiştirmede günümüzdeki durumunu özetle şöyle belirtebilirim.

1. İlkokul, ortaokul ve genel liselere öğretmen yetiştirmede arz ve talep arasında genelde bir dengeye ulaşılmıştır. Bazı dallarda öğretmen arzı talebi aşmıştır. Bu husus Bakanlığın her yıl açmakta olduğu öğretmen yeterlik sınavlarına yapılan başvurularda açıkça görülmektedir. Bazı branşlarda gözlenen arz-talep dengesizliğinin giderilmesi şarttır. İlkokul, ortaokul ve liselere öğretmen yetiştiren kurumlarda niteliğin yükseltilmesine önem verilmelidir. Öğretmen talebinin sınırlı olduğu branşlarda, arzın kısılmasına gidilmelidir. Bu konuda Bakanlık YÖK işbirliği şarttır.

2. Endüstriyel mesleki-teknik öğretime atelye ve meslek dersleri öğretmeni yetiştiren kurumlarımızdan mezun olanlar ihtiyacı nitelik ve nicelik yönünden karşılayamamaktadır. Endüstriyel mesleki - teknik öğretimde 7000 öğretmen açığı bulunmaktadır. Mevcut teknik öğretmen açığının kapatılabilmesi ve artan öğrenci sayısının gerektirdiği öğretmen ihtiyacının karşılanabilmesi için teknik eğitim fakültelerinin sayısının artırılmasına, mevcut eğitim imkânlarının daha etkili olarak kullanılmasına ve eğitimin niteliğinin yükseltilmesine ihtiyaç vardır. Bu kurumlar bilim ve teknolojiadaki değişmelerin ortaya çıkardığı yeni branşlarca teknik öğretmen yetiştirecek şekilde teşkilatlandırılmalıdır.

3. Her kademedeki okullarımıza öğretmen yetiştiren kurumlarla, Bakanlık arasında yakın işbirliği gereklidir. Öğretmen yetiştirme sistemi ile öğretmeni istihdam eden sistem arasında işbirliğinin kurumlaştırılması yararlı olabilir düşüncesindeyim.

4. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarımızda, öğretmenlik meslek eğitimi güçlendirilmelidir.

5. Bakanlık Bütçesine öğretmen yetiştiren kurumların güçlendirilmesi için ödenek konulmalıdır. bu ödenek ilgili kurumlarca Bakanlığa sunulacak geliştirme projelerinin finansmanında kullanılmalıdır.

6. Öğretmen yetiştiren kurumlarımızın bütçeleri üniversitemiz bütçeleri içerisinde müstakil hale getirilmelidir.

Yükseköğretim sistemimiz içerisinde öğretmen yetiştiren kurumlardan beklentilerimi açıklamaya çalıştım.

İlgilerinize teşekkür eder saygılar sunarım.

BAŞKAN - Teşekkür ederim Sayın Sezgin. Bakanlığımızın yükseköğretimden beklediklerini öğretmen boyutunda açıkladınız, bu çerçevede tahmin ediyorum ki mesajınız ilgililer tarafından değerlendirilecektir.

Şimdi, Devlet Planlama Teşkilatımızdan Sayın İbrahim Yurt ko-

nuya nasıl bakıyor? görüşlerini alalım. Buyurun Sayın Yurt.

İBRAHİM YURT (DPT Sosyal Planlama Dairesi) - Sayın Başkan, kıymetli dinleyiciler saygılarımı sunarım. Sözlerime başlamadan halen yürürlükte olan beşinci beş yıllık kalkınma planının yükseköğretim kurumlarını eğitim politikalarına esas olarak, nasıl gördüğünü bir küçük paragrafla ifade etmek istiyorum. Özet olarak Beşinci plan döneminde, "üniversitelerimizin gerçeklerin devamlı araştırıcısı, toplum değerlerinin koruyucusu, milli birliğin teminatı, gençliğin yönlendiricisi ve toplumun gerektirdiği liderliğin sağlayıcısı olma niteliklerini korumaya yönelik tedbir alınmasına devam edici, üniversitelerin kişisel araştırmalarla ve iş hayatıyla yakın ilişkiler içerisinde bilgi üretme ve ilmi bulguları toplumun sosyal ve ekonomik geleceğinin meydana getirilmesinde başarı ile kullanacak olan toplum liderlerini yetiştirme gibi fonksiyonlarına eşit şekilde ağırlık verilecektir. Ayrıca, yükseköğretimdeki mevcut kapasitenin kalkınmanın insan gücü ihtiyaçları ve istihdam imkânları doğrultusunda düzenlenmesine ve kullanılmasına; yükseköğretime geçişte fırsat eşitliğinin sağlanmasına itina gösterilmesi, başarılı elemanların üniversiteye çekilebilmesi için öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi plan döneminde yükseköğretim politikasının temelini teşkil etmektedir. Plan, beşinci beş yıllık plan temel politikalar bölümünde bunu söylüyor.

Şimdi, beklentilere geçmek istiyorum. Sayın Doğramacı ve Sayın Sezgin'in belirttiği gibi, ilk olarak üzerinde durmak istediğim konu yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ihtiyacıdır. Bugün yükseköğretim kurumları ihtiyaç duydukları akademik kariyer elemanının üçte biri ile çalışıyor dersek konuyu abartmış olmayız Beşinci beş yıllık kalkınma planında 1988 - 1989 yılında öğretim elemanı olarak nitelediğimiz araştırma görevlileri dahil 45 binlik bir hedefi öngörmüşken, 1988-1989 öğretim yılında bu sayı ancak 28 bine ulaşabilmiştir. İlk olarak, yükseköğretimde yetenekli kimselerin öğretim elemanı olması için cezbedilmesi konusunda önemle üzerinde durulması gere-

ken husus, planın temel politika olarak belirttiği gibi, öğretmenliğin cazip hale getirilmesidir. Hem öğretmenlik süresinde, hem de öğretim elemanlarının yetişmeleri döneminde öğretmenliğin ya da öğretim üyeliğinin cazip hale getirilmesi gerekiyor. Bunun için fedakarlıktan kaçınılmaması gerektiğine inanıyorum.

Yalnız bir hususu vurgulamakta yarar görüyorum. Bütün eğitim sisteminin öğretmenlerini yetiştiren bir yükseköğretim sistemi, kendi öğretim elemanlarını yetiştirmek için işlerliği olan fonksiyonel bir mekanizma oluşturamamıştır bugüne kadar. Bu mekanizmanın behemahal oluşturulması, yükseköğretim sisteminin kendi öğretim elemanlarını kendi imkânları ile yetiştirmesi esas olmalıdır. Sayın YÖK Başkanı, dünkü konuşmalarında ve biraz evvelde belirttikleri gibi, 512 tane araştırma görevlisini yurt dışına gönderdiklerini söylüyorlar. Buna ilave olarak her yıl 200 kadar da 1416 sayılı kanunla gönderilenleri sayarsak her yıl 700 elemanın üniversitelerde öğretim görevlisi olarak yetiştirilmek üzere mezuniyet sonrası eğitim yani yüksek lisans ve doktora eğitimi için yurtdışına gönderildiğini görüyoruz. Kanımca bu, çok pahalı olması yanında, fazla zaman alıcı bir süreçtir. Bu yolla, yani bütün öğretim elemanlarımızı yurt dışına göndererek yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ihtiyacını karşılamak imkânını da sahip olamayız kısa zamanda. Bunun için kendi içinde, özellikle altyapısı elverişli olan, insan gücü altyapısı, fiziki altyapısı ve araç, gereç altyapısı müsait olan üniversitelerde özel programların oluşturulması ve bunun yaygınlaştırılmasında yarar görmekteyim.

Öğretim elemanı ihtiyacını belirtirken şu birkaç istatistiği de vermek istiyorum. Bugün üniversitelerimizde profesör, doçent ve yardımcı doçent olarak çalışan 9066 öğretim elemanı var. Öğretmen başına düşen öğrenci sayısına biraz sonra değineceğim için burada temas etmek istemiyorum. Bu öğretim elemanlarının 2760'ı profesör, 2854'ü doçent, 3452'si de yardımcı doçenttir. Şimdi son 15 yıl içerisinde yükseköğretim ku-

rumlarında öğrenci sayısındaki artış yüzde 83 civarında. Son yedi sekiz yıl içerisinde, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu çıktıktan sonraki dönemdeki öğrenci artışı yüzde 73 civarındadır. Bu rakamlara açık öğretimi dahil etmiyorum, sadece lisans öncesi öğretimi dahil ediyorum. Öğrenci kompozisyonu içerisinde açık öğretimin öğrenci kapasitesi yüzde 29. dur. Yine lisans öncesi eğitiminki yüzde 11 dir. Açıköğretimle lisans öncesi eğitim birlikte alındığında bugünkü 553 508 öğrencinin yüzde 40'ı önlisans ve açıköğretime devam eden öğrencilerdir.

Bütün üniversiteler birlikte alındığında bir öğrenci 1 milyon 650 bin liraya, yani bir öğrenci için yılda 1 milyon 650 bin lira harcama yapılmaktadır. Bu ortalamayı verdikten sonra üniversiteler arasında en düşük ve en yüksek vermek istiyorum. En düşük harcama yapan üniversite 995 bin lira ve en yüksek de 3 milyon 200 bin lira olarak görünüyor. Burada geliştirmekte olan üniversitelerde yatırım harcamaları fazladır, o yüzden öğrenci başına harcama fazla diyebilirsiniz. Bunu elimine etmek için mümkün olduğu kadar üç büyük şehirdeki, isimlerini vermeyeceğim, üniversiteleri karşılaştırarak bazı sayılar vermek istiyorum. Üç büyük şehirden birinde öğrenci başına 1 milyon 192 bin lira harcama yapan üniversite var, 2 milyon 128 bin lira harcayan üniversite var. Bunlar yanyana, aşağı yukarı nitelikleri birbirine benzeyen üniversiteler. Başka bir şehirde, 1 milyon 250 bin harcayan var, 1 milyon 755 bin harcayan var. Ayrıca üçüncü büyük şehrimizde de 995 binden 2 milyon 162 bin lira arasında değişen farklılıklar görülüyor. O halde ister cari olsun, ister yatırım harcaması olsun, ayrılan kaynakların dengeli olarak dağıtılmasında yarar görülmektedir. Yalnız burada dengeli olarak dağıtım derken, bazı cazibe merkezlerinin de ihmal edildiği, edilmesi gerektiği anlamını ifade etmek istemiyorum. Çünkü üniversitelerde bilimsel gelişmeyi, bilimsel fikir yaratmayı güçlendirmek için bazı cazibe merkezlerinin de yaratılmasında büyük yarar vardır. Bunun için tabii fazla harcamaların olması gerekir. Benim karşılaştırdığım üniversiteler aşağı yukarı birbirinin paraleli olanlardır.

Başka bir sorun yine kaynakların etkili kullanımıyla ilgili olarak öğretim elemanlarının dengeli dağılımı meselesi var. Öğretim elemanları üniversiteler arasında dengeli dağılıyor mu? Burada öğretim elemanlarının dengeli dağılıp dağılmadığının basit bir göstergesi olarak öğretim üyesi başına, yani Profesör, doçent, doktor ve yardımcı doçentlerin toplamına düşen öğrenci sayılarını karşılaştırdım. Öğretim üyesi başına 15 ile 108 öğrenci düşen iki ekstim üniversiteyi çıkarırsak, yükseköğretim kurumlarımızda öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı 28 ile 74 arasında değişmektedir ve ortalama 43 öğrenci düşmektedir. Tabii bu oldukça fazla bir farklılık gösteriyor. Onun için bundan sonraki çalışmalarda, bundan sonraki girişimlerde mümkün olduğu kadar öğretim elemanı sıkıntısı çeken üniversitelerin öğretim elemanı ihtiyacının karşılanmasına öncelik verilmesi gerekir.

Başka bir husus, fiziki altyapının etkin kullanımı, Üniversitelerde bu geçmişte daha yoğundu ama giderek azalıyor zannediyorum. Herkes benim fakültem, benim kütüphanem, benim bölümüm, benim atelyem benim laboratuvarım zihniyeti ile hareket ediyor, kimse kimseyi kendi imparatorluğunun sınırları içerisine, afedersiniz bu tabiri kullandığım için, sokmak istemiyor. Üniversite yöneticilerinin behemahal bunu önlemesi ve fiziki altyapının ders araç ve gereçlerinin, kitaplıkların, laboratuvarların ortak ve etkili kullanımını sağlaması gerekir kanaatindeyim. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinde, bilimsel çalışmalardan daha iyi sonuçlar alabilmek için bu husus önemlidir. Hatta şunu söyleyebilirim, her yükseköğretim kurumunun içerisinde kaynak dağılımı ve hatta paraların, biraz evvel Sayın Sezgin belirtiler madde kaynakların dağılımı, araç, gereç imkânlarının dağılımında büyük farklılıklar göstermektedir.

Üçüncü olarak, üzerinde durduğum husus ekonominin insan gücü ihtiyaçları ile sosyal talebin dengelenmesidir. Bugün yükseköğretimde öğrenci kompozisyonunu değerlendirdiğimizde daha çok sosyal talebe dönük, sosyal talep ağırlıklı bir yapının olduğunu görüyoruz. Ben genel olarak

açıköğretimdeki 160 bin öğrenciyi sosyal talebi karşılamak için konulmuş bir sistem olarak görüyorum. Sosyal talebi ekonominin ihtiyacı olmayan mezunlarının istihdam imkânı bulamadıkları sosyal bölümleri yani kendi çocuğunun sadece yüksek tahsil yapmasını isteyen kimselerin çocuklarını gönderecekleri bölümler olarak niteliyorum. O bakımdan sistemin sosyal talep ağırlıklı olduğunu söylemek istiyorum. İnsan gücü ihtiyaçlarına karşılık verecek bölümlere de baktığımız zaman burada dinamik bir yaklaşımın olmadığını söylemek mümkündür. Çünkü kontenjanlar ayarlanırken, dinamik bir yaklaşım sözkonusu değil, bu sene 50 alıyorsa gelecek sene 25 daha fazla alalım, ama bu mezunların istihdam imkânı olacak mı olmayacak mı? Bu talebi mümkün olduğu kadar bir yerde sınırlamak gerekir mi gerekmezmi soruları üzerinde fazlaca durulmadığını görmekteyim. Bu konu, özellikle ihtisas gerektiren alanlarda, pahalı eğitim ve öğretim yapılması gereken alanlarda bu konunun önemle üzerinde durulması gerektiğine inanıyorum. Bu YÖK'ün ve dolayısıyla üniversite yönetiminin dikkatle üzerinde durması gereken bir husustur. Tabii buradaki planlama yaklaşımına sabahleyin Sayın Prof. Adem değindikleri için ben üzerinde durmayacağım. Sağlam bir insan gücü planlamasının yapılması, sosyal taleple ekonominin gelecekteki insan gücü ihtiyaçlarının dengelenmesini gerektirir. Aksi halde ihtiyaçtan fazla kimya mühendisi yetiştirirsek, fazla inşaat mühendisini yetiştirirsek, fazla tarım mühendisi yetiştirirsek, bunları ileride yeni bir alanda iş sahibi yapabilmek için yeniden eğitmemiz gerekir. Bunlara yeniden bir beceri kazandırmamız gerekir, bu da ileride önemli bir sorun olarak karşımıza çıkacaktır. Buna şimdiden meydan vermemek için kontenjanları ona göre hesaplı, bilimsel araştırmalara dayanan, geleceğe dönük tahminlere dayanan bir yaklaşımla tespit etmekte yarar görürüm.

Dördüncü husus eğitimin kalitesinin yükseltilmesi meselesidir. Kaliteli bir öğretimin yapıp yapılmadığı sınıflarda öğrenci sayısının azlığı ile çokluğu ile ortaya çıkarılabilir, yani göstergelerden birisi budur. Bugün üniversitelerimizin çoğunda, hatta önemli meslek dallarında eleman yetiştiren,

hâkim yetiştiren, doktor yetiştiren daha başka önemli meslek elemanlarını yetiştiren bölümlerde bile sayın hocaların çoğunun 200 öğrenci ile 300 öğrenci ile ders yaptıklarını görüyoruz ve bunlar normal bir uygulama halinde devam ediyor. Acaba 200 kişi ile 300 kişi ile hoca ne ölçüde iletişim sağlayabilir, ne ölçüde yaratıcı düşüncüyü geliştirebilir, ne ölçüde pratik düşüncüyü geliştirebilir, ne ölçüde özgür düşüncüyü geliştirebilir, ne ölçüde öğrencinin kendi kendini yenilemesi için öğrenmeyi öğrenmesini sağlayabilir? Bu mümkün değil, hatta dün Sayın Gülseren hanım da söylemişlerdi, hoca öğrencilerinin adını bile öğrenmeden yıl sonunu getirir. Buradan bir şeye temas etmek istiyorum. Acaba son sekiz yıllık dönemde imtihanlarda başarı gösteren öğrencilerin oranının ortalama yüzde 37'den 85'e çıkması eğitimin kalitesinin yükseldiği anlamına gelmiş. Bunun üzerinde muhakkak durulması gerekir. Bence eğer 200 kişiyi bir sınıfta okutuyorsanız, sonra bir test verip de yarın sabah gelip kıraat ettiğiniz notların sonuçlarını çocukların, testlerin doğru, yanlış cevaplandırılmasına göre değerlendiriyorsanız, bu bir ölçüde ezberciliğin teşvik edildiği bir yaklaşım olarak öğrencinin gerçekten eğitimin amaçları doğrultusunda iyi bir şekilde yetiştiğini ifade etmez kanısındayım.

Sayın Başkan sabrınız için çok teşekkür ederim. Diğer kısımlara ikinci turda devam etmek istiyorum.

BAŞKAN -Teşekkür ederim Sayın Yurt

Şimdi sıra üniversitemizde. Bakalım onlar 2000 yılının gencini nasıl yetiştirmeyi düşünüyorlar? Yükseköğretimden neler bekliyorlar. Bu bakımdan üniversite öğretim üyelerimize söz vereceğim. Önce Prof. Dr. Bozkurt Güvenç. Buyurun Sayın Güvenç, beklentilerinizi bekliyoruz.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ (H.Ü.Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi) -Bir ricam var, Saydam göstermede yardım edecek arkadaşım yerini alırsa, birinci saydamı kaysun.

Sayın Başkan, sayın dinleyenler. İşimin çok zor olduğunu

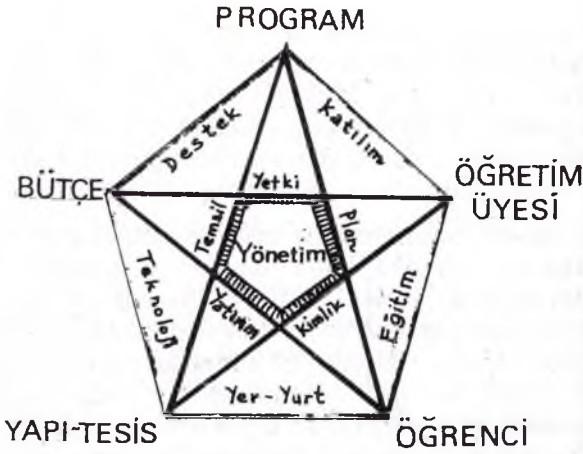
düşünüyordum. İbrahim Yurt arkadaşım işimi iki bakımdan kolaylaştırdı. Tasarladığım konuların büyük kısmını size sundu, ikincisi Sayın Başkan toplantıyı açarken, 15 dakika verdi ama ortalama 20 dakika üzerinde gidiyor. Ben de o ortalamaya sığınabileceğimi umuyorum. Beklentilerimden biri bu.

Değerli dinleyenlerim, bu toplantı dün sabah açıldı ve bugün katılanlardan çok daha küçük, hemen hemen bu salonu dolduran değerli dinleyenlerin yarısı kadar bir grupla açıldı. Ben de oradaydım. Sayın Doğramacı'yı ve onu izleyen 5-6 tebliğden 4'ünü dikkatle izledim. Şimdi sorunlara yanıt arıyoruz, beklentilerimizi o yönde dile getireceğiz. Öyle sanıyorum ki, bugün burada bulunan arkadaşlarımızın büyük bir çoğunluğu iki gündür neler konuşulduğunu bilmiyor. Çok kısaca olanları özetlemeye çalışayım. Konu nereden başladı? Yükseköğretim ile üniversitenin, özdeşliğinden veya farkından başladı, bir sonuca varmaktan çok sorunları dile getirmeye çalışıyoruz. Dile getirilen sorunları tek bir şema üzerinde toplayıp özetlemeye çalıştım. Eskiden bu şemayı altıgen olarak çizerdik, şimdi yönetim ve öğretim üyelerine ait bir sorun yoktu. Şimdi beşgene indi. Dikkat ederse- niz yönetim sorunu merkezi bir konuma geldi. Demek ki beşgenin tepesinde programlar var, sağ tarafında öğretim üyeleri, sol tarafta katma bütçe ve fon finansman sorunları! Temelde ise üniversiteyi oluşturan iki büyük unsur yapı tesis ve de öğrenciler. Dünden beri konuştuğumuz sorular bu beş ana ögenin teker teker dile getirilmesi ve bunlar arasındaki ilişkilerin kurulması yönünde gelişti. Özetle, Program konusunda, herkes programdan söz ediyor. Çünkü üniversitenin bir programı yoksa eğitimi yoktur. Herkes programın ölçülmesi değerlendirilmesi üzerinde durdu, geliştirilmesi ihtiyacı dile getirildi. Bu yetki ve sorumluluğun kimin üzerinde olduğu tartışıldı ve programla ilgili olarak, üniversite programları ve yüksekokul programları arasındaki tarihi ve güncel farkların devam ettiği dile getirildi (Sayın Prof. Versan tarafından). Yani üniversite biraz daha evrensel biraz daha bilime açık, yüksekokullar ise biraz daha mesleğe yönelik. İkisinde de genel eğitim var ama farkları devam ediyor. Başka bir

sorun olarak, ders programını eğitim programını farkı dile getirildi. Biz program deyince alışmışız, haftada şu kadar saat, bu kadar gün gibi. Girdik çıktık, 40'ar dakikalık ders programı uygulanmıştır. Eksik yoktur, dersler dolmuştur. Acaba bir üniversitenin eğitim programını sadece bu derslerden mi oluşuyor? Hayır, hemen bütün arkadaşlarımız bu anlayışı genişletmek gereğini duydular.

Bu sabahki çalışmalarda da, eğitim programlarından önemli bir bölümünün, yükseköğretimi oluşturan öğretim üyelerinin yetiştirilmesine yönelik olması gereği ortaya kondu. Yükseköğretim yalnız öğrenci yetiştiren değil aynı zamanda kendi öğretim üyesini yetiştiren bir kurumdur; böyle olmak zorundadır. Çünkü her okul öğretmenini bir yerden bekler ama üniversiteye hoca yetiştiren bir süper üniversite yoktur. Bu program okulda da verilmişse sorumluluğu kimde? Üniversiteyi oluşturan herkeste! Öğrenci arkadaşımız bunu dile getirdi! Onlar bile katılmak istiyorlar bu programın geliştirilmesine. Yani diyorlar ki öğretmenlerimize katılabilmeliyiz. Eğer öğretmenler katılmıyorsa, o program nasıl gelişir? Öğretmen üniversitede, öğretmen derken öğretim üyeleri yardımcılarını kast ediyorum. Onlar programın geliştirilmesinde birinci derecede yük taşımalı. Ancak onların katkısı ile öğretim programı gelişmelidir. Biliyorsunuz, anne-babalar, kardeşler, emek verdiğimiz varlıkları seviyoruz. Onların başarısı için uğraşyoruz. Eğer katkıda bulunmazsak o programı geliştirmek mümkün değildir. Öğretmene rağmen, beni dışlayarak program gelişemez. Atalarımız güzel demişler cami ne kadar büyük olursa imam bildiğini okur.

İkincisi öğretim üyeleri konusu! Çekim güvence ve heyecan üzerinde duruldu. Sayın Sağlam, arkadaşım söyledi teknik öğretim üyelerinde bir isteksizlik, bilmiyorlar, onlar bile bilmiyorlar sorunun ne olduğunu! Bilmediğimiz zaman heyecanımızı kaybediyoruz. Demek ki bir iletişim sorunu çıkıyor ortaya! Bu heyecanı alevlendirmek kıvılcım çakmak ve bunu canlı tutmak zorundayız. Aslında sorun cazibesizlik, güvensizlik, heyecansızlık. Doğru veya yanlış; ama bir gerçek düş böyle dile getirildi.

YÜKSEKÖĞRETİM - ÖĞELER & İŞLEVLER

Şimdi demek ki beklentimiz, bu yetki ve heyecanın öğretim üyelerine verilmesidir. Onların da, doğru yanlış birtakım izlenimlerle katılmadıkları şeylere katılmasını sağlamak yalnız öğrencilerin yönetime katılması değil, Sayın Doğramacı'nın bugün bizlere söylediği gibi rektörü seçme hakkı var. Öğretim üyelerinin de örgütlenmesine izin verilmeli. Çok beğenilen İngiliz üniversitelerini ziyaret ettiğimde gördüğümü hatırlıyorum. Öğretim üyelerinin sendikaları var. Biz işçilerimize bunu zorlaştırıyoruz ama sonuca varmak için gerekli. Yönetim, bizim gibi gözüküyor, ama bir birlik, bir dayanışma, bir organizasyon gerekli, öğretim üyelerinin sayıca yeterli ve kaliteli olması üzerinde önceden durulduğu için daha fazla zamanınızı alamayacağım.

Üçüncü sorun öğrenciler. Arkadaşımız dedi ki bütün bu kanunlarda unutulmuş bir öğe var: "Biz öğrenciler". Öğrencilere az yer veriyorsunuz! Bütün kanunlarımız. Bu günkü dahil öğrenciyi zaman zaman hatırlar, disiplin konusunda. Neler yapacaklar, neler yapmayacaklar. Oysa öğrenci çok önemlidir. Boğaziçi Üniversitesi'nin başarısındaki büyük sır öğrencinin örgütlenmesidir. İzin verirsiniz bütün bir haftayı öğrenciler planlayıp uygulayabilir. Hayata hazırlık böyle olur. Biz diyoruz ki sen henüz çocuksun. Otur dinle. İş bulamazsan ne yapalım. Bizden bu kadar. Oysa öğrenciyi hayata hazırlamanın yolu, üniversitede iş yapmayı öğretmektir, fabrikaya göndermek değil.

Öğrencilerimizin elbet sorunlar var. Asıl sorun şudur: Sorun üniversite öğrencisi ergin bir vatandaş mıdır? yoksa çocuk mudur? Eğer çocuksa, "otur, dur, yap yapma .." Eğer bir ergin vatandaş ise o da ergin vatandaş gibi davranmak zorundadır. Vatandaşın örgütlenme hakkını sınırlamadığınız bir demokraside öğrencinin örgütlenme hakkını sınırlamamanız gerekir. Eğer yolumuz yönümüz demokrasiye doğru ise. Başka bir yöne doğru ise, diyeceğim yok. Söylediklerimi geri alırım!

Demek ki öğrenciler tanınmak istiyorlar, güven istiyorlar, örgütlenme hakkı istiyorlar. Kötüye kullandığında ki kullanılabilir, kullanıldığı anda "kötüye kullanılıyor" dersiniz. Ama kötüye kullanılacak diye örgütlenmeye izin vermezseniz, bu tutum daha kötü sonuçlara yol açabilir. Demokrasi bunun için kolay bir rejim değildir.

Sayın Doğramacı ilk defa dile getirdi kütüphane ve tesis konusunu. Az konuştuk ama altını çizmek istiyorum. Sayıda ve kalitede çok yetersiziz. Kitap yok, alt yapı yetersiz, Sayın İbrahim Yurt da söyledi, eskimiş, yenileyemiyoruz, bütçe yetersiz. Bütçe, sadece öğretim üyelerinin, yardımcılarının maaşlarından oluşuyor. İşletme giderlerinin bile nasıl sağlandığını merak ediyorum. İyi ki yönetici değilim diyorum!

Son olarak bütçe, fon ve finansman konusu. Tabii her konu-

nun başı değilse bile sorun oraya gelip dayanıyor: Para sorunu: Nereden bulacağız? Sayın Akıntürk dün dile getirdi. Öğrenci başına düşen giderler enflasyonu bile karşılamıyor. Enflasyon yüzde 80'e çıkarken, öğrenci başına ayrılan gider yüzde 25-30, yüzde 50 azalmış gibi gözüküyor. Bu koşullar altında "her şeyin başı olan parayı nereden bulacağız?" bilemiyorum. Bütçeyi artırmada hep birleştik! İş döndü dolaştı (şemadaki) beş yıldızın tam ortasına geldi. Bütün bunların yetkilisi ve sorumlusu yönetimdir. Peki üniversitede ne tür yönetimler var? Bütün bu sorunların çözümünü yönetimden bekliyoruz. Sayın Akıntürk'ün dediği gibi, YÖK'den bekliyoruz. YÖK bakalım ne yapabilecek?

Son bir kaç yıldır, hatta belki 25 yıldır, Türkiye'de özerklik tartışılır ve sonunda konu şuraya gelir. Yöneticileri biz mi seçelim yoksa başkası mı seçsin (atasın)? Mesele sadece ikili bir sorun değil. Belli başlı ç tip var. Birazdan ben de fikrimi size sunacağım. Belki bu kadar kesin, bu kadar net değil ama merkezi üniversite yönetimi var.

Birinci sırada, üniversite merkezi bir otoritenin, bir gücün veya devletin parçasıdır. bu varlığın içerisinde, öğretmenlerle öğrencilerin topluluğu vardır. Yani merkezi yönetim bir öğretmenler ve öğrenciler topluluğu tanımıştır buna bir işlev vermiştir. Bunun yönetmeni de devletce atanmış bir "vice-chancellor" dur. Sayın Doğramacı bu adı sık sık kullanır, çünkü tam karşılığını bulmak kolay değildir. Yönetim bu yöneticiye bırakılır. Bazı ülkelerde buna "komiser" de diyebilirler. Bizim sistemimizde üniversite devletin bir parçasıdır. Öğretmenleri, öğrencileri var. Onları yönetecek bir direktör tayin edilmiştir. İkinci tip üniversite, "özerk" üniversitedir. Bunun tanımı ademi-merkezidir. Almanya'da olduğu gibi federal bir yapıya sahiptir. Onun içinde bilginler vardır araştırmacılar vardır, yazarlar vardır. Öyle bir topluluktur ki, dikkat buyurursanız, burada öğrencilere pek yer verilmemiştir. Oligarşik bir demokrasil! Demokraside herkes aynı düzeydedir ama bir oligarşidir. Çünkü kendi aralarından bazılarının bir süre için yönetici diye seçerler. Kendilerini

toplumun üzerinde bir yere yerleştirirler. Terk ettiğimiz 4936 sistemi böyle bir üniversite idi. Şimdi aşağıya geçmeden önce, hemen belirteyim, Sayın İnan'ın dünkü bildirisinde gördük ki Türk üniversiteleri 1919'dan bu yana, özerk üniversiteden merkezi devlet üniversitesine doğru bir geçiş süreci içerisinde bulunmuşlardır. Üniversitelerimizin tanımları, amacı, hedefi daima bu yönde olagelmıştır.

Bir de üçüncü tip üniversite vardır, Amerika'da veya bazı Anglosakson ülkelerinde gördüğümüz. Bunun literatürdeki adı, Korporatif üniversitedir yani devletin eğitim erkine sahip bir korporasyona Devletin eğitim yetkisini vermesidir. Buna Türkiye'de holding dersek ticari olur. "Vakıf" dersek, durumumuza uygun bir isim bulmuş oluruz. Bu üniversite nasıl bir kurumdur? Yöneten ve yönetilenler, eğiten ve eğitilenler vardır, koruyucular ve korunanlar vardır. Bunlardan oluşan ve tüzel kişiliği bulunan bir topluluk, Burada üst otoritenin veya mal sahibinin katıldığı bir mütevelli heyet vardır. Mütevelli Heyetin atadığı bir baş yönetici, yürütücü vardır. Bu baş yöneticinin Rektörün seçtiği diğer yöneticiler Dekanlar vardır. Hep birlikte sistemi yürütürler. Şimdi, bir örnek vermem istenirse, Sayın Doğramacı'nın kurduğu Bilkent, daha çok bu tipe benzemektedir. Ama bunlar çok kesin tanımlar değil, ideal tiplerdir. Yani hiçbirisi tam, kesim değildir. Mesela son yapılan değişiklikle, devlet üniversitelerinde, ki anabilim dalları başkanlarının seçimle gelmesi, merkezi üniversiteden özerk üniversiteye doğru bir geçiş gibi gözükmektedir. Şimdi yönetimde, demek ki, böyle şeyler var, oluyor.

Sorunların çözümüne geçmeden önce, dündenberi gündemde olan birkaç noktaya değinmek istiyorum. Hatırlayacaksınız. Sayın Versan'a sormuştum: "Osmanlı Medresesi amaçta, kıyafette, kuruluşta bu kadar batıya benzediği halde 16 ncı yüzyıldan sonra neden bilim adamı ve filozof yetiştirmedi? Sayın Vakur Versan busorumu, beni çok ciddiye aldı. Kendisine Osmanlı Devletindeki duraklamanın sebeplerini sorduğumu

sandı. "Beni aşar" dedi. Oysa benim amacım o değildi. Osmanlıda bilim adamı ve filozof yetişmedi. Neden? Sadece gündeme getirmek için arz ediyorum. Bir Hocazade Fatih Sultan Mehmet zamanında alınan bir fetva ile Kuran'ı Kerim'e, inanca, ters düşen felsefeyi düşünceyi yasaklamıştır. Bu da bilimin sonu olmuştur. Nerede çatışıyor ise, felsefe mahkûmdur. İmâm esastır. Böyle bir sistemde Medrese ancak molla yetiştirir. Bugün karşılaştığımız sorun, türban sorunu değildir. Kanaatimce asıl sorun budur: Kuran'ı Kerim'e veya kitaba ters düşmeden bilim yapılabilir mi? Biz sadece Batı'daki engizisyonu hatırlıyoruz. Oysa Osmanlı Devletinde inanca, şeriata ters düştüğü için idam edilen binlerce düşünür (bilim adamı) vardır. Allah, bizim felsefe yapmamak için yaratmamıştır. Büyük düşünürler gelmiş, fakat çoğu uzun zaman yaşayamamışlardır.

Efendim, Sayın Doğramacı'nın dünkü o tatlı ve yumuşak konuşmasında, iki noktaya değinildi. 1919'larda kurulan İstanbul Darülfununu, 1933'lerde başarısızdı. Devlet müdahale etti. Öyle bir izlenim aldım ki, kendileri söylemediler, acaba başarısızlık, İstanbul Darülfununun "muhtar" oluşundan mı ileri geliyordu? O dönemi okuduğum zaman, şimdi bir araştırma vesilesiyle okuyorum ve anlıyorum ki yeteri sayıda adamımız yoktu. Paris'deki bir Hoca, falanca üniversiteye devam ettiği için sonradan Fatih Hoca olmuştur. Kandilli'deki rasathaneyi kurmuştur. O kadar az sayıda bilim adamı varmış! Almanlar geldiği zaman, kimya fakültesinde ki alman hoca analiz dersi koyuyor: keyfi (kalitatif) analiz, kemmi analiz. Kemmi analiz kantitatif analiz, bütün öğrenciler devam etmişler. Analiz kalitatif (keyfi) gitmesek de olur demişler. Bir sene çıkmışlar. O kadar bilgin, hoca. Gelenek deneyim yok. Sadece muhtariyete olayı bağlamak bana güç geliyor, zorlama gibi görünüyor.

İkinci bir husus, yine Sayın Doğramacı'nın dünkü konuşmasında vardı. Belki bize bugün biraz daha açıklayabilirler. 1975 ile 1980 arasında üniversitelerin aldığı öğrenci sayısı gerçekten düşük. Sekiz, dokuz tane yeni üniversite kurulduğu

halde alınan toplam sayıya bakıyorsunuz, 50 binden 40 binlere düşmüş. Acaba bu sadece muhtar üniversitelerin yani özerk üniversitelerin sorumsuzluğundan mı kaynaklanıyordu? Unutmayalım ki, değerli dinleyiciler, 1980 sonunda bir askeri müdahale yapıldı. Türkiye'nin nereden döndüğünü, bir iç harbin eşiğinden döndüğünü söylediler, gerekçeleri bu idi. Şimdi iç harbin eşiğinden dönmüş bir ülkede bütün sorumluluğu veya üniversitedeki bu düşmeyi muhtariyete bağlamak, konuyu saptırmak değilse bile abartmak gibi gözüküyor. Ama şunu da belirteyim ki özerk üniversitenin çoğu hallerde özerkliğin dayandığı sorumluluğu taşımadığı konusunda Sayın Doğramacı ile her zaman beraber olmuşumdur.

Efendim, 1402'nin kanayan bir yara olduğu söylendi, dile getirildi. Bu olağanüstü bir duruma hukukun, tepkisi ve müdahalesi idi, doğru! Örfi hukuk her yerde ve her zaman serttir, hızlıdır, kararlıdır; ama hukuktur. Şimdi bizde kanayan yara nereden ileri geliyor? Tasarrufun hukuki olmayışından ileri geliyor. Batıya her çıktığımız anda "siz bu adamları işten atmışsınız bunların suçu nedir?" diye soruyorlar. Bilmiyoruz. Neden? ilan edilmiş. Suç yok, savunma hakkı yok. Bir tasarruf kanuni olduğu zaman mutlaka hukuki olmuyor. İşte sorun burada. Dikkat ederseniz, Türkiye'de örfi hukuk demiyoruz, "örfi idare" diyoruz, ama bunu İngilizceye tercüme ettiğimizde "Martial Law" diyoruz. "Law" (hukuk) dediğimiz zaman en ilkelinden en gelişmişine kadar, bir iddia makamı olacak, suçun ne olduğunu söyleyecek ve kişiye savunma hakkı vereceksiniz. Atılan arkadaşlar, suçsuzdur, iyidir demiyorum. Diyorum ki bunlara ingilizcedeki, hukuk geleneğinin, yasanın gerektirdiği savunma hakkını veriniz. Sorun bu. Bunlar yapılmamışsa, düzeltilmesi gerekir, hukuk adına. Atılanların affedilmesi gerekir demiyorum. Dönmeleri iyi olur demiyorum. Aralarında çok sevdiğim arkadaşlarım var. Dönsünler demiyorum. Dediğim bu yaranın daha fazla kanamasını istemiyor isek savunma hakkı verilsin diyorum. Çünkü çok kanarsa varlık ölebilir. Bunu bekliyoruz. Bunun düzelmesini bekliyoruz. Hatayı kim yaptı? Kim yaptı ise yapmış, ama Türkiye olarak biz kanıyoruz.

Efendim, son olarak Sayın Doğramacı ile özerklik konusunda bir anlayış farkına sahibim beni hoşgörüle dinleyeceğini bilerek dile getirmeye çalışacağım. Şimdi özerklik denince üç boyut hatıra geliyor : 1) İdari, yani yönetim özerkliği; 2) Bilim özerkliği 3) Mali özerklik. Sonuncudan başlayalım. Dünya üzerinde Harvard gibi birkaç varlıklı üniversite dışında mali özerklik yok! Bütün üniversiteler bir kaynağa yanaşmak zorundadır. Bir kaynak yaratmak zorunda. Umalım, Türkiye çok zengin olur, çok varlıklı olur ve mezun yöneticiler bunu ele alır, destekler. Ben 1950'lerde yabancı bir üniversiteden mezun oldum. Hâlâ benden yılda 50 dolar bekliyorlar. Tabii bunu ödemek için (yurtdışına çıktıkca) zorlanıyorum. Mezunlar besliyor bir müesseseyi. En büyük gelir öğrencilerden değil, tabii, varlıklı olan binler bağışlıyor. Hircsh milyonlar bağışlıyor. Bu mali özerklik, Hircsh'de bu konuda şöyle söylemiştir: "Devlet destekler ama işine karışmaz." Şimdi geriye kalıyor idari özerklik ve bilim özerkliği. Biraz önce size sunduğum sistemlerin her birisinde bilim özerkliği olmak zorundadır, yani özgürlük olmak zorundadır. Eğer yoksa üniversite olmaz. Peki bu bilim özerkliği bizde neden bu kadar önemli de Batıda (anglo-sakson dünyasında) hiç konuşulmuyor? onlarda sorun yok. Onlardaki sorun tersine akademik özgürlüktür. Otonomi kavramı vardır ama onlar bunu kamunun vicdanı, üniversitenin bir dokunulmazlığı gibi anlar. Üniversite öyle yüce bir kurumdur ki birisi ona dokunmaya kalkarsa onu tutar, engeller. Sayın Versan dün söyledi İngiltere'ye gittiklerinde soruyor peki siz değerli bir öğretim üyesini nasıl atarsınız? "Neden atayım ki" diyor Rektör! Tayin anlamında değil, dışarıya atma anlamında. Adam işini yapıyorsa, nereden çıktı bu soru? Atmaya gerek yok adam işini yaptığı sürece. Burada bir konu var, orada bir konu var, orada bilimin geleneği var. Bu iş 16 ncı yüzyılda eğitimle başlamış, bilim dokunulmaz hale gelmiştir. Üniversiteyi koruyan bir konsensus oluşmuştur. Bilim yararlı bir şeydir. İngiltere'yi bugüne getiren o bilimdir. "Doğa tarihidir". Biz hâlâ hocamın dediği gibi ileri mi götürüyor, geri mi götürüyor? Böyle bir durumda akademik saygınlık eğer kamu vicdanında konsensuslar, bir oybirliği ile

sağlanamıyor ise, onun koruyuculara ihtiyacı vardır. Mesela Atatürk "Cumhuriyet sizden şöyle koruyucular ister", demiş, Üniversite de sizden böyle koruyucular istiyor. Onun için özerklik diyoruz. Akademik özgürlüğün, barışın (huzurun) olabilmesi. Devletin görevidir dersin, rahat edersin. 1970'lerde rahat edildi mi? 1970'lerde üniversitemizde barış kalmamıştı. on sene süreyle birinci grup, ikinci grup, jandarmalar polisler bizi o hale düşürdü. Üniversitenin dokunulmazlığı, girilmezliği, özerkliği kalmamıştır.

Şimdi demek istediğim, efendim, biz özerklik diyoruz, ideal değil. Asıl kavram, Sayın Doğramacı da söyledi, esas olan özerklik değil özgürlüktür. Esas olan gerçekten özgürlüktür. Eğer özgürlük zaten dokunulmaz duruma gelmişse, kamu tarafından, toplum tarafından ayrıca bir hukuki (yasal) özerkliğe ihtiyaç yoktur. Ama gelmemişse işte o zaman onu korumak gerekir. Arz etmek istediğim buydu. Prof. Hırcsh, özerkliğin sınırsız olmadığını belirtmiştir. Üniversiteler tarihini yazmıştır. Bu barış nasıl sağlanabilir? Yani üniversite bir eğitim kurumu, bir bilim kurumudur, gerçeği yaratan bir kurumdur. Devlet ise siyasi güce sahiptir. Bunlar nasıl karşı karşıya geleceklerdir. Şöyle bir işbölümü yapsınlar: Üniversite bilim yapsın, devlet ise siyaset yapsın. Bilimin karakteri kuramsal olmasıdır, siyasetin karakteri ise uygulayıcı olmasıdır. Tabii bunun doğurguları var. Şöyle ki, sonuç olarak, üniversite kuramsal bilim yapıyor devlet de uygulamada politika yapıyor. Peki, acaba bu kadar kesin bir ayırım yapılabilir mi? Dün akşam, arz etmeye çalışmıştım, geç vakit. Söz gelişi, diyelim ki, bilim politikasını kim yapacaktır? Çünkü bir tarafı bilim bir yanı politika. Politikayı bilim içinde düşünmek zor. Hadi üniversiteye geliniz politika bilimini yapınız. O zaman bilim politikasını kim yapacak? Eğer siz yapamıyorsanız, birisi gelir sizin namınıza yapıyor. Sayın Prof. Kemal KARHAN basına açıkladı, biz bu üniversiteye para vermek istedik, mali özerklik istedik, dedi. Bazı makamlarca uygun görülmemiş, mali özerklik, yani özgürlük!

Demek ki bu sınırları koymak, kısıtlamak mümkün, uygulamak zor. Hırscsh diyor ki bu sınırları kolay koyamadığınız için, konmuşları sürdürmediğiniz için, siyasi güç daima müdahale edebilir, onun için buna yasal bir koruyucu zırm yani özerklik gereklidir. 1970'lerde Namtöre Üniversitesinden Profesör Michel OECD'ye verdiği raporda, Fransa'daki yükseköğretimde demokratik planlama ve koordinasyonla görevli bir merkeze ihtiyaç vardır. Fransa gibi gelişmiş bir ülkede, İç ve dışta demokrasi deniyor. Dışarda demokrasi içerde yok, içerde demokrasi içerde yok, içerde demokrasi dışarda yok olmaz. Hem toplumda, hem eğitim kurumunda demokrasi olmalı diyor. Bütünle ile parçanın uyuşması gerekir, diyor. bunu savunmak, gelişmek için, sosyal, kurumsal ve yapısal sorunların çözümünde işbirliği yapmak zorundayız diyor. İster devlet katında olun, ister üniversite yanında heyecan, katılım ve inandırıcı yönetim sistemin sorunlarını çözer, diyor. Ben bu diyalogun başlamış olmasından son derece mutluyum.

Bu diyalogun devam edeceğine inanıyorum.

Özür diliyorum, Sayın Başkan, süreyi aştığım için. Hoş görünüze, teşekkür ederim.

BAŞKAN - Teşekkür ederim efendim. Sayın Güvenç, iki günlük görüşmeleri özetledi, kendisine o bakımdan da müteşekkirim. Toplantımızın özetini yapmaları yönünden. Bir nokta da dikkatimi çekti, onu da vurgulamak istiyorum. Sayın Güvenç yükseköğretimi Üniversite olarak ele aldılar ve üniversite olarak gördüler.

Efendim, sıra Prof. Dr. Kâzım Türker'de. Buyurun Sayın Türker.

PROF. DR. KÂZIM TÜRKER -Teşekkür ederim sayın başkan. Konuşmam kısa sürecektir. Daha önceki Sayın konuşmacılar kadar deneyimli değilim. Yıllarımı laboratuvarında deneyleri başında geçirmiş ve 35 yıl öğretim üyeliği deneyimiyle elbette bazı

söyliyeceklerim var. Ancak bir saat önce Sayın Bursalioğlu'nun tebliğini dinlerken her hocanın mutlaka pedagoji eğitiminden geçmesi zorunluluğuna inandım. Yaşım uygun ve zamanım yeterli olsaydı Sayın Bursalioğlu'nun denetiminde Pedagoji doktora yapardım.

Sayın Bursalioğlu 1750 ile 2547 sayılı kanunları karşılaştırırken birbiriyle çelişen pek çok madde ve değımleri somut örneklerle vurguladılar. Bu kanunlarda yüksek öğretim kurumlarının hedefleri belirtilmeye çalışılmışsada, önemli kavram kargaşası yaratmada da gereğini yapmıştır.

Eğer Yükseköğretim Kurumları, özellikle Akademik müesseseler olan Üniversitelerin öngördükleri hedefleri isabetle vurgularsak, beklentilerimizin neler olabileceğı daha kolay anlaşılır. Bu hedefleri üç ana bölümde özetleyebiliriz:

- 1- Bu kurumlarda bilim öğrenilir.
- 2- Bu kurumlarda bilim öğretilir.
- 3- Bu kurumlarda bilim üretilir.

Bu üç ana hedef birbirini tamamlar. Bir hedefte oluşabilecek yetersizlik veya yokluk diğer hedefleride yetersiz duruma getirir. Önemle üzerinde durmak istediğim Üniversitelerimizde "bilim üretimi" hedefinin ne ölçüde gerçekleşebildiğidir. Yılların deneyimi ile elde ettiğim şaşmaz bir inanışımı vurgulamak istiyorum. Akademik bir kurum eğer bilim üretemiyorsa bu kurumdan eğitim ve öğretim beklemek sadece bir hayaldir. Konuşmacılar bahsedilen hedeflere erişmede yetişmiş insan gücünün önemini vurguladılar. Sayın YÖK başkanı da başlangıçta iyi yetişmiş öğretim üyesi yetersizliğini vurguladılar. Bu boşluğu doldurmak üzere halen 512 kişinin yurtdışına doktora yapmak üzere gönderildiğini bahsettiler. Fakat planlama sözcüsünün bu rakamın son derece az olduğunu vurgulamasıda ilginçtir ve kanatımce planlama bu görüşünde son derece haklıdır. Burada bir noktayı vurgulamakta yarar vardır. YÖK kurulduğu günden beri yurt içindeki gelişmiş

Üniversitelerimizdeki kendini sahalalarında ispatlamış bilim adamlarımızdan, yeni kurulan Üniversitelere eleman yetiştirmek üzere gerekli planı yapıp uygulamamıştır. Halbuki yurt dışına doktora yapmak üzere gönderilen sayı kadar hatta daha da fazlası yurt içinde de yetiştirilebilir ve insan gücüne katkılar sağlanabilirdi. Ama YÖK sisteminde sırf mezuniyet öncesi dersler vermek üzere yeni kurulmuş üniversitelere gelişmiş üniversitelerden kendini ispatlamış pek çok bilim adamını göndermekten geriye kalmamış ve bu son derece yanlış tasarruflara neden olmuştur. Kendi saham için bir saptama yapmak gerekirse şunu söyleyebilirim: Bir laboratuvar adamı uğraşısına kısa bir süre araverse, bilimde kaybedeceği mesafeyi bir daha kolay kolay aşamaz. Bu ise bilimsel üretimi aksatır. Bu üretim aksarsa ne ideal bir eğitim nede öğretim gerçekleştirilebilir. Ayrıca "Yardımcı Doçentlik" müessesesini uygulama yöntemi kesinlikle söyleyebilirim ki kendi sahamızda (Tıpta) yeni kurulmuş fakültelerde önemli eğitim ve öğretim aksaklıklarına neden olmuştur.

Bu ülkede bilime yönelme ve bilim üretme gereği Atatürk tarafından başlatılmıştır. Yüce kurtarıcının Türk halkına iki önemli buyruğu olduğunu Devrim tarihimizden öğrenmişimdir. Bu buyruklardan birisi onun Kocatepede, ülkemizi işgal etmek isteyen emperyalistlere son darbeyi vurduğu buyruğudur: "Ordular ilk hedefiniz Akdenizdir ileri..." demiştir ve Anadolu insanı bu buyruğu on gün içinde yerine getirmiş ve İzmir'de noktalamıştır. Onun ikinci buyruğu görüşüm o ki gereğince anlaşılmamış ve benimsenmemiştir. Bu buyruk "Yaşamda en gerçek yol gösterici müspet bilimdir; bunun dışında yol aramak gaflet, delalet ve cehalettir" özdeğişimde saklıdır. Yüce Atatürk ülkemizin gelişmesinde tek bir hedefe yönelmenin gereğini vurgulamış ve bunun müspet bilim olduğunu açık ve seçik bir şekilde belirtmiştir.

Atatürk bu düşünce ile 1933 Üniversite reformunu gerçekleştirmiştir. Nasyonal Sosyalizm baskısından ülkelerini

terkeden son derece saygın bilim adamlarına kucak açmıştır. Bu değerli bilim adamları ülkemizde gerçek bir üniversiter sistemi kurmuş ve "bilimsel üretim" de İstanbul Üniversitesini saygın bir bilimin yuvası haline getirmişlerdir. Acaba Nasyonal Sosyalizm baskısı olmasaydı ve bu saygın bilim adamları ülkelerini terketmek durumunda kalmasalardı Atatürk ne yapardı? Eminim ki Atatürk her çareye başvurur ve yine üniversiter espiriye, bilim üretimi sağlayacak her türlü olanağı sağlardı.

Etrafımızdaki komşu arap ülkelerinin son on yıldanberî bilimsel araştırmalara verdiği önem, bilimsel üretimlerini artırmaları son derece düşündürücüdür. Atatürk'ün 1933 de uyguladığı reformları bu ülkeler günümüzde uyguluyor ve bu potansiyelleri bakımından bizi geride bırakıyorlar. Dikkat edilirse Kuveyt, Suudi Arabistan gibi ülkeler kurdukları modern üniversitelerine saygın yabancı bilim adamlarını davet ediyorlar. Science, Nature, Federation Proceedings gibi dergilere ilanlar verip, büyük maddi olanaklarla bu bilim adamlarını üniversitelerine çekiyorlar. Günümüzde saygın uluslararası periyodiklerde bu ülkelerden kaynaklanan yayınlar azımsanmıyacak ölçülere varmıştır. Çok çarpıcı bir örnek vermek istiyorum. Dünyanın en büyük bilimsel toplantısı her yıl ilkbahar aylarında A.B.D. de Temel Bilimler Federasyonu tarafından düzenlenir. 1986 yılında bu toplantıda Bağdat Üniversitesinden üç veya dört adet tebliğ yayınlanmıştır. Bilindiği gibi bu tarihlerde Irak-Iran harbi tüm şiddetiyle devam ediyordu. Ne var ki bu üniversite Araştırmacısına gerekli desteği vererek Kaliforniyadaki toplantıya iştiraklerini sağlamış ve daha önemlisi bu toplantıya sunulan 30.000 makale arasından seçilen 9-10 bin makale arasına bu tebliğler girebilmiştir.

Kuveyt, Suudi Arabistan gibi ekonomik gücü çok yüksek olan ülkeler isteseler her türlü gelişmiş teknolojiyi satın alabilirler. Ne var ki teknoloji satın alınmakla bitmez. Bunu en az seviyeye indirmenin yolu da müspet bilime yönelmedir. İşte bizim 1933 de yapmak istediklerimizi bu ülkeler tarafından uygulamaya koymanın gerçek nedeni budur.

Kendi mesleğimden örnek vermek istiyorum. Bilgisayarlı tomografi cihazını satın aldık. Milyarlar yatırdık. Daha doğru dürüst semeresini görmeden bu defa ultrasonik tetkik cihazları çıktı. Onları da aldık ve milyarlar yatırdık. Sonra manyetik rezonans görüntüsü çıktı onu da alıyoruz. Bu böyle devam edecek ve biz bilim üretmediğimiz sürece bilimi üreten ve teknolojiye adapte eden ülkelerin birer pazarı olmaktan ileri gidemeyeceğiz.

1933 de başlatılan ve 1950 li yıllara kadar devam eden bu denge nasıl bozuldu?

Kişisel görüşüm o ki yabancı Hocalarımızın ülkemizden ayrılmalarıyla Üniversitelerimizdeki bilimsel gerileme arasında yakın bir ilişki vardır. Bu arada ufak bir öğrencilik anımı nakletmek istiyorum: Tıp tarihi derslerimizin birine o zamanki Fakülte Dekanımız ünlü, merhum bir cerrahi Hocamız gelmişlerdi. Tıp Tarihi hocamız yurtdışında bulunuyordu. Hocamız bir sohbet niteliğinde olan konuşmasını sürdürürken "Bizler gibi yetişmiş Türk Hocaları mevcut iken, artık yabancı Hocaları ülkemizde tutmak bir enayiliktir" demişti. Sınıf arkadaşlarımızdan birisi (bu arkadaşımız yabancı dil bilen ve yabancı literatürü takip eden biriydi), "Dış literatürde yurdumuzu terketmeye başlamış yabancı hocalarımızın adlarını kendi ilgi sahalarında sık sık görüyorum. Ancak hiç bir Cerrahi Kitabı veya Literatüründe sizin isminizi göremedim. Bunun bir anlamı var mı?" diye sormuştu. O andaki gelişmeleri anlatmaya gerek görmüyorum. Ancak zannedersen bu arkadaşımız o zaman şu anda tartıştığımız konuya önemli bir yaklaşımda bulunmuştu.

Kişisel görüşün o ki 1950 li yıllardan sonra Üniversitelerimizde, bugünkü çıkmaza neden olan gerileme dönemi başlamıştır. Gerçek akademik kriterler yerine, başka ölçütler geçerli olmaya başlamıştır. Başka bir deyimle akademik kadrolara seçimlerde bir "negatif seleksiyon" oluşmuştur. Bu ortamda öylesi durumlara geldik ki, araştırma yapmak, bilimsel üretim ihracına yönelmek nerde ise bir suçmuş gibi kabullenmeye başlandı. Gerek 1750 gerekse 2547 sayılı yasaların hiç bir

denetim maddeleri gereği gibi işletilmedi. Örneğin 2547 sayılı yasanın açık hükümlerine rağmen akademik terfilerde ve uluslararası yayın nede bunların sitasyonları gereği gibi işletilmedi. Hele son bir kanunla önüne gelen herkese bol keseden bu "titr" ler adeta ikram edildi. Bu yasa yürürlüğe girdikten sonra "bilimsel özgürlükler" adamakıllı kısıtlandı. Bir çok Üniversitelerden değerli bilim adamları yaşamlarını yurt içi veya dışında aramak üzere ayrıldılar. Bir bakıma bir "beyin release"ı oldu.

Ülkemizde serbest piyasa ekonomi sistemi uygulanmaktadır. Eğer gerçek anlamda uygulanırsa saygı duyarız. Yetkililerimiz her fırsatta ihracatçıya "iyi kaliteli mal üretin, ihracata yönelik olsun, dış pazarlarda yerini bulsun" diye önerilerde bulunurlar. Ayrıca bunun için ihracatçıya pek çok avantajlarda sağlamıştır. Vergi iadesi, Teşvik primi gibi. Bilimsel verilerinde dışa açılması bir bakıma "Beyin değil fakat bilim ihracı"dır. Bu son derece önemlidir. Gerçek bilim adamının bilimsel özgürlük dışında teşvik primi, vergi iadesi istemeside mevzubahis değildir. Bir şeyi daha vurgulamak isterim "gerçek bilim adamı hayali ihracatta yapmaz".

BAŞKAN -Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu- Çok teşekkür ederim Sayın Türker. Bu ihracatın ayrıntılarına girmediniz. Biliyorum alanınız olmadığı için girmediniz. Ama bunu hareket noktası olarak, herhalde, konuyu inceleyen üniversite mensupları, görüşlerini yazılar halinde kamuoyuna mal edeceklerdir. Hayalisi de olmadığına göre bu tür ihraç kârlı ve yararlı olacaktır.

Efendim, panel çalışmamıza YÖK Sayın Başkanı ile başlamıştık. İlk turumuzu yine YÖK Üyesi Sayın Prof. Dr. Kâmil Mutluer ile tamamlamak istiyorum. Buyurun Sayın Mutluer.

PROF. DR. KAMIL MUTLUER (YÖK Üyesi) -Teşekkür ederim Sayın Başkan. Mümkün olduğu kadar panelin konusu doğrultusunda konuşmaya gayret edeceğim. 2547 sayılı Kanun bir yükseköğretim kurulu oluşturdu. Yüksek Öğretim Kurulunun görevleriyle ilgili maddesini incelediğimiz zaman, Kurulun esas

ödevinin, yükseköğretim kurumlarını plânlamak ve yükseköğretim kurumları arasında koordinasyon sağlamak olduğunu görürüz. Yükseköğretim Kurulunun görevleriyle ilgili madde uzun bir madde, bu birçok benden oluşuyor. Ama bu maddenin hemen hemen üçte ikisi ve hatta daha fazlası belirtmiş olduğum Yükseköğretim Kurumlarının plânlamasıyla ilgili.

Bunu sağlayabilmek için Yükseköğretim Kurulu, birkaç yıldır yükseköğretim kurumlarının plânlaması ile meşgul oldu. Hedef olarak aldığımız 2000 yılında yükseköğretimin kaç öğrenciye ulaşması gerektiğini ve ulaşılan öğrenci sayısının dağılımının ne olması gerektiğini belirlemeye çalıştı.

İkincisi, bu öğrencinin eğitebilmek için, bu öğrenciye öğrenim verebilmek için, ne kadar öğretim üyesine sahip olmamız gerekir plânını yapmaya çalıştı. Üçüncü olarak da fiziki plânlama üzerinde durdu. Yani, üniversitelerde fizik imkânın ne boyuta olması gerektiğini ortaya koymaya çalıştı.

Plânı bu üç ayak üzerine oturtmaya çalıştık ve diğer yandan plânı iki kademeli olarak yürütmek istedik. Birincisi, mikro plân olarak, yükseköğretim kurumlarına bizzat planlarını kendilerinin yapması suretiyle sağlamaya çalıştık. İkincisi de onun üzerinde ülkenin şartlarını ve ihtiyaçlarını gözönünde tutarak bir makro plan şeklinde düzenliyoruz. Önce mikro plânı düzenledik ve her üniversite ile ilişki içerisine girdik. Bu ilişki sadece rektörlük kademesinde olmadı. Bölümlere kadar indik ve her bölümü, söylemiş olduğum hedefler doğrultusunda kendi potansiyellerini ve ulaşmak istedikleri hedefleri, kendilerine tespit ettirdik. Ki plân kurumlara yabancı olmasın diye. Bu kuruluşlardan gerekli bilgileri aldık, şu anda bu plânın makro çalışmasını bitirmek üzereyiz.

Belirttiğim üzere önce öğrenci sayısını plânlamak istedik. Bu konuda plânı iki esas üzerine oturtmak mümkündü. Birincisi, insan gücü plânlaması esası üzerine oturtmaktır. İkincisi ise, sosyal talebe göre plânı düzenlemektir. Benden önce konuşan bir kaç

arkadaşım, özellikle plânlamacı arkadaşım Sayın Yurt, Yükseköğretim kontenjanlarının insan gücü planlamasına göre yapılması gerektiğini, oysa öğrenci kontenjanlarının sosyal talep doğrultusunda cıduğunu belirttiler. Diğer arkadaşlarımız da bu konuya değindiler. Dədilerki, üniversitenin tek fonksiyonu sadece mesleki eğitimi yapmak değildir diye. Bilindiği gibi Üniversitenin mesleki eğitim yapmanın dışında iki fonksiyonu daha vardır. Bunlardan birincisi, meslek sahibi olsun veya olmasın öğrenim görmek isteyenlerin arzularına cevap vermektir. İkincisi de toplumun isteklerini araştırmak ve ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bugün Türkiye'de maalesef bir insan gücü planlaması yoktur. Bu görevin esas yükümlülüğü DPT'nin olması gerekir. Ancak, Türkiye'de bir insan gücü planlaması yoktur. Bu bakımdan ister istemez biz plânımızı sosyal talep üzerine oturtmak mecburiyetinde kaldık. Bizim kanaatimize göre bu yaklaşım da üniversitenin fonksiyonlarına uygun bir yaklaşım oluyor. Bugün Türkiye'de 390 bin dolaylarında örgün ve 160 bin dolaylarında da açık öğretim öğrencisi olmak üzere yaklaşık 550 bin dolaylarında yükseköğretim öğrencisi bulunmaktadır. Üniversitelerden gelen bilgileri değerlendirdiğimizde 2000 yılında yaklaşık 550 bin dolaylarında örgün yükseköğretim öğrencisine sahip olacağız. Demek ki biz bu 550 bin örgün öğretim öğrencisine bugünden itibaren yavaş yavaş imkân yaratmamız gerekmektedir. Bunun için de okullaşma oranlarını artırma gayreti içerisinde bulunmamız gerekiyor. Ancak Türkiye'de yapılması gerekli en zor işlerden bir tanesi de eğitimi düzenlemektir. Çünkü Türkiye'de yapılması gerekli en zor işlerden bir tanesi de eğitimi düzenlemektir. Çünkü Türkiye'deki eğitim çağındaki nüfus o kadar hızlı artmaktadır ki, bunu istenilen şekilde organize etmek gerçekten çok zor, olmaktadır. Yani ilköğretimdeki, ortaöğretimdeki ve yükseköğretimdeki artışı nazarı itibare aldığımızda, öğrenci sayısı, birçok batı ülkelerindeki ülkelerin nüfusundan fazla olmaktadır. Onun için gerçekten bu mali kaynağı bulmak son derece güç bulunmaktadır. Mali kaynaksız ise eğitimin olmayacağı tabiidir.

Efendim, geçen yıl yükseköğretimde okullaşma oranı yüzde 12 olarak tespit ettik. Yani yükseköğrenim çağında olup bunların yükseköğrenim görebilenlere oranını yüzde 12'ye çıkarmayı hedef aldık. 1985 yılı nüfus sayımını nazarı itibare alıp bunu bu yıla uzattığımız zaman baktık ki bu oran 10.3'e inmiş bulunmaktadır. Pek tabii ki Açıköğretim bu rakama dahil bulunmaktadır. Açıköğretimi çıkardığımız takdirde bu rakam yüzde 8 dolaylarına inmektedir. Bunun için bu tarafa kaynak ayırmak mecburiyetindeyiz. Ancak, ayrılan kaynaklar maalesef düşmektedir. 1976 yılında yaklaşık bütün yükseköğretim kurumlarına 5 milyar dolayında bir ödenek veriliyordu. 1988 yılında verilen ödenek toplamı 600 milyara ulaştı. Rakam çok büyük fark fazla gibi gözüküyor; ama bu rakamı 1988 fiyatlarına getirdiğimiz zaman, 1976'da yükseköğretim kurumlarına verilen ödenek miktarı 540 milyar dolaylarında ve 1988 yılında verilen ödenek toplamı da 600 milyar dolayında olduğu görülmektedir. Bu arada öğrenci ikiye katlanmış, ithalat dolayısıyla üniversitelerin alış maliyeti yükselmiş, diğer masrafı artıran faktörler ortaya çıkmış ve bunun üzerine bütçe uygulamaları dolayısıyla verilen ödeneklerin ancak yüzde 60'ın kullanımına izin verilmiştir. Şimdi bir Katma Değer Vergisi var. Katma Değer Vergisi üniversitenin alışlarında üniversitenin üzerinde kalıyor. Tüketiciye yansıtılmıyor. Ödeneklerle, Katma Değer Vergisi oranı kadar ödenekte bir azalma var. Diğer yandan bütçe kesintileri dolayısıyla verilen ödeneğin bir kısmını kullanamıyorsunuz. İthalatta gümrük vergisi ve gümrük vergisine bağlı olarak ödenen diğer algılarda eklenince bu ve buna benzer nedenler dolayısıyla, eğer size yüz veriliyorsa siz ancak 60'ını kullanabiliyorsunuz. Yani 600 milyar lira size ödenek verildiği zaman, siz bunun sadece 360 milyar lirasını kullanıyorsunuz. 1977'de verilen rakam 1988 fiyatlarıyla 550 milyar 1988 yılında verilen miktar gerçek olarak ise 368 milyardır. Öğretimin kalitesini en başta düşüren faktörlerden biri bu olmaktadır.

1976 yılında üniversitelere konsolide bütçeden ayrılan pay yüzde 3,5 ve eğer yanlış hatırlamıyorsam, 1988 yılında ayrılan bu

pay 2.7 Gayri safi milli hasıla içerisinde de üniversitelerin payı ise binde yedi buçuktan binde yediye düşmüş durumdadır. Görüldüğü üzere bu karamsar bir tablodur.

Bazı arkadaşlarımız öğretim elemanı tablosunu çok karamsar gördüler. Biz de tam anlamıyla bunu yeterli bulmuyoruz. Ama bu zannedilen kadar da karamsar bir tablo meydana getirmemektedir. Bugün Türkiye'de, bir öğretim üyesine, profesör, doçent ve yardımcı doçent, 43 öğrenci düşmektedir. Bu oran batı ülkeleri üniversitelerinde de yaklaşık hemen hemen aynı. Tabiki bazı batı üniversitelerinde bundan daha müspet rakamlar var. Ama 40 öğrenci, 43 öğrenci rakamı çok karamsar bir rakam da değil. Bizim plânlamalarımıza göre, biraz önce arz ettiğim gibi 2000 yılında 550 bin, 555 bin dolayında örgün öğretime ulaşacağız diye düşünüyoruz. Şu anda bizim 28 bin dolayında öğretim elemanımız var. 9 bin küsur öğretim üyemiz var. Yaklaşık olarak yılda bin küsur doktoralı öğrenci yetiştiriyoruz. Bizim tahminimize göre 2000 yılında 22 bin dolayında öğretim üyesine sahip olacağız. Eğer 22 bine ulaşabildiğimiz takdirde 22 bini 550 binde karşılaştırdığımız zaman 2000 yılında bir öğretim üyesine 26 öğrenci düşecektir. bu rakamda takdir ederseniz çok düşük bir rakam değildir.

Biraz da öğretim elemanı yetiştirmeye değinmek istiyorum. Bugün esas olarak üniversiteler kendi enstitülerinde öğretim elemanı yetiştirme gayreti içerisinde. Bir arkadaşımız üniversiteler hocasını kendisi yetiştirmesi gerekir dedi. Doğru. Nitekim esas olarak bu böyle olmaktadır. Ama dışardan da yardım alarak dışarda da öğretim elemanını yetiştirmek de gerekir. Nitekim bunu mevcut hükümler doğrultusunda bir ölçüde gerçekleştirmeye çalışıyoruz. Bunun da sayısı oldukça yüksek bir sayıya ulaşmıştır. Yani gelişmekte olan üniversitelere gelişmiş üniversiteler bugün öğretim üyesi yetiştirme gayreti içinde bulunmaktadır. Bir de Sayın Hocamın belirttiği gibi yurt dışında öğretim elemanı yetiştirme gayreti içerisindeyiz. Ama gönül arzu ederki belirli merkezleri, belirli enstitüleri, daha işler hale getir-

mek, öğretim üyesi yetiştirmeyi biraz daha imkan dahilinde kılmak yararlı olacaktır zannediyorum.

Üniversitelerimizin mekan, araç-gereç durumu ile ilgili çalışmaları da planda yer aldı. Bu konuda da üniversitelerin envanterini aldık. Her üniversitenin kapalı alanı ne kadardır, bunu tespit ettik. Yabancı ülkelerde bir öğrenciye kaç metrekare alan düşüyor, bunu da gözönünde tutarak 2000 yılına kadar üniversitelerin daha ne kadar kapalı alana, ne kadar araç gerece ihtiyacı var, bunun tespiti içerisindeyiz. Tabiki plan yapmak çok zor, planı uygulamak daha zor bunu da biliyoruz, ama bu bir koordinatör kurulun sayesinde olmaktadır. Kurulun, günahları yanında bu tür sevapları da var, bunu şimdilik arz ediyorum, ikinci turda ilaveler yapmaya çalışacağım.

Arz ederim efendim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu -Tekeşkür ederim Sayın Mutluer.

Efendim, panelimizin ilk turunu tamamladık. Mesajları sayın panel üyelerimiz verdiler, konuya nasıl baktıklarını mümkün olduğu kadar ortaya koydular. İkinci turda ise çok kısa bir tur yapmayı düşünüyoruz. Bir tartışma olanağı sağlamak bakımından, ikinci turda eklemek istedikleri konular varsa belirli bir süre içerisinde bunları belirtmek üzere Sayın panel üyelerine söz vermek istiyorum. Önce Sayın Doğramacı'dan başlamak istiyorum. İkinci turda belirtmek istedikleriniz var mı efendim?

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI (YÖK Başkanı) -Müsaadeniz olursa. Bir kere panelde siz değerli arkadaşlarımdan hepsine katılıyorum. En çok katıldığım Bozkurt Güvenç.

Kısaca birkaç noktaya dokunayım. Sayın Mutluer arkadaşım öğretim üyelerinin öğrencilere göre oranının oldukça iyi olduğunu söylediler, genelde öyle olabilir ama dağılım öyle değil, bazı alanlarda maalesef son derece denge kötü. Öğretim

üyeleri, hele araştırma görevlileri orada hocalık yaparlar. masa başında eğitim yaparlar onlar da sayılırsa oran çok iyi, fakat bunun yurt sathında çeşitli bilim alanlarına göre hesaplarsak, ben şahsen o kadar müttmin değilim diyebilirim.

Sayın Güvenç, Alman Üniversitelerini bizim eski düzendeki sisteme benzettiler. Buna katılmıyorum. Çünkü orada birkaç üniversitede rektörler seçimle göreve geliyor, fakat her üniversitede "Kansılar" adlı ve hükümetce atanmış bir kişi var. İdareye ve mali konulara o bakar. Onların rahatlığı, bölümlerin, departmanlarının çok fazla bağımsız olmasıdır. Onlara üniversitenin merkezi idaresi fazla karışmaz, fakat üniversite genelinde seçimle görev başına gelen rektörün yanında hükümetce atanan "Kansılar" var. İsviçre'de daha da enteresan. Sekiz kanton üniversitesi var. Bazıları senatonun üyesi bir yıl için rektör seçilir. Fakat bazı federal kanton hükümetinin üniversiteye atadığı ve "Kutreter" adı verilen beş kişilik bir kurul vardır. Eğer bir karşılaştırma yapmak gerekirse, Amerika Birleşik devletleri'nde eyalet üniversitelerinin üst yönetim kurul "board of trustees" veya "board of regents" adını taşır. Kurul üyeleri, ilgili eyalet valisi tarafından özel veya kamu kesiminde temayüz etmiş kişiler arasından tayin edilir. üniversite rektörünü, genellikle bu üst Yönetim Kurulu seçer.

Üniversitenin iç işlerine kesinlikle karışmazlar, üniversite kendi kendini idare eder. Ancak, bu makamlara hesap verir. Şimdi bir konuyla da belki ilgenirsiniz. Acaba bizde neden "Darülfünun" dendi? Arapçada fen aslında bilim değil, sanat anlamındadır. Orada üniversiteye darülfünun denince hocalar feryat ettiler, imkânı mı var! din dışında herhangi birşey olur mu? dediler. Fakat bizde "fen" bilim anlamını kazandığı için adını Darülfünun koydular. Buna benzer öyle şeyler olmuştur ki, bilirsiniz" minareye paratoner takmak günahdır" diye bunu yasakladılar. Ve yine bildiğiniz gibi Kandilli Rasathanesi'ni kaç defa yıkmak istediler" bu gavur işidir, Allah'ın yarattığı yıldızlara kul nasıl olur da bakar, o günahdır" diye. Tabii bu gibi şeyler gelişmeyi çok gerilerde bırakmıştır. Matbaanın

bize niçin geç geldiğini çok iyi bilirsiniz. Son olarak da şunu söyleyim: Oxford üniversitesi belki dünyanın en özerk üniversitesidir. Çünkü onların vakfiyeleri de vardır. Fakat tarihinde üç defa hükümet, devlet tarafından kapatılmıştır. demek ki, zaman zaman böyle müdahaleler de oluyor. şimdi hiçbir sistem ideal değildir, yazında ideal olabilir. fakat uygulamada ideal olmuyor maalesef.

Şimdi biz geliniz 2547 sayılı kanunda önce bizde yani Hacettepe'de bir Mezuniyet Sonrasa Fakültesi vardı, Sayın Güvenç'in onun kurulmasında çok büyük emeği geçti. Bunların dışında doktora öğrencileri vardı. Sistemli bir şekilde yetiştiriliyordu. ayrıca enstitüler vardı. Bunlar da doktora yaptırıyorlardı. Fakat fonksiyonlarını ne kadar yerine getirebildikleri ayrı bir konudur.

Zannederim zamanım doldu, teşekkür ederim.

BAŞKAN - Çok teşekkür ederim.

Sayın Sezgin ikinci turda eklemek istedikleriniz var mı?

DOÇ. DR. S. İLHAN SEZGİN (Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı) -Sayın Başkan, zamanın ilerlemiş olduğunu dikkate alarak kısaca bazı konularda düşüncelerimi açıklamak istiyorum.

Bu sempozyumda meslek yüksek okullarının durumu çok az tartışılmıştır. Bu kurumların temel amacı, ülkemizin kalkınması için muhtaç olduğu ara insangücünü yetiştirmektir. Meslek Yüksek Okulları 1982 yılında gerçekleştirilen yükseköğretimin yeniden düzenlenmesi çerçevesinde Millî Eğitim Bakanlığından ayrılarak üniversitelerimize bağlanmıştır. Bu kurumlar, hem yükseköğretime olan talebin karşılanmasında, hem de iş hayatının ihtiyacı olan ara insangücünün yetiştirilmesinde önemli hizmetler yapmaktadırlar. Yükseköğretim kurumunca geliştirilerek uygulamaya konulan ve Dış finansman ihtiyacı Dünya Bankası'ndan sağlanan kredilerce karşılanan projeler, bu

kurumların gelişmesine değerli katkılarda bulunmaktadır. Meslek Yüksek Okullarının daha fonksiyonel hale getirilmesi için okul yönetimlerinin daha esnek hareket etmelerine imkân verecek bir düzenlemenin yapılmasının yararlı olacağı düşüncesindeyim.

Öğretmen yetiştirmede bazı dallarda arz fazlalığı bulunmasına karşılık, özellikle teknik dallarda arz talebi karşılayamamaktadır. Bu durum kalkınmamız için gerekli olan nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde ciddi güçlükler yaratmaktadır. Plan hedeflerinin gerçekleştirilmesi için öğretmen yetiştirme sistemimizdeki arz talep dengesizlikleri giderilmelidir. Sayın yükseköğretim kurulu Başkan ve üyelerinde bulunduğu toplantıda bir teklifde bulunmak istiyorum. Türkiye'nin yeni teknik eğitim fakültelerine ihtiyacı vardır. Bu fakültelerin açılması için gerekli fiziki yapılar Bakanlıkla işbirliği yapılarak karşılanabileceği gibi, bazı eğitim fakültelerinin teknik eğitim fakültelerine dönüştürülmesiyle sağlanabilir.

Yeni teknik eğitim fakültelerinden yetişecek gençlerimizin istihdam problemi olmayacağı gibi, mesleki ve teknik eğitim için planlanan gelişmenin gerçekleşmesinde önemli katkılarda bulunacaktır.

Teklifimin ilgililerce değerlendirileceği beklentisi ile teşekkür eder, saygılarımı sunarım.

BAŞKAN -Teşekkür ederim sayın Sezgin, ilgililer bu somut önerilerinizi tahmin ediyorum ki değerlendirme olanağı bulacaktır.

Sayın Yurt ikinci turda siz neler öneriyorsunuz? Buyurun.

İBRAHİM YURT (DPT Sosyal Planlama Dairesi) -Sayın Başkanım ben mümkün olduğu kadar kısa kesmeye çalışacağım.

Bir düzeltme yapmak istiyorum. Sayın Mutluer'in belirttiği bir hususu düzeltmek istiyorum. Galiba yanlış anlaşıldı, ben insan gücü planlaması, tamamen insan gücü planlamasına dönük bir planlamadan değil de bugünkü durumun daha çok talep ağırlıklı

olduğunu vurgulamıştım, yani ağırlık sosyal talepte demiştim. Tabii planlamanın yaptığı makro insan gücü planlamasının, insan gücü hedeflerinin muhakkak alt bölümlere inilerek araştırmalar yapılarak Yükseköğretim planlamasının buna oturtulması gereğini de ortadan kaldırmaması gerekir.

Üzerinde önemle durulması gereken bir husus, yükseköğrenim önündeki yığılmanın devam eder olmasıdır. Buna nasıl bir çare bulunacak? Muhakkak bunun üzerine eğililmesi gerekiyor. Buna çare olarak geçmişte yaykur sistemi kuruldu, çare olmadı, ara insan gücü başlığı altında ön lisans okulları, yahutta meslek yüksekokulları sistemi getirildi. Bugün 60 bin kişiyi barındırıyor, bu da çare almad, arkasından, yaygın eğitim sistemi diye adlandırılan televizyonla eğitim sistemi hâlâ mevcut öğrencinin yüzde 29'unu kavriyor. (160 bin öğrenci) bu da çare olmadı. Bana öyle geliyorki bu iki yerde çare aramakta yarar var. bir tanesi, orta öğretimde selektif olup yetenekli öğrencilerin, Sayın Karayalçın Hocamızın söylediği gibi, üniversiteye gelmesini sağlayacak bir sistemin oluşturulması. Bunun yanında yükseköğretimde de üniversitelerin kendi durumlarına göre bazı standartları oluşturmaları, bu standartların altına düşen öğrencileri elemenin ya da kabul etmemenin yollarını bulmaları lazımdır. Bugün ki üniversitelere giriş sistemi ile bu sorunun üstesinden gelmek mümkün görünmüyor. İster puanı 105 yapın, ister 110 yapın. 650 bin, 700 bin öğrenci imtihana girer ve dört yıllık öğretim kurumlarına sadece 60 bin civarında bir kontenjan tanınırsa bunun eritilmesi mümkün değildir. Zaten Kâmil Beyin verdiği hedefe göre de bugünkü örgün eğitimdeki öğrenci sayısı 2000 yılında yüzde 40 artarak 550 bin olacaktır. Üniversitelerin önündeki yığılmanın muhakkak kesin bir çaresinin bulunması gerekiyor. Bunun üzerinde ciddi olarak durulması gerekiyor.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Teşekkür ederim. Kuşkusuz ortaöğretimin geliştirdiği ve üniversitenin önüne getirdiği o öğrenci yığınına

yaklaşırken "radikal" tedbirlerin yanında "eğitime" dayalı tedbirler de düşünölmelidir. Bunların temeli, ortaöğretimden itibaren öğrencilerin yönlendirilmesi konusundaki alınacak bilimsel tedbirlerdir. Bunu 30 yıldır söyleriz, bu konuda kimse bilimsel ve sistematik anlayışa dayalı tedbirler almamıştır. Bir çok ulus bu sorunu, yönlendirme ile çözmüştür, radikal tedbirlerle değil. Bu tedbirleri psikolojik danışma dediğimiz bir bilim dalının uygulamaları ile geliştirmek ve uygulamak söz konusudur. Yeterki eğitim sistemimizi bu çerçeve de ele alabilelim ve öğrenciye yönelik hizmetleri geliştirelim. Aksi halde "radikal" tedbirler yeni sorunlar yaratır.

Teşekkür ederim Sayın Yurt.

Sayın Güvenç buyurun.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ (H.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi) -Efendim, Sayın Yurt'un bıraktığı yerden sürdürüyem, lise mezunu herkes üniversiteye girsin dedik. Giriş derslerimi, artık veremiyorum, Öğrenci diyor ki Efendim ben şu tür liseden geldim, tahtaya çizdiğiniz o (x,y) eksenleri hiç görmedim. Ben bu çocuğa bilimsel sosyoloji anlatıyorum. Mümkün değil!

Efendim, dünden beri konuşuldu: Kalite mi kantite mi? Kalite tabii, sosyal ihtiyaç! Kantite yani çok sayıda öğrenci. Kanaatimce, kantite ile kaliteyi birbirinden ayrı kutuplar gibi düşünmemek zorundayız. Normal dağılım eğrisinin niceliklerine ulaşabilmek için Küçük dar tabanlarla çok yüksek kuleler inşa edemezsiniz. Eysel kulesini hatırlayınız 300 metreye çıkmıştır ama tabanı oldukça geniştir. tabanı geniş tutulmazsa yani büyük sayılara fırsat vermezseniz kaliteyi çok fazla artıramazsınız. Onun için kalite mi kantite mi? Sorusuna : Hem kalite hem kantite, diyeceğim!

İhracat, teşvik ve konut fonlarından kredi alanlardan eğitim fonu kesilmesini öneriyorum. Yapıcı bir teklif. Umarım ki kayda

geçer ve ciddiye alınır.

Efendim, Sayın Mutluer üniversite planlamasının tekrar üniversiteler ve Devlet Planlama Teşkilatı ile birlikte ele alındığını duydum, çok mutlu oldum. Söylemek istediğim bu idi, hatta imkân verilirse bazı konularda katılmakta isterim.

Altyapıyı yenileyebilir miyiz? Hep para azlığı söyleniyor değerli arkadaşlarım. Bu bir öncelikler, millî öncelikler sorunudur. Bakınız bu yıl ilginç bir olaya tanık olduk. Kamuoyuna açıklandığı için devlet sırrı değil, millî savunmaya ayrılan bütçe 800 milyar lira dolayında kesilmişti. O zaman işler aksar dendi ve ödenek kesilmeden verildi.

Şimdi, millî savunma önemsizdir demek istemiyorum. Ama bir karşılaştırma yapmak istiyorum: Millî Savunma önemli de Millî eğitim ya da Yükseköğretim önemli değilmi? Eğer bunlar önem derecelerini giderek yitirirlerse, millî savunma sonunda kimleri nasıl savunacak? Diye düşünüyorum.

Sayın Doğramacı bugün bana itifat etti. Hacettepe'yi beraber kurduk, emeği geçti, dedi. Bir iki küçük anlaşmazlığımız oldu. Gerçekten beni büyük bir sabır ve hoşgörü ile dinledi. Bana büyükçe bir paye verdi. En çok da benim eleştirilerime katıldığını söyledi. Şimdi teşekkürlerimi söylemek istiyorum. Ben buraya nasıl geldim? Pakistan'a gidiyordum, hoca beni yoldan çevirdi. Eğitim planlamasında ona yardım ediyordum. Hacettepe'nin kurucu rektörü ile tıpöncesini planlıyorduk. Üniversite kataloglarında bir "sosyal antropoloji" dersi var ki öğretmenini bir türlü bulamıyoruz. Antropolog buluyoruz ama diyor ki ben bu muhtevayı bilmiyorum, veremem. Bir sene hocasız idare ettik. İkinci yıl Doğramacı dedi ki eğer hâlâ bulamıyorsan, yetkim var birisini bulup getirebilirsin. Kusura bakmayın, beş altı aday ile konuştum, bulamıyorum. Öyle ise dersi kaldıralım dedi. Gönlüm razı değil, çünkü o dersi, verebileceğimi sanıyorum. Öyleyse başla dedi. Başladım. O gün bugündür gidiyor, Bunu sadece bir teşekkür için söylemiyorum. Sorun biraz daha değişik, aslında sözü ciddi

bir konuya getirmek istiyorum. (Bugün ilk defa onun önünde anlattım ama bir çok kez anlatmışımdır, dostlarım bilir). Ana sorun şudur: Eğitim yöneticisinin baş sorumluluklarından bir tanesi para bulmak ise, ikincisi, programın geliştirilmesi sürecine katılmaktır. Programa zaman ayırmaktır. Eğer eğitim yöneticisi programın geliştirilmesine zaman ayıramıyorsa üniversitenin geleceği umutsuzdur. Sayın Doğramacı'nın Hacettepe'deki başarısının temelinde sanıyorum ki, programın gelişmesine zaman ayırması yatıyor. O zaman ki başarısından dolayı Doğramacı'yı kutluyor, teşekkürlerimi sunuyorum.

Teşekkür ederim, efendim.

BAŞKAN -Teşekkür ederim. Böyle mutlu olayları da yaşıyoruz inşallah devam eder.

Sayın Türker, buyurun.

PROF. DR. R. KÂZIM TÜRKER -Sayın Başkan, Şimdi anlıyorum ki bu yıl bütçeye ayrılan 600 milyar TL. den 360 milyar tasarruf tedbirleri nedir? Nelerden ve nerelerden tasarruf edilir? Bunun hududu nedir? Kendimle ilgili bir örnek vermek isterim. Üniversitenin Araştırma Fon'u Laboratuvarımı mükemmel şekilde donattı. Projelerimden hiç bir kısıtlama yapmadı. Şu anda kompitür sistemlerim, printer, plotter gibi aksesuarlarım mükemmel çalışıyor. Bildiğimiz gibi printer plotter'in şerit ve kalemeleri özeldir. Nihayi bilgi buradan çıkar. Bakınız sistemi tanımlamak istiyorum. Organ veya hayvan preparasyonu, değişik parametrelerin kaydı, digital konverter Kard, bilgisayardan önce, amplifiyer, Hard diske kayıt, plotter veya printer'e intikal. Şimdi printer ve plotter'in kalem veya şeridi eskimiş olsun. Bunu yenilemek zorunludur. Ne var ki bu ufak aksesuarlar tasarruf tedbirlerine giriyor, bir bürokrat "efendim bunları alamayız" derse ne olur? Bunlar gerçektir. Ama hemen ilave etmek isterim, şahsım için kendi üniversitemde böyle bir güçlkle karşılaşmadım. Benim idarecilerim son derece anlayışlıdır. Fakat böyle zorluklarla

karşılaşma her araştırmacı için geçerli olabilir. Tasarrufun hudutları nereden başlayıp nerede biteceği kesin kez belirtilmelidir. Bunlardan çıkan bir sonuçta, araştırmanın kökeninde ekonomik durumun ne denli katkısı olduğunu gösteriyor. Eğer ekonomik durum bozuksa, enflasyon hızla artıyorsa, fiyatlar her geçen gün değişiyorsa, paranın değeri gün geçtikçe azalıyorsa, bu ortamda ciddi bir araştırma ortamından bahsetmekte son derece güçtür.

Burada önemli bir noktayı daha vurgulamak istiyorum. Müspet bilim ve bilim adamı bağlı olduğu kurumca korunmalı ve ona sahip çıkılmalıdır. Bir yıldır halkımız tamamen bilim dışı bir aldatmacanın içindedir. İnsanımız bilimin yegane geçerli yol olduğunda kuşku içine sokulmuştur. Talihsiz "zakkum" olayı, TRT'nin sorumluluğu karşısında bilim adamları ile halk karşı karşıya getirilmiştir. Bizler halkımız nazarında "kıskanç" diye sıfatlandırıldık. Benim kurumunun mütevellî heyeti olması icabeden YÖK bu konuda hiç ses çıkarmamıştır. Bu etkili kurum acaba bilime sahip çıkamaz mıydı? Eğer bu konuda savaş veren bilim adamları, bilim dışı bir davranış içindeyseler gerekli cezayı neden uygulamadılar? Bilimin ölçütleri neden uygulanmıyor? Otuz yıllık akademik yaşamın süresince hiç bir kurum veya yetkili bana "arkadaş ne yapıyorsun? neler ürettin? hangi uluslararası bilim platformuna eriştin" diye sormamış beni denetlememiştir. Bundan sonrada olacağından kuşku duymaktayım.

BAŞKAN -Teşekkür ederim Sayın Türker. Bilim adamlarının ilgililer tarafından korunması yönünde belirttiğiniz nokta aslında toplumumuzun önemli bir sorunu olmadan ele alınması gerekiyor.

Sayın Mutluer, ikinci turdaki görüşlerinizi rica etsem.

PROF. DR. KÂMİL MUTLUER -Sayın Başkan eğer izin verirseniz iki öneri ortaya koyacağım. Bunlardan birincisi gerçek somut bir öneri ikincisi biraz teorik, biraz fantazi, o da benim kişisel görüşüm. Şimdi öğretim üyelerinin dağılımı konusu gündeme

geldi. Gerçekten dağılımda bir arıza var. Bunun esas nedeni de geliştirme güçlüğü denilen ödeneğin son derece yetersiz olması. Bu ödenek 10 bin lira ile 100 bin lira arasında değişiyor. Geliştirme güçlüğü ödeneği mahrumiyet bölgelerinde öğretim elemanların statüsüne göre değişmektedir. Bugün 100 bin liraya Van'a Diyarbakır'a, nasıl bir hoca götürebiliriz? Yapı olarak ben kötümser tabiatlı bir kişiyim, ama çok kötümser görmüyorum yine dağılımı, Efendim, üç büyük şehirde öğrencilerin yüzde 62'si var. Birinci tercihlerin yüzde 76'sı üç büyük şehre olmaktadır. Demekki yükseköğretim kurumlarını üç büyük şehirde istiyorlar ve o üç büyük şehre yakın yerlerde istiyorlar. Tabii bunun dışında kullarlarda yüzde 38 öğrenci var. Üç büyük şehirdeki öğretim üyesi sayısı, oranı yüzde 68, üç büyük şehir dışında yüzde 32. Bu durumda yaklaşık 550 dolayında öğretim üyesini üç büyük şehirden diğer illere dağıtıldığında Türkiye'nin her yanında dağılım eşit olacak. Tabii ki bunu özendirici tedbirlerle yapmak gerekmektedir. Bunu ders veren öğretim elemanı başına yani yardımcı doçent, profesör ve öğretim görevlisi olarak hesap ettiğimiz takdirde, biraz daha iyimser bir tablo ortaya çıkıyor. Bunu da halletmenin tek yolu, benim görüşüme göre, o bölgelerde bulunan yükseköğretim kurumlarına sözleşmeli kadro vermek ve büyük şehirlerden izinli saymak suretiyle oraya öğretim üyesi götürülmesini sağlamak. Süresi bittiği zaman tekrar üniversitesine dönmek imkânı yaratmaktır ve bunun mali cephesi iki milyona kadar sözleşmeli kadro verilse dahi ve oradaki öğretim üyelerine geliştirme güçlüğü 500 bin liraya kadar yükseltile dahi 20-25 milyar dolayında bir ödenek getirmektedir. 20-25 milyar lira bizim personel ödeneklerimiz içerisinde çok düşük bir yapı oluşturmaktadır. 1989 personel ödeneklerimiz 500 milyar lira, 20-25 milyar 500 milyara oranlarsak, oran son derece küçüktür. Bunun tek çözüm yolu sözleşmeli kadrolarda veya ona benzer özendirici tedbirlerle oraya hoca göndermekle olacaktır.

İzın verirseniz bir iki dakika bir fantazi, yükseköğretimin finansmanı ile ilgili bir görüşümü arz edeceğim. Ama eğer zaman ye-

terli değilse vazgeçeyim efendim.

BAŞKAN -Esağfurullah, özellikle fantazi dedikten sonra merakla bekliyoruz.

KÂMİL MUTLUER (Devamla) -Efendim, yükseköğretim hizmeti yarı toplumsal hizmet niteliğinde bir hizmettir. Biz şimdi 40 bin lira harç alıyoruz bir hukuk öğrencisinden çok diyorlar. 100 bin lira alıyoruz bir tıp öğrencisinden çok fazla diyorlar, arkadaşım maliyetini ortaya koydu üç milyon dedi. İşte bütçenin zorluğu buradan oluyor. Hizmetin iki türlü faydası var. Kişiye faydası ileride mezun olduktan sonra kişinin gelirini artırıyor. İkincisi, topluma faydası, Öğretim sonucu toplumun genel seviyesi yükselmiş oluyor. Araştırmalarda bir bölü üç faydasının topluma iki bölü üç faydasının da kişiye ait olduğu kabul ediliyor. Bu durumda esasında çok gerçekçi bir hareket noktasından bir tanesi, 1989 bütçesinin 600 milyarın 400 milyarını öğrenci harcı olarak almamız lazım, teorik olarak bunun 200 milyarını devletin ödemesi lazım. Ama bunu uygulamaya kalktığımız takdirde bunun da imkânı zor. Bunu biliyoruz. 1989 bütçesine getirdiğimiz takdirde yine aşağı yukarı oran şöyle oluyor. 1 trilyon dolaylarında bir bütçemiz var, yatırım harcaması üçte ikisi cari harcama. Şimdi benim görüşüme göre, bugün üniversiteler katma bütçelidir. Katma Bütçe demek kendi geliri ile kendi üretimi ile elde etmiş olduğu gelirle geçinen bütçe demektir. Ama bizim katma bütçemizin genel bütçeden hiçbir farkı yoktur. Onun için yıl sonunda nakit sıkıntısı çekiyoruz zaten. O bakımdan üniversite de hizmet üretiyor, öğretim hizmeti veriyor. Bu bakımdan niye öğrencilerden hiçbir şey almayalım? Ama yatırım ödeneklerini doğrudan doğruya devlet bugünkü gibi bize katma bütçe ile versin, diğer cari ödemeleri ise öğrenci maliyetlerine göre harç olarak alalım öğrenciler borçlansın. Bunun çeşitli faydaları var. Tartışmaya açılması bakımından bunu arz etmeye çalıştım. Yani öğrencinin cebinden hiç bir şey çıkmayacak. Yükseköğretim kurumlarına giren para hemen hemen aynı olacak, yalnız öğrenciler bir miktar ileriye dönük

borçlanacaklar. Bu da en tabii bir sonuçtur. Çünkü ileride onun gelirleri fazlalaşacaktır, öğrencileri daha çalışkan olmaya itecektir. Yükseköğretim kurumlarımız daha fazla öğrenci almaya gidecektir. Yani bu konu tartışılabilir bir konudur. Çünkü bu teoride vardır. Teoriği acaba uygulamaya aksettirebilir miyiz? Çok kısa süre içerisinde fazla açıklamada bulunmadım. Bu kadar açıklayabiliyorum. Saygılar sunarım.

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI (YÖK Başkanı) -ama bu oy kaybettirmez mi acaba?

BAŞKAN -Çok teşekkür ederim Sayın Mutluer

B. GENEL TARTIŞMA

BAŞKAN (Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu) -Efendim, panelimizi, ikinci tur çalışmasıyla birlikte iki buçuk saate yakın bir sürede tamamladık. Bizim yaştakiler için kolay bir durum değil bu! Şimdi sizlere soru sorma katkıda bulunma olanağı sağlamak bakımından tartışma kısmını açmak istiyorum.

Efendim söz almak isteyenleri belirliyorum. Başka söz almak isteyen olmadığına göre, sekiz arkadaşımız söz aldı beş dakikadan 40 dakikalık süremiz olabilir. Daha az zaman kullanmak isteyen olursa memnun oluruz.

Buyurun Sayın Profesör Çavdar.

PROF. DR. AYHAN O. ÇAVDAR -Her şeyden evvel bu paneli dinlemekten çok yararlandım. Düzenleyenlere teşekkür ederim. Gerek eğitimci, gerçek ve profesyonel anlamda eğitimci olan hocalarımızı kastediyorum, gerekse YÖK'ün yetkililerinin konuşmalarını, başta Sayın Doğramacı olmak üzere, ilgiyle izledim. Aldığım bazı notlar çerçevesinde izninizle birkaç noktayı, bilhassa Doğramacı Hoca ile tartışmak istiyorum. Aldığım notlardan birincisi şu; Sayın Doğramacı "Üniversite öğrencisi

araştırmacı olsun” dediler, bugün değil üniversite öğrencisi, üniversite hocasının araştırmacılığı dahi tartışma konusudur, acaba biz üniversite öğretim üyeleri gerçekten yeterince araştırma yapabiliyormuyuz? Pek emin değilim. Bugün üniversite öğrencisine hocalık yapan bizlerin, üst düzeyde ya da öğretim üyelerinden beklenen düzeyde araştırmacılık niteliklerimizi koruyabildiğimizi sanmıyorum.

Kanımcıca, genelde, YÖK uygulamasından sonra araştırma seviyesi düşmüştür. Bazı maddi olanakların sağlanmasına rağmen düşmüştür, onun için ben olaya, sadece maddi olanak sorunu olarak bakmıyorum. Bunda öğretim üyelerinin motivasyonunun ve üniversiteye güvenin azalması, çalışanla çalışmayan arasında farkın ortadan kalkması, objektif ve doğru bir değerlendirmenin yapılmaması gibi faktörler rol oynamıştır. Sonuçta üniversite hocasının üniversiteye güveni kalmamıştır ve akademik kariyer cazip bir meslek olma vasfını giderek yitirmiştir. Bazan bana talebelerim veya meslektaşlarım soruyor” siz hala araştırma yapmakta, yayın yapmakta ısrarlı mısınız hocam, hala bu yolda gidecekmisiniz?” Şahsen bugünün şartlarında olumlu cevap vermekte zorlanıyorum. Sayın Doğramacı **”dersler serbest”** olacak dediler, Dersler özellikle başlangıçta hiç serbest değildi, o kadar serbest değildiki YÖK’ün atadığı dekan ve rektörler, özellikle dekanların öğretimle görevlendirdiği öğretim üyeleri, yani aynı düzeyde olduğumuz kişiler, bize bir telefonla; örneğin üçüncü sınıf tıp öğrencilerine 22 saat yerine o andan itibaren 66 saat eğitim yapacaksınız direktifini verebiliyorlardı. Bunun hemen mümkün olamayacağını kendilerine söylediğimiz zaman; (çünkü hocanın derse hazırlanması, kaliteli ders vermesi için mutlaka gerekli hazırlığı yapması lâzım) emir YÖK’ten gelmiştir” diyerek bizi bu uygulamaya zorladılar. Yani sorunların çoğu her türlü icraatın idarecilerce YÖK adına yapılmasından kaynaklanmıştır. Dolayısıyla YÖK bütün tenkitlere hedef olmuştur. Belki de olay bütünyle YÖK’den kaynaklanmamıştır, fakat YÖK’ün ismi idarecilerce sıklıkla ve negatif yönde kullanılmıştır. YÖK’ün uygulamadaki hatalarından ilki, kanımcıca böyle otoriter bir sistemde atayacağı

kişilere çok dikkat etmesi gerekirken bunu yapmamış olmasıdır. Oysa otoriter sistemlerde de çok pozitif şeyler yapılabilirdi, bugünkünden daha fazla pozitif şeyler, fakat sistemin işleyişi idareciler, üst idarecilerle dolayısıyla kişilere bağlı olduğu için bunların seçimi son derece önem taşıyordu başlangıçta; eğer bu idareciler gerçekten vatansever, gerçekten objektif, gerçekten öğretim üyelerine saygılı bir uygulama yapsalardı sorunlar çok daha az olabilirdi. Malaset ilk üç yılda veya 5 yılda (Rektörlerin süresi dikkate alınır) bu gerçekleşmemiştir. Şimdi bazı olumlu gelişmeler varsa da kayıpları ve çekilen ıstırapları telafi edebilecek mi pek emin değilim.

Tabiatıyla Sayın Doğramacı'nın "**İyi yetişmiş öğretim elemanına**" ihtiyaç olduğunu belirtmelerine teoride katılmamak mümkün değil. "Öğretim elemanının yetiştirilmesi imkânı az idi, bu da artırılıyor dediler" 502 gencin yurt dışına yollandığını işitiyoruz. Şahsen seçim kriterlerini iyi bilmiyorum, ancak birkaç tanık olduğum olay nedeniyle diyebilirimki pek te tarafsız seçilmemişlerdir. Bu konuda da objektif kriterlerin getirilmesi gereğine inanıyorum. Falan hocanın yakını olmak veya bazı politik özellikler taşımak yurt dışına gönderilmede gerekçe olmamalıdır. Özetle YÖK bazı çevrelerce büyük umutlarla kurulmuş ancak bekleneni verememiştir. Daha önceki 1750 sayılı kanunda da beğenmediğimiz taraflar vardı. Ben şahsen o zaman özerkliğin iyi biçimde kullanıldığına inanmıyordum. Zamanın profesörler kurulu ve senatolarında da söylediğim gibi özerkliğin ancak otokontrolle var olacağını düşünüyordum. Üniversite otokontrolü her zaman yeterince yapamıyordu. Ayrıca demokrasinin en zayıf yöntemi olduğuna inandığım parmak demokrasisi kararlarda egemendi, yani bizler 1750'yi yeterince beğenmez ve düzeltilmesini isterken karışımıza YÖK çıktı ve ne yazık ki bizlere 1750'yi çok arattı.

Özetle YÖK bekleneni veremedi ve tekrar etmek istiyorum ki YÖK'te birinci hata (Sayın Doğramacı'nın elinde olabilir, onun boyutlarını da aşabilir bunu tam değerlendirecek durumda değilim), Rektör ve Dekan düzeyinde yapılan atamalarda olmuştur. İlk atamalar son derece hatalıdır. En azından kendi üniversitemiz ve bildiğim bazı üniversiteler bakımından. Belli bir görüşe ve ideolojiye angaje yöneticiler iş başına gelmiş ve bugün tasfiyesi son derece güç, personel ve öğretim elemanı kadroları oluşturmuşlardır. Üst yöneticiler değişse bile artık sistemde ve bu kadrolarda büyük bir değişiklik olacağına, üzülenek belirteyim ki, inanamıyorum. Diğer bir hususu da yine Sayın Doğramacı'nın izinleriyle belirteceğim, YÖK çıktığı andan itibaren kanun maddeleri veya uyguladığı yönetmeliklerin hükümleri, o kadar fazla değiştiği, yakın bir zamana kadar Anabilim Dalı Başkanıydım, Türkçe okuyup yazdığımız ve anladığımız göre inanın bir evvelki gün gelen yazıyı takipte güçlük çekiyordum, o denli çok değişen kararlar muvacehesinde. Ayrıca bana göre bazı konularda ödünler de verildi. YÖK'ün önce güzel görünen bir sistemi vardı; "rotasyon sistemi" fakat maalesef eşit ve objektif ölçülerle rotasyon sağlanamadı. Rotasyon, ya bir cezalandırma yöntemi gibi ya da kamuoyunda çıkan eleştiriler ve bazı kişilerin baskısıyla geri dönülerek uygulandı. Rotasyonda bilebildiğimiz hiçbir objektif kriter uygulanmadı. Örneğin merkez üniversitelerde kalması gereken öğretim üyeleri adeta Doğu Üniversitelerine sürülürken, ayrıcalıklılar hiçbir makul gekeçe olmaksızın, Ankara'dan İstanbul'a gönderilmek suretiyle ödüllendirildiler. Şerefli öğretim üyeleri yöneticilerin kaprislerine ve usulsüzlüklerine boyun eğmedikleri için, komplolara veya haksız soruşturmalara maruz bırakıldılar. YÖK'te bütün bunlara seyirci kaldı.

Özetle kanunun uygulanması çok zigzaglı oldu. Şahsen ben Doğramacı hocanın kendisi için dahi üzülyorum. Hiçbir kanun Türkiye'de bu derece eleştirilmemiştir. Acaba, Sayın Doğramacı'dan rica etsek, bu kanunun yürürlükten kaldırılmasına veya islahına yardımcı olamazlar mı? Bu şekilde hem kendisini

ağır eleştirilerden, hem üniversiteleri huzursuzluktan ve nihayet kendisini seçen üst makamları da sorumluluktan kurtaracaklardır.

Çok teşekkür ederim (Alkışlar).

PROF. DR. KEMAL GÜRİZ (Karadeniz Teknik Üniversitesi Rektörü) -Üç hususa değinmek istiyorum. Birincisi Sayın Yurt'un belirttiği üniversiteler önündeki yığılma ve bu konuda Sayın Mutluer'i destekleyen bir şey söyleyeceğim. Üniversite önündeki yığılmanın en önemli sebeplerinden bir tanesi yükseköğretimin çok yüksek şahsi faydasına karşılık, toplumsal faydasına oranla bedava olmasıdır. İkincisi Sayın Türker'in değindiği negatif seleksiyon hususu öğretim üyesi yetiştirilmesinde ve buna bağlı olarak üniversiteler kendi öğretim üyelerini kendileri yetiştirmelidirler sözü, kanımca tavzih edilmelidir. Üniversiteler tabii ki öğretim üyesi yetiştireceklerdir ama yalnız kendileri için değil. Üçüncü husus Sayın Güvenç'in konuşmasını büyük bir ilgi ile izledim. Çok önemli bir konuya değindiler, üç tane üniversite modelinden bahsettiler ve özerk üniversite olamayacağını, muhtelif ölçülerde otonomiye sahip üniversite olabileceğini belirttiler. Ben kendilerini teyit eder mahiyette iki örnek arz etmekteyim. Nitekim, bunun böyle olduğu sayılarla da gösterilmiştir. Birinci örnek Fransa'da çıkan bir makalede Nant üniversitesinde yapılmış olan bir doktora tezinin birtakım hatalar öne sürülerek Fransız Millî Eğitim Bakanı tarafından iptal edildiği şeklindeydir. Bunu dikkatlerinize arz ederim. Yine Sayın Güvenç'i teyit eder mahiyette bir çalışmadan söz etmek istiyorum. OECD tarafından yapılan bir çalışmada üniversiteler relatif otonomi endeksine göre sıralanmıştır. Birinci İngiliz üniversiteleridir, Amerikan üniversiteleri bunun dışında relatif olarak 100, ki İngiliz üniversitelerinde rektörler ömür boyu tayinle gelir. Buna mukabil Alman üniversiteleri sondan üçüncüdür. Bakınız dünyanın Avrupanın, Amerika dışındaki en özerk üniversitesi olan İngiltere'de 1988 Temmuzunda çıkan Education Reform Act adlı kanunun yüksek öğretimle ilgili maddelerine yenilikler getiriyor. Birincisi,

daha önce mevcut olan University Grants Committee'nin adı University Fund Council'a dönüştürülüyor, ki bu bizde yükseköğretim kurulunun bir anlamda muadilidir. Burada 14 üye hükümet tarafından tayin ediliyor ve bunların en az altısının, en çok 9'unun üniversite dışından, yani akademisyen olmayan kişilerden olacağı hükme bağlanıyor. Bunun başına da tercihan üniversite dışından bir kişi yine hükümet tarafından tayin ediliyor.

İkincisi, çok önemli. Mesleğe yeni başlayanlar için veya halen meslekte olup da ünvan kademesinde terfi edenler veya en üst kademe olan profesörlüğe terfi edip de başka bir üniversiteye profesör olarak geçmek isteyenler için iş garantisi tamamen kaldırılmıştır.

Üçüncü önemli husus. Kanunun taslağında, Kanunda akademik freedom (özgürlük) lafı geçmiyor. İngiltere'de bunun üzerine kıyamet koptu fakat kanun yürürlüğe girdiğinde bu terim yine yer almadı. Sadece üniversitelerin akademik konularda, özgür fikirlere sahip olacağına dair bir ibare yer aldı.

Dördüncü önemli husus. Kanunda onların YÖK'üne verilen en önemli görev üniversitelerin birbiriyle rekabet etmesi için gereken tedbirleri almak, uygun gördüğü tedbirleri almak şeklinde, bundan da şöyle bir sonuç çıkabiliyor. İngiltere'deki bazı yorumlara göre. Mesela hükümet on tane fizikçi bana lazım dediği anda, o zaman üniversiteler teklif verecekler, Manchester üniversitesi diyecek ki ben on tane fizikçiyi şu kadara yetiştiririm, bir diğer üniversite ben şu kadara, Oxford şu kadara, vesaire.

Beşincisi efendim, İngiltere'nin iyi bir yükseköğretim sistemi vardır biliyorsunuz, üniversite sisteminin dışında bir de polytechnics and colleges var. bunlar daha önce mahalli idarelerin kontrolü altında iken bunlar için de ayrıca bir yükseköğretim kurulu muadili polytechnics and colleges funding council adlı bir kurum toplanarak bunların tamamı bir merkezi koordinasyon altına alınmıştır. Bunlar niye böyle oluyor? Birçok ülkelerden daha birçok örnek verilebilir. Bunun böyle olmasının sebebi, bütün

dünyada 21 inci yüzyıl üniversitesi çağdaş üniversite şu yola doğru gidiyor, sahip olduğu her türlü fiziki imkân, tesis, bilgi birikimi ve insan gücünü kullanarak müteşebbis bir zihniyetle değerlendirerek yarattığı kaynaklarla birlikte kendisine tahsis olan kaynakları en etkili ve rasyonel biçimde kullanabilecek bir üniversite modeline doğru yönelebiliyor, ki akademik freedom'un da en büyük teminatı üniversitenin kendisine kaynak yaratabildiği ölçüde bunu sağlayabilmektir.

Teşekkür ederim efendim.

BAŞKAN -Teşekkür ederiz, Sayın Güriz.

Sayın Rauf Inan, buyurun.

RAUF INAN -Dünden beri burada bir öğrenci dikkatiyle dinledim ve bir öğrenci gibi çok yararlandım. Dünden beri en çok yinelenen sözcük mali durum oldu, para oldu, ödenek oldu. Hep Fuzulî'nin Şikayetnamesini hatırladım. Tabii ondan burada söz etmeye vakit yoktur. İkinci Cihan Savaşından sonra Almanya ve Avusturya'da büyük yıkım içinden geçtikten sonra şöyle bir slogan başlamış. Her şeyde tutum, tasarruf, yalnız eğitimde ve bilimde değil; her şeyde tutum tasarruf yalnız eğitim ve bilim için. Sayın Doğramacı başlarını salladıklarına göre anlaşılıyor ki onlar da bunu gönülden diliyorlar. Bu Türkiye'de daha önce uygulanmıştır. Türkiye yokluk yıllarının içinde iken (onu ancak bizim gibi saçları çok ağarmış olanlar bilirler.) 600 bin üretici, cephelerde savunmaya hazırlanırken, Türkiye bunu uyguladı ve o yıllarda o kadar büyük atılımlar oldu ki yalnız sözü edilmedi. O zaman her şeyde tutum yalnız eğitim için bilim için denmedi. Bu söz söylenmedi. Neler yapıldığını ancak o zaman bu işlerin içinde olanlar bilirler. Bunları emekli öğretmen olarak arz ettim.

Öğrenciliğime geçiyorum. Önce Sayın Doğramacı'dan ricam olacak, ama o ricamdan öncede (izninizle demiyorum çünkü bu sözü hiç beğenmiyorum, müsaadenizle demek lazım veya

Türkçesiyle elvelinizle demek lazım). Bir kart okuyacağım, bu kart -çoğunuz ismini duymuşsunuzdur.- Profesör G. Jaesche'den gelmiştir. Şu tarihi taşıyor: 19 Şubat 1974. "Sayın M. Rauf İnan, Atatürk Devrimleri Sempozyumu dolayısıyla görüştüğümüze pek sevindim, şimdi yedinci Türk Tarih Kongresinin ikinci cildini aldım, Atatürk'ün eğitimci kişiliği ve Amaçları adlı bildirinizi büyük ilgi ile okudum, (izininizle diyor, müsaadenizle sözcüğümü bilmediği için), şunu bildirmekle onur kazanırım: Samsun Öğretmenler Birliğinin çay toplantısı Sayfa 869 880, 22 Eylül 1924'de oldu. Atatürk Söylev ve Demeçleri.....". Gerçekten ben yanlış olarak 26 Eylül 1925 yazmışım. Şunu da soruyor sayın Profesör: "Ankara'da Güven Anıtındaki deyimini Türk Öğün, Çalış Güven, hangi günde söylendiğini bilir misiniz? Türkiye'de Köy Enstitüleri adlı doktora tezinin İngilizce orjinal metni çıktı mı, nerede?" Atatürk bunu Samsun'da söylemiş. Demin Sayın Türker de onu söylediler. "Dünyada her şey için, maddiyat için, maneviyat için hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, Fendir...." Ben tarihini yanlış yazmışım. Sayın Doğramacı'yı, Hacettepe Üniversitesinin binalarını gördükçe, orada tedaviye gittikçe, saygıyla anarım, bizim bilim tarihimizde yeri vardır. Bunlar onun anıtlarıdır diye düşünürüm. Yalnız onları kuran Doğramacı'yı sonraki Doğramacı yok etmesin, dileğinde bulunurum. 1974 Temmuzunda o gelen karttan birkaç ay sonra, millî eğitim şûrasında, bir öğle yemeğinden çıktıktan sonra yanımızda rahmetli bakan Mustafa Üstündağ'la üçümüz yürürken, Hacettepe Üniversitesi alanındaki anıtta, Atatürk'ün o sözünün yanlış yazıldığını sayın Doğramacı'ya söyledim; hatırlarlar herhalde, o anıtta iki yanlış var: Biri önde biri de arkasında var, arkasındaki daha da ilginç. Atatürk'ün 1937'de söylediğinin altına 1938 yazılmış. Şunu hemen belirtiyim Atatürk'ün Amasya'daki genelgesinin de oradaki anıtın kaidede bulunan yazıtta da iki yanlış var. Amasya'da olabilir diyelim, ama üniversitede bu olmaz. Ben bu konuyu bir de birkaç yıl sonra bir plaket vermekle beni onurlandıran rektöre de yazdım. Birkaç ay sonra rektörden yanıt geldi. Ben de yazımda bir yanlış yapmışım.

Şuna da değinek istiyorum hatta soruyorum, yükseköğretimin, üniversitelerin bu memlekete Atatürk'ü tanıtmak için ne gibi girişimleri vardır ve ne gibi ödevleri olması gerekir. Acınacak bir şeydir. 12-13 sene önce idi, profesör Özer Ozankaya, Yükseköğretimde devrim tarihi konusu üzerinde inceleme yapmıştı, çok olumsuz sonuçlar çıktığını kitabında belirtti. Üniversiteler, yükseköğretim Atatürk'ü bu millete, bu topluma iyice tanıtmak zorundadırlar. Atatürk'e karşı düşmanlık başlamıştır. Bu, Türkiye'nin geleceği için korkunçtur. Türkiye'de Balkanların 1912'deki yazgısına doğru giden bir akım var. O kara yıkım daima kafamızda tutmamız gereken bir durumdur. Balkanların kaderinden 9-10 yıl sonra Türkiye'yi kurtaran Atatürk olmuştur. Atatürk'ün sadece ulusal değil, evrensel bir yanı daha vardır. Bunlardan birisi çağdaş, biri de büyük tarih içindeki evrensellidir. Bunları bu millete öğretmek, ancak ve ancak öğretmenlerin ve hele onlardan daha çok profesörlerin işidir. Ödevidir.

Atatürk'ün evrenselliğine yalnız 10 Kasım'da Sayın Cumhurbaşkanımız operadaki toplantıda UNESCO genel konferansının tam bugünkü gibi Kasım ayında Atatürk hakkında verdiği kararı söylemiştir. Bundan başka Türkiye'de hiçbir zaman Atatürk'ün evrenselliği üzerinde durulmamıştır. Öğrenmek istediğim başka bir şey de şudur. Sayın Prof. Bozkuş dediler ki, üniversite sadece öğrencilerin değil, öğretim üyelerinin de yetiştiği yer olmalıdır. Ben de not ettim, acaba öğretim üyelerinin geliştirilmesi için ne gibi girişimler vardır? Düünden beri birkaç konuşmacının açıklamalarından sonra çok şükür Türkiye'de gerçek profesör var dedim. Onlar bunu niçin söylediğimi nereden bilecekler. on, oniki ay önce bir açık oturumda üç profesörün konuşmasını dinledim, hayatımın en büyük acısını duydum. Bunlar nasıl profesör olmuşlar, nasıl böyle konuşurlar? diye düşündüm. Mesela birisi diyordu ki, Kuran'ı Kerim'de Maide suresinin 57 nci ayetinde sosyoloji ile ilgili şeyler vardır. Ben Kur'an'ı okurum gittim baktım, hiç böyle bir şey yok. Aynen bunun gibi konuşmalar.

Teşekkür ederim. (Alkışlar)

BAŞKAN -Teşekkür ederim Sayın İnan.

BAŞKAN -Sayın Prof. Altıntaş, buyurun.

PROF. DR. MUSTAFA ALTINTAŞ (GÜ İİBF İktisat Bölümü Öğretim Üyesi) -Üniversitelerimizin geleceği ile ilgili olan bu açık oturumda değerli panalistlere, değerli meslekdaşlarıma ve genç arkadaşlarıma düşünmelerine ve çözüm üretmeye katkıda bulunmaya yönelik olarak bir soru sormak istiyorum. Sorum; buraya katılanların günümüzde ve ikibinli yıllarda kendi çocuklarını Türk öğretim kurumlarına gönül rahatlığı içinde teslim etmekte mi ve teslim edebilecekler mi?

İkinci sorum, YÖK Başkanı Sayın Doğramacı'ya yönelik olacaktır. Sayın Doğramacı, yaptıkları sunuşlarında yüksek öğretim sistemimizde tek tip bir eğitim programının olmadığını, her üniversite, fakülte ve bölümün kendi amacına uygun olarak bağımsız ve birbirinden ayrı program uygulayabileceklerini ve uygulamanın da böyle okuduğunu söylediler. Uygulamanın arzu ettikleri ve diledikleri biçimde olmadığını burada uzun uzun örneklemeyeceğim. Benim burada üzerinde durmak istediğim ve zorunlu yasal dersler tanımı içinde yer bulan dörtlü ders grubunun durumudur. 2547 Sayılı Yasaya göre; "Atatürk İlike ve İnkılapları", "Türkçe", "Yabancı Dil" ve "Beden Eğitimi yada Sanat" derslerinin blok biçiminde verilmesi zorunludur. Bu derslerin her dönemde öğrencilere zorunlu olarak verilmesi, program düzenlenmesinde ne ölçüde serbest olursanız -olunuz- gerçek böyle de değil -ders programınızın önünü bütünüyle tıkamaktadır. Öğrenciye meslek ve gelecek kazandıran dersler için bile söz konusu olmayan bu ağırlığın, anılan dersler için zorunluluk biçimine büründürülmesinin bunca sene boyunca uygulanması sonuçları ortada iken, ortadan kaldırılmasının zamanı artık gelip- geçmemiş midir? Eğer burada gerçekleri konuşmak gerekiyor ise, anılan derslerin hemen hiç birinin gerçek anlamı ile yapılmadığını da söylemek gerekmektedir. Yapılmayan bu ders-

ler, sözde ve kağıt üzerinde yapıyor görünerek, hem programınızı tıkamakta ve hem de gerekmez kaynak savurganlığına neden olmaktadır. İlgili dalda çok yaşamsal önemde olan bir derse bile verilmeyen ağırlığın, kağıt üzerindeki deslere verilmesi ve bu dersleri üniversite düzeyinde verebilecek öğretim elemanları yetiştirilmeden orta öğretim kurumlarındaki öğretmenler eli ile yürütülmesi ve bunlara da üniversite öğretim elemanları sanısı verilmesi akademik mesleğin hem öğrenciler ve hem de kamuoyundaki saygınlığını büyük ölçüde zedelemiştir.

Burada sıkça yinelenen bir istek ve özlem üzerinde de durmak istiyorum. Türkiye'de "bilim üretilmesi" bir dilek ve özlem olarak sıkça dile getirildi. Ancak böyle bir dilek ve özlemin varlığı, tek başına gerçekleşmesi için yeterli değildir. Bizim üniversitelerimizde yada daha doğrusu Türk eğitim sistemi içinde, bırakınız bilim üretilmesini giderek bilim öğretilmesi bile olanaksız duruma gelmiş ve gelmektedir. Çünkü, altyapımız yani bize öğrenci gönderen kurumlar, kuşkuya, düşünceye yer veren kurumlar yerine inanca yer veren, düşünmeye-kuşkuya kapalı kurumlar özelliğine bürünmüşlerdir. Mesleki niteliğini bir yana bırakarak giderek genel öğretim kurumları içindeki ağırlığı artan imam hatip okulları ile imam hatipleştirilen okullardan gelen öğrencilerle bilim üretilmeyeceğine, bunlara bilimin aktarılabilmesine, öğretilmeyeceğine inanmamaktayım. Eğitim sistemimizin öncelikle yeniden, soğukkanlılıkla, günün kısır çıkarlarından arındırılmış olarak yeniden ele alınması, laik eğitim-öğretim sistemimizin yeniden kurulması gerekmektedir. Öğretim birliğine yeniden dönülmelidir. İmam Hatip okulları, meslek adamı yetiştiren konumuna döndürülmeli, sayıları bu gereksinime göre yeniden düzenlenmelidir. Bunların programları laik ve çağdaşlık ilkesi doğrultusunda gözden geçirilmelidir. Öncelikle imam-hatip olamayacakları açık bir gerçek olan kız öğrencilere bu türden okulların kapıları kapatılmalıdır. Yükseköğretim kurumlarına bu meslek okulu çıkışlarının girmesinin önüne geçilmelidir. Zorunlu din dersi, yeniden yurttaşın kendi seçimine bırakılmalıdır. Kuran

kursları gibi tarikatların cirit attığı yuvalar kapatılmalı ve devletin-laik devletin-denetimi altına alınmalıdır. Tüm bunların yapılması niyetimize ve amacımıza bağlıdır. Gerçekten çağdaş, laik, demokrat ve ulusal bir devlet olmak istiyorsak, özgür bir ülkenin özgür ve egemen bireylerini yaratmak istiyorsak bu hedefleri gerçekleştirmek zorundayız.

Alt yapısı bu denli inanca yer veren kurumlara dayalı olan yükseköğretim kurumlarımız, bunu daha da güçlendirici girişimlerden kendilerini alıkoyamamakta, bilimsel olmanın karşıtı düşünce ve eğitimin yerleşmesine katkıda bulunmaktadırlar. 2547 Sayılı Yasaya göre kaynakların en etkin bir biçimde kullanılması görevi Üniversite Rektörlerine verilmiştir. Yine 2547 sayılı yasaya göre öğrencilerinin toplumsal, psikolojik ve kültürel gereksinimlerini karşılamak ve onların ruh ve beden sağlıklarını geliştirmekle görevli olan Rektörlükler, olmayan derslikleri oluşturma, öğrencilerinin ruhsal ve bedensel sağlıklarını iyileştirici alanlarda katkıda bulunmazken, onlara kütüphane, spor alanı yapmazken, derslik, koridor ve tuvalet temizliğine özen göstermez iken, yükseköğretim kurumlarında mescit açmaya, cami yapmaya girişmektedirler. Bunlar onların görevi midir? Yoksa bütün bu türden girişimler, asıl yapmaları gereken ve yapmadıkları görevlerini gizleme amacına dönük çabalar mıdır, yada asli görevlerini yapmadıklarını sorgulayacak bir gençliğin yetişmesine engel olma girişimleri midir?

Bir başka sorum, açık öğretim programı üzerinde olacaktır. Açık öğretimi diploma beklentisi içinde olan kitleleri uyutmak ve avutmak amacına dönük olarak yürütmeyi sürdüreceğiz miyiz? Yani eğitim sistemimizi, yüksek öğretim kurumlaşmamızı, ekonomik gereksinimlerimize dönük olarak değilde toplumsal/siyasal istemlere dönük olarak düzenlemeyi sürdüreceğiz miyiz? Bu türden programların toplumun önüne yığacağı diplomalı işsizler sorununu nasıl çözeceğiz? Bütün bunlar yanıtlanması ve çözüm üretilmesi gereken sorunlar değil midir? Kaynaklarımızı ne zaman verimli bir biçimde yönlendireceğiz, insanımızı ne zaman

bugününden mutlu, geleceğinden umutlu bir konuma yükselteceğiz?

Eğitim sistemimiz, sürekli olarak af yasalarına gereksinim duyan bir sistem olma özelliğini ikibinli yıllarda da sürdürecektir midir? Gerçekte öğrenci affı yasaları, bana göre, öğrencilerin affedilmesi amacına dönük olmayıp, öğrencilerimizi böyle bir sistem içinde bırakan bizlerin onlardan af-özür dilemesi değil midir? Lütfen ikibinli yıllarda öğrencilerinden sürekli olarak af dileyen, görünürde onları affeden bir sistem olarak yürütmeyelim.

Çok teşekkür eder, saygılarımı sunarım efendim.

BAŞKAN -Teşekkür ederim.

Sıra Prof. Dr. Bekir Onur'un. Buyurun Sayın Onur.

PROF. DR. BEKİR ONUR (A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi)-Efendim, özellikle panelin birinci turundaki konuşmaları dinlerken birtakım bakış açıları ile politikalar oluşturulmak istendiğini ya da oluşturulan politikaların eleştirildiğini gördüm. Oysa ben burada makro değil mikro düzeyde, kişisel olarak her birimizin öğrenci karşısında, üniversite çatısı altında yaşadığı bazı sorunlara değinmek istiyorum. Bunlar gerçekten yaşadığımız ve çözüm bekleyen sorunlar. İlk planla mikro düzeyde gibi görünen sorunlar, ama çok önemli. Bunlardan birincisi, kişisel olarak yaşadığım ve diğer öğretim üyesi arkadaşlarımda da yaşadığı bir sorun, o da yayın kıtlığı, ders kitabı kıtlığı. Öğrencilerin sadece hocanın ağzına bakarak ders yaptığı bir üniversite haline geldiğimizi burada söylemek, dile getirmek istiyorum. Bu gerçekten giderek bir sorun haline geliyor. Ya da birtakım bilimsel olmayan bilgilerin doluşturulduğu teksirlerle ders yapılan üniversite haline gelmek durumundayız. Acaba bunun önüne geçilemez mi? Ya da yetkililer acaba bu konuda ne düşünürlər? Çünkü bilimsel birtakım yayınlara dayalı olarak öğretim yapamadığımız sürece o çatı altında bilim de yapamayacağımıza inanıyorum. Şu anda kendi dalımdan bir örnek vereyim: 25 yıl önce ben üniversite

öğrencisi iken bir tek "psikolojiye giriş" kitabı vardı, biz onu okumuştuk; bugün yine birtek psikolojiye giriş kitabı vardır. Değişen hiçbir şey yok. Belki kitap değişiyor, ama kitap sayısı değişmiyor. Bunun mutlaka önüne geçilmesi gerektiği kanısındayım; aksi halde, dediğim gibi bunun yerini, bu boşluğu bilimsel olmayan başka şeyler dolduracaktır ve doldurmaya da başlamıştır. Şu halde, Üniversiteden özellikle bunu, Sayın YÖK'ün, Başkanı da burada, kendilerinden istirham ediyorum. Üniversitede bilimsel yayınların yayınlanmasını sağlayacak bir altyapının oluşturulması gerekmektedir. Bunun öncelikle belki çeviri yoluyla başlaması, giderek daha sonra öğretim üyelerinin eserlerine dönüşmesi de düşünülebilir. Geçmişte çeviri konusunda Türkiye büyük şeyler yapmıştır, edebiyat alanında ya da bilimsel alanda. Bugün de aynı şey yapılabilir. Bunu yapmak zorundayız. Birinci konu bu.

İfade etmek istediğim ikinci konu buna bağlı olarak ortaya çıkan konudur: Üniversitede araştırma yapıldığından söz ediyoruz, ama bu araştırmalar herkesin eline geçmiyor, ya da yapıldığı yerde kalıyor. Ben kendi alanımda Türkiye'de ne yapıldığını yeterince bilemiyorum. Eğer araştırma yayın olarak çıkmamışsa. Yine Sayın YÖK yetkililerinden rica ediyorum: Tezler, özellikle üniversitede yapılan tezler yapıldığı yerlerin raflarında kalıyor. Bunların merkezi bir örgüt tarafından herkese duyurulmasının önlemleri mutlaka alınmalıdır. Üniversitede yapılan araştırmalar, ki bu araştırmaların çoğu biliyorsunuz derece almak için yapılan araştırmalardır, bunlar sadece yapan kişilerin ya da yapılan çevrenin bildiği şeyler olarak kalmamalı. Bunları hepimiz duymak zorundayız. Ben psikologsam, sadece psikoloji alanında yapılan tezleri bile bilmekle yetinmek istemiyorum. Hukukta da ne yapıldığı, sosyolojide de ne yapıldığını, tıpta da ne yapıldığını bilmek istiyorum. Çünkü bugün bilimlerin disiplinleri arasında birtakım köprülerin kurulduğunu biliyoruz. Şu halde bunları da toplayan ve herkese duyuran bir örgütün kurulması dileğindedim; zaten YÖK bünyesinde kurulan dökümantasyon merkezi pekâlâ bu işi üstlenebilir, bu görevi yerine getirebilir. Bunu özellikle YÖK'ün yapması gerektiği, eğer YÖK bunu yaparsa bence Türk

üniversite tarihinde olumlu bir puan alacağı kanısındayım. Mademki merkezi bir planlama örgütü olduğu iddiasındadır, şu halde bunları da merkezi bir biçimde planlaması ve bu hizmetleri, bu yararları bize sunması gerektiği kanısındayım.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Teşekkür ederiz Sayın Onur. Sıra Av. Arif Çavdar'da Buyurun Sayın Çavdar.

AV. ARIF ÇAVDAR - Sayın misafirler,

Ben üniversite mensubu değilim ve üniversite ile kan hısılığım da yok. Ancak, sıhri hısımlığıma vardır. Üniversitelere yakınlığımı anlatmak için kullandığım bu deyim ve ne demek istediğimi hukukcular anlayabilirler.

Bu toplantıda yapılan konuşmalara, bir kaç yönü ile değinmek istiyorum.

Buradaki konuşmacılar, genel anlamda ve daha çok üniversitelerdeki öğretici ve öğrenci kadrolarının nicelikleri, sayıları, maliyetleri, binaları vs. gibi konularda görüşlerini bildirdiler. Ancak, Üniversitelerdeki öğretici ve öğrencilerin nitelikleri konusunda beyanda bulunanlar sadece, Sn. Prof. Dr. Bozkurt Güvenç ve Sn. Prof. Dr. Kazım Türker oldu.

Cumhuriyet tarihimizde Yüce Atatürk'ün dehası sayesinde, Yüksek Öğretim kurumları, molla eğitimi veren Dorülfünun düzeyinden Batılı anlamda eğitim veren çağdaş Üniversite düzeyine yükseltildiği zaman, Türkiye'de parasal olanaklar yok denilecek kadar azdı.

İkinci Dünya Savaşı öncesinde, Hitlerin Almanya'da uyguladığı Nazi zulmü ve baskısından kaçan bilim adamlarına, ülkemizde yerleşme ve çalışma olanakları tanıyan ve hem de bunu, zaten sınırlı olan parasal olanak ve kaynakları kullanmadan ve zorlamadan gerçekleştiren büyük ATATÜRK'ün adını anmadan geçemeyeceğim.

Söz konusu Alman bilim adamları bizlere, olaylar karşısında, "Batılı anlamda", pozitif bilim bakış açısı ve düşüncesini kazandırmışlardır.

Bu Alman bilim adamlarının Türkiye'deki huzurları, Türk Meslektaşlarıncı kaçırıldıktan sonradır ki yaşam yollarını Türkiye dışında aramışlar ve kendilerine dış Dünya'dan sunulan, çok özendirici bilimsel koşullar nedeniyle, yapılan çağrılara evet demek zorunda kalmışlardır.

Bu bilim adamları, Dünyanın neresine gitmişlerse ceplerindeki Türk Pasaportlarını yanlarında sefer belgeleri olarak taşımışlar ve Türk Bayrakları ile Atatürk'ün resimlerini de çalıştıkları ve barındıkları yerleri onurlandırması için baş köşelere asmışlar ve Atatürk'ü hayatlarında karşılaştıkları en dikkate şayan kişi olarak tanımlamışlardır.

Sn. Prof. Türker konuşması sırasında bahis ettiği sınıf arkadaşının ismini vermedi ve nezaketinden olacak, şimdiki durumunu ve konumunu da belirtmedi. Aslında o zamanki sınıflarında ders verirken Türk Ordinaryüs Profesör'ün söylemiş olduğu "biz burada bulunurken bu Almanların ne işi var" diyen bu Türk Hocasına karşı reaksiyon gösteren o öğrenci, uluslararası yayınlarda Alman hocaların ismini gördüğünü ve fakat onları küçümseyen Türk hocaların ismini göremediğini söyleyen ve Türk hocalarına o zaman eleştiri yöneltten o idealist öğrenci bugün, eleştirdiği Türk hocalarının izinde özenle yürüyen bir öğretim üyesidir.

Öyle mi, Sn. Türker Hoca?

Bilindiği gibi, Fransa'dan başlayarak bütün Dünya'ya yayılan bir 1968 Öğrenci olayları krizi yaşandı. Fransa sağ duyulu bir politika izleyerek, öğrencilerin Üniversiteler ve Üniversite öğretim üyelerine karşı yöneltmiş oldukları tüm haklı eleştiri nedenlerini ortadan kaldırdı ve sonuçta öğrenci gösterilerini ve anarşiyi anında önledi. Ancak, Türk Üniversitelerinde özeleştiri yapılmadığından ve öğretim üyeleri arasındaki "negatif seleksiyon dayanışması"da giderilemediğinden, Üniversiteler, sorun-

larından arındırılmadığı gibi, giderek artan sayıdaki niteliksiz öğretim üyelerinin sorumsuz davranışları ve vurdumduymazlığı sonucu başımıza YÖK Sistemi getirildi.

Ülke tarihinde bir kez Atatürk'ün eline geçen ve alabildiğince olumlu bir biçimde değerlendirilerek 1933 Büyük Üniversite Reformu'nun gerçekleştirilmesine yol açan fırsat bu kez, bazı güçlerin desteğiyle, Sn. Prof. Doğramacı'nın eline verilmiş ve fakat bu fırsat alabildiğince heder edilmiştir.

Yükseköğretim Yasasının ilk çıktığı günlerdeki, sosyal temaslarımızın birinde, Sn. Doğramacı hocaya aynen günün birinde "Hacettepe Üniversitesi önünde heykeliniz dikilecektir" demiş ve kendilerine olağanüstü saygı duyduğum eşleri hanımefendiye de, kullandığım deyimim nezih toplulukta bağışlanması dileğiyle, "Sn. Doğramacı, YÖK ile birlikte, tüm geçmişini kumar masasına koymuştur" demiştim.

Aslında olay şudur: YÖK sistemi kurulduğu zaman, Türk Üniversitelerini, Öğretim üyelerinin kişiliklerini, yeteneklerini, güçlü ve güçsüz yanlarını en iyi bilen bir kişi olarak, Sn. Prof. Doğramacı ve çevresi, objektif kıstaslara göre uygulama yapsa ve bu olağanüstü fırsatı, ülke ve üniversiteler yönünden, en iyi biçimde değerlendirebilseydi, Atatürk'ten sonra böylesine olağanüstü bir güç ve fırsatın eline verildiği bir kişi olarak, 1933 Üniversite reformu bir kez daha yinelenebilecekti.

Üzülerek belirtmeliyim ki bu çok önemli fırsat heder edilmiştir.

Üniversitelerin en üst düzey yöneticileri, çevrelerini oluştururken, kendilerine hitaben "harikalar yarattınız, keramet buyurdunuz v.s. gibi" içten olmayan methiyeler düzen kişiliksiz kimseleri toplarsa ve fikirlerine karşı hayır diyebilen kişilerden de, köşe bucak kaçarsa, erdemli öğretim üyelerini Doğu Anadolu Üniversitelerine ve diğerlerini de İstanbul, Ankara ve İzmir Üniversitelerine rotasyon diye gönderilmelerini sağlar veya yapılanlara göz yumarsa ve böylece Üniversitelerde öğretim üyesi seçimi ve rotasyonu, objektiflikten ziyade, cezalandırma

veya haksız ödüllendirme aracı olarak kullanılırsa, YÖK Yasası uygulamasından daha başka bir sonuç beklenemezdi.

Bilimsel gücünden aldığı inançla fikirlerini gümbür gümbür dile getiren Sn. Prof. Kazım Türker'in dediklerine kulak veriniz.

Sade bir yurttaş olarak söz aldığım bu ortamda, Sn. YÖK başkanı, açıklamalarda bulunur ve sorularımı yanıtlarsa kıvanç duyarım. Saygılarımla efendim.

BAŞKAN -Teşekkür ederiz Çavdar.

Sayın Doç. Dr. Nurkut Inan, buyurun.

DOÇ. DR. NURKUT INAN -1402 kanayan bir yaradır, ama 1402 likler üniversitenin bir sorunu değildir. Üniversite sorunlarını belkide gözden kaçırmak için kullanılan bir şeydir. Bakın rakamları yazayım: 1402'liklerin yüzde 3'ü üniversitedendir. Üniversiteden ayrılanların, yani atılanların, protesto için istifa edenlerin, emekli olanların, tümünün binde 7'si 1402'lik. Önemli bir sorundur; ama üniversitenin sorunu değildir. Aynı biçimde mali sorunlar da çok önemli sorunlardır. Ama mali sorunlar Türkiye Cumhuriyetinin sorunlarıdır. Üniversitenin sorunları değil, üniversitenin sorunlarını biz dünkü panelde dinledik. Ama dünkü panelden öteye bugünkü dört bildiri üniversitenin sorunlarını çok açık, netbir biçimde ortaya koydu. Yönetim sorunları, planlama sorunları, üst düzey öğretim sorunları, öğretim elemanı yetiştirme sorunları. Bu sorunları gördükten sonra ben sadece vardığım sonucu ve bu bildiri sahiplerinin de varmış olduklarını sandığım sonucu tekrarlayacağım. 1933 reformundan çok söz ettik hepimiz biliyoruz, radikal bir reform olduğunu da biliyoruz. Bu reformun gerekçesi Reşit Galip'in birnutkunda belirmiştir. Reşit Galip'in söylediği sakıncaların tümü bugün mevcuttur. Türkiye üniversiteleri yedi yıl içinde bir 1933 reformuna gerek duyar hale getirilmişlerdir. Onun için çözüm yolu gayet basit üniversiteleri lağv edip yenisini kurmak. Bu arada bu durumun

sorumlusu hangi kurumdur, kimdir, ya da nedir? Cezalandırmak için değil, bir daha aynı yola girmemek için, bununda tesbiti gerekir. Birinci sorumlu bir yasadır efendim; 2547 sayılı Yasadır. 2547 sayılı Yasa çok kötü uygulanmıştır, benden önce konuşan arkadaşlarıma ve hocalarıma katılıyorum, ama çok iyi de uygulansaydı kötü bir yasadı, onun için birinci sorumlusu budur. Yazılı yasadan bağımsız olarak 2547 sayılı Yasanın uygulanması da üniversiteyi bu günkü hale getirmiştir. Onun için ikinci sorumlu da bu uygulamanın başı Sayın Prof. Doğramacı'dır. Türkiye'de yaptığı bütün güzel işlerin sonunda üniversiteleri bu noktaya getirmiştir. Ama sayın hocamız Türkiye'de çok değerli bir iş daha yapmıştır, çok güzel bir yeni üniversite kazandırmıştır. Türkiye Bil Kent Üniversitesini kazandırmıştır. Gönül isterki o üniversiteyi yönetmeye devam etsin, İşin çözümünü de bence burada yatmaktadır.

Teşekkür ederim efendim. (alkışlar)

BAŞKAN -Teşekkür ederiz efendim.

Bir çok soru ortaya kondu. Ben o soruları cevaplamak için panel üyelerimize söz hakkı vereceğim, Sayın Doğramacı'dan başlıyorum. Buyurun Sayın Doğramacı.

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI (YÖK Başkanı) -Efendim, çok teşekkür ederim, çok yararlı oldu, şimdi efendim, bazı sorular varki onları ifşaa etmeme ilgililerin müsamahası herhalde mevcut olacaktır. 2547 sayılı Kanun kötüdür, iyidir, onları bir yana bırakalım bizzat kanaatim bu iyi bir kanundur ve 1933'de Atatürk'ün yaptığı reformun, ihtiyaç duyduğu, onu yapmak yeniden yükseköğretimi çağdaşığa getirilmesi için yapılmıştır ve kanun daha yürürlüğe konmadan yeni tartışıldığı sırada Sayın Prof. Çavdar orada idi, özellikle yükseltmek için birkaç öğretim üyesinin kabul edildiği şeyler değil, sayteyşin indeksler dünya ölçüsünde yayınlara yer verilesi hükmünü övmüştü. Kanunun maddelerini okursanız, yönetmelikler değişti çünkü yeni bir ka-

buk değişiyor ve ihtiyaca göre sıkıntılar ıktıkca yeniden yönetmelikler baştan aşağıya kadar çıkarılmak zorunda idi ve sanıyorum yönetmelikleri bir okursanız bir tanesi dn çıktı herhalde fenadır diyemezsiniz. Sır şu: elbetteki bu yöneticilerin seçiminde biz aday gösterdiğimiz zaman bunu tanı mıyorduk fakat bize gelen bilgilere dayanarak önerilerimizi Sayın Cumhurbaşkanına arz ediyorduk. Fakat benim hafızam beni yanıltıyorsa eğer beni tashihsinler, kendilerinden rica ettim Sayın Prof. avdar'dan Ankara niversitesi rektörü olarak acaba kabul eder misiniz?

PROF. DR. AYHAN ÇAVDAR -lyi bir rektörlük yapacağma inanmıyordum.

PROF. DR. İHSAN DOğRAMACI (Devamla) -Arz edeyim müsaade eder misiniz? O halde kendilerine rica ettim ve bana bu cevabı verdiler, o zaman ben ne yapabilirdim? Bu bir. İncisi, müddet bitti tabii biz arkadaşımızı tanıdık, büyük hizmet ettiler ama daha iyilerini bulamaz mıyız diye düşündük ve biz gösterdiğimiz dört adaydan biri rektörlük için Sayın Ayhan avdar'dı. -özür dilerim efendim-. Uygulamayı seçilen arkadaşlarımız yapacaktı ve bunun dışında belki bulunmadıkları için, izinleri olmadığı için aıklamıyorum. Bizim rica ettiğimiz kişiler bunu kabul etmediler. Nihayet bir seçimdir. Mademki siz istemiyorsunuz, acaba sizinle ilgili bir görev için bir isim verebilir misiniz? diye sorduğumda, "birinci tercihim şudur" dedi ve o kişinin seçilmesini sağladık. Öyle değil mi Ayhan Hanım. Doğru değil mi?

PROF DR. AYHAN ÇAVDAR- Tıp fakültesinin lehine oldu.

PROF DR. İHSAN DOğRAMACI (Devamla) - yani, bu işleri yaparken iyi yöneticiyi bulmak gerekir. Fakat eğer o kişiler size "hayır" derlerse, o zaman eliniz kolunuz bağlı kalıyor. Bu hem

kendilerine, hem de aynı derecedekilere bir cevabım olacaktır. O halde biz kendimiz gidip de üniversiteye gelin demeyiz, insanları ararız: hatâlar olabilir, hatâ yapmamak için çalışmamak lâzım. Çalışınca, iş yapınca hatâlar da olur. ama onu düzeltmeyi de bilmek lâzım.

Anıttaki hatâları düzeltmemiz lâzım. O anıtın beğenilmesi jürisinde Sayın Güvenç de vardı.

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ - Yazılar benden sonradır Efendim.

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI (Devamla.) - Ama anıtın yazılarının düzeltilmesi için şimdi ben ancak rektörden rica edebilirim, çünkü, bizim merkezin bu işlerle ilgili bir emir vermeye yetkisi yoktur.

Efendim, zorunlu derslerden bahsedildi. Kanun okunursa zorunlu dersler olarak Türkçe, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi olmak üzere iki zorunlu ders görülecektir. Amerikan üniversitelerine giderseniz, "İngiliz dilini" ilk yıllarda okuturlar. Maalesef bizim liselerimizde öğrencilerin Türkçe bilgileri son derece eksiktir. İşte bu ders, eksikliği gidermek üzere konulmuştur. Bunun dışında kurul olarak tüm öğrenciler: teknik bilime veya tıbbı dalmaları, istekli olarak bir sanat dalını seçsinler dedik. Bu resim olabilir, grafik sanatlar olabilir, müzik olabilir, onu izlemek ve uygulama olabilir. Bunlardan birini seçsinler diyoruz. Hiçbirini yapmıyorsa o zaman beden eğitimi yapsın, dedik yani bizim kanunun anlamı bir ölçüde sanata da yöneliktir, öğrencilerimizin bir sanata yönelmesi, ona zaman ayırması düşüncesiyle yapılmıştır. Yoksa hem beden eğitimi, hem sanat diye bir seçim yoktur. Uygulama tam olmamıştır, o ayırdır ve ona katılıyorum.

Gelelim bilimsel yayın konusuna. Efendim, bu tezlerin, bilhassa tezlerin, bizim dökümantasyon merkezinde toplanması güzel bir fikirdir. Biz rektörlerimize rica edeceğiz, bu gibi tezlerin, çalışmaların birer nüshasını yollasınlar, zaten orası yeni bir bilgisayar sistemine geçiyor ve bunu duyurabiliriz. Şu anda iyisi de

olur, kötüsü de olur Sayın Türker, fakat hepsini oraya dizeceğiz. Buna rağmen şunu söyleyeyim 1982'de 9005 kitap basılmıştır. Türkiye'de 1987'de bu 17554'e çıkmıştır. Yine de bu rakam azdır, fakat eskiye göre yaklaşık iki katı artış vardır. Üniversitelerin matbaaları yetersizdir. Ancak, YÖK'e işletilmesi yeni verilen bir matbaamız tamamlanmak üzeredir. bu da daha çok eserlerin basılmasına yardım edecektir.

Ben burada her konuya cevap vererek savunma yapmak durumunda değilim. Şüphesiz tenkitlerin çoğuna katılıyorum. Sayın İnan hocama Hacettepe ile ilgili iltifatları için teşekkür ederim. Sayın Nurkut'un da Bilkent için ifade ettikleri iltifatlara teşekkür ederim. Fakat inancım şudur ki, iyi ve tam olarak uygulanması ve o olanakların sağlanmış olması şartıyla 1750 sayılı Kanuna göre 2547 sayılı kanun büyük bir reformdur. Ben buna inanıyorum. İnanmasam buna devam etmem, ama daha da iyi uygulanması için yeterli kadar zaman geçmemiştir. Bu gibi toplantılar bize ışık tutacaktır ve sistem daha iyi işleyecektir. Ümit ederiz ki, Sayın Çavdar gibi diğer kişiler de bundan sonra yönetimden kaçmasınlar. Çünkü üniversiteyi idare edecek onlardır. YÖK gidip idare edecek değildir.

Teşekkür ederim. (Alkışlar).

BAŞKAN- Teşekkür ederim Sayın Doğramacı.

Sayın Güvenç size de soru yöneltildi, isminiz geçti, acaba siz de o konularda ne düşünüyorsunuz, ne söylemek istersiniz?

PROF. DR. BOZKURT GÜVENÇ -Efendim, bir Rektörümüz, özellikle yurt üzerinde durdular, özgürlüğü belirtmediler, İngiliz Kanununda geçmediğini söylediler, dünyanın bu yönde olduğunu söylediler, doğrudur, katılıyorum. Yalnız burada, ulusal bir çelişkiyi dikkatlerinize sunmak istiyorum. Dikkat çekmek hadim değil, davet ediyorum. Batı'daki Demokrasi ilkelerinden söz edildiği zaman, deniyor ki, Türkiye'nin tarihi, toplumsal yapısı de-

mokراسiye elverişli değildir. Çünkü Türkiye'nin özel koşulları vardır, Türkiye'de demokrasi ancak bu kadar olur. Üniversite sorunlarına değindiğimiz zaman bize en ileri düzeyde ki ülkelerde niversite böyledir deniyor. Şimdi bir karar vermemiz gerek, eğer Türkiye'de demokrasi ancak bu kadar olur. Üniversite sorunlarına değindiğimiz zaman bize en ileri düzeyde ki ülkelerde niversite böyledir deniyor. Şimdi bir karar vermemiz gerek, eğer Türkiye'nin toplumsal yapısı, tarihi vesairesi uygun değilse İngiltere'de adı geçmeyen, yasası olmayan, bir niversitenin töresine biz nasıl ayak uydururuz? Bunu dn Versan hoca dile getirdi. Haklısınız, tartışılabilir ama buradaki ikileme değiniyorum: Batı Demokrasisinin olmayacağı bir ülkede Batı usl niversite!..

Efendim, Sayın Altıntaş'a bir güzel haberim var. Altıntaş Sor-du: İmam hatipli kaynaklılarla bilim olur mu, diye. Her sınıfta üç tane, beş tane var, benden notlarını alıp giderken bana Yeni Asya Yayınlarını hediye ediyorlar paket paket. Ben bu suretle Yeni Asya Yayınlarını takip ediyorum. Bir tanesini buldum, bu kadar bol bulamaç nereden geliyor diye sordum. Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Yayınevleri vitrinin sağ tarafı Yeni Asya Yayınları ile doludur. Uzaktan gelmiyor. Burada Sayın Müsteşar yardımcısı var söylüyorum: Millî Eğitim Bakanlığının Yayınevlerinin sağ vitrininde Yeni Asya Yayınları yer almaktadır ve evrimi (bilimsel) düşünceyi, doğa ve kültür tarihini öğretmeye çalıştığım ğrenci arkadaşım bana diyor ki "Hoca sen bunları oku da, ilmin artsın" Arzettim, efendim.

Psikolojiye Giriş kitabı. Hacettepe niversitesi'nin çevirdiği yeni bir giriş kitabı var, çok da güzel basılmıştır gücünüz yeter mi bilmiyorum belki biraz pahalı ama başka kitap yok!

Reşit Galip'in söyledikleri bugün de geçerlidir. Onun için, denebilir ki, Prof. Malche'in 1930'larda Türkiye'de gördükleri bugünde geçerlidir. Şu farkla ki Malche raporu'nu yazdı, Atatürk Raporu beğendi. Üniversite kapatıldı, yeniden açıldı. Türkiye'de kimsenin haberi olmadı. Ne kadar mutlu, bir yere gelmişiz ki, Sayın Doğramacı eleştirilerimizi denliyor, haklı buluyor. Anlamlı bir aşama olmuştur.

Efendim İnan Hocamızın, genç İnan'ın söylediği, hukukcu olduğunu tahmin ediyorum, bir noktaya katılamayacağım, antropolog olarak. Dediler ki sonunda, peşinden yasa geliyor. Hayır, bakınız Hırcsh diyor ki "Türkiye'deki üniversite reformu sorunları, yönetim sorunları, eğitim sorunları üniversite sorunları, yasa ve tüzük ile değil, toplumun, sosyal siyasal ve kültürel gelişmesi ve evrimiyle başarıya ulaşır." Yasayı getirmekle Sayın İnan da katılıyorlar. Yasa tek başına bir araçtır, araçla çok güzel şeyler de yapılabilir, çok kötü şeyler de yapılabilir, insan varlığının düzeyidir ki o yasaı daha iyi duruma getirebilir. Zaten biz de yükseköğretimde değişme beklerken bunu dile getirmeye çalışıyorduk. Yasa ve benzeri tüzükler bütün bunlar araç! Tatlı tatlı konuştuk, ne kadar hoşgörülü konuştuk; amacımız Türk insanını, Atatürk'ün istediği düzeyde çağdaş insanı yaratabilmek, o tabloyu yaratabilmek, gerisi diploma, resim falan hepsi boş laf

Sayın Doğramacı büyük içtenlikle atama konunu dile getirdi: Atanmış bazı rektörler. Evet yukardan atama sistemi bütün dünyada vardır. Ama sistemi böyle değildir. Bir üniversitenin rektörü, üç bin aday arasından iki yıl aranıp taranır. Sonunda da, mütevellî heyetine, buyrun size beş aday derler. Bu beş adaydan herhangi birisi öğretim üyelerinin, personelin, mezunların, öğrencinin, Basının, siyasal partilerin, hepsinin en az yüzde 80 desteği ile göreve başlar. Bundan sonrası rektöre kalmıştır. Ama şu kişi rektör olacak, bu dekan olmayacak dediğiniz zaman sonuç böyle olabilir. Tek sorun atama değil. Sorunlardan birisi de atamanın nasıl yapıldığı, kimin atandığıdır. Yani demek isterim ki, Sayın Doğramacı da buna katılıyor, daha titiz atamalarla, daha iyi sonuçlar alınabilir.

Teşekkür ederim.

BAŞKAN -Sayın Türker siz bir konuya değinmek istemiştiniz, isminiz geçti buyurun.

PROF. DR. R. KÂZİM TÜRKER: -Sayın sual sahibinin tezlerin

arşivlenmesi ve duyurulması görüşüne tamamen karşıyım. Tez bir bilimsel dergide yayınlandığı zaman değer kazanır. Her disiplinin ulusal ve uluslararası periyodikleri vardır. Tezler pek ala bu dergilerde yayınlanabilir. Yayınlanmamış bir tez bilim dünyasının görüş ve eleştirisine açılmamış sayılır. Bu ise akademik gelişmenin bir yerde durması anlamına gelir. YÖK'ün kütüphane ve dokümantasyon merkezi kelimenin tam anlamı ile mükemmeldir. Tek beklentim bu önemli eserin devam etmesidir. Yoksa Hacettepe Kütüphanesinin durumuna düşerse üzücü olur görüşündeyim. Bu konuda YÖK'e önemli bir görev düşmektedir. En azından kendi Fakültelerimiz için bu öneri son derece yerinde olur düşüncesindeyim. Her Fakülte Kurulduğu anda hemen bir yayın organı çıkarmaya kalkar. Bunlar yetersizdir. Ne yazık ki şu ana kadar bu yetersiz dergilerdeki yayınlar akademik terfilerde doküman olarak kullanıldı. YÖK bunlara bir son verip bir İngilizce ve birde Türkçe olmak üzere devamlı bir yayın organı çıkarabilir. Fakültelerin bu konudaki yatırımları birleştirilip ciddi ve her ay yayınlanabilir, editöryal bordu, danışmanlar heyetiyle mesleki dergiler çıkarabilir. Böyle bir derginin uluslararası saygınlık kazanması daha kolaydır.

PROF. DR. İHSAN DOĞRAMACI (YÖK Başkanı) -Sayın hocam affınıza mağruren yarım dakikalık birbilgi faydalı olur. Hemen hemen Türkiye'de çıkan mecmuaların hiçbirisi sayteyşin endekse alınmıyor. İkincisi biz bir sene önce karar aldık ve şu anda bir heyet bunları tarıyor, santeyşin endekse geçmiş üniversite öğretim üyelerinin ve sayıları ilan edilecektir, Aralık ayında ve böylece her üniversitede kaç öğretim üyesi kaç yayın çıkmıştır, bunu kamu görecektir, ayrıca başarılılara da ödül verilecektir. Bunu arz ediyorum.

DEĞERLENDİRME

BAŞKAN -Prof. Dr. Süleyman Çetin ÖZOĞLU -Efendim, sabrınızı çok taşırdık. Sayın Prof. Altıntaş derki, ben bir soru sordum "Buraya katılanlar gelecekte ve bugün kendi çocuklarını Türk öğretim kurumlarına gönül rahatlığı içinde teslim edecekler mi? ama hiç cevap alamadım. Cevap alamayışının nedeni bir

ölçüde belki" sistemin ürünlerini daha görmedik, bir görelim, o zaman gönderir miyiz, göndermez miyiz, o zaman karar vereceğiz" düşüncesi olabilir. "Çocuklarımızı o üniversiteye ve o eğitim sistemine gönderip göndermemeyi şimdiden karara bağlamak istemiyoruz" demek istedik belki. Ama galiba soruya cevabımızın olumsuz olması olasılığını görmek yaşamak istemiyoruz. Efendim, eğer izin verirseniz değerlendirmeye bir belirleme ile başlayacağım. Tarihi bir toplantıyı yaparak, özlenen bir dönemi başlattık. İzinlerinizle Sayın yetkililer ben bunu böyle değerlendirmek istiyorum. Yedi yılda ilk kez Yükseköğretimi, Yükseköğretim kurulunu, Yükseköğretim Yasasını ve uygulamalarını, kısaca YÖK'ü böyle bir toplantıda bu düzeyde ele alıp tartışabildik. Kuşkusuz bu bizim özlemimizdi. Bunu gerçekleştirebilme olanağını bulduğumuz için mutluluk duyuyoruz. Bize yardımcı olanlara da müteşekkirimiz. Bir diyalog başlatıldı. Bu ne kadar önemli bir aşamadır. Bu diyalogun geliştirileceğini muhakkak hepimiz umuyoruz ve bekliyoruz. Bu ilk aşamada, ilk diyalogta sorunlara yaklaşmada ortak bir nokta bulduk. Aslında bu nokta zaten vardır. Ama unutulmuş gibi idi. Bu ortak nokta BİLİM ve BİLİMSEL YAKLAŞIM'dır. Gördük ki BİLİM ışığında sorunlarımıza yaklaşabilirsek, tahmin ediyorum ki, 2000 yıllarına Yükseköğretim ve eğitim için daha anlamlı bir şekilde hazırlık yapabileceğiz. Bu toplantımızda, unutulmaya başlanan **etkileşim** ve **katılımı** sağladık. Öğrenci konuştu, vatandaş konuştu, öğretim üyesi konuştu, asistan konuştu, yardımcı doçent konuştu, profesör konuştu, yöneticiler konuştu, kısaca ilgili herkes konuştu Yükseköğretim konusunda. Bu bir değişiklik değil mi? Hatta olması gereken bu değil mi? Bunu ne kadar özlediğimizi gördük. Şu nokta çok belirgin olarak vurgulandı: Eğitimde ve Yükseköğretimde 2000 yılına bakarken, **etkileşimi**, **katılımı** sağlayacak, olması gereken o tartışma özgürlüğünü sağlayacak yaklaşımları geliştirelim. Buna kimse itiraz etmedi. Yükseköğretimde planlama gereği özellikle vurgulandı ve bu vurgulanma çerçevesinde ayrıntılar bilimsel çerçevede tartışıldı, planlamanın gereği paylaşıldı. Sayın Profesör Dr. İhsan Doğramacı, çünkü konuşmalarıyla ve

bugünkü panel konuşmalarıyla ve toplantıya katılarak yapılanları aktarması, soruları yanıtlaması ve etkileşime girmesiyle Yükseköğretim ve YÖK konusundaki kopukluk ve tartışmalarda sıcak bir barışı ve yakınlaşmayı sergilediler. Kendilerine Bilim Kurulumuz adına, Derneğimiz adına teşekkür eder bu yaklaşımın sürdürülmesini dilerim.

Bu diyalogu ilgili ve yetkililer paylaştıkları için yükseköğretim konusunda bu diyalogun artık önlenmesi, durdurulması sözkonusu değildir diye düşünüyorum. Nitekim yetkililer de söz verdiler bu toplantının sonuçlarını daha değişik şekillerde çalışalım, ele alalım, beraberce bunların üzerinde duralım dediler. Kuşkusuz 2547 sayılı Yasanın ve olanakların çerçevesinde olacaktır bu çalışma ve beraberlik. Ama bu bile tarihi diye nitelediğim aşamanın ve başlayan yeni diyalog ve dönemin olumlu bir özelliği ve görünümüdür.

Her bilimsel toplantımızdan sonra Derneğimiz olanakları ve kurullarımızın kararları çerçevesinde bu toplantılarımızın bildirilerini, panel çalışmalarını, tutanakları, tartışmaları yayınlamaya çalışıyoruz. Ümit Ediyorum ki bu toplantıyı da yayınlama, kamuya maletme olanağını bulacağız. Ancak sizlerden de ilgi bekliyoruz. Yayınlarımızı sergiledik, bu yayınlarımız bu tür toplantıların ürünüdür. Yayınlarımızın, özellikle yetişmekte olan gençler için temel kaynak olduğunu düşünüyoruz. Bizlere bu konuda yardımcı olursanız çok müteşekkir olacağız.

Kısaca teşekkürlerimi sunarak toplantıyı kapatmak istiyorum. Başta TED'in Genel Kurulu üyelerine, Yönetim Kurulu Başkanı başta olmak üzere üyelerine ve iki günlük toplantımızı aşağı yukarı bir yıldır gerçekleştirmek için bize büyük bir katkı, yardım sağlayan sekreteryamıza, mutfağımızın esas elemanlarına huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. İki gündür bu toplantıyı böyle bir güzel salonda yapma olanağını veren ve bize rahat rahat tartışma görüşme, diyalog olanağını sağlayan Vakıflar Bankası ilgililerine başta Genel Müdür Sayın İsmet Alver olmak üzere teşekkürlerimizi sunuyorum. Sabırlarınızı taşırdıysak özür dilerim. Çünkü toplantı Yükseköğretimde tarihi bir toplantı idi, tarihi bir diyalogdu, sizlerle yaşadık ve paylaştık bunu. Çok teşekkür eder, saygılar sunarım efendim. (Alkışlar)

EK 1 : Yayına Hazırlık Çalışmalarında Gerekli Düzeltmeler İçin,
İlgililere Gönderilen Yazı Örneği

14.2.1989

Sayı: 70

Sayın.....

Derneğimizce düzenlenen ve 17-18 Kasım 1988 tarihlerinde T.Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü Toplantı Salonu'nda yapılmış bulunan "YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞMELER" konulu, "TED Bilimsel Toplantısı"nda sunulan Panel ve Bildirilerin bir kitap haline getirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

Bu toplantıda, ...
..... konulu,
BİLDİRİ/PANEL ile ilgili olarak;

( ) Sunduğunuz konuşmanın,

( ) İzleyicilerin yöneltmiş oldukları sorulara verdiğiniz cevapların,

( ) İzleyici olarak, toplantının "Tartışma" kısımlarında; katkı niteliğindeki konuşmanız veya bildiri sahibine ya da panel üyelerine yönelttiğiniz soruların, ses alıcı gereçten belirlenebilen metni ekte sunulmuştur.

15 Mart 1989 tarihine kadar ekte sunulan metinde, metnin aslına sadık kalarak yapılmasını gerekli gördüğünüz düzeltmeleri, eklemeleri ve çıkarmaları yaparak yayınlanmasını istediğiniz metnin, Derneğimize ulaştırılmasını dilemekteyiz. **Bu yayınının kısa sürede yayınlanması planlanmaktadır. Bu bakımdan, gerekli düzenlemelerden sonra, yazınızı basıma hazır bir biçimde daktilo ile yazılmış olarak göndermenizi beklemekteyiz.**

Ayrıca, halen düzeltme yapmak üzere gönderdiğimiz ekteki metinde, gerekli düzenlemeleri yaptıktan sonra, bu metnin ve

toplantı sırasında verdiğiniz (şayet verdiyseniz) bildiri veya panel konuşmanızın metninin basılmasını belirten, "basılabilir" ibaresi ile imzalı olarak göndermenizi önemle rica etmekteyiz.

Bilginizi rica eder, ilgileriniz için teşekkür ederim.

Saygılarımızla.

MEHMET BAKLACI

Genel Müdür

NOT: Ekte sunulan metnin düzeltilerek, yeniden yazılması halinde, tarafımızdan gönderilen metinle birlikte iadesi rica olunur.

EK 2 : Yayına Hazırlık Çalışmalarında Gerekli Düzeltmeler İçin
İlgilere Gönderilen Hatırlatma Yazısı (İkinci Yazı) Örneği

Sayın:.....,

İlgi : 14.2.1989 tarih ve 70 sayılı yazımız.

Derneğimizce düzenlenen ve 17-18 Kasım 1988 tarihlerinde T. Vakıflar Bankası Genel Müdürlüğü Toplantı Salonu'nda yapılmış bulunan "YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞMELER" KONUSU, T.E.D. XII. Eğitim Toplantısında sunulan Panel ve Bildirilerin bir kitap haline getirilmesi çalışmalarımız sonuçlanmak üzeredir.

Sizin de destek ve önemli katkılarınızla gerçekleştirdiğimiz bu toplantıda, yaptığınız konuşmanın ve izleyicilerin sordukları sorulara verdiğiniz cevapların ses alıcı gereçten belirlenebilen metni; gerekli görebileceğiniz düzeltmeleri yapmak üzere, 14.2.1989 tarih ve 70 sayılı yazımızla size gönderilmişti. Ancak, şimdiye kadar, sizden bu yazımıza cevap alamamış bulunuyoruz.

Yayınlanacak kitabın, toplantıda ele alınan konuların tümünü içermesine büyük önem veriyoruz. Bu bakımdan, işlerinizin yoğunluğundan şimdiye kadar cevap veremediğinizi tahmin ettiğimiz ilgi'deki yazımıza, sizce mümkün olabilecek en kısa süre içinde (örneğin 15 gün içinde) cevabınızı bekler, bunu bizden esirgemeyeceğinizden emin bulunduğumuzu bildirmek isteriz.

Yardımlarınız için teşekkür eder, bu vesile ile saygılarımı sunanım.

PROF. DR. RÜŞTÜ YÜCE

T.E.D. Genel Başkanı

RY/HB

TÜRK EĞİTİM DERNEĞİ XII. EĞİTİM TOPLANTISI

YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞMELER

17 - 18 KASIM 1988
Perşembe-Cuma

YER: Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O. Genel Müdürlüğü Toplantı Salonu "Atatürk Bulvarı No. 207 Kavaklıdere/ANKARA"

YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞMELER

17-18 Kasım 1988

17 Kasım 1988

9.30-10.30 - **AÇILIŞ**

Prof. Dr. **Süleyman Çetin Özoğlu**

(TED Bilim Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. **Rüştü Yüce**

(TED Genel Başkanı)

Prof. Dr. **Ihsan Doğramacı**

(Yükseköğretim Kurulu Başkanı)

Hasan Celal Güzel

(Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı)

(Toplantıya Katılabildikleri Takdirde)

10.30-11.00 - **BİRİNCİ OTURUM**

Başkan - Prof. Dr. **Haydar Taymaz**

(TED Bilim Kurulu Başkan Yardımcısı)

Konuşmacı - Prof. Dr. **Vakur Versan**

(I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)

Konu - "Tarihsel Gelişim İçinde Üniversite ve
Yükseköğretim Kavramı"

11.00-11.15 - **TARTIŞMA**

11.15-11.30 - **ARA-ÇAY**

11.30-12.00 - **İKİNCİ OTURUM**

- Başkan** - **Dr. Mesut Özgen**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
- Konuşmacı** - **Doç. Dr. Nurkut İnan**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
- Konu** - "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı
Açısından Türkiye'deki Gelişmeler"

12.00-12.15 - TARTIŞMA

12.15-14.30 - ÖĞLE TATİLİ

14.30-16.00 - ÜÇÜNCÜ OTURUM
(PANEL 1)

- Başkan** - **Prof. Dr. Rüştü Yüce**
(TED Genel Başkanı)
- Konu** - **YÜKSEKÖĞRETİMDE BAŞLICA SO-
RUNLAR**
- Katılanlar** - **Prof. Dr. Turgut Akıntürk**
(Yükseköğretim Kurulu Üyesi)
- **Derya Dingiltepe**
(A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencisi)
- **Prof. Dr. Gülseren Günçe**
(A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Emekli Öğretim
Üyesi)
- **Prof. Dr. Mehmet Sağlam**
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü)
- **Dr. Savaş Türel**
(A. Ü. Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanı)
- **Doç. Dr. Yahya Zabunoğlu**
(A. Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)

YÜKSEKÖĞRETİMDE DEĞİŞMELER

17-18 Kasım 1988

17 Kasım 1988

9.30-10.30 - **AÇILIŞ**

Prof. Dr. **Süleyman Çetin Özoğlu**

(TED Bilim Kurulu Başkanı)

Prof. Dr. **Rüştü Yüce**

(TED Genel Başkanı)

Prof. Dr. **Ihsan Doğramacı**

(Yükseköğretim Kurulu Başkanı)

Hasan Celal Güzel

(Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı)

(Toplantıya Katılabildikleri Takdirde)

10.30-11.00 - **BİRİNCİ OTURUM**

Başkan - Prof. Dr. **Haydar Taymaz**

(TED Bilim Kurulu Başkan Yardımcısı)

Konuşmacı - Prof. Dr. **Vakur Versan**

(I.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim Üyesi)

Konu - "Tarihsel Gelişim İçinde Üniversite ve
Yükseköğretim Kavramı"

11.00-11.15 - **TARTIŞMA**

11.15-11.30 - **ARA-ÇAY**

11.30-12.00 - **İKİNCİ OTURUM**

- Başkan** - Dr. **Mesut Özgen**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
- Konuşmacı** - Doç. Dr. **Nurkut Inan**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)
- Konu** - "Üniversite ve Yükseköğretim Kavramı
Açısından Türkiye'deki Gelişmeler"

12.00-12.15 - **TARTIŞMA**

12.15-14.30 - **ÖĞLE TATİLİ**

14.30-16.00 - **ÜÇÜNCÜ OTURUM**

(PANEL 1)

- Başkan** - Prof. Dr. **Rüştü Yüce**
(TED Genel Başkanı)
- Konu** - **YÜKSEKÖĞRETİMDE BAŞLICA SO-
RUNLAR**
- Katılanlar** - Prof. Dr. **Turgut Akıntürk**
(Yükseköğretim Kurulu Üyesi)
- **Derya Dingiltepe**
(A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğrencisi)
- Prof. Dr. **Gülseren Günçe**
(A. Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Emekli Öğretim
Üyesi)
- Prof. Dr. **Mehmet Sağlam**
(Ondokuz Mayıs Üniversitesi Rektörü)
- Dr. **Savaş Türel**
(A. Ü. Sağlık Kültür ve Spor Dairesi Başkanı)
- Doç. Dr. **Yahya Zabunoğlu**
(A. Ü. Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi)

16.00-16.15 - **ARA-ÇAY**

16.15-17.00 - **TARTIŞMA**

18 Kasım 1988

9.30-10.00 - **DÖRDÜNCÜ OTURUM**

Başkan - Doç. Dr. **Özcan Demirel**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

Konuşmacı - Prof. Dr. **Mahmut Âdem**
(Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fak.
Öğretim Üyesi)

Konu - "Yükseköğretimde Plânlama ve Koordinasyon"

10.00-10.15 - **TARTIŞMA**

10.15-10.45 - **BEŞİNCİ OTURUM**

Başkan - Yrd. Doç. Dr. **Ömer Peker**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

Konuşmacı - Prof. Dr. **Yaşar Karayalçın**
(A. Ü. Hukuk Fak. Banka ve Ticaret Hukuku
Enstitüsü Müdürü)

Konu - "Lisans-Üstü Eğitim"

10.45-11.00 - **TARTIŞMA**

11.00-11.15 - **ARA-ÇAY**

11.15-11.45 - **ALTINCI OTURUM**

Başkan - Doç. Dr. **Nizamettin Koç**
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

Konuşmacı - Prof. Dr. **Kemal Güçlüoğlu**
(F. Ü. Teknik Eğitim Fakültesi Dekanı)

Konu - "Yükseköğretimde Öğretim Elemanlarının
Yetiştirilmesi"

11.45-12.00 - **TARTIŞMA**

12.00-14.00 - **ÖĞLE TATİLİ**

14.00-14.30 - **YEDİNCİ OTURUM**

Başkan - Dr. Ferhan Oğuzkan
(TED Bilim Kurulu Üyesi)

Konuşmacı - Prof. Dr. Ziya Bursalıoğlu
(A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi)

Konu - Yüksek Öğretimde Yönetim

14.30-14.45 - **TARTIŞMA**

14.45-16.15 - **SEKİZİNCİ OTURUM
(PANEL II)**

Başkan - Prof. Dr. Süleyman Çetin Özoğlu
(TED Bilim Kurulu Başkanı)

Konu - **YÜKSEKÖĞRETİMDE BEKLENTİLER**

Katılanlar - Prof. Dr. İhsan Doğramacı
(Yükseköğretim Kurulu Başkanı)

- Prof. Dr. Bozkurt Güvenç
(H.Ü. Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi)

- Doç. Dr. İlhan Sezgin
(MEGSB Müsteşar Yardımcısı)

- Prof. Dr. Metin Şengonca
(Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi)

- Prof. Dr. Kâzım Türker
(A.Ü. Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi)

- İbrahim Yurt
(DPT Sosyal Planlama Dairesi)

16.15-16.30 - **ARA-ÇAY**

16.30-17.30 - **TARTIŞMA**

